

การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม

พันตำรวจโท สรรชัย เพียรมงคล

ดุขฎิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุขฎิณิบท

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิสสิทธุ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม

พันตำรวจโท สรรชัย เพียรมงคล

คุชฌินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

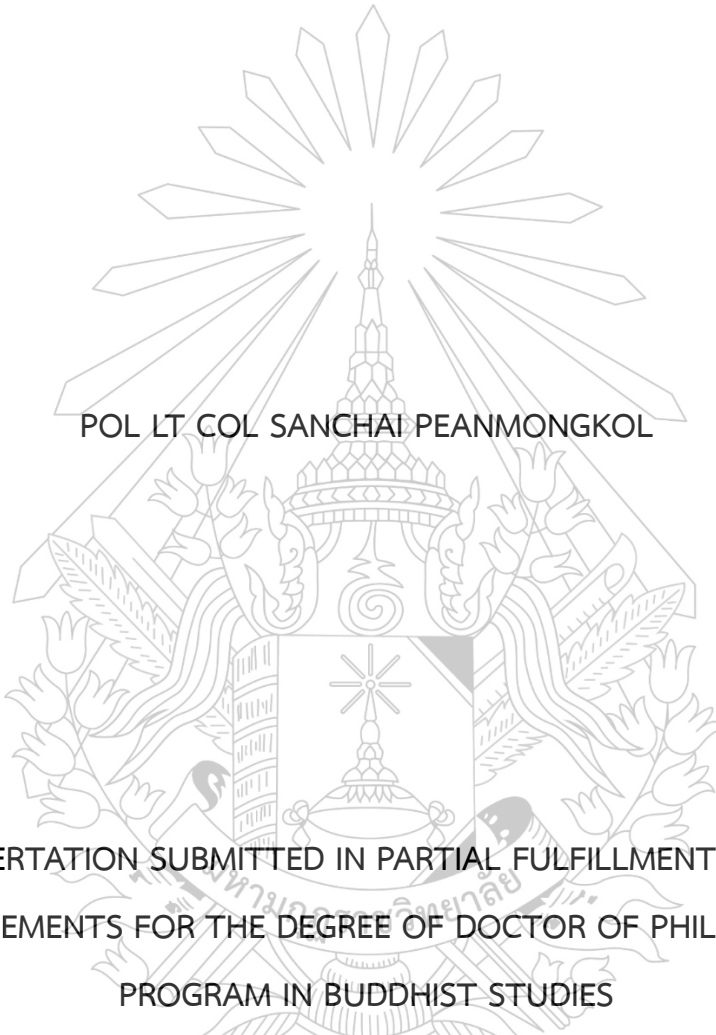
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวัชรอส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE OFFICERS

BY BUDDHADHAMMA

POL LT COL SANCHAI PEANMONGKOL

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES

GRADUATE SCHOOL OF VAJIRANYANAVARORASA

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2026

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อดัชนีพนธ์	การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม
ชื่อนักศึกษา	พันตำรวจโท สรรชัย เพียรมงคล
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้แนบดัชนีพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร

(พระราชสุทิวาธิรเมธี , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบดัชนีพนธ์:

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ)

กรรมการ

(พระราชวินัยวชิรเมธี , ดร.)

กรรมการ

(พระมหาชนบ สหายปณฺโญ, ดร.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อคุณิพนธ์	การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม
ชื่อนักศึกษา	พันตำรวจโท สรรชัย เพียรมงคล
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ

คุณิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน 3) เพื่อบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม 4) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “บูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม” ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 16 รูป/คน และนำเสนอด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัยและเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนมีพัฒนาการควบคู่กับสังคมมนุษย์ โดยมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาความจริง รวบรวมพยานหลักฐาน และอำนวยความสะดวกตามหลักกฎหมาย ความเป็นกลาง และความเสมอภาค สอดคล้องกับแนวคิดความยุติธรรมที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของประชาชนทุกฝ่าย

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวน ได้แก่ พรหมวิหาร 4 อคติ 4 และกาลามสูตร 10 โดยพรหมวิหาร 4 ช่วยเสริมสร้างเมตตาและความเป็นกลาง อคติ 4 ช่วยป้องกันความลำเอียงในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง และกาลามสูตร 10 ส่งเสริมการใช้เหตุผลและการตรวจสอบพยานหลักฐานอย่างรอบคอบ ส่งผลให้การสอบสวนมีความถูกต้อง โปร่งใส และเป็นธรรม

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนช่วยพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม ความยุติธรรม และประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ เป็นกลาง ยึดมั่นในข้อเท็จจริงและหลักนิติธรรม อันนำไปสู่การเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน สามารถสรุปออกมาเป็นองค์ความรู้ของวิจัยที่เรียกว่า IDJC Model. องค์ความรู้

สามารถส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนไปสู่ความถูกต้อง เป็นธรรม โปร่งใส ตามหลัก
กฎหมาย

คำสำคัญ: การส่งเสริม, ประสิทธิภาพ, พนักงานสอบสวน, หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

Dissertation Topic	EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE OFFICERS BY BUDDHADHAMMA
Student's Name	POL LT COL Sanchai Peanmongkol
Degree Sought	Doctor of Philosophy
Program	Program in Buddhist Studies
Anno Domini	2026
Advisor	Dr. Chompoonuch Changcharoen

This dissertation aims to: (1) study the investigation process undertaken by inquiry officers; (2) examine Buddhist principles that promote and support the investigation process of inquiry officers; (3) integrate Buddhist principles to enhance the efficiency of inquiry officers; and (4) present a body of knowledge on “Integrating Buddhist Principles to Enhance the Efficiency of Inquiry Officers.” This research employed a documentary research methodology by examining information from relevant documents and research studies, together with in-depth interviews with 16 participants. The data were analyzed and presented through inductive analysis and content analysis.

The research findings revealed that:

The investigation process undertaken by inquiry officers has developed alongside human society and plays a significant role in seeking the truth, collecting evidence, and administering justice in accordance with the principles of law, impartiality, and equality. This is consistent with the concept of justice, which aims to protect the rights of all members of the public.

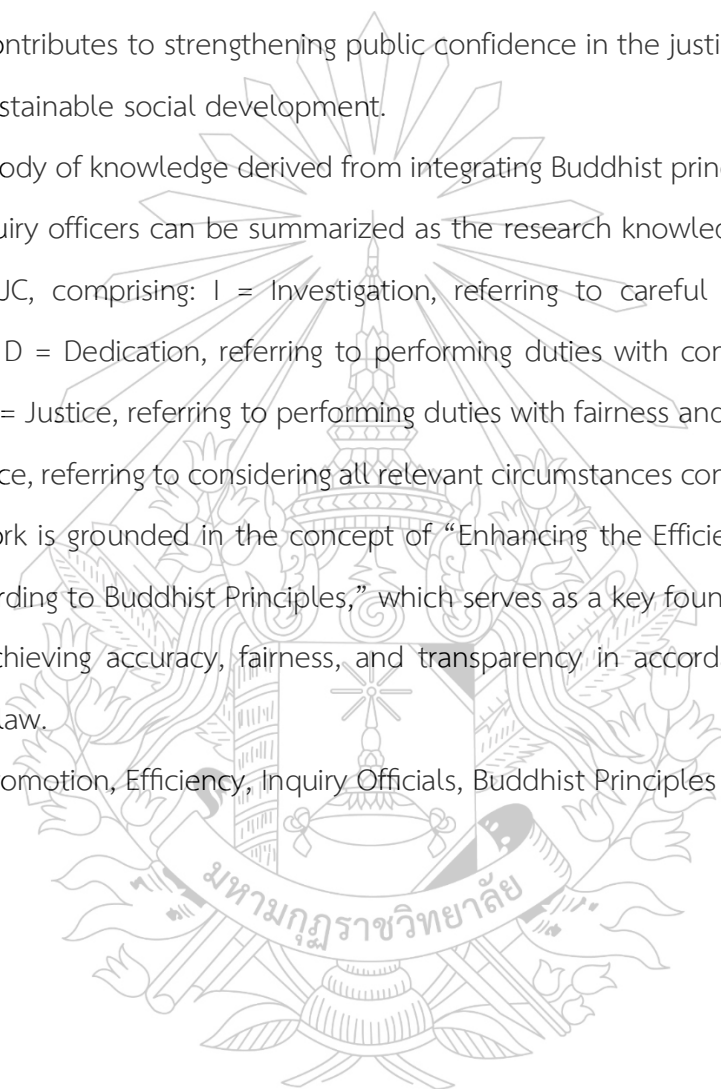
The Buddhist principles that promote and support the investigation process include the Four Sublime States of Mind (Brahmavihāra 4), the Four Biases (Agati 4), and the Kāḷāma Sutta (the Ten Principles of the Kāḷāma Sutta). The Four Sublime States of Mind help cultivate compassion and impartiality; the Four Biases help prevent prejudice and partiality in determining facts; and the Ten Principles of the

Kālāma Sutta promote the use of reason and careful examination of evidence. These principles contribute to investigations that are accurate, transparent, and fair.

The integration of Buddhist principles into the duties of inquiry officers contributes to the development of morality, ethics, justice, and operational efficiency. It enables inquiry officers to perform their duties with honesty and impartiality while adhering firmly to facts and the rule of law. Consequently, such integration contributes to strengthening public confidence in the justice system and promoting sustainable social development.

The body of knowledge derived from integrating Buddhist principles with the duties of inquiry officers can be summarized as the research knowledge framework known as IDJC, comprising: I = Investigation, referring to careful and thorough examination; D = Dedication, referring to performing duties with commitment and dedication; J = Justice, referring to performing duties with fairness and justice; and C = Circumstance, referring to considering all relevant circumstances comprehensively. This framework is grounded in the concept of “Enhancing the Efficiency of Inquiry Officers According to Buddhist Principles,” which serves as a key foundation for achieving accuracy, fairness, and transparency in accordance with the principles of law.

Keywords: Promotion, Efficiency, Inquiry Officials, Buddhist Principles

กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์นี้เรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม” นี้สำเร็จลงได้ด้วยดีก็เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์หลายฝ่ายที่ได้เมตตาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ และให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ดังต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระพรหมวิริยธรรมาภรณ์, รศ. ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ราชฐานสฤทธิธรรม, ผศ. ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ขอบคุณท่านอาจารย์ที่ศึกษาดุชนิพนธ์ ดร. ชมพูนุช ช้างเจริญ และคณะกรรมการสอบดุชนิพนธ์ที่ให้ความเมตตากรุณาให้คำแนะนำแนวทางในการทำวิจัย

ขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาเสียสละเวลาในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ในครั้งนี้ พร้อมทั้งให้ข้อมูลข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาหลักธรรมที่ได้จากการบูรณาการองค์ความรู้ด้านกฎหมาย การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวน เพื่อเผยแพร่ความรู้ต่อไป

คุณงามความดี และประโยชน์อันเกิดจากดุชนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ พระคุณของมารดา-บิดา บูชาพระคุณของครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง

พันตำรวจโท สรรชัย เพียรมงคล

มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	จ
ABSTRACT.....	ข
กิตติกรรมประกาศ	ฅ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง	ฐ
สารบัญรูปภาพ	ท
สารบัญคำย่อ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้นในงานวิจัย.....	5
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	18
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	19
บทที่ 2 กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน.....	20
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับพนักงานสอบสวน.....	20
2.1.1 ความหมายของพนักงานสอบสวน	20
2.1.2 ความเป็นมาของพนักงานสอบสวน	22
2.1.3 ความสำคัญของพนักงานสอบสวน.....	33
2.1.4 บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน.....	36
2.1.5 แนวทางการปฏิบัติของพนักงานสอบสวน.....	40

2.1.6 จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน.....	43
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรม	45
2.2.1 ความหมายของความยุติธรรม	47
2.2.2 ความสำคัญของความยุติธรรม.....	50
2.2.3 การเสริมสร้างความยุติธรรม	52
2.2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมของรอร์ลส์	55
2.2.5 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแนวพระพุทธศาสนา.....	56
2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล.....	66
2.3.1 ความหมายของหลักธรรมาภิบาล.....	67
2.3.2 หลักการเกี่ยวกับธรรมาภิบาล	69
2.3.3 แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวน	74
2.4 สรุป.....	77
บทที่ 3 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน	79
3.1 หลักพรหมวิหาร 4	79
3.1.1 ความหมายของหลักพรหมวิหาร 4.....	79
3.1.2 หลักพรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	82
3.2 หลักกอดติ 4	89
3.2.1 ความหมายของหลักกอดติ 4.....	90
3.2.2 หลักกอดติ 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา.....	92
3.3 หลักกาลามสูตร 10.....	96
3.3.1 ความหมายของหลักกาลามสูตร 10	96
3.3.2 หลักกาลามสูตร 10 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา.....	98
3.4 สรุป.....	106
บทที่ 4 บุคลากรส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม	108
4.1 กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน.....	108
4.1.1 บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน.....	109
4.1.2 ความยุติธรรม.....	111
4.2 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน.....	113
4.2.1 หลักพรหมวิหาร 4	113
4.2.2 หลักกอดติ 4.....	117

4.2.3 หลักกาลามสูตร 10.....	120
4.3 การบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม ...	122
4.3.1 ด้านคุณธรรมจริยธรรม.....	123
4.3.2 ด้านความยุติธรรม.....	125
4.3.3 ด้านประสิทธิภาพในการทำงาน.....	130
4.4 สรุป.....	133
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	135
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	135
5.1.1 กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน	135
5.1.2 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน.....	136
5.3.3 บูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม	137
5.2 องค์ความรู้ใหม่.....	138
5.3 อภิปรายผล.....	139
5.4 ข้อเสนอแนะ.....	143
5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	143
5.4.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป	144
บรรณานุกรม	145
ภาคผนวก.....	151
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ.....	152
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ.....	154
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์.....	160
ภาคผนวก ง รายนามผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์.....	165
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์	170
ภาคผนวก ฉ เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	187
ประวัติผู้เขียนดัชนีพนธ์	189

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 หลักการเกี่ยวกับธรรมาภิบาล	71
ตารางที่ 4.1 การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม	131
ตารางที่ 5.1 อธิบายองค์ความรู้ของการวิจัย.....	139

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	7
ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	19
ภาพที่ 2.1 กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน.....	78
ภาพที่ 3.1 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน	107
ภาพที่ 5.1 องค์ความรู้ของวิจัย IDJC Model.....	138

สารบัญคำย่อ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหายานกุฎราชวิทยาลัย ชุด 91 เล่ม ครบ 200 ปี แห่งราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 โดยมีอักษรย่อและคำอธิบายเต็มที่ใช้ในการอ้างอิง ดังต่อไปนี้

คำย่อ	คำเต็ม
พระสุตตันตปิฎก	
ที.ม.	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคค
ที.ปา.	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค
ม.ม.	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก
อง.ติก.	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทิกนิปาต
อง.จตุกก.	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิปาต
อง.ปญจก.	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิปาต
ขุ.สุ.	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิปาต
พระอภิธรรมปิฎก	
อภ.วิ.	อภิธรรมปิฎก วิภังค
อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก	
ที.ปา.อ.	ทีฆนิกาย สมุททิลลสินี ปาฎิกวรรคอรรถกถา
ขุ.ธ.อ.	ขุททกนิกาย ธรรมปทอรรถกถา

สำหรับการอ้างอิงตัวเลขที่อยู่ด้านหลังคำย่อของคัมภีร์ ผู้วิจัยใช้แบบ 3 ตอน และแบบ 2 ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แบบ 3 ตอน ใช้สำหรับการอ้างอิงคัมภีร์พระไตรปิฎก ประกอบด้วย เล่มที่/ข้อที่/หน้าที่ อาทิเช่น ที.ม. 14/228/25 หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคค เล่มที่ 14 ข้อที่ 228 หน้าที่ 25

2. แบบ 2 ตอน ใช้สำหรับการอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถา ประกอบด้วย เล่มที่/หน้าที่ อาทิเช่น
ที.ปา.อ. 03/99-100 หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สุมงควลลีสินี ปาฐกถาคอฎฐกถา เล่มที่ 3
หน้าที่ 99-100

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอยู่ร่วมกันบนโลกใบนี้ของมนุษย์ เป็นการอยู่แบบสัตว์สังคมซึ่งอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เมื่ออยู่กันเป็นจำนวนมากแล้วปัญหาและความวุ่นวายย่อมเกิดขึ้นจึงต้องมีกฎเกณฑ์ กฎระเบียบหรือกฎหมายขึ้นมาเพื่อป้องกันหรือควบคุม และเพื่อความสะดวกก็จำเป็นต้องมีบทลงโทษ หลังจากนั้นก็ต้องมีผู้รักษากฎระเบียบหรือกฎหมายตามที่กำหนดไว้ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ปัจจุบันจึงต้องมีตำรวจเพื่อทำหน้าที่ในฐานะผู้รักษากฎหมาย ซึ่งหมายถึงการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสังคมด้วยยุทธวิธีต่าง ๆ ในด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม อาชีพตำรวจจึงมีขอบเขตกว้างขวางเกี่ยวข้องกับประชาชนตลอดเวลา งานที่ถือว่าเป็นงานหลักและเป็นหัวใจของตำรวจคืองานสอบสวน เมื่อคดีอาญาเกิดขึ้นบุคคลที่ประชาชนจะต้องเข้าแจ้งความร้องทุกข์ก็คือพนักงานสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้สอบปากคำ เก็บรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อค้นหาความจริงให้กระจ่างแจ้งแล้วนำตัวผู้กระทำผิดหรือผู้ถูกกล่าวหา เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยมีหลักเกณฑ์ วิธีการ รูปแบบ ระเบียบข้อกำหนด และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย โดยเฉพาะที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ประมวลกฎหมายอาญา วิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบและคำสั่งต่างๆ ดังนั้นเมื่อจะกล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมแล้ว ต้องไม่อาจมองข้ามตำรวจในฐานะผู้ใกล้ชิดประชาชน และเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นพฤติกรรมของตำรวจจึงมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนตลอดเวลา

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ดำเนินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งกำหนดขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือหรือวิธีการในการอำนวยความยุติธรรมและสร้างเสมอภาคทางกฎหมายแก่ประชาชน เมื่อได้มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะเริ่มดำเนินการจากการสอบสวนของตำรวจซึ่งเป็นขั้นตอนแรกและต้นธารที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ ซึ่งเป็นองค์กรที่สัมผัสประชาชนโดยตรงในการทำหน้าที่รับผิดชอบของการสืบสวน สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินคดีและท้ายที่สุดคือการถูกลงโทษ การสอบสวนเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

และเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ การสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนจึงมีผลต่อการอำนวยความสะดวกทางอาญาเป็นอย่างมาก (รพีพัฒน์ ศรีศิริรักษ์ และธีระวัฒน์ จันทิก, 2560, หน้า 1) กระบวนการสอบสวนที่ดำเนินการด้วยความยุติธรรม ถูกต้อง และรวดเร็ว ตามที่กฎหมายบัญญัติย่อมเกิดประโยชน์และผลดีต่อการอำนวยความสะดวกทางอาญาในภาพรวม แต่จากการศึกษาพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ อาทิเช่น ในกรณีการสอบสวนที่ล่าช้า ไม่ถูกต้อง และไม่เป็นธรรม อาจเกิดจากตัวของพนักงานสอบสวนเอง เนื่องจากพนักงานสอบสวนยังมีอำนาจผูกขาดอำนาจการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดี (วัลย์นัฏฐ์ เจนร่วมจิต, 2565, หน้า 55) ขาดการตรวจสอบและการถ่วงดุล จึงทำให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ และอีกส่วนหนึ่งคำตอบแทนของพนักงานสอบสวนที่ไม่เหมาะสมกับภาระงานและค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการสอบสวนเพื่อให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพ ถูกต้องและรวดเร็ว เป็นธรรม และเกิดความยุติธรรม ควรมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องดังกล่าว อันประกอบด้วยข้อเสนอแนะหลายประการ เช่น การกำหนดระเบียบหรือคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่วางแนวปฏิบัติให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนโดยถูกต้องรวดเร็วและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น การเข้าสู่ตำแหน่งพนักงานสอบสวนหรือตำแหน่งอื่น ๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรเป็นไปด้วยความโปร่งใสตามระบบคุณธรรม รวมถึงการกำหนดมาตรการในการส่งเสริมสิทธิสวัสดิการและความเจริญก้าวหน้าในอาชีพราชการของพนักงานสอบสวน (รพีพัฒน์ ศรีศิริรักษ์ และธีระวัฒน์ จันทิก, 2560, หน้า 1-2) ปัญหาทางด้านข้อกฎหมาย ปัญหาจากตัวพนักงานสอบสวนเองที่เกิดจากหลายสาเหตุ จึงทำให้เกิดปัญหาด้านความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ปัญหาที่ถูกแทรกแซงจากผู้มีอำนาจในระดับต่าง ๆ และปัญหาทางด้านอื่น ๆ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ นี้เป็นเหตุที่ทำให้ได้ผลการสอบสวนออกมาอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งพนักงานสอบสวนมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดเหตุดังกล่าวนี้ด้วย ฉะนั้นปัญหาสำคัญจะอย่างไรให้พนักงานสอบสวนเป็นพนักงานสอบสวนที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งมีความเที่ยงตรง เป็นธรรม และมีคุณธรรม จึงเห็นควรส่งเสริมบุคลากรก่อน นั่นก็คือตัวพนักงานสอบสวนนั่นเอง

ดังนั้นเมื่อความยุติธรรมขั้นต้นเริ่มจากกระบวนการสอบสวน ถือว่าเป็นงานหลักและหัวใจของงานตำรวจ ผู้ที่จะทำให้เกิดความยุติธรรมได้ก็คือตัวพนักงานสอบสวนที่จะเป็นผู้สอบปากคำเก็บรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้ครบถ้วน สรุปสำนวนการสอบสวนส่งฟ้องศาล ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับตัวพนักงานสอบสวนว่า มีความรู้ความสามารถมากเพียงใด ในการที่จะทำให้งานสอบสวนออกมาแล้วเกิดความยุติธรรมแก่คู่กรณีได้ แต่บางครั้งความรู้แต่ขาดคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมก็ไม่อาจจะสร้าง

ความยุติธรรมได้เพราะกฎหมายบางมาตราสามารถตีความให้เป็นคุณ และเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ ถ้าพนักงานสอบสวนผู้ผัดความยุติธรรมขั้นต้นของกระบวนการยุติธรรมนั้นมีแต่ความรู้ แต่ขาดคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม แล้วพนักงานสอบสวนจะยุติเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยความเป็นธรรมได้อย่างไร ดังนั้นเมื่อกระบวนการยุติธรรมขั้นต้นดำเนินการอย่างไม่เป็นธรรมแล้วขั้นตอนต่อไปก็จะหาความยุติธรรมได้อย่างไร เมื่อต้นไม่เป็นพืชเสียแล้วผลของต้นไม้นั้นจะไม่เป็นพืชย่อมไม่ได้ พนักงานสอบสวนควรต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีคุณธรรม มีหลักธรรมในการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพได้อย่างแท้จริง อาทิเช่น

“อริยสาวกนั้นปราศจากความโลภ ปราศจากพยาบาทแล้ว ไม่หลงแล้วอย่างนี้ มีสติรู้รอบคอบ ใจประกอบด้วยเมตตา คือปรารถนาให้หมู่สัตว์ได้ความสุขทั่วหน้า มีใจประกอบด้วยกรุณา คือปรารถนาให้หมู่สัตว์พ้นจากทุกข์ทั่วหน้า มีใจประกอบด้วยมุทิตา คือร่าเริงบันเทิงต่อสมบัติที่สัตว์อื่นได้ และมีใจประกอบด้วยอุเบกขา คือ ตั้งใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างไหน แผลอัมปมัญญา ภาวนาที่แผ่ไปในหมู่สัตว์ไม่มีประมาณ พรหมวิหาร ธรรมเป็นที่อยู่ของผู้ประเสริฐ สี่ประการนี้ไปตลอดทิศที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม ที่สี่ มีใจประกอบด้วยเมตตา ความปรารถนา ให้เป็นสุข กรุณา ความปรารถนาให้พ้นจากทุกข์ มุทิตา ความร่าเริง ยินดีต่อสมบัติที่ผู้อื่นได้ อุเบกขา ความเฉยเป็นกลาง ไพบูลย์เต็มที เป็น จิตใหญ่มีสัตว์หาประมาณมิได้ เป็นอารมณ์ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน แผลอัมปมัญญาพรหมวิหารตลอดโลก อันมีสัตว์ทั้งปวง ในที่ทั้งปวง ด้วยความ เป็นผู้ที่มีใจในสัตว์ทั้งปวง ทั้งทิศเบื้องบน เบื้องต่ำเบื้องขวาง ดังนี้ อยู่เสมอ” (อง.ติก. 34/505/344-345)

ดังนั้น จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า หากพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีหลักความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล มีใจปราศจากความอคติ ดำรงตนตั้งมั่นอยู่ในหลักพรหมวิหาร ย่อมที่จะสามารถเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน และสามารถสร้างความยุติธรรมให้เกิดมีในสังคมส่วนรวมได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาหัวข้อวิจัยเรื่องการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม เพื่อเป็นองค์ความรู้นำไปปรับใช้ในการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการสอบสวนคดีอาญาให้มีกลไกที่มีประสิทธิภาพ และประชาชนผู้มีส่วนร่วมป้องกันการทุจริตสามารถขจัดความเหลื่อมล้ำป้องกันการทุจริต และอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของกระบวนการยุติธรรมต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

- 1.2.1 กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นอย่างไร
- 1.2.2 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นอย่างไร
- 1.2.3 บุรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรมเป็นอย่างไร
- 1.2.4 องค์ความรู้เกี่ยวกับบุรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรมเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษากระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน
- 1.3.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน
- 1.3.3 เพื่อบุรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม
- 1.3.4 เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “บุรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม”

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลจากพระไตรปิฎก พระสูตร คัมภีร์ อรรถกถา หนังสือ ตำรา และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาค้นคว้าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งค้นคว้าเอกสาร งานวิชาการ วารสาร เว็บไซต์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เป็นหลักฐานทางวิชาการเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อเป็นการยืนยันองค์ความรู้ที่สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับ “บุรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม” ดังต่อไปนี้

4.1.1 ขอบเขตด้านเอกสาร

- 1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัมภีร์ วิสุทธิมรรค เอกสาร งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ เว็บไซต์ต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและประมวลผลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant)
- 2) หลักพุทธธรรม โดยรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก และอรรถกถา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและประมวลผลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3) การสร้างรูปแบบกระบวนการสอบสวนเพื่อความยุติธรรมตามหลักพุทธธรรม โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์จากข้อมูลเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก

1.4.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) จำนวน 16 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณในการให้การสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

- กลุ่มที่ 1 พนักงานสอบสวน 7 คน
- กลุ่มที่ 2 ทนายความ 3 คน
- กลุ่มที่ 3 พนักงานอัยการ 2 คน
- กลุ่มที่ 4 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา 4 รูป/คน

เกณฑ์คัดเข้า

1. เป็นผู้ที่ยินยอมในการให้สัมภาษณ์
2. เป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง
3. เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมสัมภาษณ์ได้ตามระยะเวลาที่กำหนด

เกณฑ์คัดออก

1. เป็นผู้ที่ไม่ยินยอมการให้สัมภาษณ์
2. เป็นผู้ป่วยที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง
3. เป็นผู้ที่ไม่สามารถเข้าร่วมสัมภาษณ์ได้ตามระยะเวลาที่กำหนด

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลในระหว่างวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2569 ถึงวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2569

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้นในงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิจัยเอกสาร โดยใช้เครื่องมือ คือ การอ่านแบบวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สัมพันธ์กับตัวแปรจนได้รับคำตอบตามวัตถุประสงค์ วิธีวิเคราะห์ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Contents analysis) และการวิเคราะห์อุปนัย (Induction) จนได้ข้อสรุปในการวิจัย แต่การได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารเพียงอย่างเดียว จึง

เป็นการได้ข้อมูลจากองค์ความรู้ที่ปรากฏเท่านั้น (Explicit Knowledge) ยังมีองค์ความรู้ที่ไม่ปรากฏ (Tacit Knowledge) ที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบร่วมด้วยการใช้องค์ความรู้ที่ไม่ปรากฏ อันได้มาจากการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบการสรุปไปสู่เหตุผล ทำให้มีข้อบกพร่องน้อยที่สุด จนสรุปเป็นองค์ความรู้ของการวิจัยที่สมบูรณ์ การทำข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการเพิ่มข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาประกอบการวิเคราะห์เอกสารจึงเพิ่มน้ำหนักของการสรุปในงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสารด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาข้อมูลที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Survey) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ทราบรายละเอียดของประเด็นสำคัญที่ศึกษาและครอบคลุมเนื้อหาสาระอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ ในการวิจัยเชิงคุณภาพยังทำให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกที่มีรายละเอียดชัดเจน ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์ร่วมกับผลการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ได้ทำการศึกษาผ่านการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.6.1 รูปแบบการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ประกอบข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดอย่างเป็นระบบตามประเด็นและปัญหาที่ศึกษาตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยผู้วิจัยตีความจากข้อมูล จัดเป็นเป็นกลุ่ม และแยกแยะข้อมูลตามเนื้อหา เพื่อคัดสรรข้อมูลที่ต้องการรวมทั้งตัดทอนข้อมูลที่เกินความจำเป็นและไม่เกี่ยวข้องออกไป ข้อมูลที่ได้นำมาอภิปรายผลด้วยการเขียนพรรณนา (Descriptive Paragraphs) ลงรายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและข้อเท็จจริงที่พบในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1.6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การกำหนดขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นกรอบในการสัมภาษณ์ ซึ่งพัฒนาแนวของข้อคำถามจาก การศึกษาทฤษฎีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ประเด็นการสัมภาษณ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของเรื่องที่จะวิจัย ทั้งนี้การสร้างแบบสัมภาษณ์จะให้ครอบคลุมถึงนิยามปฏิบัติการ โดยแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา จะให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) อีกครั้งแล้วนำแบบสอบถามสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่กำหนดไว้ในงานวิจัยเป็นลำดับ

วิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์ ซึ่งจะมีลักษณะแบบปลายปิด 3 ตอน ดังนี้

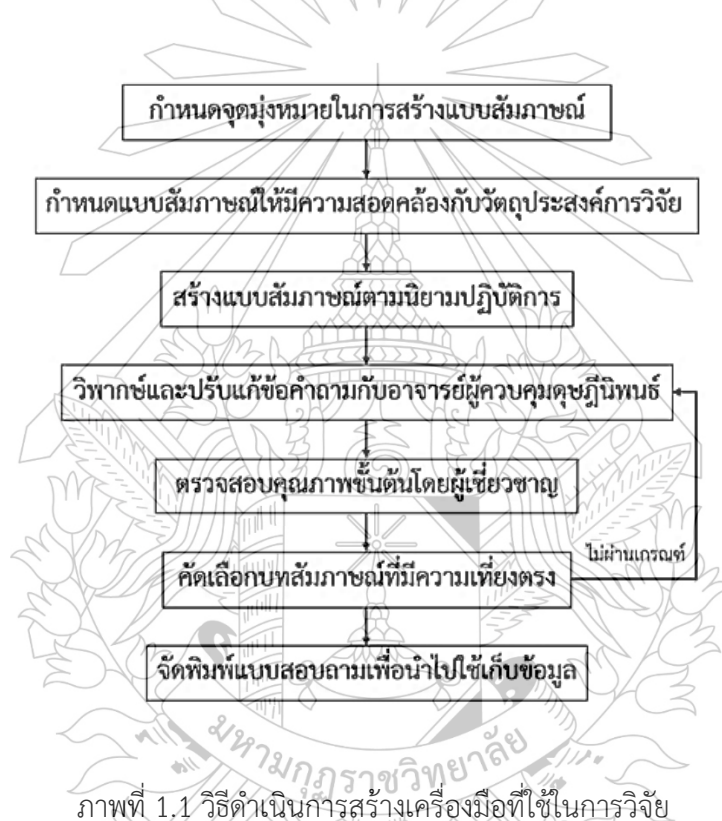
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ด้านปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับความสามารถในการสอบสวนของพนักงาน

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยจะดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีวิธีการสร้าง ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.6.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในสัมภาษณ์ คือ พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจเขตกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมาย และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 16 รูป/คน โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1.6.4 การตรวจคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยจะได้แบบสัมภาษณ์ ที่ผ่านการตรวจสอบทั้งคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity Content) เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ โดยสร้างแบบสัมภาษณ์ ให้ครอบคลุม ปัญหา, วัตถุประสงค์, กรอบแนวคิด และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย นำแบบสัมภาษณ์ให้ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสม ก่อนนำไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

1.6.5 การขอจริยธรรมในมนุษย์

เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ และส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 รูป/คน ตรวจสอบเครื่องมือแล้ว ขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยได้ดำเนินการเขียนคำร้องเพื่อยื่นขอจริยธรรมในมนุษย์ สถาบันวิจัย สิริธร จังหวัดยะลา โดยใช้ระยะเวลาในการอนุมัติ 1 เดือน

1.6.6 วิธีการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอหนังสือจากสาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเข้าสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พร้อมด้วยการจดบันทึก ใช้เครื่องบันทึกเสียง และถ่ายภาพประกอบการสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษา การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม จากนั้นจึงทบทวนวรรณกรรม เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานสอบสวน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จำนวน 16 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “บูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลัก พุทธธรรม” การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย มีขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย 91 เล่ม

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ งานวิจัย และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วารสารวิชาการ บทความวิชาการ บทความวิจัย

ตลอดจนข้อมูลสถิติที่รวบรวมไว้โดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาหรือแหล่งข้อมูลซึ่งเป็นที่ยอมรับได้เว็บไซต์ต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ

3) การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) จัดเตรียมเครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ กลุ่มที่ 1 พนักงานสอบสวน/ หน่วยงานความ/พนักงานอัยการ จำนวน 13 คน กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูป/คน

(2) ส่งหนังสือเชิญบุคคลเพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

(3) เตรียมการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ส่งข้อมูลเพื่อประกอบการสัมภาษณ์ และนัดวัน เวลา ที่จะสัมภาษณ์ทางออนไลน์ (Zoom) แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคนในแต่ละกลุ่ม ศึกษาประเด็นคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ให้ชัดเจน เตรียมเครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ที่จำเป็นอื่น ๆ เช่น กล้องถ่ายรูปให้พร้อมก่อนการสัมภาษณ์

(4) ดำเนินการสัมภาษณ์ ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสนทนากันเองในเรื่องทั่ว ๆ ไป แจ้งวัตถุประสงค์และเหตุผลของการสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ ขออนุญาตถ่ายภาพขณะมีการให้สัมภาษณ์ และแจ้งให้ทราบว่า ข้อมูลทั้งหมดที่บันทึกหรือขอไว้ ผู้วิจัยจักเก็บไว้เป็นความลับ

(5) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำผลไปวิเคราะห์และสรุปข้อมูลการสัมภาษณ์

1.6.7 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิควิจัย ได้แก่

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา (Descriptive Paragraphs)

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Paragraphs) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบ

คำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

3) จากการศึกษา ตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นแรก ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลว่าเพียงพอแล้วหรือไม่ ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงอีกครั้ง และดำเนินการเก็บข้อมูลจนมีความครบถ้วนสมบูรณ์

1.6.8 การเรียบเรียงและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Paragraphs) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้ และนำข้อมูลที่ได้ไปสร้างคำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นนำเสนอผลของการวิจัยในรูปแบบของการพรรณนา ตามเค้าโครงการนำเสนอ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.7.1 ได้ทราบกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน
- 1.7.2 ได้ทราบหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการสอบสวน
- 1.7.3 ได้ทราบการบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม
- 1.7.4 ได้นำองค์ความรู้วิจัยไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม” เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานสอบสวน โดยผู้วิจัยได้นำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวนมาศึกษาร่วมกันกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่มีความสอดคล้องใกล้เคียงกับงานวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งประกอบไปด้วยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1.8.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2539, หน้า 321) หนังสือเรื่อง “สารานุกรมพระพุทธศาสนา ประมวลจากพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส” อธิบายว่า พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม เมตตา โดยพยัญชนะ ได้แก่ ความสนิทสนม คือ รักใคร่ เว้นจากราคะ โดยอรรถ ได้แก่ ปราบณาความ สุขความเจริญเพื่อผู้อื่น

กรุณา โดยพยัญชนะ ได้แก่ ความหวานไหว เมื่อเห็นผู้อื่นได้ทุกข์ร้อน โดยอรรถ ได้แก่ ความปรารถนา เพื่อจะปลดปล่อยทุกข์ของเขา มุทิตา โดยพยัญชนะ ได้แก่ ความชื่นบาน โดยอรรถ ได้แก่ ความพลอยยินดีด้วย ในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี อุเบกขา โดยพยัญชนะ ได้แก่ ความวางเฉย โดยอรรถ ได้แก่ ความวางตนเป็นกลาง

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวพัฒน์มหาเถระ) (2555, หน้า 12-13) หนังสือเรื่อง “หลักพระพุทธศาสนา” อธิบายว่า พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมสำหรับเป็นที่อาศัยอยู่ของจิตใจที่ดี มี 4 ข้อดังต่อไปนี้ 1) เมตตา ความรักที่จะทำให้เป็นสุข ตรงกันข้ามกับความเกลียดที่จะให้เป็นทุกข์ เมตตาเป็นเครื่องปลุกอภัยภัยเอื้ออารี ทำให้มีความหนักแน่นในอารมณ์ ไม่ร้อนวู่วาม เป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกเป็นมิตร ไม่เป็นศัตรู ไม่เบียดเบียนใคร แม้สัตว์เล็กเพียงไหน ให้เดือดร้อน ทรมานด้วยความเกลียดโกรธ หรือสนุกก็ตาม 2) กรุณา ความสงสารจะช่วยให้พ้นทุกข์ ตรงกันข้ามกับความเบียดเบียน เป็นเครื่องปลุกอภัยภัยแผ่เผื่อเจือจาน ช่วยผู้ที่ประสบทุกข์ยากต่าง ๆ กรุณานี้เป็นพระคุณสำคัญข้อหนึ่งของพระพุทธเจ้า เป็นพระคุณสำคัญข้อหนึ่งของพระมหากษัตริย์ และเป็นคุณข้อสำคัญของท่านผู้มีคุณทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้น 3) มุทิตา ความพลอยยินดีในความได้ดีของผู้อื่นตรงกันข้ามกับความริษยาในความดีของเขา เป็นเครื่องปลุกอภัยภัยส่งเสริมความดี ความสุข ความเจริญ ของกันและกัน 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ในเวลาที่ควรวางใจ

พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ (2547, หน้า คำปรารภ) หนังสือเรื่อง “กาลามสูตร” สมัยที่พระพุทธองค์ยังทรงมี พระชนม์ชีพอยู่ ในครั้งนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมโปรด กลุ่มกาลามชน เพราะชนกลุ่มกาลามชนนี้มีความเชื่อถือไปตามความเข้าใจของตนเอง พากันเชื่อโดยไม่มีเหตุผลมารองรับในความผิดถูกเอาไว้ พระพุทธเจ้าจึงได้เสด็จไปโปรดเพื่อให้เขาเหล่านั้นได้เปลี่ยนความเชื่อถือให้เป็นไปในเหตุผลที่ถูกต้องนี้เป็นสาเหตุที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องกาลามสูตรเอาไว้ เพราะทุกยุคทุกสมัย ความเข้าใจในหมู่มนุษย์ย่อมมีความเชื่อตามความเห็นของตัวเอง ความเชื่อนี้จะมีอยู่ในหมู่มนุษย์ตลอดไป ในเหตุการณ์เรื่องความเชื่อนี้เอง พระพุทธเจ้าจึงให้พุทธบริษัททั้งหลายได้ศึกษาเฉพาะความเชื่อถือในทางพระพุทธศาสนาในครั้งพุทธกาล ก็ยังมีคนเชื่อถือในลักษณะนี้อยู่แล้ว แม้ชาวพุทธในปัจจุบันก็มีความเชื่อในลักษณะนี้เช่นกัน จะพากันเชื่อในทางผิด หรือเชื่อในทางถูกต้อง พระพุทธองค์ได้ตรัสเรื่องกาลามสูตรเอาไว้

วคิน อินทสระ (2548, หน้า 132) หนังสือเรื่อง “ตรรกศาสตร์พุทธศาสนา” อธิบายว่า ตรรกวิทยาพุทธศาสนาสนใจทดสอบ discursive thought คือความคิดที่เกี่ยวกับเรื่องราวและพรรณนาเป็นอันมาก ความรู้เหล่านี้ เป็นแหล่งแห่งการกระทำที่มีจุดประสงค์หรือแหล่งแห่งพฤติกรรม ตรรกวิทยาพุทธศาสนาไม่เกี่ยวข้องด้วยความคิดตามสัญชาตญาณ และความคิดแบบสัตว์ดิรัจฉาน เด็กเกิดใหม่และสัตว์ดิรัจฉานนั้น มีเพียงเพทนาการและสัญชาตญาณ (sensation and instinct) ความจำ (สัญญา) ก่อให้เกิด (เจตนา) will เจตนาทำให้เกิดการกระทำ การกระทำทำให้บรรลุ

จุดมุ่งหมาย โดยทั่วไปจะไม่มีเหตุตรง แต่มีเหตุสัมพันธ์ สรุปความว่า discursive thought เท่านั้น ที่เรา จะนำมาวิเคราะห์พิจารณากันในตรรกวิทยาพุทธศาสนา

สวณ หล้าโพนทัน (2567, หน้า 87) บทความวิชาการเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอคติ 4 เพื่อสร้างระบบความยุติธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน” อธิบายว่า การประยุกต์ใช้หลักอคติ 4 เพื่อสร้างระบบความยุติธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน ในการสร้างความยุติธรรมโดยการลดอคติให้เกิดขึ้นได้นั้น จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาและการดำเนินการที่มีหลักการ มีเป้าหมาย มีระเบียบแบบแผน และมีกลไก ในการขับเคลื่อนที่ตกผลึกแล้ว เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เข้าถึงสาเหตุของปัญหา การร่วมกันหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำ ทั้งนี้ยังต้องอาศัยรูปแบบการแก้ปัญหาอคติด้วยการนำ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกที่มีอคติต่อกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการลดละความเป็นอคติในจิตใจของตน เพื่อการอยู่ร่วมกัน ภายในสังคมอย่างเข้าใจกันและกันบนความแตกต่างได้อย่างสันติ ผลที่เกิดจากอคตินั้นได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในปัจจุบัน และกระทบต่อประเทศชาติ เพราะอคติมีผลต่อความขัดแย้ง การจะลดอคติได้นั้นจะต้องเกิดขึ้นจากสภาวะทางจิตใจที่ยอมลด ละ ความคิดความถือดีต่อกัน

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2554, หน้า 1) หนังสือเรื่อง “คู่มือเสริมสร้างการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ” อธิบายว่า จริยธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีมีความเกี่ยวข้องกับ จริยศาสตร์ในทางปฏิบัติ จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า ความประพฤติการกระทำของมนุษย์จุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์สังคมไทยเป็นสังคม ที่มีพุทธศาสนาเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ปรัชญาชีวิตคนไทย วัฒนธรรม ประเพณี จริยธรรม ล้วนสืบเนื่องมาจาก ปรัชญาของพุทธศาสนา การมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องจริยธรรม ย่อมก่อให้เกิดแนวทางการปฏิบัติตนที่เหมาะสม เข้าใจพระคัมภีร์และรูปแบบการปฏิบัติตน เพื่อประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่

วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (2564, หน้า 426) หนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ความคิด นิติปรัชญา” อธิบายว่า กฎหมายเป็นมโนทัศน์ในทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับคุณค่า นั่นคือเชื่อมโยงกับความ ยุติธรรม กล่าวอีกนัยหนึ่งแม้กฎหมายไม่ใช่สิ่งเดียวกับความยุติธรรม แต่ก็ไม่ได้ แยกขาดจากความยุติธรรม แม้กฎหมายเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจริง แต่ก็ไม่ใช่ ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจริงที่ปลอดจากคุณค่า เพราะกฎหมายจะมีความหมายก็ต่อเมื่อ ได้รับความถูกต้องและ ความเป็นธรรม

Soma Thera (2008, p. 5) หนังสือเรื่อง “Kālāma Sutta Buddha's Charter of Free Inquiry” อธิบายว่า กาลามสูตร เป็นพระสูตรที่แสดงหลักการซึ่งผู้แสวงหาความจริงพึงยึดถือปฏิบัติ และเป็นเสมือนมาตรฐานสำหรับการพิจารณาตัดสินสิ่งต่าง ๆ โดยตั้งอยู่บนกรอบแห่งพระธรรม นอกจากนี้ หลักประกันความอุ่นใจ 4 ประการ ที่ปรากฏในพระสูตร ยังชี้ให้เห็นถึงขอบเขตที่พระพุทธ

องค์ทรงอนุญาตให้บุคคล สงวนการตัดสินใจไว้ก่อน ในเรื่องที่อยู่เหนือขอบเขตการรับรู้และการพิสูจน์ตามปกติของมนุษย์ หลักประกันทั้งสี่ประการนี้แสดงให้เห็นว่า เหตุผลของการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรมและคุณธรรม มิได้จำเป็นต้องตั้งอยู่บนความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด หรือเรื่องผลกรรมและการตอบสนองแห่งกรรมเสมอไป หากแต่อยู่บนความผาสุกทางจิตใจ ที่เกิดขึ้นจากการขจัดความโลภ ความโกรธ และความหลง ให้เบาบางหรือหมดสิ้นไป กล่าวอีกนัยหนึ่ง แม้บุคคลจะยังไม่สามารถยืนยันได้ว่าชาติหน้าหรือผลกรรมมีอยู่จริงหรือไม่ การดำเนินชีวิตด้วยความเมตตา ความสุจริต และการละเว้นอกุศล ก็ยังนำมาซึ่งความสงบสุข ความปลอดภัย และความเจริญงอกงามทางจิตใจในปัจจุบันได้อย่างแน่นอน

The Venerable Mahāsi Sayādaw (2013, p. 1) หนังสือเรื่อง “Brahmavihāra Dhamma” อธิบายว่า เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว คำว่า พรหมวิหาร ครอบคลุมธรรม 4 ประการ ได้แก่ เมตตา คือความรักและความปรารถนาดีต่อผู้อื่น กรุณา คือความสงสารและความปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ มุทิตา คือความยินดีในความสุข ความสำเร็จ หรือความเจริญรุ่งเรืองของผู้อื่น อุเบกขา คือความวางเฉยอย่างมีปัญญา ความเป็นกลางต่อสุขและทุกข์ ไม่เอนเอียงไปตามอารมณ์ ธรรมทั้งสี่ประการนี้เรียกรวมกันว่า พรหมวิหารธรรม ในมหาโควินทสูตร ใช้คำว่า พรหมจริยะ แทนคำดังกล่าว ฉะนั้น พรหมวิหารธรรมจึงมักถูกเรียกว่า พรหมจริยาธรรมด้วย คำว่า พรหมจริยะ หมายถึง ความประพฤติอันบริสุทธิ์ หรือการดำเนินชีวิตอันประเสริฐในทางธรรม ดังนั้น นับแต่นี้เป็นต้นไป ธรรมข้อนี้อาจเรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่า พรหมจริยาธรรม

John Rawls (1971, p. 4-5) หนังสือเรื่อง “A Theory Of Justice” อธิบายว่า ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมขั้นแรกของสถาบันทางสังคม เช่นเดียวกับที่ความจริงเป็นคุณธรรมของระบบความคิด ทฤษฎีใดก็ตาม แม้จะงดงามและประหยัดเพียงใด ก็จำเป็นต้องถูกปฏิเสธหรือแก้ไขหากมันไม่เป็นความจริง ในทำนองเดียวกัน กฎหมายและสถาบันใด ๆ ไม่ว่าจะมีประสิทธิภาพและจัดวางไว้อย่างดีเพียงใด ก็จำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปหรือยกเลิกหากมันไม่ยุติธรรม แต่ละบุคคลมีความเป็นสิ่งที่ละเมิดมิได้ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของความยุติธรรม แม้แต่สวัสดิภาพของสังคมโดยรวมก็ไม่อาจลบล้างได้ด้วยเหตุนี้ ความยุติธรรมจึงปฏิเสธแนวคิดที่ว่า การสูญเสียเสรีภาพของบางคนสามารถทำให้ถูกต้องได้ด้วยผลประโยชน์ที่มากกว่าซึ่งผู้อื่นได้รับ มันไม่ยอมรับว่าการเสียสละที่ถูกกำหนดไว้กับคนจำนวนน้อยจะสามารถชดเชยด้วยผลได้ที่มากกว่าที่คนส่วนใหญ่ได้รับ

สรุปได้ว่า จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า หลักพุทธธรรมมีความสำคัญต่อการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวน ทั้งในด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม โดยหลักพรหมวิหาร 4 ช่วยเสริมสร้างเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติต่อผู้เกี่ยวข้องด้วยความเข้าใจและความเป็นกลาง ขณะเดียวกัน หลักกาลามสูตรส่งเสริมการใช้เหตุผล การตรวจสอบข้อมูล และการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อเท็จจริง

มากกว่าความเชื่อหรืออคติ ซึ่งสอดคล้องกับการกิจของพนักงานสอบสวนที่ต้องแสวงหาความจริงอย่างรอบคอบ นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องตรรกะและการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลยังช่วยพัฒนาระบบการวิเคราะห์พยานหลักฐานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หลักอคติ 4 ซึ่งให้เห็นความสำคัญของการลดความลำเอียงในการพิจารณาคดี เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย อีกทั้งแนวคิดด้านจริยธรรมของตำรวจยังเน้นการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ ขณะที่แนวคิดทางนิติปรัชญาและความยุติธรรมสะท้อนให้เห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นธรรม และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการสอบสวนที่ได้รับความเชื่อมั่นจากสังคมและสอดคล้องกับหลักธรรม

1.8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมเกียรติ ชุมพล (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจนครบาลสายไหม” ผลการวิจัยพบว่า บูรณาการการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจด้วยหลักพุทธ ธรรมที่ส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจ แบ่งออกเป็น 1) หลักพรหมวิหาร 4 คือ ข้าราชการตำรวจควรมีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน มีความสงสารคิดช่วยเหลือให้พ้นจากทุกข์ มีความยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่นและวางใจเป็นกลาง มีจิตเที่ยงธรรม 2) หลักอิทธิบาท 4 คือ ข้าราชการตำรวจควรมีความพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ มีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน มีใจที่จดจ่อและรับผิดชอบในการทำงาน และมีการทบทวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ 3) หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ข้าราชการตำรวจมีการให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนร่วมงาน กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ มีการประพฤติเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่ายและการทำตนเสมอต้นเสมอปลาย 4) หลักพละ 5 คือ ข้าราชการตำรวจมีความศรัทธาในความดี เชื่อว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว มีวิริยะอุตสาหะในการปฏิบัติ หน้าที่และเพียรทำความดี มีสติควบคุมเมื่อมีอารมณ์ไม่ปรารถนามากะทบและสกดกันกิเลส มีสมาธิ ในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ฟุ้งซ่านไขว้เขว มีความรอบรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่หลงมกมาย เมื่อข้าราชการ ตำรวจนำหลักธรรมทั้ง 4 หมวดมาบูรณาการใช้ในการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของ ข้าราชการตำรวจจะทำให้การส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจนั้น มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประวิทย์ เป็รื่องการ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความยุติธรรมในการลงโทษทางวินัยในพระศนะพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า การวางระบบวินัยมีได้นำเอาแนวคิดในทางศาสนา โดยเฉพาะพระศนะพุทธปรัชญาเถรวาทมาใช้ตั้งแต่เริ่มแรก แม้ในพุทธปรัชญาจะเน้นเรื่องกฎแห่งกรรม แต่มิได้ปฏิเสธการลงโทษหากจำเป็นต้องลงโทษ และกฎหมายเพื่อการลงโทษนั้นต้องมาจากธรรม ต้องชอบธรรม และต้องเพื่อธรรมในการสนองจุดหมายของชีวิตคน ซึ่งหลักธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทที่สามารถนำมาใช้กับระบบวินัยได้ เช่น หลักธรรมาธิปไตย หลักประโยชน์ของทุกฝ่าย และหลักอคติ

ธรรม เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะพุทธปรัชญาเห็นว่าการสร้างกฎเกณฑ์ใดมาใช้บังคับกับมนุษย์กฎเกณฑ์นั้นต้องมีจุดหมายสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ด้วย

ธีรฤทธิ นิลเพ็ชร (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ด้านการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของผู้ต้องหา เพื่อให้สอดคล้องตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานสอบสวน ในกองบังคับการตำรวจนครบาล 9” ผลการวิจัยพบว่า แนวนโยบายและการ บริหารเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพพนักงานสอบสวนควรคำนึงถึงการเพิ่มประสิทธิภาพทั้งด้าน งบประมาณ บุคลากร การบริหารจัดการ และอุปกรณ์สนับสนุนหรือเทคโนโลยี ส่วนการพัฒนา แนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ควรพัฒนาแนวทางการดำเนินงานให้เกิดความเท่าเทียม เทียบธรรม โปร่งใสตรวจสอบได้ ถึงการอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายและผู้ต้องหา

สุธีระ ชาญสมร (2565) ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอภิศรณสมณะสำหรับพนักงานสอบสวน จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอภิศรณสมณะสำหรับพนักงานสอบสวนจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยนำหลักอภิศรณสมณะ 7 มาประยุกต์ใช้ 5 หลักการ คือ 1) สัมมุขานินัย หมายถึง ระเบียบอันพึง ทำในที่พร้อมหน้าในส่วนของพนักงานสอบสวนได้นำรูปแบบสอบสวนพิจารณาโดยพร้อมหน้าบุคคล ซึ่งอาจทำให้คดีจบง่ายและเกิดความยุติธรรมรวดเร็วมากขึ้น 2) อมูพหวนินัย หมายถึง วิธีระงับอนุญา ทาธิกรณ์ โดยยกประโยชน์ให้แก่ภิกษุที่หายเป็นบ้าแล้วในส่วนพนักงานสอบสวนได้นำไปใช้เมื่อทำ การไต่สวนแล้วปรากฏว่าผู้ต้องหามีอาการวิกลจริตโดยการรับรองจากโรงพยาบาลจิตเวชว่ามีอาการ ผิดปกติทางจิตต้องเข้ารับการรักษาในเบื้องต้น 3) ปฏินญาตกรณะ หมายถึง วิธีการระงับโดยการปรับ อาบัติตามคำรับสารภาพของภิกษุผู้ต้องอาบัติ (จำเลย) ส่วนพนักงานสอบสวนได้นำไปใช้ถ้าผู้ต้องหา สอบสวนแล้วมีความผิดให้การรับสารภาพก็จะส่งเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินของศาลโดยมีการ ลดโทษตามความผิด 4) ตัสสปาปิยสิกา หมายถึง วิธีการตัดสินลงโทษผู้กระทำผิด (ที่ไม่รับผิด) ในส่วน พนักงานสอบสวนได้นำไปใช้ถ้าผู้ต้องหาสอบสวนแล้วมีความผิดให้การปฏิเสธไม่รับสารภาพก็จะส่ง เข้าสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินของศาลโดยไม่มีการลดโทษ 5) ตินนัตถการกนินัย หมายถึง วิธีการ ระงับโดยการให้ทั้ง 2 ฝ่ายประนีประนอมกันส่วนพนักงานสอบสวนได้นำไปใช้ได้การไกล่เกลี่ยของ ผู้เสียหายและผู้ต้องหาภาพพอใจตกลงกันได้ก็ให้คดีอาญาระงับไป

พระมหาวิเชียร สุธีโร (สิงห์คิบุตร) (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากร ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของพุทธปรัชญาเถรวาทส่วนใหญ่เหมือนกันกับแนวคิดเสรีนิยมมากกว่าแนวคิดสังคมนิยม แต่มีแนวคิดบางส่วนของพุทธปรัชญาเถรวาทที่แตกต่างจากแนวคิดทั้งสอง กล่าวคือ พุทธปรัชญาเถรวาทให้ความสำคัญแก่การที่รัฐควรจะให้เสรีภาพแก่พลเมือง

ในการประกอบอาชีพและได้รับผลตอบแทนตามความสามารถของเขาและด้วยวิธีการที่ชอบธรรม ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดเสรีนิยมและเป็นจุดอ่อนของแนวคิดสังคมนิยม ในขณะเดียวกัน พุทธปรัชญาเถรวาทก็ให้ความสำคัญแก่การที่รัฐควรจะรับประกันการที่พลเมืองจะได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานเมื่อประสบกับความยากจนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นส่วนที่คล้ายคลึงกับแนวคิดสังคมนิยมและเป็นจุดอ่อนของแนวคิดเสรีนิยม ดังนั้น แนวคิดว่าด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของพุทธปรัชญาเถรวาทจึงเป็นแนวคิดที่ควรจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่าแนวคิดเสรีนิยมและสังคมนิยม เพราะเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญแก่คนทุกกลุ่มและมุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ปริดาพล ไยสวัสดิ์ (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานของพนักงานสอบสวนกองกำกับการ 2 กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการงาน หลัก ๆ มาจากด้านกฎหมาย คำสั่ง และระเบียบที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานที่ล้าสมัย สร้างความยุ่งยาก และไม่สนับสนุนความก้าวหน้าของพนักงานสอบสวน ด้านปริมาณงานแต่ละคดีที่มีเป็นจำนวนมากและเวลาในการทำสำนวนการสอบสวนที่น้อย ด้านสมรรถนะของพนักงานสอบสวนที่ยังไม่เพียงพอ ด้านค่าใช้จ่ายที่มีเรื่องการเบิกค่าสำนวนการสอบสวนได้ล่าช้า ส่วนแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานแต่ละคนมีการวางแผนในการปฏิบัติงานที่ใกล้เคียงกัน มีการพัฒนาสมรรถนะทั้งด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ด้านภาษาต่างประเทศ ด้านเทคโนโลยีและด้านบัญชีสุดท้ายเรื่องของการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่แพ้กัน

จิณวัตร ก้อนทองดี (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจ ยุค Police 4.0 เชิงพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า หลักในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจยุค Police 4.0 ต้องมีมาตรฐานการทำงานเป็นมืออาชีพ รักษาความปลอดภัย ลดอาชญากรรม รับมือโลกไซเบอร์ มีนวัตกรรม สร้างความเชื่อมั่น ใช้กำลังน้อยลง เป็นผู้นำในภูมิภาค หลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการ ได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และอคติ 4 รูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจยุค Police 4.0 มี 4 วิธี ได้แก่ 1) วิธีแห่งความสำเร็จ หมายถึง การรับมือกับโลกไซเบอร์ มีนวัตกรรมในการรักษาความปลอดภัย ภูมิใจในอาชีพ เพียรชวนขยาย พัฒนาตนเอง ใส่ใจในหน้าที่และตรวจสอบผลงาน 2) วิธีการทำงานด้วยความสมัครสมานสามัคคี หมายถึง การให้ประชาชนและองค์กรเอกชนมีส่วนร่วม ใช้กำลังตำรวจลดน้อยลงแต่มีประสิทธิภาพและเป็นผู้นำในภูมิภาค ด้วยบุคลิกภาพที่ดี เสียสละเพื่อส่วนรวม จัดการอาชญากรยุค 4.0 ทันท่วงที นอบน้อม ใช้ภาษาถูกต้อง เอื้อเฟื้อ ทาบทนเป็นประโยชน์รับใช้ประชาชนด้วยความเต็มใจ ยุติธรรม 3) วิธีแห่งยุทธวิธีในการบริหาร หมายถึง การสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน รู้จักใช้ปัญญามาควบคุม ความเมตตา กรุณา มุทิตาอย่างพอดี 4) วิธีแห่งการจัดการอย่างเที่ยงธรรม หมายถึง การฝึกให้ตนเองเป็นผู้มีความตรงไปตรงมาต่อการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความลาเอียงเพราะ รัก ลุ่มหลง โกรธกลัว ควร

ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกล้าหาญต่อความถูกต้อง จึงเป็นตำรวจยุคใหม่ หัวใจสีขาว ด้วยรูปแบบ BRIGHT POLICE

สุทธิธรรม รัตนแสนยานุภาพ (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการบริหารศาลอาญาพระโขนงเพื่ออำนวยความยุติธรรมโดยพุทธสันติวิธี” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารศาลอาญาพระโขนงเพื่ออำนวยความยุติธรรมโดยพุทธสันติวิธี ด้วยการพัฒนาสมรรถภาพข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมประจำศาลอาญาพระโขนงและผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาพระโขนงด้วยหลักอิทธิบาท 4 และหลักภาวา 4 ประกอบด้วย ก. การสร้างพลังจิต พลังแห่งการคิดบวก ด้วยการนำหลักอิทธิบาท 4 และหลักภาวา 4 สร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อช่วยเหลือ คลายทุกข์ให้แก่ประชาชนผู้มีอรรถคดีในศาลอาญาพระโขนง ร่วมกับการพัฒนาสมรรถภาพทางทักษะ ความรู้ แรงจูงใจ ด้วยการจัดโครงการด้านต่าง ๆ โดยสอดแทรกหลักธรรมที่เสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน ข. การสร้างกระบวนการบริหารจัดการคดี ได้แก่ ระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่อง ระบบการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือจำเลย ระบบการไกล่เกลี่ยคดีอาญา และระบบการพิจารณาคดีนอกเวลาทำการ ซึ่งทำให้การบริหารจัดการคดีมีประสิทธิภาพ ค. สร้างความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา เมื่อผู้ปฏิบัติงานมีความพอใจ ร่วมแรงร่วมใจในการให้คำแนะนำให้ความรู้แก่คู่ความในการพิจารณาพิพากษาคดี การให้ความช่วยเหลือคู่ความด้านธุรการศาล ทำให้ประชาชนที่มาใช้บริการที่ศาลได้รับการอำนวยความยุติธรรมในทุกด้าน ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในศาลอาญาพระโขนงและสำนักงานศาลยุติธรรม

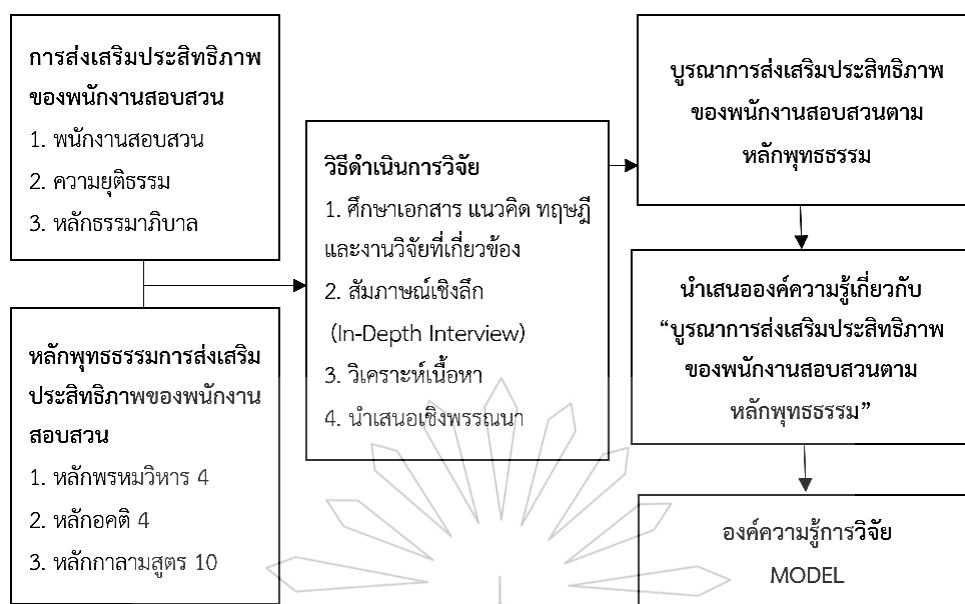
วิภาวี คุปติมาลาธร (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม โดยหน่วยงานของรัฐ” ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมโดยหน่วยงานของรัฐยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายสาธารณะการบริหารราชการแผ่นดินก็จะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีเป้าหมายที่ชัดเจนเห็นภาพตรงกัน ลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงาน โดย รัฐพึงจัดให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ทำให้คนมีความเท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน ยึดโยงกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มุ่งมั่น ท่วมเท พัฒนาประเทศ เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมด้วยคุณธรรม ตามหลักวิชาการอย่างมืออาชีพ หลักธรรมาภิบาล หลักคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หลักการของ SDGs และการทำงานร่วมกันกับภาคส่วนต่าง ๆ บนพื้นฐานของการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แก่ประชาชน

กฤษณนที พุทธะ (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจงานสืบสวน ตามหลักสาราณียธรรม” ผลการวิจัยพบว่า การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจงานสืบสวนตามหลักสาราณียธรรม แบ่งออกเป็น 2 ด้าน การพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจงานสืบสวนโดยเน้นไปที่การสร้างความสัมพันธ์และการบริหารจัดการในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจงานสืบสวนให้การบริการประชาชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวนี้ โดยภาพรวมเป็นการศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในองค์กรตำรวจและหน่วยงานภาครัฐ มีการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ โดยเน้นหลักธรรมสำคัญ เช่น พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 พละ 5 และสราณียธรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความสามัคคี และความเที่ยงธรรมในการทำงาน นอกจากนี้ งานวิจัยยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการที่โปร่งใส การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนการอำนวยความสะดวกอย่างเสมอภาคและตรวจสอบได้ อีกทั้งยังพบว่าการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านความรู้ ภูมิปัญญา เทคโนโลยี และทักษะการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร ขณะเดียวกัน หลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับความยุติธรรมยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดกฎเกณฑ์ การลงโทษทางวินัย และการบริหารจัดการข้อขัดแย้งให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับระบบบริหารและกระบวนการยุติธรรม ช่วยสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา และความไว้วางใจจากประชาชน อันนำไปสู่การพัฒนาองค์กรและสังคม ซึ่งงานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม” มีข้อแตกต่างจากงานวิจัยดังกล่าว คือ งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และการนำหลักธรรม อันได้แก่หลักพรหมวิหาร 4 หลักออคติ 4 หลักกาลามสูตร 10 มาบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนให้เกิดความยุติธรรม และตั้งอยู่ในหลักของศีลธรรม

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม” ผู้วิจัยใช้หลักพรหมวิหาร 4 หลักออคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 เป็นหลักธรรมที่บูรณาการเข้ากับหลักการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวน โดยสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายเพื่อทราบข้อเท็จจริงของพนักงานสอบสวน เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้อง โดยพนักงานสอบสวนจะสรุปสำนวนสอบสวนนำส่งอัยการเพื่อดำเนินคดีต่อไป

พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสืบสวนและสอบสวนคดี

การส่งเสริมประสิทธิภาพ หมายถึง การให้ความรู้โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้รับการส่งเสริมประสิทธิภาพเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านทัศนคติ พฤติกรรม และความสามารถ ที่ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูง

ความยุติธรรม หมายถึง ความเที่ยงธรรม ความชอบธรรม ความเป็นธรรม ความชอบด้วยเหตุผล อันนำไปสู่การไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักพุทธธรรมที่ว่าด้วย 1) หลักพรหมวิหาร 4 คือธรรมอันเป็นที่อยู่ของผู้ประเสริฐ 2) หลักอคติ 4 คือหลักแห่งการละซึ่งความลำเอียง 4 อย่าง 3) หลักกาลามสูตร 10 คือหลักการเชื่ออย่างมีเหตุผล ซึ่งแนวทางปฏิบัติในวิถีชีวิตของมนุษย์ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนทั้งสามนี้ทำให้มนุษย์สามารถเข้าถึงความสันติสุข คือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้

บทที่ 2

กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

ในบทที่ 2 เป็นการศึกษากระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน โดยอาศัยองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญทางด้าน กฎหมาย การสอบสวน หลักคุณธรรม และองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ เพื่อทำให้ทราบถึงความเป็นมาของพนักงานสอบสวนในแต่ละยุคสมัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มีการกำหนดหัวข้อประเด็นที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วย 1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพนักงานสอบสวน 2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรม 3) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล โดยมีรายละเอียดของเนื้อหา ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนถือเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีหน้าที่หลักในการสืบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน และดำเนินคดีในเบื้องต้นเพื่อส่งต่อสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินศาล พนักงานสอบสวนจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกรอบอำนาจ หน้าที่ และวิธีการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามหลักกฎหมายและความยุติธรรม ทฤษฎีเหล่านี้ครอบคลุมทั้งด้านกฎหมายมหาชน กฎหมายอาญา และหลักนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งสนับสนุนให้การสอบสวนมีความถูกต้องและเป็นธรรม นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงพัฒนาการทางความคิดที่มีต่อบทบาทของพนักงานสอบสวน ในสังคมไม่ว่าจะเป็นการเน้นความเป็นกลาง ความรับผิดชอบ หรือหลักสิทธิมนุษยชน การทำความเข้าใจแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้จึงมีความสำคัญในการยกระดับมาตรฐานการสอบสวน และสร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชนในกระบวนการยุติธรรม

2.1.1 ความหมายของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน ตามความหมายนี้ พนักงานสอบสวนจึงเป็นเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจและหน้าที่ในการสอบสวน พนักงานสอบสวนและการสอบสวนจึงเป็นของคู่กันเสมอ (สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และเผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล, 2552 หน้า 6) หากพิจารณาตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 และมาตรา 20 พนักงานสอบสวนแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. พนักงานสอบสวนทั่วไป ได้แก่ พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นภายในหน้าที่ของตน แบ่งออกเป็น 2 จำพวก ได้แก่ 1) พนักงานสอบสวน

ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป 2) พนักงานสอบสวนในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ ข้าราชการตำรวจยศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

2. พนักงานสอบสวนพิเศษ ได้แก่ เจ้าพนักงานที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจสอบสวน คดีความผิดที่เกิดขึ้นนอกเขตอำนาจหน้าที่ของตน หรือเกิดนอกราชอาณาจักร ได้แก่ 1) อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทน 2) พนักงานสอบสวนที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทน 3) พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาถูกจับ 4) พนักงานสอบสวนซึ่งรัฐบาลประเทศอื่น หรือบุคคลที่ได้รับการเสียหายได้ฟ้องร้องให้ทำโทษผู้ต้องหา (ไสว ลอบลัด, 2545, หน้า 36)

คำว่า สืบสวน ประกอบด้วยคำว่า สืบ กับคำว่า สวน คำว่า สืบ หมายถึง แสวงหา แสวงหา คำว่า สวน สันนิษฐานว่ามาจากคำภาษาเขมรว่า สวร (อ่านว่า ชั่ว) แปลว่า ถาม สืบสวน หมายถึง แสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อพิสูจน์อะไรบางอย่าง เช่น เจ้าหน้าที่ต้องสืบสวนให้รู้ว่าใครเป็นมือวางระเบิด สถานีตำรวจต่าง ๆ พยายามเร่งรัดการสืบสวน และจับกุมคนร้ายมาดำเนินคดี

คำว่า สอบสวน ประกอบด้วยคำว่า สอบ กับคำว่า สวน คำว่า สอบ หมายถึง ตรวจ ทดลอง เปรียบเทียบ หรือไล่เรียงเพื่อหาข้อเท็จจริง สอบสวน หมายถึง ชักถามเพื่อรวบรวมหลักฐานหรือข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความผิด เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจกำลังสอบสวนผู้ต้องหาอย่างเคร่งเครียด ในการสอบสวนครั้งสุดท้าย จำเลยยังให้การปฏิเสธทุกข้อหา ดังนั้น หากกล่าวโดยรวมของความหมายแล้ว สืบสวน หมายถึง แสวงหาข้อเท็จจริงด้วยวิธีการต่าง ๆ ส่วน สอบสวน หมายถึง หาข้อเท็จจริงด้วยการชักถาม (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554)

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) การสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับ ความผิด ที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า พนักงานสอบสวน คือ เจ้าพนักงานของรัฐที่กฎหมายมอบอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินการสอบสวนคดีอาญา โดยมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐานและแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนครอบคลุมทั้งการสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบพยานหลักฐาน และการดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด พนักงานสอบสวนแบ่งเป็นพนักงานสอบสวนทั่วไปและพนักงานสอบสวนพิเศษตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ การสอบสวนถือเป็นภารกิจหลักที่ดำเนินควบคู่กับบทบาทของพนักงานสอบสวนในการรักษาความยุติธรรมและความสงบเรียบร้อยของสังคม

2.1.2 ความเป็นมาของพนักงานสอบสวน

การสอบสวนมีความเป็นมาอย่างยาวนาน อาจกล่าวได้ว่า ถือกำเนิดเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ โลกเลยทีเดียว ในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค อคคัณฐสูตร มีเนื้อความตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ยุคแรก เริ่มมีการจัดระเบียบทางสังคม เริ่มมีกฎหมาย เริ่มมีการแต่งตั้งผู้นำให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้า และเป็นผู้สอบสวน พิพากษา แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำอันขัดต่อหลักศีลธรรม ซึ่งในเนื้อความได้กล่าวถึง การกำเนิดมหาสมมติและธรรมอันประเสริฐสุด อันเป็นจุดเริ่มต้นของกฎเกณฑ์ทางสังคมและชนชั้นปกครอง โดยเริ่มจากพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม เช่น การลักขโมย ซึ่งนำไปสู่ ความจำเป็นในการมีผู้ควบคุม เพื่อรักษาระเบียบในหมู่มนุษย์ การที่สัตว์เลือกผู้ที่มีคุณสมบัติโดดเด่นมาทำหน้าที่นี้ ทำให้เกิด ฐานะต่าง ๆ ขึ้นมาเป็นครั้งแรก ไม่ว่าจะเป็น มหาสมมติ ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาชน หรือ "กษัตริย์" ผู้เป็นใหญ่ในอาณาเขต และราชา ผู้ที่ทำให้ผู้อื่นยินดีด้วยพระบารมี ความนี้เน้นย้ำว่า ธรรมะเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด ในหมู่มนุษย์ ทั้งในภพนี้และภพหน้า ซึ่งเป็นรากฐานของความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ในเนื้อความได้อธิบาย ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ดูก่อนวาสุเถระและภารทวาชะ ครั้นนั้นแล สัตว์บางตนมีความโลเล รักษาส่วนของตนไว้ ถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้บริโภคนั้น สัตว์เหล่านั้นได้จับสัตว์นั้นได้ ครั้นจับได้แล้วจึงกล่าวว่า สัตว์ผู้เจริญ ท่านทำกรรมชั่วที่รักษาส่วนของตนไว้ ถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้บริโภคนั้น สัตว์ผู้เจริญ ท่านอย่าได้ทำกรรมชั่วซ้ำอย่างนี้อีก ดังนี้ สัตว์นั้นก็รับคำของสัตว์เหล่านั้นว่า เราจะไม่ทำอย่างนี้อีกผู้เจริญ ดูก่อนวาสุเถระและภารทวาชะ แม้ในครั้งที่สอง สัตว์นั้น ๆ ๗๐ ดูก่อนวาสุเถระและภารทวาชะ แม้ในครั้งที่สาม สัตว์นั้นก็รับอย่างนั้น และสัตว์นั้นก็ยังรักษาส่วนของตนไว้แล้วถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้บริโภคนั้น สัตว์ทั้งหลายได้พากันจับสัตว์นั้นแล้ว ครั้นจับแล้วกล่าวกันว่า สัตว์ผู้เจริญ ท่านทำกรรมชั่วซ้ำที่รักษาส่วนของตนแล้วถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้บริโภคนั้น สัตว์ผู้เจริญ ท่านอย่าได้ทำอย่างนี้อีก ดังนี้ สัตว์เหล่านั้นเอามือทุบ เขาก่อนดินขวาง เอาท่อนไม้ตี

ดูก่อนวาสุเถระและภารทวาชะ ในเพราะเรื่องนั้นเป็นสำคัญแล อทินนาทานจึงปรากฏ การครหาจึงปรากฏ มุสาวาทปรากฏ การจับท่อนไม้ จึงปรากฏ ครั้นนั้นแล สัตว์ประเสริฐทั้งหลายจึงได้ประชุมพร้อมกันครั้งแล้วก็ทอดถอนใจว่า ผู้เจริญ ธรรมอันลามกเลวทรามปรากฏ ในหมู่มนุษย์ได้ ก้อทินนาทานจักปรากฏ การครหาจักปรากฏ มุสาวาท จักปรากฏ การจับท่อนไม้จักปรากฏ อย่ากระนั้นเลย เราควรนับถือ สัตว์ผู้หนึ่งซึ่งจะว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวได้ ดิเตยณผู้ที่ควรดิเตยณได้ ขบไล่ผู้ที่ควรขบไล่ได้ ส่วนพวกเราก็จักให้ส่วนแห่งข้าวสาธิตแก่ผู้นั้น ดังนี้ ดูก่อนวาสุเถระและภารทวาชะ ครั้นนั้นแล สัตว์เหล่านั้นจึง เข้าไปหาสัตว์ที่มี

รูปงามกว่า น่าดูกว่า น่าเลื่อมใสกว่า มีศักดิ์ใหญ่กว่า แล้วได้กล่าวคำนั้นว่า มาเถิด สัตว์ผู้เจริญ ท่านจงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่า กล่าวได้โดยชอบ จงติเตียนผู้ที่ควรติเตียนได้ จงขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ได้ ส่วนพวกเราจักให้ส่วนแห่งข้าวสาลีแก่ท่านดังนี้ สัตว์นั้นได้ รับคำของสัตว์เหล่านั้นว่า อย่างนั้นผู้เจริญดังนี้ แล้วได้ว่ากล่าวผู้ที่ ควรว่า กล่าวได้โดยชอบ ติเตียนผู้ที่ควรติเตียนได้ ขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ได้ ส่วนสัตว์เหล่านั้น ก็ได้ให้ส่วนแห่งข้าวสาลีแก่สัตว์นั้น” (ที.ปา. 15/62/159-160)

“ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ เพราะชนผู้เป็นหัวหน้า อันมหาชน สมมติแล้วอีกชื่อว่า มหาสมมติจึงได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ เพราะผู้เป็นหัวหน้าเป็นใหญ่แห่งเขต ฉะนั้น อีกชื่อว่ากษัตริย์ กษัตริย์ จึงอุบัติขึ้นเป็นคำที่สอง ดูก่อน วาเสฏฐะและภารทวาชะ เพราะเหตุที่ผู้เป็นใหญ่ย่อม ยังชนเหล่าอื่นให้ ยินดีโดยชอบธรรม ฉะนั้น อีกชื่อว่า ราชา ราชา ดังนี้ จึงบังเกิดขึ้น เป็นคำที่สาม ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ เพราะเหตุดังกล่าวมานี้แล การ รับเกิดขึ้นของหมู่กษัตริย์จึงเกิดขึ้นมาด้วยอีกพระที่เข้าใจ กันว่าเลิศเป็นของเก่า เรื่องของสัตว์เหล่านั้นจะเหมือนกัน และไม่เหมือนกันกับสัตว์อื่นนั้นก็ด้วยธรรมชาติด้วยธรรมไม่ ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ ก็ธรรมเท่านั้นประเสริฐที่สุดในหมู่ชน ทั้ง ในทิฐุธรรมและอภิสมปรายภพ” (ที.ปา. 15/63/160-161)

เมื่อโลกมีการวิวัฒนาการ มนุษย์ได้พัฒนาสังคมไปสู่การเกิดอารยธรรมต่าง ๆ ในโลก ซึ่งอารยธรรมเหล่านี้ ล้วนต้องมีกฎหมาย เป็นแนวทางในการปกครองเช่นเดียวกัน ในยุคแห่งอารยธรรม อัน ได้แก่ อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ อารยธรรมเมโสโปเตเมีย อารยธรรมอียิปต์โบราณ และอารยธรรมลุ่มแม่น้ำหวงเหอ มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่า อำนาจในการใช้หมาย อำนาจในการสอบสวน และอำนาจในการตัดสินคดี ล้วนอยู่ภายใต้กษัตริย์ หรือที่ในยุคหนึ่งเปรียบว่า เป็นสมมติเทพ โดยทั้งสิ้น ในอารยธรรมแถบอุษาคเน หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิเช่น ประเทศไทยในยุคประวัติศาสตร์ ปรากฏว่า มีการใช้กฎหมาย และมีการแต่งตั้งขุนนาง เพื่อทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน เป็นผู้หาหลักฐาน ข้อเท็จจริง และรวมไปถึงการตัดสินคดี ซึ่งแบ่งตามยุคสมัย ดังต่อไปนี้

1. สมัยสุโขทัย ความเป็นมาของพนักงานสอบสวนในสมัยสุโขทัย แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานอันเป็นบัพพัญญุตจากเอกสารใด ๆ เกี่ยวกับอำนาจตุลาการที่ดำเนินการสอบสวนในสมัยสุโขทัยปรากฏขึ้นเลยก็ตาม แต่ก็สามารถอนุมานได้ว่า สุโขทัยยุคแรกมีการใช้หลักพระธรรมศาสตร์เหมือนอย่างอยุธยา จากบทความศิลปวัฒนธรรมเขียนขึ้นโดยนามปากกาเสมียนนารี อธิบายว่า “หนังสือไตรภูมิพระร่วงได้กล่าวเรื่องอำนาจการตัดสินคดีไว้เช่นเดียวกันกับที่ปรากฏในโครงการแข่งน้ำของอยุธยา และสุโขทัยยุคที่ขึ้นกับอยุธยาแล้ว ได้อ้างอิงพระธรรมศาสตร์ไว้ในกฎหมายลักษณะโจรด้วย” (เสมียนนารี, 2565) ซึ่งจากการค้นคว้าในครั้งนี้ พบว่า คัมภีร์เตภูมิกถา หรือหนังสือไตรภูมิพระร่วง ทำหน้าที่

เสมือนกฎหมายแม่บท และธรรมเนียมการปกครองในสมัยสุโขทัย โดยใช้หลักศีลธรรม บาปบุญคุณโทษ และคติจักรวาล ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมและการใช้อำนาจของผู้ปกครอง

ศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อธิบายว่า “ไพร่ฟ้าลูกเจ้าขุนผีแลผดผก แสกว้างกัน สวนดูแท้แลจึงแล่งความแก่ชาด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ชอน เห็นข้าวท่านบิโครพิน เห็นสินท่านบิโครเดือด” ศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สะท้อนให้เห็นถึงหลักการปกครองที่เน้น ความซื่อสัตย์สุจริตและความเป็นธรรม ในการพิจารณาตัดสินความ โดยมีหลักการว่า “ไพร่ฟ้าลูกเจ้าขุนผีแลผดผก แสกว้างกัน สวนดูแท้แลจึงแล่งความแก่ชาด้วยชื่อ” ซึ่งหมายถึงการ ตัดสินคดีความด้วยความเที่ยงตรงไม่ลำเอียง นอกจากนี้ยังรวมถึงการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวหรืออยากได้ ทรัพย์สินของผู้อื่น ดังวลีที่ว่า “บ่เข้าผู้ลักมักผู้ชอน เห็นข้าวท่านบิโครพิน เห็นสินท่านบิโครเดือด” ซึ่ง แสดงถึงการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายใต้การปกครอง

ศิลาจารึกหลักเดียวกัน อธิบายว่า “ในปากประตูมืกระดิงอันหนึ่งแขวนไว้นั้น ไพร่ฟ้าหน้าปก กลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความ เจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าวถึงเจ้า เกิงขุนบไร่ ไปลั่นกระดิงอัน ท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมือง ได้ยินเรียกเมื่อถาม สวนความแก่มันด้วยชื่อ ไพรในเมือง สุโขทัยนี้จึงชม” ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง กล่าวถึงธรรมเนียมที่เปิดโอกาสให้ราษฎรสามารถร้องทุกข์ได้โดยตรง เมื่อใดก็ตามที่ประชาชน ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด มีเรื่องเดือดร้อนใจ มีข้อพิพาท หรือไม่ ได้รับความเป็นธรรม พวกเขาสามารถไป สั่นกระดิงที่แขวนไว้ตรงประตูเมือง ซึ่งเป็นสัญญาณให้พ่อขุน รามคำแหงทรงทราบ เมื่อได้ยินเสียงกระดิง พระองค์จะทรงเรียกผู้ร้องทุกข์เข้ามา ไต่สวนและแก้ไข ปัญหาให้ด้วยพระองค์เองอย่างเป็นธรรม ธรรมเนียมนี้สะท้อนถึงการปกครองที่ใกล้ชิดประชาชนและ เป็นที่มาของความชื่นชมที่ประชาชนมีต่อพระองค์

จารึกสมัยพระเจ้าลิไทยมีข้อความแสดงให้เห็นว่า “อย่าได้ข้าเอาเหยาน้าว เอาเรือนเขา” คือ อย่าใช้อำนาจกดขี่แย่งชิงเอาบ้านเรือนของผู้อื่น พระเจ้าลิไทยทรงเป็นแบบอย่าง เสดยราชย์ชอบด้วย ทศพิธราชธรรมรูปรามัญ แก่ไพร่ฟ้าข้าไทยทั้งหลายเห็นข้าวท่านบิโครพิน เห็นสินท่านบิโครเดือด เนื้อหาที่ให้มาอธิบายถึงหลักธรรม ทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับผู้ปกครอง โดยเฉพาะการนำเสนอ พระเจ้าลิไทย เป็นแบบอย่างที่ดีในการประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ พระองค์ ทรงยึดมั่นในความยุติธรรม ไม่ใช้อำนาจบีบบังคับเพื่อยึดทรัพย์สินของผู้อื่น และมีความ เมตตา ต่อ อาณาประชาราษฎร์ แสดงให้เห็นว่าการปกครองที่ดีต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนและ การเห็นอกเห็นใจผู้อยู่ใต้ปกครอง

ศิลาจารึกสุโขทัยสะท้อนหลักนิติธรรมและการปกครองในสมัยนั้น โดยเน้นย้ำถึงความซื่อสัตย์ และเที่ยงธรรม ของผู้พิจารณาตัดสิน ซึ่งต้องสืบสวนหาความจริงและไม่รับสินบน จารึกยังแสดงให้เห็นถึง สิทธิในการฎีกาโดยตรงต่อกษัตริย์ ของประชาชนที่เดือดร้อนผ่านการสั่นกระดิง อีกทั้งยังเน้นย้ำถึง

จากเนื้อความเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า สมัยสุโขทัย อำนาจในการสอบสวน ตัดสินคดี อยู่ภายใต้การดูแลของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งในช่วงเวลานั้น เรียกว่า พ่อขุน โดยพระองค์ทรงมีหน้าที่เปรียบเสมือนพ่อที่คอยดูแลเอาใจใส่บุตร เมื่อมีผู้มาร้องทุกข์ พระองค์จะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ ขจัดทุกข์ บำรุงสุข แก่พสกนิกรของพระองค์เอง ดังนั้น ในยุคกรุงสุโขทัย พระเจ้าแผ่นดินจึงทำหน้าที่เปรียบเสมือนเป็นผู้สอบสวน และตัดสินคดีความ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

“สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าผู้เป็นพระราชบุตร ขึ้นเสวยราชสมบัติ ทรงพระนาม สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ยกวังทำเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ เสด็จมาอยู่ริมน้ำ จึงให้สร้างพระที่นั่งเบญจรัตนมหาปราสาทองค์หนึ่ง สร้างพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทองค์หนึ่ง แล้วพระราชทานชื่อขุนนางตำแหน่งนาให้เอาทหารเป็นสมุหพระกลาโหม เอาพลเรือนเป็นสมุหนายก เอาขุนเมืองเป็นพระนครบาลเมือง เอาขุนวังเป็นพระธรรมาธิบดี เอาขุนนาเป็นพระเกษตรา เอาขุนคลังเป็นพระโกษาธิบดี ให้ถือศักดินาหมื่น และที่ถวายพระเพลิงสมเด็จพระรามาธิบดีที่พระองค์สร้างกรุงนั้น ให้สถาปนาพระมหาธาตุ และพระวิหารเป็นพระอาราม ให้นามชื่อวัดพระราม” (พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา, 2564, หน้า 91)

3. สมัยกรุงธนบุรี ความเป็นมาของพนักงานสอบสวนในสมัยกรุงธนบุรีนั้น ไม่ทราบข้อความที่ปรากฏอย่างแน่ชัด เนื่องด้วยในยุคสมัยกรุงธนบุรี ยังติดพันสงคราม ในบันทึก หรือพระราชพงสาว

ดาร์จึงไม่ค่อยมีเนื้อความกล่าวถึง การแต่งตั้งพนักงานสอบสวน หรือเนื้อความที่กล่าวถึงการตัดสินคดี แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่แน่ชัดว่า สมัยกรุงธนบุรี ได้นำข้อกฎหมายที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา มาใช้เป็น กฎเกณฑ์ในการจัดระเบียบสังคม และให้ความเป็นธรรมต่อประชาชน

4. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ความเป็นมาของพนักงานสอบสวนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เริ่มต้นจากการที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช ทรงมีพระราชประสงค์ให้มีการชำระกฎหมาย ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า กฎหมายตราสามดวง โดยใช้ในการสอบสวน ตัดสินคดีความ สำหรับเป็นแนวทางให้กับพนักงานสอบสวนที่ได้รับการแต่งตั้งในครั้งนั้น ซึ่งในรายละเอียดของการชำระกฎหมาย มีเนื้อความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ดังเนื้อความที่ว่า

“ฝ่ายข้างอาณาจักรนี้ กษัตริย์ผู้ดำรงแผ่นดินนั้น อาศัยซึ่งโบราณราชนิติกฎหมายพระอัยการ อันกษัตริย์แต่ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นบรรทัดฐาน ซึ่งพิพากษาดราสินเนื้อความราษฎรทั้งปวงได้ด้วย ความยุติธรรม และพระราชกำหนดบทอัยการนั้น ก็พึงเพือนวิปริตผิดข้าต่างกันไปเป็นอันมาก ด้วย คนอันโลภหลงหาความละอายแก่บาปมิได้ ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิพากษาให้เสียยุติธรรมสำหรับ แผ่นดินไปก็มีบ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรด จัดข้าทูลละอองธุลีพระบาทที่มีสติปัญญา คือ ขุนสุนทรโวหาร ว่าที่พระอลักษณ์ 1 ขุนสารประเสริฐ 1 ขุนวิเชียรอักษร 1 ขุนวิจิตรอักษร 1 กรมพระอลักษณ์ 4 นาย ขุนหลวงพระไกรศรี 1 พระราชพินิจจัยราชปลัด 1 หลวงอธยา 1 ลูกขุน 3 นาย หลวงมหาวชิราธรรม 1 ขุนศรีโวหาร 1 นายพิมพ์ 1 นายด่อนเปรียญ 1 ราชบัณฑิต 4 นาย ชำระพระราชกำหนดบทอัยการ อันมีอยู่ในหอหลวงตั้งแต่พระธรรมศาสตร์ไปให้ถูกถ้วนตามบาลี และเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเข้าไว้ และทรงพระอุตสาหะทรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาสนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระทัยทรงพระมหากรุณาธิคุณจะให้เป็นประโยชน์แก่กษัตริย์ จะดำรงแผ่นดินไปภายหน้า ครั้นชำระแล้วให้อาลักษณ์ชุบเส้นหมึก 3 ฉบับ ไว้ห้องเครื่องฉบับ 1 ไว้หอหลวงฉบับ 1 ไว้ศาลหลวงสำหรับลูกขุนฉบับ 1 ปิดตราพระราชสีห์ ตราพระคชสีห์ ตราบัวแก้ว ทุกเล่มเป็นสำคัญ” (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ขำ บุนนาค), 2531, หน้า 97)

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ บทบาทของพนักงานสอบสวน เกิดขึ้นโดยรับการแต่งตั้งจากพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อเกิดกรณีร้องทุกข์จากประชาชน หรือมีผู้แจ้งความ พระเจ้าแผ่นดินจะทรงแต่งตั้งนางในกรมกองให้ทำการสอบสวน หาหลักฐาน สืบความจนทราบแน่ชัด จากนั้น พระองค์จะทรงแต่งตั้งขุนนางชั้นผู้ใหญ่มาเป็นผู้พิจารณาตัดสินคดีความ ซึ่งจะเห็นได้จากตัวอย่างคดีความในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) กรณีโปรดฯ ให้ชำระเจ้าพนักงานฉ้อราชทรัพย์ ดังเนื้อความที่ว่า

“ครั้นวันเสาร์ เดือน 5 แรม 12 ค่ำ (วันที่ 22 เมษายน พุทธศักราช 2408) หลวงพิไชยวารี (หนู) ทำเรื่องราวทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย กล่าวโทษพระยาสมบัติยาธิบาล (นาก) จมื่นราชนาคา (เลี้ยว) ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานเบิกจ่ายเหล็กฉ้อพระราชทรัพย์ของหลวง ปี 1 เป็นเงินถึง 5,000 ชั่งเศษ (400,000 กว่าบาท) มีพระบรมราชโองการให้พระยาสุรสิงหนัยวิวัฒน์เป็นตราการชำระให้ได้

ความจริง ท่านตระลาการได้เรียกบัญชีฎีกาพระคลังในชาวสอกับบัญชีพระคลังมหาสมบัติ ได้ความว่า ในจำนวนปีระกา ตรีศก จ่ายเหล็ก 44,040 หาบ (2,642.4 ตัน) ปีจอจัตวาศก จ่ายเหล็ก 51,550 หาบ (3,093 ตัน) ปีกุน เบญจศก ทำได้ 10 เดือน จ่ายเหล็ก 65,890 หาบ (3,953.4 ตัน) 2 ปี กับ 10 เดือน รวมเงินหลวงได้ออกจากท้องพระคลังไปแล้ว 11,975 ชั่ง (958,000 บาท) 2 ตำลึง (8 บาท) 3 สลึง ปีชวด ฌศก เหล็ก 75,800 หาบ (4,548 ตัน) คิดค่าเหล็ก ค่าถ่าน เป็นเงิน 6,158 ชั่ง (492,640 บาท) 15 ตำลึง (60 บาท) ชำระบัญชีที่จ่ายเหล็กครั้งนั้น 3 ปีกับ 8 เดือน รวมเหล็ก 237,280 หาบ (14,236.8 ตัน) เงินในท้องพระคลังออกไปแล้ว 18,133 ชั่ง (1,450,640 บาท) 17 ตำลึง (68 บาท) 3 สลึง พณฯ หัวเจ้าท่านสมุหพระกลาโหมเห็นว่า พระยาสมบัติยาภิบาล จมื่นราชนาครา เป็นเจ้าพนักงานฉ้อพระราชทรัพย์ของหลวง มีความผิดเป็นอันมาก กราบทูลขึ้นโปรดฯ ให้ถอดเสียจากที่ส่งไปจำไว้ ณ คุณทั้ง 2 คน แล้วยกพิทักษ์เสีย จัดกาใหม่ให้คิดฉ้อได้ แล้วโปรดฯ ให้เจ้าหมื่นสรรเพธภักดี (ทองอยู่) เป็นที่พระยาสมบัติยาภิบาล ให้นายขันแย้มเป็นจมื่นราชนาคราต่อไป แต่นั้นมาโดยมีราชการในเรื่องใช้เหล็กอย่างมาก ปี 1 ออกเงินหลวงเพียง 600-700 ชั่ง (48,000-56,000 บาท) เท่านั้น คิดว่าแต่ก่อนปี 1 ถึง 4,000-5,000 ชั่ง (320,000-400,000 บาท) การก็เรียบร้อยเป็นอย่างมาจนทุกวันนี้” (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ขำ บุนนาค), 2563, หน้า 331-332)

นอกจากการตัดสินคดีความในฝ่ายราชอาณาจักรแล้ว ในส่วนของพระศาสนา เมื่อย้อนกลับไปสมัยพุทธกาล ประมาณพรรษาที่ 20 พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นเป็นครั้งแรก ช่วงเวลาต่อจากนั้นมาเมื่อมีพระภิกษุสงฆ์ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ เข้ามายังพระพุทธศาสนา เมื่อมีการละเมิดต่อการปฏิบัติดำรงตนอย่างถูกต้อง พระพุทธเจ้าก็จะทรงบัญญัติสิกขาบทเรื่อยมา เพื่อเป็นแนวทางให้กับพระภิกษุสงฆ์ ในบางครั้งเมื่อเกิดการทะเลาะวิวาทในหมู่พระภิกษุ หรือมีการกล่าวหากัน พระพุทธเจ้าก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ เพื่อทำการสอบสวนหาความจริง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในพระวินัยดังต่อไปนี้

“พระศาสดาทรงพระดำริว่า ภิกษุณีนี้นี้ตั้งครรภ์ในเวลาเป็นคฤหัสถ์โดยแท้ แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น พวกเดียรถีย์จักได้โอกาสว่า พระสมณโคดมพาภิกษุณีที่พระเทวทัตทิ้งแล้วเที่ยวไปอยู่ เพราะฉะนั้น เพื่อจะตัดถ้อยคำนี้ควรจะวินิจฉัยยุติกรณีนี้ในท่ามกลางบริษัทซึ่งมีพระราชา ในวันรุ่งขึ้นจึงให้ทูลเชิญพระเจ้าโกศล และเชษฐมหอนาถบิณฑิกเศรษฐี จูฬอนาถบิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขามหาอุบาสิกา และตระกูลใหญ่ ๆ อื่น ๆ ที่มีชื่อเสียง ในเวลาเย็นเมื่อบริษัททั้ง 4 ประชุมกันแล้ว จึงตรัสเรียกพระอุบาลีเถระมาว่า เธอจงไปชำระกรรมของภิกษุณีสาวนี้ ในท่ามกลางบริษัท 4 พระเถระทูลรับพระดำรัสแล้ว จึงไปยังท่ามกลางบริษัท นั่งบนอาสนะที่เขาตกแต่งไว้เพื่อตน แล้วให้เรียกนางวิสาขามหาอุบาสิกามาตรงเบี่ยงพระพักตร์ของพระราชา ให้รับอธิกรณ์ว่า ดูก่อนวิสาขา ท่านจงไป จงรู้โดยถ่องแท้ว่า ภิกษุณี

สาวนี้บวชในเดือน โนน วันโน้น แล้วจึงรู้ว่าเธอได้มีครรภ์นี้ก่อนหรือหลังบวช มหาอุบาสิการับคำแล้วจึงให้วังมาน ตรวจดูที่สุตมือ เท้า สะตือ และต้องของภิกษุณีสาว ภายในมาน นับเดือนและวัน รู้ว่านางได้ตั้งครรภ์ในภาวะเป็นคฤหัสถ์โดยถ่องแท้ จึงไปยังสำนักของพระเถระแล้วบอกเนื้อความนั้น พระเถระได้กระทำภิกษุณีนั้นให้เป็นผู้บริสุทธิ์ ในท่ามกลางบริษัท 4 ภิกษุณีนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ แล้วให้ภิกษุสงฆ์และถวายบังคมพระศาสดา แล้วไปยังสำนักนั้นแล พร้อมกับภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุณีนั้น อาศัยครรภ์แก่แล้ว ได้ตลอดบุตรมีอานุภาพมาก ผู้ตั้งความปรารถนาไว้แบบบาทมูลของพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ” (ขุ.ธ.อ. 03/173-174)

การปฏิบัติตามข้อพระวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้เป็นทางถือปฏิบัติ ได้มีการดำเนินสืบต่อเนื่องกันมา แนวทางของพระวินัยนี้ มีประโยชน์อย่างมากต่อการพิจารณา เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่มีข้อพิพาทกันระหว่างพระภิกษุด้วยกัน เช่น อาจจะเป็นเรื่องของการโจทก์ ในอธิกรณ์ หรือเป็นเรื่องของการละเมิดสิกขาในพระนัย ตัวอย่างเช่น ในสมัยหนึ่ง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า

กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงมีพระราชวินิจฉัยในการตัดสินตามข้อพระวินัย เมื่อมีการร้องเรียน ดังปรากฏเนื้อความในหนังสือพระมหาสมณวินิจฉัย อธิกรณ์ในระหว่างพระโณม วัดดอนโจทก์พระอธิการจัน วัดนั้น จำเลย เรื่องถูกขับไล่ วินิจฉัยให้ไว้ ณ วันที่ 20 มกราคม พุทธศักราช 2458 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังเนื้อความที่ว่า

“ได้ตรวจสอบสำนวนอธิกรณ์นี้ตลอดแล้ว ได้ความว่าพระอธิการจันได้รับหนังสือถึงกล่าวโทษพระโณมหลายกระทง ข้อนั้นทำให้เกิดคดีขึ้น คือ เรื่องก่ดปลาและเรื่องเล่นไฟ ในชั้นต้น พระอธิการจันสืบสวนได้แน่ใจในข้อก่ดปลา จึงยกข้อนี้ขึ้นเป็นเหตุ ขับพระโณมเสียจากวัดดอน ในเวลาจวนเข้าพรรษา พระโณมยื่นเรื่องราวต่อพระเทพสุธี เจ้าคณะแขวงบางรัก ปฏิเสธข้อว่าก่ดปลาและเล่นไฟ แก้วว่าเลี้ยงไว้ชมเล่น และขอยู่จำพรรษาที่วัดดอน พระเทพสุธียกสาเหตุขึ้นขึ้นพิจารณาเอาพระอธิการจันเป็นโจทก์ พระโณมเป็นจำเลย ในระหว่างนี้ พระอธิการจันสืบสวนเรื่องเล่นไฟ เห็นว่าได้หลักฐานจึงอ้างพยานด้วย พระเทพสุธีตัดสินว่า พระโณมก่ดปลาและเล่นไฟจริง สั่งให้พระโณมสึก พระโณมฎีกาว่าลงโทษแรงเกินไป เห็นว่า คำของพระโณมว่าเลี้ยงปลากัดไว้ชมเล่นนั้นเป็นแต่คำแก้ตัว คำของนายเล็กพยานของพระโณมเองเบิกว่าได้เห็นนายวุ่นไปก่ดปลา พนันที่บ้านนายแจ้ และคนก็ได้ไปเล่นก่ดปลาอยู่ที่นั่นด้วย กลับประกอบคำของนายวุ่น พยานพระอธิการจัน ผู้เบิกว่าพระโณมใช้ให้เอาปลาไปก่ดพร้อมกับนายเล็กผู้ถือเงิน ข้อนี้ฟังได้ว่าพระโณมเล่นก่ดปลาพนัน การก่ดปลาไม่เป็นแต่เล่นพนันอย่างเดียว เป็นทรมานสัตว์อันไม่สมควรแก่ภิกษุอีกด้วย ข้อว่าเล่นไฟนั้น คำของนายเล็กผู้นั้นเองเบิกว่า ได้ทราบจากเขาพูดกันว่า พระโณมเล่นไฟ แต่จะเล่นที่บ้านใครไม่ทราบและจำคนพูดไม่ได้ ถ้าเป็นพยานฝ่ายอื่นไม่ควรฟัง แต่นายเล็กเป็นพยานของพระโณมเองเบิกความอย่างนี้ แปลว่าได้ฟังคนอื่นบอกอีก นอกจากนายวุ่นกับนายเปลี่ยนพยานของพระอธิการจัน กลับประกอบคำของนาย

เปลี่ยนว่า นายเปลี่ยนได้เล่นไฟงเดียวกับพระโคมที่บ้านอำแดงสา เป็นแต่นายเล็กหลีกตนออกเสียเท่านั้น ข้อนี้ก็ฟังได้ว่าพระโคมได้เล่นไฟจริง การสีกพระมีโทษไม่ถึงปาราชิกก็ทำได้ มีเป็นประเพณีเมืองมานานแล้ว ภิกษุใดเป็นอลัชชี อยู่ไปจักเป็นมลทินพระศาสนาให้สีกได้ทั้งนั้น เหมือนโรคเกิดในร่างกาย ไม่ว่ามากหรือน้อย ทั้งไว้คงบ่อนกาย เป็นของควรจะรักษาทั้งนั้น พระเทพสุธี อนุวัตรตามระมหาสมณวินิจฉัยเรื่องเล่นการพนัน ตัดสินให้พระโคมสีกเสียนั้นชอบแล้ว เสียแต่จัดเอาพระอธิการจันเป็นโจทก์ เธอไล่ได้ตามหน้าที่เจ้าอาวาส เธอควรเป็นจำเลย ฎีกาของพระโคมฟังไม่ขึ้น ให้ยกเสียให้กรมสังฆการีส่งตัวพระโคมไปให้พระเทพสุธีสีกเสีย และจงอยู่คู่กำกับให้การนี้ได้ทำตลอดไป” (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2551, หน้า167-169)

ปัจจุบันนับตั้งแต่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยตราเป็นพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 กำหนดให้มีพนักงานสอบสวน โดยเป็นเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ การสอบสวนความผิดทางอาญาของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในยุคเริ่มแรกเป็นอำนาจของกระทรวงมหาดไทย โดยกรมตำรวจยุคนั้นเป็นเพียงกรมหนึ่งในสังกัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งในระยะเริ่มแรกกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดให้ฝ่ายอำเภอเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนแต่เพียงฝ่ายเดียว ต่อมา มีการโอนอำนาจการสอบสวนให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจและกำหนดให้ฝ่ายปกครองทำหน้าที่หัวหน้าพนักงานสอบสวนและควบคุมการสอบสวนในบางคดีทั้งนี้ จุดเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของการสอบสวนคดีอาญาระหว่างปี 2506 – 2518 โดยกระทรวงมหาดไทย ออกข้อบังคับที่ 1/2506 ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2506 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาฝ่ายเดียว ส่วนหัวหน้าพนักงานสอบสวนเปลี่ยนจากฝ่ายปกครองมาเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามลำดับชั้นการบังคับบัญชาทั้งหมดให้อธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดี ผู้ช่วยอธิบดีเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนทั่วราชอาณาจักรมีอำนาจสั่งการได้ทุกคดี ส่งผลให้ฝ่ายปกครองถูกตัดอำนาจการสอบสวนคดีอาญาอย่างสิ้นเชิง ต่อมากระทรวงมหาดไทยออกข้อบังคับที่ 1/2509 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2509 เพิ่มอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอใน 3 แนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ถ้าประสบเหตุความผิดอาญา ซึ่งควรจะจับกุมได้ก็ให้จับกุม แต่ถ้าไม่อาจจับกุมได้ในทันทีจะสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจทำการจับกุมได้ และมีอำนาจสืบสวนสอบสวนเพื่อดำเนินคดี

2. กรณีผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือบุคคลอื่นซึ่งกล่าวโทษ ร้องขอความเป็นธรรมต่อผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอก็ให้เรียกหัวหน้าพนักงานสอบสวนในเขตอำนาจมาชี้แจง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเข้าควบคุมการสอบสวนได้

3. กรณีข้าราชการต้องหาคดีอาญา เนื่องจากทำตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเข้าร่วมสอบสวนด้วย อย่างไรก็ตาม อำนาจในการสอบสวนคดีอาญายังคงถูกผลิตเปลี่ยนและมีการแก้ไขการมอบอำนาจของทั้งฝ่ายปกครองและฝ่ายตำรวจอย่างต่อเนื่อง กระทั่งเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 อำนาจในการออกหมายค้นของพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เปลี่ยนแปลงเป็นอำนาจของศาลแต่ฝ่ายเดียวจนถึงปัจจุบัน เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2541 มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาโอนกรมตำรวจ

ต่อมา กระทรวงมหาดไทย ไปจัดตั้งเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2541 มีผลบังคับใช้ ในส่วนการบังคับบัญชากรมตำรวจได้โอนจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไปขึ้นกับนายกรัฐมนตรี ส่งผลให้กระทรวงมหาดไทยและสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องแก้ไขปัญหาเรื่องอำนาจเข้าซ้อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับอำนาจในการอนุญาต หรืออนุมัติในฐานะนายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ พระราชบัญญัติ คนเข้าเมืองฯ และพระราชบัญญัติการพนันฯ เป็นต้น ต่อมาเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 ได้มีการแก้ไขมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดเพิ่มเติมให้นายกรัฐมนตรี ในฐานะผู้บังคับบัญชาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวด้วยเห็นได้ว่านับตั้งแต่ปี 2477 ที่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญฉบับปัจจุบัน ซึ่งกำหนดให้มีเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาในยุคเริ่มแรก กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครอง และในระยะเวลาต่อมาเริ่มให้เจ้าพนักงานตำรวจร่วมทำการสอบสวน จนกระทั่งปี 2502 จึงเริ่มมีประกาศกระทรวงมหาดไทยเปลี่ยนแปลงให้เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ปฏิบัติการสอบสวนแทน โดยฝ่ายปกครองทำหน้าที่เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน และเมื่อปี 2506 เปลี่ยนให้ตำรวจมีอำนาจสอบสวนแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยหัวหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้บังคับบัญชาของตำรวจ แต่ในปี 2518 แก้ไขให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจเข้าควบคุมการสอบสวนและเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนได้อีก และในปี 2520 ฝ่ายปกครองเริ่มกลับมามีอำนาจสอบสวนคดีอาญาบางประเภท ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายปกครองโดยตรงได้ หลังจากนั้นกระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับอีกหลายฉบับโดยมีเนื้อหาในการให้อำนาจฝ่ายปกครองในการเข้าควบคุมการสอบสวนคดีอาญาและร่วมสอบสวน ในคดีบางประเภทร่วมกับพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจจากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่าการสอบสวนคดีอาญานับตั้งแต่ปี 2502 เป็นต้นมาเป็นหน้าที่ของตำรวจฝ่ายเดียวมาโดยตลอด ส่วนฝ่ายปกครองเป็นเพียงหัวหน้าพนักงานสอบสวนและสามารถเข้าควบคุมการสอบสวนได้ในบางช่วง หรือในคดีบางประเภทที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองซึ่งเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทยโดยที่ฝ่ายปกครองมิได้เป็นผู้ปฏิบัติ

ในการทำการสอบสวนอย่างแท้จริง แม้กระทั่งในเวลาต่อมากรมตำรวจแยกออกจาก กระทรวงมหาดไทยมาจัดตั้งเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติแล้ว พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจยังเป็นผู้ มีอำนาจสอบสวนความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา มากกว่า 350 ฉบับและเป็นผู้ปฏิบัติในการทำสำนวน การสอบสวนแต่ฝ่ายเดียว โดยที่ฝ่ายปกครอง ไม่ได้เข้ามาเป็นผู้ปฏิบัติเลย แต่ฝ่ายปกครองยังคงอำนาจที่เกี่ยวกับการสอบสวนตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาไว้บางส่วนเช่น อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดในการชี้ขาด กรณีไม่แน่ใจว่า พนักงานสอบสวนคนใดในจังหวัดเดียวกันควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21 และอำนาจในการให้ความเห็นชอบหรือทำความเห็นแย้ง คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในจังหวัดอื่นนอกจากนครหลวงกรุงเทพมหานคร เขตธนบุรี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 เป็นต้นอีกทั้งการสอบสวนยังต้องปฏิบัติ ตามข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทยในเรื่องการสอบสวนอยู่ตามเดิมซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มี ความพยายามหลายครั้งที่จะแก้ไข ปรับปรุง กฎ ระเบียบต่างๆที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนา ระบบงานสอบสวน แต่ไม่เคยได้รับความร่วมมือหรือความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทย แม้ว่าจะมี การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ รักษาการร่วมตามกฎหมายดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่การเสนอแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานสอบสวน รวมถึงการทำความเห็นแย้งทางคดีที่อยู่ในอำนาจ หน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจไม่เคยประสบ ความสำเร็จต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มีผลบังคับใช้ การจัดระเบียบ ราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติคงมีแต่ราชการส่วนกลาง โดยไม่มีหน่วยงานใดที่สังกัดส่วน ภูมิภาคและอยู่ในบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการจังหวัดเช่นที่เคยกำหนดไว้จนพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการตำรวจ พ.ศ. 2521 หน่วยงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ประจำอยู่ในแต่ละจังหวัด เพียงแต่อยู่ในกำกับดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัด ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 57 (4) เท่านั้น สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 11 (4) แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 กำหนดให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีอำนาจวางระเบียบหรือทำคำสั่งเฉพาะเรื่องไว้ให้ข้าราชการ ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้อำนาจ หรือการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นดังนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงมีคำสั่ง ที่ 419/2556 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2556 วางหลักเกณฑ์เรื่องการอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การ ทำสำนวนการสอบสวน และ การควบคุมตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา เพื่อให้สอดคล้องกับ หลักกฎหมายใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และใช้บังคับสำหรับการสอบสวนคดีอาญา ของพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และมีหนังสือที่ ดช 011.25/5014 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2556 กำหนดแนวทางปฏิบัติการสอบสวนคดีอาญากรณีพิเศษบางประเภทเพื่อให้สอดคล้อง

กับ คำสั่งที่ 419/2556 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2556 พร้อมทั้งได้มีหนังสือที่ ดช 0016/5031 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2556 กราบเรียน อัยการสูงสุดทราบถึงการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติดังกล่าวเพื่อเป็นการประสานการปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการและการพัฒนางานสอบสวนยังติดขัดเนื่องจาก กระทรวงมหาดไทยยังมีอำนาจเหนือกว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเกี่ยวข้องกับงานสอบสวนของฝ่ายตำรวจอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21 และมาตรา 145 ข้างต้น และอ้างว่าพนักงานสอบสวนยังต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทย แม้จะมีคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 419/2556 แล้วก็ตาม จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานและรวบรวมสถิติข้อมูลมาอย่างต่อเนื่องพบว่า ประเด็นปัญหาที่ต้องมีการแก้ไขคือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่สามารถบริหารจัดการระบบงานสอบสวนของฝ่ายตำรวจได้ทั้งระบบทั้งที่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เพียงฝ่ายเดียวมาตั้งแต่ปี 2502 แต่การออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ต้องอาศัยอำนาจของกระทรวงมหาดไทย และฝ่ายปกครองดังที่ปรากฏตามมาตรา 21 และมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 นั้น ผู้มีหน้าที่ทำความเข้าใจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในจังหวัดที่ไม่ใช่กรุงเทพมหานครเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด ถือเป็นบทบัญญัติหลักที่เป็นอุปสรรคทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่สามารถบริหารงานสอบสวนในส่วนภูมิภาคได้อย่างมีระบบ เพราะสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ส่งไปพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องจะถูกส่งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาให้ความเห็น ทำให้สำนวนการสอบสวนนั้นออกจากระบบการตรวจสอบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่งผลให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนทุกระดับ ไม่สามารถควบคุมตรวจสอบได้ว่าสำนวนการสอบสวนที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องนั้นมีความบกพร่องในเรื่องใดบ้าง เพื่อทำเป็นข้อมูลนำมาปรับปรุงพัฒนางานสอบสวน และงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน เช่น งานสืบสวน งานพิสูจน์หลักฐาน นิติวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ที่ผ่านมาสำนักงานตำรวจแห่งชาติถูกสังคมตำหนิเรื่องคุณภาพงานสอบสวนมาโดยตลอด สาเหตุเพราะข้อมูลที่สำนักงานตำรวจแห่ชาตินำมาใช้เพื่อปรับปรุงพัฒนางานสอบสวนเป็นข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบสำนวนของพนักงานสอบสวนในกรุงเทพมหานคร หรือนครบาลเพียงฐานข้อมูลเดียวเท่านั้น แต่การตรวจสอบสำนวนใน จังหวัดอื่นๆ ไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งตามหลักการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในกระบวนการยุติธรรมระบบกล่าวหานั้น เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นและมีความเห็นทางคดีแล้วจะต้องมีการส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อตรวจสอบกลั่นกรองพยานหลักฐานและความเห็นของพนักงานสอบสวนก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า ความเป็นมาของพนักงานสอบสวน มีพัฒนาการควบคู่กับการจัดระเบียบสังคมมนุษย์มาตั้งแต่ยุคแรกเริ่ม โดยปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับการค้นหาความจริงและการควบคุมพฤติกรรมที่ขัดต่อศีลธรรมในพระไตรปิฎก ซึ่งกล่าวถึงการแต่งตั้งผู้นำเพื่อทำหน้าที่ว่ากล่าว ตัดสิน และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ต่อมาเมื่อเกิดอารยธรรมต่าง ๆ ของโลก อำนาจในการสอบสวนและตัดสินคดีมักอยู่ภายใต้กษัตริย์หรือผู้ปกครองสูงสุด สำหรับประเทศไทย ในสมัยสุโขทัย พระมหากษัตริย์ทรงทำหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์ ไต่สวน และวินิจฉัยคดีด้วยพระองค์เองโดยยึดหลักธรรมและความยุติธรรม สมัยอยุธยา มีการจัดระบบราชการและมอบหมายให้ขุนนางในกรมเวียงรับผิดชอบงานรักษาความสงบและพิจารณาคดี ส่วนสมัยธนบุรียังคงใช้แนวทางกฎหมายจากอยุธยา สืบต่อมา ขณะที่สมัยรัตนโกสินทร์มีการชำระและรวบรวมกฎหมายอย่างเป็นระบบ รวมทั้งแต่งตั้งเจ้าพนักงานทำหน้าที่สอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานมากขึ้น จนกระทั่งมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 จึงกำหนดสถานะและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย จากนั้นบทบาทการสอบสวนได้พัฒนาจากฝ่ายปกครองมาสู่การเป็นหน้าที่หลักของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ และกลายเป็นกลไกสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยในปัจจุบัน

2.1.3 ความสำคัญของพนักงานสอบสวน

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของงานสอบสวนเป็นอย่างยิ่ง โดยได้กำหนดไว้ในนโยบายการบริหารราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ด้านการอำนวยความยุติธรรมให้พัฒนาการบริหารงานบุคคลให้พนักงานสอบสวนมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีความเจริญก้าวหน้าในสายงาน ตลอดจนการแต่งตั้งพนักงานสอบสวนและผู้ช่วยพนักงานสอบสวนให้เพียงพอต่อปริมาณงานในแต่ละพื้นที่ จึงได้มีการพัฒนางานสอบสวนมาโดยตลอดไม่ว่าจะเป็นด้านความเจริญก้าวหน้าในสายงาน เงินเพิ่มพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานสอบสวน ความรู้ความสามารถ ด้านเทคโนโลยี และการใช้นิติวิทยาศาสตร์มาช่วยในงานสอบสวนเพื่อพิสูจน์ การกระทำความผิดทางอาญา ถึงอย่างไรก็ตามหากพนักงานสอบสวนขาดองค์ความรู้ด้านกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งที่เกี่ยวข้องแล้ว ย่อมส่งผลถึงการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และสิ่งที่พนักงานสอบสวนปฏิบัติอาจกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันทำให้กระบวนการยุติธรรมถูกทำลายตั้งแต่ต้น

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นอิสระของพนักงานสอบสวนในคดีอาญา พนักงานสอบสวน เป็นเจ้าพนักงานของรัฐในการอำนวยความยุติธรรม ให้กับประชาชน พนักงานสอบสวน จึงหมายถึง เจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ และหน้าที่ ทำการสอบสวน ไม่ว่าพนักงานสอบสวนดังกล่าวจะสังกัดในหน่วยงานราชการใด โดยบุคคลที่จะทำหน้าที่สอบสวนในฐานะเป็นพนักงานสอบสวนได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องประกอบด้วย 1) เป็นเจ้าพนักงานของรัฐการสอบสวนคดีอาญาเป็นการอำนวยความยุติธรรม ทางอาญาที่รัฐได้ดำเนินการเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็น การ

บังคับใช้กฎหมาย ที่มีโทษทางอาญา อีกทั้งการสอบสวน ถือเป็นจุดเริ่มต้นแห่งอำนาจฟ้องของ พนักงานอัยการ 2) มีกฎหมายกำหนดให้ มีอำนาจสอบสวน ตามบทบัญญัติแห่งประมวล กฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา บัญญัติว่า ในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร พนักงาน ฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอและข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา ซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายใน เขตอำนาจของตน หรือ ผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน สำหรับในกรุงเทพมหานคร ให้ข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป มีอำนาจสอบสวน ความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรือ อ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจ ของตน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18)

บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ได้กำหนดคุณสมบัติเฉพาะของบุคคล ซึ่งเป็นเจ้าพนักงาน ของรัฐที่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาได้ตามกฎหมาย แต่บุคคล ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าว จะทำการสอบสวนคดีอาญาได้ก็ต้องมีกฎหมาย กฎ หรือระเบียบ หรือคำสั่ง กำหนดให้มีหน้าที่ในการ สอบสวนด้วย ซึ่งถ้าไม่มีกฎหมาย กฎระเบียบ หรือคำสั่ง ดังกล่าวแล้วไปทำการสอบสวน ถือเป็น การสอบสวนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย 3) มีกฎหมายกำหนดให้ มีหน้าที่สอบสวน ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณา ความอาญาได้บัญญัติว่า อำนาจศาล อำนาจผู้พิพากษา อำนาจพนักงานอัยการและ อำนาจของพนักงาน ฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในการที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับทั้งหลาย ว่าด้วยการจัดตั้งศาลยุติธรรม และระบุนายและ หน้าที่ของผู้พิพากษา หรือซึ่งว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ หรือ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจนั้น ๆ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 16)

ด้วยอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีที่สำคัญ โดยกฎหมายได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ สำหรับการนำบุคคล ผู้กระทำความผิดกฎหมายที่มีโทษทางอาญาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามที่ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ ได้แก่การสืบสวน การตรวจค้น การยึด สิ่งของที่ใช้เป็น พยานหลักฐานทางคดี การจับกุม ควบคุมตัว การสอบสวนและสรุปสำนวน มีความเห็นทางคดี เสนอ พนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งคดี เพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลต่อไป จนถึงขั้นตอน การบังคับคดีตามคำพิพากษาที่ลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดทางอาญา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ นำบุคคลผู้กระทำความผิดกฎหมายมาลงโทษโดยเร็ว และรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคม ซึ่งขั้นตอนตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังกล่าว ย่อมกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชน โดยเฉพาะขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ในการแสวงหา ข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐาน เพื่อจะทราบรายละเอียดแห่งความผิดและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อจะทราบ ข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ กระบวนการ สอบสวน

ดังกล่าว จึงย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคล ทั้งในกรณีการตรวจค้น การยึดทรัพย์ สิ่งของ หรือการจับกุม การควบคุมตัวผู้ต้องหา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสอบสวน โดยพนักงานสอบสวน ในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ตามกฎหมาย (ธเนศ เปี่ยมสรศักดิ์, 2560)

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า ยุติธรรมทางอาญา โดยถือว่าเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน การทำงานของพนักงานสอบสวนเป็นจุดเริ่มต้นของการนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความรู้ ความสามารถ และเสริมสร้างศักยภาพของพนักงานสอบสวนให้มีความเชี่ยวชาญทั้งในด้านกฎหมาย เทคโนโลยี และนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อให้สามารถพิสูจน์การกระทำผิดทางอาญาได้อย่างถูกต้องแม่นยำ อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง หากขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ อาจทำให้การสอบสวนเกิดข้อผิดพลาดและส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งอาจนำไปสู่การบิดเบือนกระบวนการยุติธรรม

พนักงานสอบสวนเป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการสอบสวนคดีอาญา โดยมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน และดำเนินกระบวนการสอบสวนให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม กฎหมายได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการในเขตพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งรวมถึงการตรวจค้น การยึดทรัพย์สิน การจับกุม การควบคุมตัว และการสรุปสำนวนเพื่อเสนอพนักงานอัยการพิจารณาเพื่อสั่งคดี

แม้ว่าพนักงานสอบสวนจะมีอำนาจตามกฎหมาย แต่การใช้อำนาจนั้นต้องอยู่ภายใต้กรอบของความเป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองหรือหน่วยงานอื่น เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นกลางและยุติธรรม ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและคุ้มครองสิทธิของประชาชน

การสอบสวนคดีอาญาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการตรวจค้น การยึดทรัพย์สิน การจับกุม และการควบคุมตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจึงต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบและคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการสอบสวนสามารถนำไปสู่การพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

ดังนั้น บทบาทของพนักงานสอบสวนจึงเป็นมากกว่าการสืบสวนหาความจริง แต่ยังเป็นการปกป้องสิทธิของประชาชน และรักษาความเป็นธรรมในสังคม การพัฒนาและส่งเสริมความเป็นอิสระของพนักงานสอบสวนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ และได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน ซึ่งพนักงานสอบสวนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการนำคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล โดย

ทำหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน และดำเนินการตามกฎหมายเพื่อพิสูจน์ความผิด และนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพพนักงานสอบสวน ทั้งด้านกฎหมาย เทคโนโลยี และนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย ระเบียบ และหลักความเป็นอิสระ เพื่อป้องกันการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงเป็นกลไกสำคัญในการอำนวยความยุติธรรม รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมของรัฐ

2.1.4 บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้างานสอบสวนและผู้ปฏิบัติงานสอบสวน คือ

1. หัวหน้างานสอบสวน มีหน้าที่เป็นหัวหน้าผู้ปฏิบัติงานสอบสวน มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอบสวน วางแผน อำนวยการ สั่งการ ควบคุม กำกับ ดูแล ตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลตลอดจนการปฏิบัติงานสอบสวนที่เกี่ยวกับคดีอาญาที่เกิดขึ้น รวมทั้งงานอื่น ๆ ที่มีลักษณะเกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนประกอบของงานนี้ในขอบเขตความรับผิดชอบ เพื่อแสวงหาพยานหลักฐาน และผู้กระทำความผิด อันเป็นการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยจำแนกออกเป็นงานต่าง ๆ คือ

- 1) งานสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา การปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
- 2) งานพัฒนากำลังพล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี และวิทยาการต่าง ๆ เพื่อใช้ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา
- 3) งานวางระบบการงบประมาณที่เกี่ยวกับงานสืบสวนและสอบสวน
- 4) งานตรวจสอบติดตามและประเมินผล งานวิจัยและพัฒนาการปฏิบัติตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงานและโครงการต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาและการเก็บรวบรวมสถิติข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานสืบสวนและสอบสวนคดีอาญาที่เกิดขึ้น
- 5) การวางแผนสอบสวน
- 6) ร่วมสอบสวนคดีอุกฉกรรจ์ หรือคดีสำคัญ
- 7) พิจารณามอบหมายคดีให้พนักงานสอบสวนในสังกัด รับผิดชอบดำเนินการ ตามความเหมาะสม โดยถ้าคดีใดสมควรทำการสอบสวนเป็นรูปคณะพนักงานสอบสวนก็ให้สั่งการตามสมควร
- 8) ให้ความคุ้มครองพยาน
- 9) เปรียบเทียบปรับการกระทำความผิดตามกฎหมาย
- 10) ประสานการปฏิบัติงานกับงานอื่น ๆ ในสถานีตำรวจ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด
- 11) การปฏิบัติหน้าที่หากมีเหตุจำเป็นเร่งด่วน ให้มีอำนาจมอบหมายให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่อื่นได้ตามความเหมาะสม แต่ทั้งนี้ต้องไม่เสียหายต่อหน้าที่การงานประจำ
- 12) งานควบคุม ตรวจสอบการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจทั้งในด้านการปฏิบัติงาน ความประพฤติและระเบียบวินัย
- 13) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนและสอบสวน
- 14) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

2. พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ มีอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบ คือ

1) ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง 2) ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนรับผิดชอบสอบสวนคดีความผิดอาญาทุกประเภท และให้มีหน้าที่รับผิดชอบทำการสอบสวนคดีความผิดอาญา ตามประเภทและลักษณะของคดี ดังนี้ (1) คดีความผิดที่เป็นการบ่อนทำลายเศรษฐกิจและทรัพยากรของชาติที่สำคัญ เช่น คดีความผิดตามพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน คดีลักลอบตัดไม้ทำลายป่า คดีลักลอบขนแร่ เป็นต้น โดยคำนึงถึงจำนวนผู้ร่วมกระทำผิดหรือพฤติการณ์แห่งการกระทำผิดที่สลับซับซ้อน หรือเกิดความเสียหายจำนวนมาก (2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร การก่อการร้ายสากล การก่อวินาศกรรม การจลาจล หรือการจลาจล (3) คดีเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ ตั้งแต่ชั้นพระองค์เจ้าขึ้นไปเป็นผู้ต้องหา (4) คดีที่บุคคลสำคัญหรือผู้มีอิทธิพลก่อขึ้นหรือเป็นผู้ต้องหา (5) คดีประทุษร้ายบุคคลสำคัญ หรือบุคคลสำคัญประสบอุบัติเหตุร้ายแรง (6) คดีเกี่ยวกับเหตุอันอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือกระทบกระเทือนอากาศยานประสบอุบัติเหตุ เป็นต้น ต่อการเมือง การทหาร การเศรษฐกิจและสังคมประเทศ (7) คดีซึ่งกระทบกระเทือน หรืออาจกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่าง (8) คดีที่กล่าวหาว่าข้าราชการตำรวจระดับรองผู้บังคับการหรือพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญหรือเทียบเท่าขึ้นไป มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย หรือถูกจับหรือต้องหา คดีอาญา เว้นแต่เป็นคดีทุจริตหรืออัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษ หรือคดีที่กระทำโดยประมาท (9) คดีที่บุคคลรวมกลุ่มในลักษณะเป็นแก๊งประกอบมิชฉาชีพในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มมือปืนรับจ้าง กลุ่มอันธพาล กลุ่มจับคนไปเรียกค่าไถ่ กลุ่มขู่เข็ญเรียกค่าคุ้มครอง กลุ่มปล้นเงินกู้ นอกระบบ กลุ่มค้าอาวุธผิดกฎหมาย กลุ่มค้ายาเสพติดให้โทษ กลุ่มโจรกรรมรถยนต์จักรยานยนต์ กลุ่มลักพระพุทธรูป กลุ่มลักทรัพย์ในอาคาร กลุ่มลักโค กระบือ ช้าง ม้า เครื่องมือการเกษตร หรือกลุ่มบุคคลที่ประกอบการอันเป็นภัยต่อสังคม เช่น กลุ่มรับจัดหาโดยหลอกลวงคนไปทำงานทั้งในประเทศและหรือต่างประเทศเหล่านี้เป็นต้น เฉพาะที่เกิดขึ้นหลายท้องที่ซึ่งเป็นคดีสำคัญ หรือเสียหายจำนวนมากในเขตอำนาจของกองบัญชาการหรือภาคเดียวกัน (10) คดีที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายให้รับผิดชอบทำการสอบสวน 3) เข้าร่วมทำการสอบสวนตามที่ผู้บัญชาการหรือผู้บังคับการเห็นสมควร หรือผู้บังคับบัญชามอบหมาย 4) สืบสวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเฉพาะในคดีที่รับผิดชอบ เพื่อทราบ รายละเอียดของการทำความผิดที่เกิดขึ้น 5) ในกรณีที่ เป็นผู้ทำหน้าที่หัวหน้างานสอบสวน มีหน้าที่บริหารงานคดี กำกับดูแล ตรวจสอบ เร่งรัด สั่งการ แนะนำ เข้าร่วมสอบสวน ในการทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ถึงพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ 6) กำกับดูแล ตรวจสอบ เร่งรัด สั่งการ แนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจในสังกัด 7) เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย หรือการสอบสวนให้กับข้าราชการตำรวจและประชาชน 8) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

3. พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ มีอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบ คือ 1) ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง 2) ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนรับผิดชอบสอบสวนคดีความผิดอาญา ทุกประเภท ยกเว้นประเภทและลักษณะของคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และให้มีหน้าที่รับผิดชอบทำการสอบสวนคดีความผิดอาญา ตามประเภทและลักษณะของคดี ดังนี้ (1) คดีที่มีหรืออาจมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระบบเศรษฐกิจ (2) คดีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ (3) คดีที่มีความสำคัญ ยุ่งยาก ซับซ้อน หรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ (4) คดีที่ผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นกลุ่ม เครือข่าย ขบวนการ หรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ หรือเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพล (5) คดีที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการพลเรือนประเภทบริหารระดับสูงหรือประเภทวิชาการระดับทรงคุณวุฒิ ข้าราชการการเมือง นักการเมือง และสื่อมวลชน (6) คดีเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ ต่ำกว่าชั้นพระองค์เจ้าเป็นผู้ต้องหาคดีอาญา (7) คดีที่กล่าวหาว่าข้าราชการตำรวจระดับผู้กำกับหรือพนักงานสอบสวน ผู้ทรงคุณวุฒิหรือเทียบเท่า มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้เสีย หรือถูกจับหรือต้องหาคดีอาญา เว้นแต่เป็นคดีสุโทษ หรืออัตราโทษไม่สูงกว่าสุโทษ หรือคดีที่กระทำโดยประมาท (8) คดีที่ผู้บังคับบัญชาเห็นสมควร เพื่อสร้างความเชื่อมั่น หรือความพึงพอใจ ให้กับประชาชน หรือเพื่อประโยชน์ของทางราชการ และมอบหมายให้รับผิดชอบทำการสอบสวน 3) เข้าร่วมทำการสอบสวนตามที่หัวหน้างานสอบสวน หรือ ผู้บังคับบัญชามอบหมาย 4) สืบสวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเฉพาะในคดีที่รับผิดชอบ เพื่อทราบ รายละเอียดของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น 5) ในกรณีที่พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่หัวหน้างานสอบสวน มีหน้าที่บริหารงานคดี กำกับดูแล ตรวจสอบ เร่งรัด สั่งการ แนะนำ เข้าร่วมสอบสวน ในการทำสำนวนการ สอบสวนของพนักงานสอบสวนถึงพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ 6) กำกับดูแล ตรวจสอบ เร่งรัด สั่งการ แนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจในสังกัด 7) เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย หรือการสอบสวนให้กับข้าราชการตำรวจและประชาชน 8) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

4. พนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ มีอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบ คือ 1) ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง 2) ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนรับผิดชอบสอบสวนคดีความผิดอาญา ทุกประเภท ยกเว้นประเภทและลักษณะของคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญถึงพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และให้มีหน้าที่รับผิดชอบทำการสอบสวนคดีความผิดอาญา ตามประเภท และลักษณะของคดี ดังนี้ (1) คดีฆ่าผู้อื่นและมีผู้เสียชีวิตมากกว่า 2 คนขึ้นไป หรือฆ่าเจ้า

พนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่ (2) คดี ปล้นทรัพย์และเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสหรือเป็นเหตุให้ผู้อื่น ถึงแก่ความตาย โดยมีหรือใช้อาวุธสงครามและวัตถุระเบิด หรือมีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายมากกว่าสิบล้านบาทขึ้นไป (3) คดี วางเพลิงและเป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย (4) คดีลักพาตัวไปเรียกค่าไถ่ซึ่งมีผู้ร่วมกระทำผิดตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป หรือเป็นเหตุให้ผู้ถูกเอาตัวไป ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยว หรือผู้ถูกกักขังถึงแก่ความตาย (5) คดีข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะโหดมึงและเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำถึงแก่ความตาย (6) คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษสำหรับยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 และ 2 น้ำหนักมากกว่า 1,500 กรัมขึ้นไป ยาเสพติดให้โทษประเภท 3, 4 และ 5 น้ำหนักมากกว่า 1,500 กิโลกรัมขึ้นไป (7) คดีที่บุคคลในคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภา เป็นผู้ต้องหา เว้นแต่เป็นคดีหุโทษหรืออัตราโทษไม่สูงกว่า หุโทษ หรือคดีที่กระทำโดยประมาท (8) คดีที่บุคคลในคณะทูต กงสุล และบุคคลในองค์การสหประชาชาติหรือ องค์การรัฐต่างประเทศเข้ามาช่วยเหลือราชการในประเทศไทย เป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา (9) คดีที่ผู้พิพากษา ข้าราชการพลเรือนประเภทบริหารระดับต้นหรือประเภทวิชาการระดับเชี่ยวชาญ หรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือข้าราชการทหาร ตั้งแต่ชั้นพลตรี พลเรือตรี พลอากาศตรี ถูกจับหรือต้องหาคดีอาญา เว้นแต่เป็นคดีหุโทษหรืออัตราโทษไม่สูงกว่าหุโทษ หรือคดีที่กระทำโดยประมาท (10) คดีที่กล่าวหาว่าข้าราชการตำรวจระดับรองผู้กำกับหรือพนักงานสอบสวน ผู้ชำนาญการพิเศษหรือเทียบเท่า มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย หรือถูกจับหรือต้องหาคดีอาญา เว้นแต่เป็นคดีหุโทษหรืออัตราโทษไม่สูงกว่าหุโทษ หรือคดีที่กระทำโดยประมาท (11) คดีที่บุคคลรวมกลุ่มในลักษณะเป็นแก๊งประกอบมิชฉาชีพในรูปแบบ ต่าง ๆ เช่น กลุ่มมือปืนรับจ้าง กลุ่มอันธพาล กลุ่มจับคนไปเรียกค่าไถ่ กลุ่มขู่เข็ญเรียกค่าคุ้มครอง กลุ่มปล่อยเงินกู้ นอกกระบบ กลุ่มค้าอาวุธผิดกฎหมาย กลุ่มค้ายาเสพติดให้โทษ กลุ่มโจรกรรมรถยนต์จักรยานยนต์ กลุ่มลักพระพุทธรูป กลุ่มลักทรัพย์ในอาคาร กลุ่มลักโค กระบือ ช้าง ม้า เครื่องมือการเกษตร หรือกลุ่มบุคคลที่ประกอบการ อันเป็นภัยต่อสังคม เช่น กลุ่มรับจัดหาโดยหลอกลวงคนไปทำงานทั้งในประเทศและหรือต่างประเทศเหล่านี้เป็นต้น (12) คดีที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายให้รับผิดชอบทำการสอบสวน 3) เข้าร่วมทำการสอบสวนหรือปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนเวรตามที่หัวหน้างานสอบสวน หรือผู้บังคับบัญชามอบหมาย 4) สืบสวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเฉพาะในคดีที่รับผิดชอบ เพื่อทราบ รายละเอียดของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น 5) ในกรณีที่พนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ ทำหน้าที่หัวหน้างานสอบสวน มีหน้าที่บริหารงานคดี กำกับดูแล ตรวจสอบ เรงรัด สั่งการ แนะนำ เข้าร่วมสอบสวน ในการทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนถึงพนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ 6) กำกับดูแล ตรวจสอบ เรงรัด สั่งการ แนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจในสังกัด 7) เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย หรือการสอบสวนให้กับข้าราชการตำรวจและประชาชน 8) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนครอบคลุมการปฏิบัติงานทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพโดยหัวหน้างานสอบสวนมีหน้าที่วางแผน อำนาจการ สั่งการ ควบคุม กำกับดูแล ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานสอบสวน รวมถึงการมอบหมายคดีและประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะที่พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ ทำหน้าที่รับผิดชอบการสอบสวนคดีอาญาตามระดับความสำคัญและความซับซ้อนของคดี โดยมีภารกิจสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน ดำเนินการสอบสวน และจัดทำสำนวนเสนอพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งคดี ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงเป็นกลไกหลักของกระบวนการยุติธรรมที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบ ถูกต้อง และเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายในสังคม

2.1.5 แนวทางการปฏิบัติของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนมีบทบาทหน้าที่สอบสวนคดีอาญาทั้งปวงได้ เว้นแต่ในคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ (ป.วิ.อ.ม. 121) และอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา (ป.วิ.อ.ม. 131)

2. มีอำนาจตรวจ (ป.วิ.อ.ม. 132 (1))

2.1 ตรวจผู้เสียหายเมื่อผู้เสียหายยินยอม

2.2 ตรวจตัวผู้ต้องหา

2.3 ตรวจตัวผู้เสียหายหรือตรวจตัวผู้ต้องหาตามข้อ 2.1 และ 2.2 หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเป็นหญิงให้จัดให้เจ้าพนักงานซึ่งเป็นหญิง หรือให้ผู้หญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ

2.4 ในการตรวจผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาจะขออนุญาตบุคคลใดมาร่วมตรวจก็ได้

2.5 ตรวจสิ่งของหรือทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

2.6 ทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาด จำลองหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ

ลายเท้า

2.7 บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะช่วยให้คดีชัดเจนยิ่งขึ้น

3. มีอำนาจค้น (ป.วิ.อ.ม. 132(2))

3.1 เพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด

3.2 เพื่อพบสิ่งของซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด

3.3 เพื่อพบสิ่งของซึ่งได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด

3.4 เพื่อพบสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้โดยพนักงานสอบสวน จะต้องปฏิบัติตาม ป.วิ.อ.ว่าด้วยการค้น

4. มีอำนาจออกหมายเรียกบุคคล (ป.วิ.อ.ม. 132(3))

4.1 หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเองเมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามกฎหมาย

4.2 การที่พนักงานสอบสวนมีหนังสือตรวจสอบข้อมูลการใช้โทรศัพท์มือถือไปยังบริษัทที่บริการ พร้อมกับให้ส่งข้อมูลมาให้พนักงานสอบสวน

5. มีอำนาจยึด (ป.วิ.อ.ม. 132(4)) ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาตาม ป.วิ.อ.ม. 132 (2) และ (3)

6. อำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใดมาพบและสอบสวนปากคำ (ป.วิ.อ.ม. 133)

7. อำนาจสอบผู้ต้องหา (ป.วิ.อ.ม. 134 และ 135)

7.1 เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา

7.2 ให้พนักงานสอบสวนถาม ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ ที่อยู่ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

8. อำนาจตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารทางวิทยาศาสตร์ ในกรณีจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุหรือเอกสารใดๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ ป.วิ.อ.ม. 131/1 วรรคแรก

9. อำนาจอื่นๆ ของพนักงานสอบสวน

9.1 มีอำนาจสั่งมิให้ผู้ใดออกจากสถานที่นั้นชั่วคราว (ป.วิ.อ.ม. 137) เพื่อมิให้ความลับรั่วไหล

9.2 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเอง หรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบ ความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา (ป.วิ.อ.ม. 13)

9.3 มีหน้าที่บันทึกและรวบรวมเอกสาร (ป.วิ.อ.ม. 139) สิ่งที่พนักงานสอบสวนรวบรวมเข้าสำนวน คือ บันทึกต่างๆ ที่ได้กระทำไว้ บันทึกและเอกสารอื่นๆ ที่พนักงาน

สอบสวนอื่นได้ส่งมาให้ และเอกสารอื่นๆ ที่เป็นหลักฐานทางคดี ไม่ว่าจะหาได้เองหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ยื่นพยาน

9.4 มีหน้าที่จัดทำบันทึกการซื้อพยานบุคคล (ป.วิ.อ.ม. 139) โดยให้พนักงานสอบสวนจัดทำ รายชื่อพยานบุคคล ที่อยู่หรือสถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์ ช่องทางอื่นที่ใช้ในการติดต่อให้เก็บไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน

9.5 มีอำนาจให้เจ้าพนักงานอื่นทำการแทน (ป.วิ.อ.ม. 128) 1) ส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวนอื่นซึ่งมีอำนาจจัดการให้ เป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนท้องถิ่น ซึ่งไม่ใช่พนักงานสอบสวนท้องถิ่นที่เกิดเหตุ หรือท้องถิ่นที่จับผู้ต้องหาได้หรือท้องถิ่น ที่ผู้ต้องหาหนีที่อยู่ เมื่อได้รับประเด็นการสอบสวนแล้วทำการสอบสวนส่งผลการสอบสวนนั้นมาให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบรวมเข้าเป็นสำนวนการสอบสวน ไม่ทำให้เป็นการสอบสวนโดยมิชอบ 2) ให้ผู้ได้บังคับบัญชาทำการแทนการใดเป็นสิ่งที่เล็กน้อยที่กฎหมายมิได้เจาะจงให้ทำด้วยตนเอง เช่น การถ่ายภาพ การพิมพ์มือผู้ต้องหา

9.6 มีอำนาจชั้นสูตรพลิกศพ (ป.วิ.อ.ม. 129)

9.7 พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจทำความเห็นเมื่อการสอบสวนเสร็จแล้ว (ป.วิ.อ.ม. 140)

9.8 การดำเนินการอื่นเกี่ยวกับการสอบสวน ได้แก่ การนำผู้ต้องหาชี้สถานที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ การตรวจสอบประวัติพิมพ์มือผู้ต้องหาว่าเคยต้องโทษคดีอาญามาก่อนหรือไม่ และ การยื่นคำร้องขอฝากขังเพื่อขอให้ศาลออกหมายขังระหว่างสอบสวน การสอบสวนนับว่าเป็นงานเริ่มต้นที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินคดีอาญาเป็นด้านแรกที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิ ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีที่เกี่ยวข้องไม่ว่าในฐานะผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย เนื่องจากการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นไปอย่างถูกต้องทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของเจ้าพนักงานที่ทำการสอบสวนย่อมส่งผลดีต่อพนักงานอัยการและศาลในการดำเนินคดีต่อไปด้วยความยุติธรรม และรวดเร็ว ดังนั้นพนักงานสอบสวนจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกและฝึกอบรมเป็นอย่างดี และต้องมีคุณสมบัติเฉพาะตัวสูง กล่าวคือต้องเป็นคนที่มีความขยัน อดทน กล้าหาญ ฉลาด ตื่นตัวอยู่เสมอ มีความจดจำดี ช่างสังเกต คาดการณ์ได้แม่นยำ

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า แนวทางการปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ในการดำเนินคดีอาญา โดยการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดและพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาอย่างรอบด้าน ในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจ ค้น ยึด และออกหมายเรียกบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับคดี เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่ครบถ้วนและถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีอำนาจสอบปากคำผู้เสียหายและผู้ต้องหา รวมถึงการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของคดี พนักงานสอบสวนยังมีหน้าที่จัดทำสำนวน บันทึกพยานหลักฐาน และดำเนินการอื่น ๆ เช่น ชั้นสูตร

พลิกศพ หรือเสนอความเห็นเมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้น โดยรวมแล้ว การสอบสวนเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องดำเนินอย่างรอบคอบ ถูกต้อง และเป็นธรรม เพื่อคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่ายและสนับสนุนความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2.1.6 จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของจรรยาบรรณ (Code of Conduct) หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอาชีพกำหนดขึ้นเพื่อรักษาส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ ซึ่งจรรยาบรรณวิชาชีพ (Code of Ethics) มีดังต่อไปนี้

1. จรรยาบรรณเกิดขึ้นเพื่อ มุ่งให้คนในวิชาชีพมีประสิทธิภาพ ให้เป็นคนดีในการบริการวิชาชีพ ให้คนในวิชาชีพมีเกียรติศักดิ์ศรีที่มีกฎเกณฑ์มาตรฐานจรรยาบรรณ
2. จรรยาบรรณมีความสำคัญและจำเป็นต่อทุกวิชาชีพ ทุกสถาบัน และหน่วยงาน เพราะเป็นที่ยึดเหนี่ยวควบคุมการประพฤติ ปฏิบัติด้วยความดีงาม

ตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2553 ท้ายกฎก.ตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ได้กล่าวถึงจรรยาบรรณของตำรวจไว้ในข้อ 16-21 ดังต่อไปนี้

ข้อ 16 ข้าราชการตำรวจจะต้องสำนึกในการให้บริการประชาชนด้านอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ประชาชนมีความเลื่อมใส เชื่อมั่นและศรัทธา ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

- (1) อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการร้องทุกข์ กล่าวโทษ ขออนุญาต ขอข้อมูลข่าวสาร หรือติดต่อราชการอื่น ด้วยความเต็มใจ เป็นมิตร ไม่เลือกปฏิบัติ และรวดเร็ว เพื่อไม่ให้ประชาชนเสียสิทธิหรือเสรีภาพตามกฎหมาย
- (2) สุภาพ อ่อนน้อม และให้เกียรติประชาชนเพื่อให้เกิดความน่าเคารพยำเกรง ไม่ใช้ถ้อยคำ กิริยา หรือท่าทาง ที่มีลักษณะหยาบคาย ดุหมั่น หรือเหยียดหยามประชาชน
- (3) ในขณะปฏิบัติหน้าที่ ต้องดำรงตนให้อยู่ในสภาพที่พร้อมและเหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ
- (4) พกพาอาวุธตามระเบียบแบบแผน ไม่จับหรือถืออาวุธ หรือเล็งอาวุธไปยังบุคคลโดยปราศจากเหตุอันสมควร
- (5) พกพาเอกสารหรือตราประจำตัว และแสดงเอกสารหรือตราประจำตัวเมื่อมีบุคคลร้องขอจากส่วนราชการหรือหน่วยงาน

ข้อ 17 เมื่อเข้าจับกุมหรือระงับการกระทำผิด ข้าราชการตำรวจต้องยึดถือและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) แสดงถึงการอุทิศตนและจิตใจให้แก่การปฏิบัติหน้าที่อย่างกล้าหาญและมีสติปัญญาในการพิจารณาตัดสินใจ

(2) ยืนหยัดเจตนารมณ์ในการรักษากฎหมายให้ถึงที่สุด และดำเนินการตามกฎหมายต่อผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ให้ระลึกเสมอว่า การใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมด้วย

(3) ไม่ใช้มาตรการรุนแรง เว้นแต่การใช้มาตรการปกติแล้ว ไม่เพียงพอที่จะหยุดยั้งผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยได้

ข้อ 18 ข้าราชการตำรวจต้องตระหนักว่า การใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรง เป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุด ข้าราชการตำรวจอาจใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรง ได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นภายใต้กรอบของกฎหมายและระเบียบแบบแผนหรือเมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยใช้อาวุธต่อสู้ขัดขวางการจับกุม หรือเพื่อช่วยบุคคลอื่นที่อยู่ในอันตรายต่อชีวิต เมื่อมีการใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรง ไม่ว่าจะมิผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตหรือไม่ ข้าราชการตำรวจต้องรายงานเป็นหนังสือ ต่อผู้บังคับบัญชาตามระเบียบแบบแผนทันที

ข้อ 19 ในการรวบรวมพยานหลักฐาน การสืบสวนสอบสวน การสอบปากคำ หรือการซักถามผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหา ผู้ที่อยู่ในความควบคุมตามกฎหมาย ผู้เสียหาย ผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือบุคคลอื่น ข้าราชการตำรวจต้องแสดงความเป็นมืออาชีพโดยใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาการตำรวจ รวมทั้งใช้ปฏิภาณไหวพริบและสติปัญญา เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและชี้แจงความยุติธรรมซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

(1) ไม่ทำการทารุณหรือทารุณกรรมต่อบุคคล หรือต่อบุคคลอื่นที่มีความเกี่ยวข้องของปฏิสัมพันธ์กับบุคคลดังกล่าว

(2) ไม่ใช้ จ้างวาน หรือยุยงส่งเสริม หรือปล่อยปละละเลยให้มีการทารุณหรือทารุณกรรมต่อบุคคล หรือต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลนั้น

(3) ไม่กระทำการข่มขู่หรือรังควาน หรือมิใช้อำนาจที่มีชอบ หรือแนะนำเลื่อมสอนบุคคลให้ถ้อยคำอันเป็นเท็จหรือปรักปรำผู้อื่น

(4) ไม่กักขังหรือหน่วงเหนี่ยว ทารุณกรรมบุคคลที่ยังมิได้ถูกจับกุมตามกฎหมาย หรือมีหมายจับ เพื่อการสอบปากคำ

(5) ไม่ใช้อำนาจที่มีชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน

ข้อ 20 ข้าราชการตำรวจต้องควบคุมดูแลบุคคลที่อยู่ในความควบคุมของตนอย่างเคร่งครัดตามกฎหมายและมีมนุษยธรรม ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(1) ไม่ผ่อนปรนให้บุคคลนั้นมีสิทธิ หรือได้ประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และระเบียบแบบแผนที่วางไว้

- (2) ไม่รบกวนการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับนายความตามสิทธิแห่งกฎหมาย
- (3) จัดให้บุคคลได้รับการรักษาพยาบาลหรือการดูแลทางการแพทย์ตามสมควรแก่กรณีเมื่อบุคคลนั้นมีอาการเจ็บป่วยหรือร้องขอ
- (4) ไม่ควบคุมเด็กและเยาวชนร่วมกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ หรือไม่คุมขังผู้หญิงร่วมกับผู้ชาย เว้นแต่เป็นกรณีที่มีกฎหมายและระเบียบแบบแผนอนุญาต

ข้อ 21 ข้อมูลข่าวสารที่ข้าราชการตำรวจได้มาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามข้อ 19 หรือจากการปฏิบัติหน้าที่อื่น ข้าราชการตำรวจจะต้องรักษาข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นความลับอย่างเคร่งครัดเพราะอาจเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์หรือชื่อเสียงของบุคคล หรืออาจเป็นคุณหรือเป็นโทษทั้งต่อผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิด ข้าราชการตำรวจจะเปิดเผยข้อมูลนั้นได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นต่อ การปฏิบัติหน้าที่หรือเพื่อประโยชน์ในราชการตำรวจที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเพื่อการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2554 หน้า 23-26)

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า จริยธรรมเป็นรากฐานสำคัญของพฤติกรรมมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดูแลประชาชน เช่น ตำรวจ การรักษาจริยธรรมในวงการตำรวจ ไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อตัวบุคคล แต่ยังช่วยส่งเสริมความสงบเรียบร้อยและความไว้วางใจจากสังคม การพัฒนาจริยธรรมของตำรวจจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายและ การรักษาความยุติธรรมในสังคมไทย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนเป็นประมวลความประพฤติที่กำหนดขึ้นเพื่อธำรงเกียรติ คุณค่า และความน่าเชื่อถือของวิชาชีพ โดยมุ่งให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่มีมาตรฐานทางจริยธรรมและประสิทธิภาพในการบริการประชาชนอย่างเป็นธรรมและมีมนุษยธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนด้วยความสุภาพ เป็นมิตร ไม่เลือกปฏิบัติ และยึดหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรม พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีอาชีพในการรวบรวมพยานหลักฐาน สอบสวน และสอบปากคำ โดยห้ามใช้ความรุนแรง การทารุณกรรม การข่มขู่ หรือการบังคับให้ให้การอันเป็นเท็จ นอกจากนี้ต้องควบคุมการใช้กำลังและอาวุธอย่างเคร่งครัดภายใต้กฎหมาย มีความระมัดระวังในการควบคุมผู้ถูกจับกุม และให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลทุกฝ่ายอย่างเหมาะสม โดยรวมแล้ว จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนเป็นหลักยึดสำคัญที่กำกับพฤติกรรมให้ยุติธรรม โปร่งใส และรักษาความลับของข้อมูล เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรม

ความยุติธรรมเป็นหนึ่งในแนวคิดทางศีลธรรมและการเมืองที่สำคัญที่สุด คำนี้มาจากภาษาละติน*jus*ซึ่งแปลว่า สิทธิ หรือ กฎหมาย พจนานุกรม Oxford English Dictionary ให้คำจำกัดความ

ของบุคคลที่ “ชอบธรรม” ว่าเป็นผู้ซึ่งโดยทั่วไป “ทำสิ่งที่ถูกต้องทางศีลธรรม” และมีแนวโน้มที่จะ “ให้ทุกคนได้รับสิ่งที่ตนควรได้รับ” โดยให้คำว่า “ยุติธรรม” เป็นคำพ้องความหมาย แต่นักปรัชญาต้องการก้าวข้ามนิรุกติศาสตร์และคำจำกัดความในพจนานุกรม เพื่อพิจารณาถึงธรรมชาติของความยุติธรรมในฐานะทั้งคุณธรรมทางศีลธรรมของลักษณะนิสัยและคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของสังคม การเมือง รวมถึงวิธีการประยุกต์ใช้กับการตัดสินใจทางจริยธรรมและสังคม บทความนี้จะมุ่งเน้นไปที่แนวคิดทางปรัชญาตะวันตกเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งจะเป็นทฤษฎีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของกรีกโบราณ (ของเพลโตและอริสโตเติล) และของศาสนาคริสต์ยุคกลาง (ออกัสติน และอควีนาส) สองทฤษฎีสมัยใหม่ตอนต้น (ฮอบส์และฮูม) สองทฤษฎีจากยุคสมัยใหม่ที่ใกล้เข้ามา (คานท์และมิลล์) และบางทฤษฎีร่วมสมัย (รอร์ลส์และผู้สืบทอดอีกหลายคน) โดยทั่วไป บทความนี้จะพิจารณาไม่เพียงแต่ทฤษฎีความยุติธรรมของพวกเขาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงวิธีที่นักปรัชญาประยุกต์ทฤษฎีของตนเองกับปัญหาสังคมที่ถกเถียงกันด้วย เช่น การไม่เชื่อฟังทางแพ่ง การลงโทษ โอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับผู้หญิง การค้าทาส สงคราม สิทธิในทรัพย์สิน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สำหรับเพลโต ความยุติธรรมคือคุณธรรมที่สถาปนาระเบียบที่มีเหตุผล โดยแต่ละส่วนจะปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมและไม่แทรกแซงการทำงานของส่วนอื่นๆ อริสโตเติลกล่าวว่าความยุติธรรมประกอบด้วยสิ่งที่ถูกกฎหมายและยุติธรรม โดยความเป็นธรรมเกี่ยวข้องกับการแบ่งสรรอย่างเท่าเทียมและการแก้ไขสิ่งที่ไม่เท่าเทียม สำหรับออกัสติน คุณธรรมหลักของความยุติธรรมกำหนดให้เราพยายามให้สิทธิแก่ทุกคนตามที่ควร สำหรับอควีนาส ความยุติธรรมคือวิธีการอันมีเหตุผลระหว่างความยุติธรรมที่ตรงกันข้าม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแบ่งสรรตามสัดส่วนและการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ฮอบส์เชื่อว่าความยุติธรรมเป็นคุณธรรมเทียม จำเป็นต่อสังคมพลเมืองเป็นหน้าที่ของข้อตกลงโดยสมัครใจในสัญญาประชาคม สำหรับฮูม ความยุติธรรมโดยพื้นฐานแล้วทำหน้าที่รับใช้สาธารณูปโภคโดยการปกป้องทรัพย์สิน (เป็นที่เข้าใจกันอย่างกว้างขวาง) สำหรับคานท์ ความยุติธรรมคือคุณธรรมที่เราเคารพเสรีภาพ อิสระภาพ และศักดิ์ศรีของผู้อื่น โดยไม่แทรกแซงการกระทำโดยสมัครใจของพวกเขา トラบดีที่การกระทำเหล่านั้นไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น มิลล์ กล่าวว่าความยุติธรรมเป็นชื่อเรียกรวมของอรรถประโยชน์ทางสังคมที่สำคัญที่สุด ซึ่งเอื้อต่อการส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพของมนุษย์ รอลส์วิเคราะห์ความยุติธรรมโดยพิจารณาจากเสรีภาพที่เท่าเทียมกันสูงสุดเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ขั้นพื้นฐานของสมาชิกทุกคนในสังคม โดยที่ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคมจำเป็นต้องอาศัยการพิสูจน์ทางศีลธรรมในแง่ของโอกาสที่เท่าเทียมกันและผลประโยชน์สำหรับทุกคน และนักปรัชญาหลังรอลส์หลายคนได้พัฒนาแนวคิดทางเลือก

โดยทั่วไปแล้ว นักปรัชญาตะวันตกถือว่าความยุติธรรมเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สุดสำหรับการสร้างระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการสร้างและธำรงไว้ซึ่งสังคมการเมืองที่มั่นคง การติดตามปฏิสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ของทฤษฎีเหล่านี้ จะนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับความยุติธรรมที่

พัฒนาขึ้นในแง่ของการเคารพบุคคลในฐานะตัวแทนที่มีอิสระและมีเหตุผล เราอาจไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับธรรมชาติ รากฐาน และการประยุกต์ใช้ความยุติธรรมอย่างถูกต้อง แต่นี่คือแก่นแท้ของความยุติธรรม (Wayne P. Pomerleau, n.d.)

2.2.1 ความหมายของความยุติธรรม

คำว่า "ยุติธรรม" มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต โดยคำว่า ยุติ มาจากคำว่า ยุติติ (สันสกฤต ยุติ) ซึ่งแปลว่า ความเหมาะสม ความถูกต้อง หรือการประยุกต์ ส่วนคำว่า ธรรม มาจากคำว่า ธมม (สันสกฤต ธรรม) ซึ่งแปลว่า ความดี คุณความดี หรือความถูกต้อง ดังนั้น คำว่า ยุติธรรม จึงมีความหมายโดยรวมว่า ความถูกต้องที่เหมาะสม หรือความเที่ยงธรรม ซึ่งนักปราชญ์และนักวิชาการได้อธิบายความหมายเชิงลึกของคำว่า ยุติธรรม ดังต่อไปนี้

John Rawls (1971, p. 4-5) อธิบายความหมายของความยุติธรรมไว้ว่า ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมขั้นแรกของสถาบันทางสังคม เช่นเดียวกับที่ความจริงเป็นคุณธรรมของระบบความคิด ทฤษฎีใดก็ตาม แม้จะงดงามและประหยัดเพียงใด ก็จำเป็นต้องถูกปฏิเสธหรือแก้ไขหากมันไม่เป็นความจริงในทำนองเดียวกัน กฎหมายและสถาบันใด ๆ ไม่ว่าจะมีประสิทธิภาพและจัดวางไว้อย่างดีเพียงใด ก็จำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปหรือยกเลิกหากมันไม่ยุติธรรม แต่ละบุคคลมีความเป็นสิ่งที่ละเมิดมิได้ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของความยุติธรรม แม้แต่สวัสดิภาพของสังคมโดยรวมก็ไม่อาจลบล้างได้ ด้วยเหตุนี้ ความยุติธรรมจึงปฏิเสธแนวคิดที่ว่า การสูญเสียเสรีภาพของบางคนสามารถทำให้ถูกต้องได้ด้วยผลประโยชน์ที่มากกว่าซึ่งผู้อื่นได้รับ มันไม่ยอมรับว่าการเสียสละที่ถูกกำหนดไว้กับคนจำนวนน้อยจะสามารถชดเชยด้วยผลได้ที่มากกว่าที่คนส่วนใหญ่ได้รับ ดังนั้น ในสังคมที่ยุติธรรม เสรีภาพของความ เป็นพลเมืองที่เท่าเทียมกันจะถือว่าเป็นสิ่งที่ตกลงกันไว้แล้ว สิทธิที่ได้รับการคุ้มครองโดยความยุติธรรมจะไม่ขึ้นอยู่กับการต่อรองทางการเมือง หรือการคำนวณผลประโยชน์ของสังคม สิ่งเดียวที่ทำให้เรายอมรับทฤษฎีที่ผิดพลาดได้ ก็คือการไม่มีทฤษฎีที่ดีกว่านั้น; ในทำนองเดียวกัน ความยุติธรรมจะยอมรับได้ก็ต่อเมื่อมันเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อหลีกเลี่ยงความอยุติธรรมที่ร้ายแรงยิ่งกว่า ในฐานะที่เป็นคุณธรรมเบื้องต้นของกิจกรรมมนุษย์ ความจริงและความยุติธรรมจึงไม่อาจประนีประนอมได้

Keshav Kulshrestha (n.d.) อธิบายความหมายของความยุติธรรมไว้ว่า คำว่า “ความยุติธรรม” มีความสำคัญต่อทุกคนในสังคม แต่มีความหมายแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล คำว่า “ความยุติธรรม” มาจากคำภาษาละติน jus ซึ่งหมายถึงความชอบธรรมและหลักนิติธรรม ในทางกลับกัน ความหมายของคำว่า “jus” นั้นกว้างมากจนทำให้ความหมายของสิ่งที่อ้างถึงหรือหมายถึงนั้นคลุมเครือ จากการวิจัยเกี่ยวกับรากศัพท์ของคำว่า “ความยุติธรรม” พบว่าความหมายของ “สิทธิ” และ “กฎหมาย” เชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องข้อจำกัดและพันธะ แม้ว่าจะมีการถกเถียงกันอย่างไม่สิ้นสุด แต่แนวคิดเรื่องความยุติธรรมกลับเป็นแนวคิดที่น่าสนใจและเป็นที่ถกเถียงมากกว่า ความยุติธรรม

สำหรับคนทั่วไปอาจเป็นการลงโทษสำหรับความผิดทางอาญา ความยุติธรรมสำหรับผู้พิพากษาอาจเป็นการตีความกฎหมายที่ถูกต้อง และศีลธรรมอาจเป็นความยุติธรรมสำหรับนักปรัชญา

ความยุติธรรมไม่ใช่แนวคิดที่หยุดนิ่ง แต่เป็นแนวคิดที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง แนวคิดเรื่องความยุติธรรมที่ได้รับความนิยมคือการสถาปนาสังคมที่ทุกคนมีสิทธิได้รับความยุติธรรม ความชอบธรรมทางศีลธรรม และความเท่าเทียมกัน การได้รับสิ่งที่สมควรได้รับหมายถึงการทำให้สิ่งที่ถูกต้องกับคนที่ถูกและสิ่งที่ผิดกับคนผิด เช่น การลงโทษสำหรับการกระทำที่ผิดจริยธรรม แนวคิดเรื่องความยุติธรรมหมายถึงการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน แต่ก็รวมถึงการปฏิบัติต่อบุคคลในลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกันเพื่อลงโทษสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นในอดีต คำว่า “ความเท่าเทียม” หมายถึง สถานะของความเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นหนึ่งในมาตรฐานของสังคมที่สนับสนุนประชาธิปไตย ดังนั้นการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมหลายรูปแบบ เช่น ความเท่าเทียมทางเชื้อชาติ ความเท่าเทียมทางเพศ หรือความเท่าเทียมกันทางโอกาสระหว่างคนรวยกับคนจน จึงมักเชื่อมโยงกับความก้าวหน้าสู่อุดมคติที่ว่าทุกคนเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง

Manuel Velasquez and Group (2014) อธิบายความหมายของความยุติธรรมไว้ว่า ความยุติธรรม หมายถึง การให้สิ่งที่แต่ละคนสมควรได้รับ หรือในความหมายดั้งเดิมกว่านั้น คือ การให้สิ่งที่แต่ละคนพึงได้รับ ความยุติธรรมและความเป็นธรรมเป็นคำที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งปัจจุบันมักใช้แทนกันได้ อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจเกี่ยวกับทั้งสองคำนี้มีความชัดเจนมากขึ้น แม้ว่าความยุติธรรมมักจะถูกใช้เพื่ออ้างอิงถึงมาตรฐานความถูกต้อง แต่ความยุติธรรมมักถูกใช้เพื่ออ้างอิงถึงความสามารถในการตัดสินใจโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกหรือผลประโยชน์ของตนเอง นอกจากนี้ความยุติธรรมยังถูกใช้เพื่ออ้างอิงถึงความสามารถในการตัดสินใจที่ไม่กว้างเกินไป แต่เป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมและเฉพาะเจาะจงสำหรับกรณีใดกรณีหนึ่ง ไม่ว่าในกรณีใด แนวคิดเรื่องการได้รับการปฏิบัติอย่างที่เป็นธรรมได้รับนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อทั้งความยุติธรรมและความเป็นธรรม เมื่อผู้คนมีความเห็นต่างกันเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาเชื่อว่าควรได้รับ หรือเมื่อต้องมีการตัดสินใจเกี่ยวกับการกระจายผลประโยชน์และภาระให้แก่กลุ่มคน คำถามเกี่ยวกับความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมย่อมเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันที่จริง นักจริยธรรมส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีความเห็นว่าการพูดถึงความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมคงไม่มีประโยชน์อะไร หากปราศจากความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเมื่อสินค้าและบริการขาดแคลน และผู้คนมีความเห็นต่างกันว่าใครควรได้รับอะไร เมื่อความขัดแย้งเช่นนี้เกิดขึ้นในสังคมของเรา เราต้องการหลักการแห่งความยุติธรรมที่เราทุกคนสามารถยอมรับได้ว่าเป็นมาตรฐานที่สมเหตุสมผลและเป็นธรรมในการตัดสินใจว่าผู้คนสมควรได้รับอะไร แต่การกล่าวว่าความยุติธรรมคือการให้สิ่งที่แต่ละคนสมควรได้รับนั้นไม่ได้ทำให้เราไปไกลนัก เราจะตัดสินใจว่าคนๆ นั้นสมควรได้รับอะไรได้อย่างไร เราควรใช้เกณฑ์และหลักการอะไรในการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรได้รับจากคน ๆ นั้น

Encyclopedia Britannica (2025) อธิบายความหมายของความยุติธรรมไว้ว่า ความยุติธรรมในปรัชญาแนวคิดเกี่ยวกับสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างสิ่งที่บุคคลสมควรได้รับ (สิ่งที่สมควรได้รับ) กับสิ่งดีและสิ่งชั่วที่เกิดขึ้นหรือได้รับมอบหมายให้เขาหรือเธอการอภิปรายของ อริสโตเติล เกี่ยวกับ คุณธรรมแห่งความยุติธรรมเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่องราวตะวันตกเกือบทั้งหมด สำหรับเขา องค์ประกอบสำคัญของความยุติธรรมคือการพิจารณาสิ่งที่เหมือนกัน ซึ่งเป็นแนวคิด ที่ทำให้นักคิดรุ่นหลังต้องค้นหาว่าความคล้ายคลึงกันใด (ความต้องการ ความเหมาะสม ความสามารถ) ที่เกี่ยวข้อง อริสโตเติลแยกความแตกต่างระหว่างความยุติธรรมในการกระจายความมั่งคั่งหรือทรัพย์สินอื่นๆ (ความยุติธรรมแบบแบ่งสรร) และความยุติธรรมในการชดเชย เช่น การลงโทษบุคคลสำหรับความผิดที่เขากระทำ (ความยุติธรรมแบบตอบแทน) แนวคิดเรื่องความยุติธรรมยังมีความสำคัญในรัฐที่ยุติธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในปรัชญาการเมือง

วิชญญู กิตติคุณปรณ (2561) อธิบายความหมายของความยุติธรรมไว้ว่า ความยุติธรรมเปรียบเสมือนหัวใจของกฎหมายที่จะแยกออกจากกันไม่ได้ เพราะกฎหมายดำรงอยู่ได้ด้วย ความยุติธรรม และกฎหมายจะสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อสังคมเห็นว่ากฎหมายนั้นไม่มีความยุติธรรมอีกต่อไป ในขณะเดียวกัน การใช้ความยุติธรรมต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือ เพื่อให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นและสามารถบังคับให้ปฏิบัติตามได้ในทางตรงกันข้าม ความยุติธรรมย่อมเกิดขึ้นเมื่อความเท่าเทียมกันถูกทำให้ไม่เสมอภาค และเมื่อความไม่เท่าเทียม, แฝงทำให้กลายเป็นความเท่าเทียมกัน ความยุติธรรมประกอบด้วย 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) ความถูกต้อง กฎหมายถือเป็นกติกาของสังคม เมื่อผู้ใดไม่ได้ทำผิดกติกา ก็ย่อมถือว่าได้ทำถูกต้องแล้ว จึงแสดงให้เห็นว่าความถูกต้องมีกฎหมายเป็นเครื่องชี้แนะ และเมื่อเป็นเช่นนั้น ความยุติธรรมจำต้องมีความถูกต้องตามกฎหมาย 2) ความชอบธรรม เมื่อรัฐธำธิปัตย์ได้รับอำนาจ การใช้อำนาจต้องเป็นที่ยอมรับของสาธารณะ อันกระทำตามหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) ของอริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีกโบราณ โดยถือว่าความยุติธรรมอันเป็นสากลไม่ขึ้นอยู่กับมาตรการที่มนุษย์ตกลงกำหนดขึ้น หากสิ่งใดที่เป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์อยู่แล้ว ผู้ใดก็มีอาจจะลิดรอนได้ความยุติธรรมจึงต้องสอดคล้องกับธรรมชาติเพื่อไม่เป็นการตัดทอนความเป็นธรรมอันมนุษย์พึงต้องมี 3) ความมีเหตุผล ตามตรรกวิทยากฎหมาย คือการใช้เหตุผลเพื่อให้สังคมเกิดความยอมรับและรับฟังในเหตุผลได้โดยต้องมีความสัมพันธ์ ที่คล้องยตามกัน ในทางความคิดที่มนุษย์สามารถเข้าใจได้ด้วยสติปัญญาไม่ขึ้นอยู่กับอารมณ์และความรู้สึก หากความยุติธรรมปราศจากเหตุผลบุคคลในสังคมย่อมขาดความเชื่อมั่นในความยุติธรรม

ลักษณะทั้งสามนี้เป็นส่วนประกอบของความยุติธรรมซึ่งหากขาดลักษณะใดลักษณะหนึ่งไป ความยุติธรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์อย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น ตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าก็คือความไม่ยุติธรรม” (“justice delayed is justice denied”) มีความหมายว่า ถ้ากฎหมายจัดให้มีการเยียวยาผู้เสียหาย แต่การเยียวยานั้นมาไม่ทันกาล ส่งผลให้ผู้เสียหายและสังคมไม่

มีความยอมรับในความยุติธรรม ก็ถือว่าไม่แตกต่างกับการที่ไม่ได้เยียวยา โดยการนี้ตั้งอยู่บนสิทธิในการเข้าถึงการพิจารณาคดีความอย่างไม่เชื่องช้า ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น ความยุติธรรมที่ล่าช้าไม่สมเหตุสมผลต่อการเยียวยาผู้เสียหาย ถือว่าเป็นความยุติธรรมอันไม่สมบูรณ์ ดังนั้น ความยุติธรรมจึงมีความหมายว่า ความถูกต้องอันชอบด้วยธรรมและชอบด้วยเหตุผล ตามหลักกฎหมายธรรมชาติ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับแก่สังคมและต้องสอดคล้องกับกฎหมาย ถ้ากฎหมายเปรียบเสมือนร่างกายมนุษย์ บทบัญญัติหลักกฎหมายเปรียบเสมือนสมอง และความยุติธรรมก็คือหัวใจของมนุษย์ที่ทำให้กฎหมายดำรงอยู่ ซึ่งหากกฎหมายขาดความยุติธรรมไป กฎหมายย่อมไม่สามารถคงอยู่ต่อไปได้

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า ความยุติธรรม เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของสถาบันสังคมและกฎหมายที่ต้องได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ความยุติธรรมเน้นการให้สิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันแก่ทุกคนโดยไม่ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของส่วนรวม ความยุติธรรมเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่เหมาะสมตามสิ่งที่แต่ละคนสมควรได้รับและยึดหลักความถูกต้อง ชอบธรรม และมีเหตุผลตามกฎหมายธรรมชาติ ความยุติธรรมยังหมายถึงการรักษาสมดุลระหว่างสิทธิของบุคคลและผลประโยชน์ของสังคม ไม่ยอมรับการเสียสละเสรีภาพของคนกลุ่มน้อยเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ความยุติธรรมต้องไม่ล่าช้าและต้องเป็นมาตรฐานที่ทุกคนสามารถยอมรับได้ แนวคิดความยุติธรรมมีการพัฒนาและแตกต่างตามบริบททางสังคมและปรัชญา แต่แก่นแท้คือการสร้างสังคมที่ทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม เป็นหัวใจของกฎหมายที่ทำให้กฎหมายมีความหมายและคงอยู่ได้

2.2.2 ความสำคัญของความยุติธรรม

ความยุติธรรม เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความถูกต้องตามหลักของความเป็นจริง ความสมเหตุสมผล กฎหมาย ธรรมชาติ ศาสนา ความเที่ยงธรรม ความเป็นธรรม ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมาย โดยคำนึงถึงสิทธิของมนุษย์และพลเมืองทั้งหลาย ที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมายโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ เหตุผลแห่งเชื้อชาติ ถิ่นกำเนิด สีผิว เพศ ชชาติพันธุ์ ศาสนา ความพิการ อายุ ความยากดีมีจน รวมถึงความยุติธรรมทางสังคมภายใต้สังคมสมัยใหม่ที่ทวีความซับซ้อน ความขัดแย้งและการแข่งขันกันอย่างสูงในการดำเนินชีวิต ปัญหาเรื่องความยุติธรรมหรือความไม่ยุติธรรมนับวันมีแต่จะให้เห็นกันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวข้องในระดับปัจเจกบุคคลด้วยกัน ปัญหาในระดับสังคมหรือในระดับระหว่างประเทศ เราคงคุ้นหูกับเสียงบ่นพร่ำที่คนรอบ ๆ ข้างพูดถึงความไม่ยุติธรรมที่ตนได้รับ นับแต่ปัญหาใกล้ ๆ ตัวในเรื่องผลประโยชน์เชิงธุรกิจ การเลื่อนขั้นเงินเดือน การลงโทษต่าง ๆ ไปจนถึงปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมในสังคม ความไม่ยุติธรรมในการคัดเลือก บุคคลเข้าทำงาน หรือแม้กระทั่งวิวาทะในปัญหาเรื่องสงครามที่เป็นธรรม (Just War) และ สงครามที่ไม่เป็นธรรม (Unjust War) ต่าง ๆ ที่มีข้ออ้างทางศาสนาหรือปรัชญาหรือ

ตรรกะการเมืองสนับสนุนอยู่ อย่างไรก็ตาม แม้เสียงร่ำบ่นเรื่องความยุติธรรมและด้านตรงข้ามของมันจะทวีปริมาณมากขึ้น คำถามว่า ความยุติธรรมคืออะไรกลับเป็นคำถามที่ผู้ถูกถามแทบทุกคนไม่ว่าจะเป็นสามัญชนหรือนักกฎหมายต้องหยุดคิด อึ้งอยู่เสมอ แม้ว่าจะเป็นคำถามที่มีคำตอบที่คล้ายวนเวียน อยู่ในสามัญสำนึกของคนทั่วไปก็ตาม โดยทั่วไปความยุติธรรมจึงเป็นเสมือนบางสิ่งบางอย่างที่เราารู้สึก ได้เข้าถึงได้โดยสัญชาตญาณ แต่ยากที่จะอธิบายหรือนิยามความหมายของสิ่งที่รู้สึกได้ดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม ตรงจุดนี้จึงน่าคิดต่อว่า ขณะที่ปัญหาเรื่องความยุติธรรมเกี่ยวข้องกับเรื่องผลประโยชน์หรือเรื่องความอยู่รอดที่สำคัญเป็นจำนวนมาก การปล่อยลำพังให้ความรู้สึก หรือสัญชาตญาณ ล้วน ๆ เป็นตัวตัดสินปัญหานั้น ๆ จะเป็นการเสี่ยงภัยเพียงใด ต่อผลเสียหายที่จะเกิดขึ้น ความจริงการถกเถียงเรื่องความยุติธรรมปรากฏอยู่ในหัวใจของปรัชญาตะวันตกมาเป็นเวลานานนับพัน ๆ ปีแล้ว แต่ครั้งสมัยกรีกโบราณในฐานะเป็นแนวความคิดหรือ หลักอุดมคติอันหนึ่ง หรือบางทีถือว่าเป็นหลักคุณธรรมสูงสุดในทางศีลธรรมของมนุษยชาติ เป็นเป้าหมายอุดมคติของกฎหมายหรือเป็นเสมือนชีวิตของกฎหมาย แต่น่าประหลาดใจที่คำว่า ความยุติธรรม กลับเป็นถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นนามธรรมอย่างสูงสุดเช่นกัน เป็นคำที่ให้นิยามยากที่สุดคำหนึ่งในทุกภาษา อันมีเหตุผล ดังนี้ 1) คนจำนวนไม่น้อยจึงรักที่จะถือว่าความยุติธรรมไม่มีความหมายที่อาจสัมผัสและต้องได้ (intangible) หรือมีความลึกลับในเชิงภาษา 2) Language baffling จนกระทั่งทำให้มีผู้ปฏิเสธการแสวงหาความหมายความยุติธรรมและเสนอให้ใช้หลักคุณธรรมอื่นที่เป็นรูปธรรมกว่า (ดังเช่นคุณธรรมเรื่องความอ่อนน้อมถ่อมตน, ความรัก ความ กล้าหาญและความซื่อสัตย์) มาใช้แทนที่เรื่องความยุติธรรม 3) หรือแม้กระทั่งปฏิเสธคุณค่า หรือเสียสละเสียหายนการดำรงอยู่ของเรื่องความยุติธรรม ดังตัวอย่างกรณีพวกโสเฟิสต์ (Sophist) หรือกลุ่มนักวาทศิลป์ (Rhetoric) กรีกโบราณซึ่งเคยกล่าวเหยียดหยันว่าความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแรงกว่าหรือผลประโยชน์ของผู้ปกครอง 4) หรือใกล้เคียงเข้ามาในกรณีนักคิด หรือนักปรัชญาการเมืองฝ่ายสังคมนิยมก็เคยวิพากษ์ในทำนองเดียวกันว่า ความยุติธรรมเป็นเสมือนนามธรรมว่างเปล่าประหนึ่งเปลือกหอยซึ่งซ่อนเร้นหลอกลวงความสัมพันธ์ทางชนชั้นที่กดขี่ 5) หรือเป็นเรื่องเหลวไหลไม่มีความแน่นอนใด ๆ 6) อย่างไรก็ตาม ตลอดช่วงเวลาอันยาวนานของประวัติศาสตร์การถกเถียงเรื่องความยุติธรรม แม้จะมีผู้กล่าวว่าเป็นประวัติศาสตร์แห่งความล้มเหลวก็ตาม 7) ถ้อยคำอุดมคตินี้ก็มีบทบาทสำคัญในการใช้เป็นหลักคุณธรรมพื้นฐานที่ถูกอ้างอิงเพื่อแก้ไข ปัญหาพิพาทขัดแย้งต่าง ๆ ในหมู่บุคคลที่ยึดมั่นหรือศรัทธาในคุณธรรมอุดมคตินี้ แม้ว่าการนิยามความหมายที่ผ่านมาในแต่ละยุคสมัยจะเป็นผลผลิตทางปัญญาของปรัชญาเมธีต่าง ๆ ที่มีข้อจำกัดหลาย ๆ ประการกำหนดอยู่บนข้อขอบเขตความสามารถทางภูมิปัญญาของมนุษย์ อิทธิพลความคิดทางอุดมการณ์ด้านสังคม หรือศาสนา หรือแม้ความจำกัดของสิ่งแวดล้อมหรือพัฒนาการทางสังคมที่มีต่อวิธีคิดของนักคิดเองแม้เพียงกระนั้น คำอธิบายหรือคำตอบต่าง ๆ ที่จารึกผ่านมาน้อยก็อาจสะท้อนภาพความ คิดฝันของมนุษย์ แต่ละยุคสมัยที่มีต่อคำว่าความยุติธรรมที่สำคัญอีกประการก็คือ

ในระดับหนึ่ง มันอาจเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาทางสังคมหรือการเมืองที่ครองความเป็นใหญ่ (Hegemony) หรือมีอิทธิพลครอบงำความคิดในยุคสมัยนั้น ๆ อันแสดงออกโดยผ่านรูปการตีความหมายความยุติธรรมดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า ความยุติธรรมเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้อง ความเที่ยงธรรม และการบังคับใช้กฎหมายโดยคำนึงถึงสิทธิของมนุษย์ทุกคนอย่างเสมอภาค ปราศจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ เพศ ศาสนา หรือสถานะทางสังคม ในสังคมสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนและความขัดแย้งสูง ปัญหาความไม่ยุติธรรมปรากฏให้เห็นในหลายระดับ ตั้งแต่ชีวิตประจำวันไปจนถึงระดับสังคมและระหว่างประเทศ แม้ความยุติธรรมจะเป็นแนวคิดที่ยากต่อการนิยามอย่างเป็นรูปธรรม และมักถูกเข้าใจผ่านความรู้สึกหรือสัญชาตญาณ แต่การพึ่งพาเพียงความรู้สึกอาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนและความไม่เป็นธรรมได้ ตลอดประวัติศาสตร์ แนวคิดความยุติธรรมได้รับการถกเถียงและตีความหลากหลาย แม้จะมีข้อจำกัดทางความคิดในแต่ละยุค แต่ยังคงเป็นหลักคุณธรรมสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้งของสังคม โดยรวมแล้ว ความยุติธรรมจึงเป็นอุดมคติทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการกำกับความสัมพันธ์ของมนุษย์และเป็นรากฐานของความสงบเรียบร้อยและความน่าเชื่อถือในระบบกฎหมาย

2.2.3 การเสริมสร้างความยุติธรรม

สภาพและสถานการณ์ของการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมโดยหน่วยงานของรัฐโดยภาพรวมการเข้าถึงบริการสาธารณะ ซึ่งคนรวยอาจจะมีทางเลือกที่ดีกว่าการใช้บริการของภาครัฐ ในขณะที่บางคนแม้จะเข้าถึงบริการสาธารณะก็อาจจะไม่มีโอกาสหรือมีน้อย การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมซึ่งมักจะเกิดปัญหาในกรณีที่เกี่ยวข้องกับชนชั้นนำทางการเมือง ข้าราชการบุคคลที่มีชื่อเสียง จนกลายเป็นปัญหาความยุติธรรมแบบสองมาตรฐาน สถานการณ์ของการกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมโดยหน่วยงานของรัฐ การทำให้คนมีความเท่าเทียมกันเสมอภาคกัน การประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ค้ำครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำเพิ่มความเท่าเทียมกันในสังคมตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ แผนตามโครงการและกิจกรรมการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมโดย หน่วยงานของรัฐ การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงส่งเสริมการผลิตแปรรูปสินค้าให้มีเอกลักษณ์ และการจัดการในภาคบริการที่เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรของชุมชน การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมโดยหน่วยงานของรัฐ ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมของไทยยังขาดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาระบบการยุติธรรมในภาพรวม มีลักษณะนำคดีเข้าสู่ระบบยุติธรรมมากเกินไปผู้กระทำความผิดการกระบวนการยุติธรรมไทยยังคงละเลยหรือมองข้ามความสำคัญของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดการคุกคามสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา การละเลยไม่คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและพยานเท่าที่ควรขาดการ

มีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากประชาชน แนวทางการแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมโดย หน่วยงานของรัฐนั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรมเปิดช่องทางการให้ข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นและข้อร้องเรียนร้องทุกข์ต่าง ๆ หลายช่องทางทั้งการเดินมาติดต่อด้วยตนเอง การส่งจดหมาย การแจ้งทางโทรศัพท์หรือโทรสารและผ่านระบบเว็บไซต์ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายอาสาสมัครในหน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวงยุติธรรมและของส่วนราชการ สังกัดกระทรวงยุติธรรม

การวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมโดยหน่วยงานของรัฐ การวางแผนยุทธศาสตร์สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจัดทำขึ้นภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มุ่งเน้นการสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สถาบัน ครอบครัวและชุมชน การนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุกระบวนการขับเคลื่อนการนำแผนยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม มีกระบวนการขับเคลื่อนโดยจัดให้มีระบบและกลไกให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้สามารถให้ความช่วยเหลือกับ กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและครอบคลุมให้ครบทุกกลุ่ม การติดตามประเมินผลยุทธศาสตร์การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมโดยหน่วยงานของรัฐ เป็นการติดตามเพื่อให้ทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ที่ได้รับงบประมาณและได้บรรจุไว้ในแผนการ การติดตามและประเมินผลจากตัวชี้วัดของแผนกิจกรรมและโครงการนำมาวิเคราะห์ต้องตอบโจทย์เป้าหมายของแผนเป้าหมายของยุทธศาสตร์ แล้วนำกลับมาแก้ไขกร่างกระบวนการจะทำให้ชัดเจน ความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม โดยในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม มีจุดเน้นให้กระบวนการยุติธรรมทั้งกระบวนการเคารพสิทธิมนุษยชนและปฏิบัติต่อประชาชนโดยเสมอภาค ความเป็นกลาง น่าเชื่อถือ โปร่งใส ตรวจสอบได้

แนวคิด ทฤษฎี หลักการ หรือฐานคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมโดยหน่วยงานของรัฐ ใช้แนวคิดหลักจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 กำหนดให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และนโยบายสาธารณะประโยชน์คือการบริหารราชการแผ่นดินก็จะเป็นไปในทิศทางเดียวกันมีเป้าหมายที่ชัดเจนเห็นภาพตรงกัน ลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงาน โดยมีสาระสำคัญคือ รัฐพึงจัดให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ทำให้คนมีความเท่าเทียมกันเสมอภาคกัน ยึดโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มุ่งมั่นทุ่มเท พัฒนาประเทศเพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมด้วย คุณธรรม ตามหลักวิชาการอย่างมีอาชีพ หลักธรรมาภิบาล หลักคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หลักการของ SDGs และการทำงานร่วมกันกับภาคส่วนต่าง ๆ บนพื้นฐานของการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แก่พี่น้องประชาชน ผลลัพธ์หรือองค์ความรู้ของ

หน่วยงานคงต้องมองไปถึงการยกระดับคุณภาพทางสังคมให้ทั่วถึงและครอบคลุม ประชากรทุกเพศ ภาวะและทุกช่วงวัย และการปิดช่องว่างการคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทย จะช่วยก่อให้เกิดความเสมอภาคในสังคมและนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำที่ลดลงได้อย่างเป็นระบบและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล การสร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับประชากรทุกกลุ่ม (วิภาวี คุปติมาลาธร, 2567)

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า การเสริมสร้างความยุติธรรมเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างสังคมที่มีเสถียรภาพและเท่าเทียมกัน หน่วยงานของรัฐมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังมีปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณะ โดยเฉพาะในเรื่องของความยุติธรรม ซึ่งในบางกรณี คนที่มีฐานะดีมักมีทางเลือกที่ดีกว่าการใช้บริการของภาครัฐ ขณะที่คนยากจนหรือกลุ่มเปราะบางอาจไม่มีโอกาสเข้าถึงสิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ ปัญหาความยุติธรรมแบบสองมาตรฐานเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่พบเห็นได้บ่อยในกรณีที่เกี่ยวข้องกับชนชั้นนำทางการเมือง ข้าราชการ หรือบุคคลที่มีชื่อเสียง ซึ่งบางครั้งอาจได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป ส่งผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจในระบบยุติธรรมของรัฐ การแก้ไขปัญหาต้องอาศัยการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม โดยเน้นการทำให้ประชาชนมีความเสมอภาคกัน คุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจฐานรากเพื่อสร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ

แนวทางที่หน่วยงานของรัฐนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความยุติธรรม ได้แก่ การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาและการจ้างงาน รวมถึงพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมที่ครอบคลุมและเป็นธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาความยุติธรรมสามารถดำเนินไปอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ระบบยุติธรรมของไทยยังคงเผชิญกับอุปสรรคในหลายด้าน เช่น การที่รัฐมุ่งเน้นนำคดีเข้าสู่ระบบยุติธรรมมากเกินไป แทนที่จะให้ความสำคัญกับแนวทางการไกล่เกลี่ยและฟื้นฟูผู้กระทำความผิด นอกจากนี้ยังพบว่าการคุกคามสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา และขาดการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและพยานอย่างเพียงพอ การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมในระดับชุมชน โดยการเปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถร้องเรียนหรือเสนอความคิดเห็นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สะดวกยิ่งขึ้น

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมความยุติธรรมต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงสิทธิของตนเองได้อย่างเป็นธรรม มีระบบการคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุมทุกกลุ่มประชากร และสร้างมาตรฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานรัฐให้โปร่งใสและตรวจสอบได้ ที่สำคัญในการดำเนินงานนี้คือการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม และการใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาสังคม เมื่อรัฐสามารถสร้าง

หลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับประชากรทุกกลุ่ม ความเสมอภาคในสังคมก็จะเกิดขึ้น และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำในระยะยาว การทำให้กระบวนการยุติธรรมของไทยเป็นที่ยอมรับในระดับสากลจำเป็นต้องอาศัยการปฏิรูปในหลายมิติ ไม่เพียงแต่ในแง่ของกฎหมาย แต่ยังรวมถึงการปรับปรุงระบบบริหารจัดการ และการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง

2.2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมของรอร์ลส์

จอห์น รอร์ลส์ (ค.ศ. 1921-2002) เป็นนักปรัชญาร่วมสมัยที่ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรม ทฤษฎีของเขาไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การช่วยเหลือบุคคลในการรับมือกับปัญหาทางจริยธรรม แต่กล่าวถึงแนวคิดทั่วไปที่พิจารณาว่าระบบยุติธรรมทางอาญาควรประพฤติและทำงานอย่างไรในระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทุกคนควรตระหนักถึงทฤษฎีความยุติธรรมของรอร์ลส์ หรืออย่างน้อยก็มีความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับแนวคิดหลักที่เขาเสนอ ซึ่งทฤษฎีของ Rawls มุ่งเน้นไปที่แนวคิดเสรีนิยมและเป็นพื้นฐานสำหรับสิ่งที่หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและระบบยุติธรรมทางอาญาควรพยายามทำให้สำเร็จในสังคมที่มีความหลากหลายและเสรีนิยม โดยยึดแนวคิดบางส่วนจากทฤษฎีสัญญาทางสังคม Rawls จินตนาการถึงสังคมที่หลักการแห่งความยุติธรรมตั้งอยู่บนพื้นฐานของสัญญาทางสังคม อย่างไรก็ตาม Rawls ระบุปัญหาของสัญญาทางสังคมที่ไม่เอื้อให้เกิดความเป็นธรรมและความเสมอภาคในหมู่สมาชิกของสังคม ดังนั้นเขาจึงเสนอสัญญาทางสังคมที่เจรจากันภายใต้ “ม่านแห่งความไม่รู้” ในที่นี้ ผู้เข้าร่วมการเจรจาไม่ทราบว่าคุณสมบัติ เพศ การศึกษา สุขภาพ รสนิยมทางเพศ และลักษณะอื่นๆ ของตนเป็นอย่างไร เพื่อให้สัญญาทางสังคมมีความเป็นธรรม ท้ายที่สุด Rawls ได้แย้งว่าความกังวลหลักของความยุติธรรมคือความเป็นธรรม และภายในกรอบความคิดนี้ Rawls ระบุหลักการสองประการ

1. แต่ละบุคคลย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่กว้างขวางที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับเสรีภาพที่คล้ายคลึงกันสำหรับผู้อื่น รอร์ลส์กล่าวต่อไปอีกว่า แต่ละคนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ตราบใดที่เขาหรือเธอไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2. ความไม่เท่าเทียมทางสังคมและเศรษฐกิจจะต้องได้รับการจัดการเพื่อให้ (ก) เป็นที่คาดหวังได้อย่างสมเหตุสมผลว่าจะเป็นประโยชน์ต่อทุกคน และ (ข) เกี่ยวข้องกับตำแหน่งและหน้าที่ที่เปิดให้ทุกคนเข้าถึงได้... ในทำนองเดียวกัน ทุกคนควรมีส่วนร่วมในความมั่งคั่งของสังคม และทุกคนควรได้รับผลประโยชน์จากการกระจายความมั่งคั่ง Rawls ไม่ได้โต้แย้งว่าทุกคนควรได้รับค่าจ้างเท่ากัน แต่โต้แย้งว่าทุกคนควรได้รับประโยชน์จากรายได้ที่เป็นธรรมและมีโอกาสเข้าถึงงานที่มีค่าตอบแทนสูงกว่า

ตามที่รอร์ลส์กล่าวไว้ หลักการเหล่านี้ควรได้รับการยึดถือ เพื่อให้แน่ใจว่าความเสียเปรียบจะถูกขจัดไป และทุกคนจะได้รับผลประโยชน์จากความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกันนอกจากนี้ รอร์ลส์ยัง

กล่าวถึงจริยธรรมในระดับปัจเจกบุคคล แม้ว่านี่จะไม่ใช่หลักการสำคัญของทฤษฎีของเขา แต่เป็นเพียงคำกล่าวโดยทั่วไปว่าบุคคลที่มีศีลธรรมควรประพฤติตนอย่างไร (Steve McCartney, 2015)

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีความยุติธรรมของจอห์น รอร์ลส์เป็นแนวคิดที่มุ่งอธิบายหลักการจัดระบบสังคมและกระบวนการยุติธรรมในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม โดยเน้นความเป็นธรรมเป็นแกนกลางของความยุติธรรมรอร์ลส์เสนอแนวคิด “ม่านแห่งความไม่รู้” ในการสร้างสัญญาทางสังคม เพื่อให้การกำหนดกฎเกณฑ์เป็นธรรม โดยผู้เข้าร่วมไม่ทราบสถานะของตนเอง เช่น เพศ เชื้อชาติ หรือฐานะทางเศรษฐกิจ ภายใต้กรอบดังกล่าว เขากำหนดหลักการแรกว่า ทุกคนต้องมีเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน และสามารถใช้เสรีภาพได้ทราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

หลักการที่สองคือ ความไม่เท่าเทียมทางสังคมและเศรษฐกิจจะยอมรับได้ก็ต่อเมื่อเป็นประโยชน์ต่อทุกคน และเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงตำแหน่งและทรัพยากรอย่างเป็นธรรม โดยรวมแล้ว ทฤษฎีของรอร์ลส์มุ่งสร้างสังคมที่ลดความเหลื่อมล้ำและรับประกันความยุติธรรมเชิงความเสมอภาค เพื่อให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากระบบสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

2.2.5 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแนวพระพุทธศาสนา

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นแนวคิดใหม่ในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบเก่า (Retributive Justice) ที่มุ่งแก้แค้นทดแทนนั้น ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอย่างได้ผล โดยผลการศึกษาเปรียบเทียบของ Howard Zehr โดย Zehr มีความเห็นว่า ระบบกระบวนการยุติธรรมแบบเก่า มุ่งแต่การลงโทษโดยไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำอีกครั้งของผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด ในขณะที่แนวความคิดระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มุ่งที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้ที่กระทำความผิดในสังคม โดยมองว่าการกระทำ ความผิดไม่ใช่เรื่องของรัฐเพียงเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมต้องร่วมกันรับผิดชอบ ดังนั้น Zehr จึงได้นำเสนอวิธีที่จะนำกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู โดยคำนึงถึงเหยื่ออาชญากรรม จำเลย และชุมชน ที่จะหาทางออกร่วมกัน ทั้งการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด การไกล่เกลี่ย และการเยียวยา (Howard Zehr, 2000, p. 1)

สภาพปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย จากข้อมูลของสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) เรื่องวาระปฏิรูปที่ 7 การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย (แผนปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม) รายงานประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย (พัชรา สีนลอยมา, 2557) ดังนี้

1. บทบัญญัติของกฎหมาย

1) ผู้ร่างกฎหมาย ไม่มีการศึกษาถึงผลกระทบของกฎหมายที่เสนออย่างเป็นรูปธรรม ขาดข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเนื้อหาของกฎหมายทำให้กฎหมายไม่เหมาะสม ขาดความชัดเจนทั้งโดยลายลักษณ์อักษรและเจตนารมณ์

2) กฎหมายล้าสมัย ไม่ครอบคลุมสภาพปัญหา ไม่ชัดเจนมีความซ้ำซ้อนและขัดแย้งกันเอง ขาดความเชื่อมโยงและกฎหมายเข้าใจยากก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติและการนำไปบังคับใช้

3) กฎหมายบางฉบับสร้างภาระแก่ประชาชนและผู้บังคับใช้กฎหมายเกินสมควร

2. ผู้บังคับใช้กฎหมาย

1) การบังคับใช้กฎหมายทั้งในระดับผู้รักษาการตามกฎหมายและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติไม่ใช้กฎหมายให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการตรากฎหมาย

2) ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของกฎหมายและเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ตนเองบังคับใช้อย่างแท้จริง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สัมฤทธิ์ผล

3) ไม่ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ

4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีการประสานงานกันหรือปฏิบัติให้สอดคล้องกันในการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้ไม่มีการบูรณาการ การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย

1) ไม่มีความรู้เรื่องกฎหมาย

2) มีความรู้เรื่องกฎหมายแต่ไม่เข้าใจเนื้อหาสาระของกฎหมาย

3) มีความรู้เรื่องกฎหมาย แต่ไม่เคารพกฎหมายและหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามกฎหมาย ประกอบกับข้อมูลจากโครงการศึกษาวิจัยทบทวนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและความร่วมมือในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียนเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (พฤษา เครือแสง, 2559) เป็นกระบวนการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือหรือวิธีการในการอำนวยความยุติธรรมอย่างเสมอภาคแก่ประชาชน ในเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาขึ้นหลักของกระบวนการยุติธรรมของไทยอยู่ที่การมุ่งสร้างความเป็นระเบียบและความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนควบคู่ไปกับการให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยมีกระบวนการสอบสวนเป็นกระบวนการต้นทางของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่จะตามมาภายหลังการสอบสวนของตำรวจจึงเป็นขั้นตอนแรกและต้นธารที่สำคัญ ในกระบวนการยุติธรรมและเป็นองค์กรที่สัมผัสประชาชนโดยตรง ในเรื่องการรักษาความสงบ เรียบร้อยและการป้องกันปราบปรามในการสืบสวน สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน และในการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินคดีการกระทำความผิด และท้ายที่สุดคือการลงโทษ ซึ่งการสอบสวนของตำรวจเป็นกระบวนการที่อาจมีผลถึงขนาดทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ หรือสร้างความไม่เป็นธรรมให้ผู้เสียหาย หรือคนในสังคมได้ หากกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวขาดประสิทธิภาพ ขาดความยุติธรรม ย่อมจะไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมได้อย่างแท้จริง

ดังนั้นการอำนวยความสะดวกอื่นเป็นภารกิจและเป้าหมายสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะเกิดขึ้นได้มากนักน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับกระบวนการในขั้นตอนทางนี้เป็นสำคัญ จากข้อเท็จจริงที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้น แสดงให้เห็นว่า งานสอบสวนซึ่งขับเคลื่อนโดยพนักงานสอบสวนนั้น มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากระบวนการยุติธรรมในขั้นอื่น ๆ ซึ่งหากในขั้นต้นพนักงานสอบสวนรวบรวม พยานหลักฐานไม่ครบถ้วน หรือมีพฤติการณ์ใด ๆ ทำให้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดี ไม่ถูกต้องและครบถ้วน กรณีไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมในขั้นต่อไปว่าจะสามารถผดุงและรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมได้เพียงใด (สันติ ผิวทองคำ, 2565)

การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม เป็นปัจจัยที่สำคัญ ของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของคนในสังคม เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ ด้านความยุติธรรมทางสังคมเป็นภารกิจหลักที่สำคัญของรัฐที่จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนอย่าง เสมอภาคเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม แต่ภารกิจดังกล่าวรัฐเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการเพียงฝ่ายเดียวย่อมไม่สามารถบรรลุผลอย่างยั่งยืน เพราะหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการที่ประชาชนจะได้รับความยุติธรรมและลดความเหลื่อมล้ำด้านความยุติธรรมทางสังคมนั้นขึ้นอยู่กับประชาชนด้วยเช่นกัน เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้เสีย กับความยุติธรรมและความสงบสุขในชุมชนของตนเอง รัฐจึงต้องดำเนินการให้ประชาชนได้มีโอกาสและมีช่องทางที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ในลักษณะการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลจากการดำเนินงาน โดยภาครัฐจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริม ความยุติธรรมทางสังคมในการที่จะส่งเสริมให้สามารถนำไปสู่การกำหนดนโยบายและการปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ช่วยให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม เพราะการเข้าถึงความยุติธรรมทางสังคมเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการทำให้เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และการเติบโตอย่างมีส่วนร่วม (Inclusive Growth) บรรลุผลสำเร็จ (วิภาวี คุปติมาลาธร, 2567)

ความยุติธรรม ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย เพื่อใช้เป็นมาตรการการตัดสินและชี้ความผิดหรือความถูกต้องโดยอาศัยบทบัญญัติและหลักฐานยืนยันเป็นหลัก จากข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเชิงแพ่ง พาณิชย์หรืออาญา ทำให้จำนวนคดี ทางแพ่ง พาณิชย์ หรืออาญามีคั่งอยู่มากมาย จนศาลสถิตยุติธรรมไม่อาจดำเนินการให้เสร็จสิ้นตามเวลาอันควร ย่อมเป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงปัญหาเรื่องความยุติธรรมในสังคมไทย ยิ่งกว่านั้นปรากฏการณ์ในสังคมไทยปัจจุบันนี้ยังคงไว้ซึ่งสภาพของการเรียกร้องความยุติธรรมอยู่ไม่ขาดสาย จึงมีประเด็นคำถามที่น่าสนใจอันสืบเนื่องด้วยมีการแย้งว่าการตัดสินตามตัวบทของกฎหมายดังกล่าวไม่ยุติธรรม เลือกปฏิบัติมาจากสาเหตุอะไร เพราะโดยหลักการแล้ว “ความยุติธรรมเป็นจิตวิญญาณของกฎหมาย” (ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล, 2540) กฎหมายหรือกฎสมมติของมนุษย์เป็นคุณ เมื่อเป็นเครื่องมือสนองความต้องการของธรรมแต่เมื่อความต้องการ

ธรรมจางหาย กฎหมายก็อาจกลายเป็นเครื่องมือสนองความปรารถนาส่วนตัวของบุคคล เช่น เป็นเครื่องมือของการแสวงหาผลประโยชน์ของตน หรือการกลั่นแกล้งทำร้ายผู้อื่นกฎหมายเป็น กฎสมมติของมนุษย์มีกำเนิดขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนธรรมหรือกฎของธรรมชาติ ให้ปรากฏผลเป็นจริง หนักแน่นในสังคมมนุษย์ แต่เมื่อคนแปลกแยกจากความจริงแท้แห่งธรรม หรือหลงลืมมองข้ามไปเข้าไม่ถึงธรรมแล้ว กฎหมายหรือกฎสมมติของมนุษย์นั้นก็เลื่อนลอยคลาดเคลื่อนจากคุณค่าที่แท้จริง และ กลักลับกลายเป็นเครื่องทำลายสังคมมนุษย์เสียเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539) สาเหตุ ความขัดแย้งและสงครามนั้นเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ความขัดแย้งเป็น ธรรมชาติของมนุษย์ แต่ปัญหาก็คือ ขัดแย้งกันอย่างไร จึงก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2546) ที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะสิ่งทั้งหลายมีความแตกต่างกันซึ่งความแตกต่างดังกล่าวจะ ให้เกิดความขัดแย้งกัน แต่ถึงกระนั้น ความแตกต่างจะทำให้เกิดความหลากหลาย และมีความสมบูรณ์ มากยิ่งขึ้น หากจะแปรผลของความแตกต่างนั้นให้กลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ทำให้เกิดแง่คิด และ มุมมองใหม่ๆ อย่างไรก็ตามท่านก็ชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นของความขัดแย้งว่า ความขัดแย้งนั้น ควรจะก่อรูป ขึ้นมาจากเจตนาที่ดี มีจุดมุ่งหมายเพื่อความดีงาม และความก้าวหน้า และความร่มเย็นของสังคม แนวคิดเช่นนี้ หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความขัดแย้งในเชิงบวก

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นแนวคิดใหม่ในสาขาอาชญาวิทยาและเหยื่อวิทยา ซึ่งเป็นการสร้างพันธะแห่งความเป็นธรรม โดยให้ผู้เสียหายผู้กระทำความผิด และคนในชุมชนเข้ามา พบปะเจรจา เพื่อหาข้อยุติซึ่งอาจจะเป็นการชดเชยค่าเสียหาย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกัน และการรับรองว่าจะไม่ไปก่อเรื่องที่ไม่พึงประสงค์ขึ้นในอนาคต (H. Zehr, 1990) ปัจจุบันปัญหาของ ระบบยุติธรรมหลักของไทยพอจะแบ่งได้ 3 ประการ คือ (1) คดีล้นศาล คนล้นคุก (2) การละเลยเหยื่อ อาชญากรรม ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนเหยื่อ ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และการตอบ แทนที่จำเป็นและสมควร รวมทั้งความช่วยเหลือจากรัฐ (ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับ ชีวิต และร่างกาย ความผิดต่อชีวิต ความผิดฐานทำให้แท้งลูก และความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วย เจ็บ หรือคนชรา) โดยรัฐใช้เงินภาษีอากรชดเชยผู้ได้รับความเสียหาย มิใช่การชดเชยเยียวยา (รับผิดชอบ) ระหว่างผู้กระทำ กับ ผู้ได้รับความเสียหาย (3) ปัญหาความเสื่อมสลายของชุมชน ชุมชนไม่มีส่วนร่วม ในกระบวนการยุติธรรม คิดว่าหน้าที่สำคัญของพลเมืองในกระบวนการยุติธรรม คือ การเป็นพยาน ศาลเท่านั้น เป็นการแบ่งแยกหน้าที่ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาอาชญากรรมระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ กับประชาชนอย่างชัดเจน ไม่เห็นความสำคัญของการรวมพลังต่อต้านอาชญากรรม ข้อพิพาทหรือ พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาทุกเรื่องถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หรือใช้วิธีการนอกกระบวนการ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, ม.ป.ป.)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแนวพระพุทธศาสนาจากการศึกษากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแนวพระพุทธศาสนาพบหลักการสำคัญ คือ

1. หลักพระวินัยในพระวินัยปิฎก กฎระเบียบที่ใช้ปฏิบัติ เรียกว่า พระวินัย เนื่องจากว่า พระวินัยอาจจะแตกต่างจากกฎระเบียบของสังคมทั่วไปที่อาจจะมีการบัญญัติก่อนล่วงหน้าได้ ถ้าหากสังคมคิดว่า น่าจะเป็นข้อบัญญัติหรือกฎหมายเพื่อใช้ในการควบคุมสังคม แต่เนื้อหาในพระวินัยปิฎกที่มีบันทึกไว้ พระพุทธองค์มิได้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้าเป็นกฎสำเร็จรูปตั้งแต่แรกเริ่ม ดังเช่นกฎหมายทางบ้านเมืองที่เป็นตัวบ่งชี้ของความยุติธรรม แต่เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นในหมู่พระสงฆ์ที่ทาลายสภาพความเป็นสงฆ์ให้หมดไปจากสมาชิกที่ปวารณาตัวเองว่าจะเป็นพรหมจรรย์ พระองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อมิให้ประพฤตินั้นอีก อันเป็นการแสดงออกซึ่งความยุติธรรมต่อหมู่สงฆ์ที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ในตอนต้นพุทธกาล ตั้งแต่พรรษาที่ 1 ถึงพรรษาที่ 11 พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้เลย เนื่องจากวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ยังดีงามอยู่ แต่ถึงพรรษาที่ 12 ขณะที่พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ ณ เมืองเวรัญชา พระสารีบุตรเถระได้กราบทูลอาราธนาให้พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อต้องการให้พรหมจรรย์ ได้มีความดำรงอยู่นานเหมือนกับพรหมจรรย์ของพระผู้มีพระภาคในกาลก่อน ดังที่ปรากฏในเวรัญชกัณฑ์ว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ที่พระผู้มีพระภาคจะทรงบัญญัติสิกขาบท ทรงยกปาติโมกข์ ขึ้นแสดงแก่พระสาวกอันจะเป็นเหตุให้พรหมจรรย์ดำรงอยู่ได้ยืนนาน แม้จะเป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าเองก็ยังมีได้ทรงบัญญัติสิกขาบทแต่อย่างใด เนื่องจากในขณะนั้นพระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นพระอริยบุคคลทั้งนั้น การรักษาศีลของพระภิกษุสงฆ์ยังเป็นไปตามจารีตและประเพณีตามแบบอย่างพระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติมาที่เรียกว่า จารีตศีล ดังที่พระองค์ได้ตรัสตอบพระสารีบุตรว่า จงรอไปก่อนเถิด สารีบุตร ตลาคตรู้เวลาในเรื่องที่จะบัญญัติสิกขาบทนั้น พระศาสดาจะยังไม่บัญญัติสิกขาบทแก่พระสาวก ไม่ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงตลอดเวลาที่ยังไม่เกิด อาสวัฏฐานิยธรรม (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ) ในหมู่พระภิกษุสงฆ์ เมื่อเกิดอาสวัฏฐานิยธรรมบางอย่างขึ้นในหมู่สงฆ์ ตลาคตจึงจะบัญญัติสิกขาบท จะยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงแก่สาวกเพื่อขจัดธรรมนั้น สารีบุตร ภิกษุสงฆ์ยังไม่มีเสนียด ไม่มีโทษ ไม่มีสิ่งมัวหมอง บริสุทธ์ผุดผ่อง ดำรงอยู่ในสรวณ

ดังนั้น เมื่อมีเรื่องที่น่าความเสื่อมมาสู่คณะสงฆ์หมู่มาก โดยมีต้นเหตุของเรื่องที่เกิดขึ้นและมีบุคคลผู้ที่เป็นต้นเหตุของเรื่อง พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทนั้นไว้เป็นเครื่องประกันที่มาและที่ไปของการบัญญัติพระวินัยปิฎกนั้นเป็นที่ทราบกันดีว่า เป็นคัมภีร์สำคัญที่ประมวลเอาพุทธบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศีล และสิกขาบท ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการต่างๆ ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ พระวินัยที่เป็นพุทธบัญญัตินี้ ได้แบ่งแยกออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ อาทิพรหมจริยกาสิกขาและอภิสมาจาริกาสิกขา โดยอาทิพรหมจริยกาสิกขา หมายถึงหลักการศึกษาอบรมในฝ่ายบพัญญัติหรือข้อปฏิบัติอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นพุทธอาณัติเพื่อป้องกันความประพฤติเสียหายและวางโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดโดยปรับอาบัติหนักบ้าง

เบาบ้าง พระสงฆ์ต้องสวดทุกกึ่งเดือน เรียกว่า พระปาติโมกข์ ส่วนอภิสมาจาริกาสิกขา หมายถึง หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายชนบวรธรรมนิยมเกี่ยวกับมารยาทและความเป็นอยู่ที่ดีงามสำหรับชักนำ ความประพฤติ ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดีงาม มีคุณค่า น่าเลื่อมใสศรัทธายิ่งขึ้นไป

ในส่วนของพระวินัย ความยุติธรรมคือหลักอธิกรณ์และหลักนิคหกรรม “อธิกรณ์” หมายถึง ปัญหา หรือข้อพิพาท มี 4 ประการ คือ วิวาทาธิกรณ์ อนุวาทาธิกรณ์ อาปัตตาธิกรณ์ และ กิจจาธิกรณ์” เมื่ออย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น สงฆ์จะต้องดำเนินการระงับตามหลักอธิกรณ์สมณะ 7 ประการ ซึ่งประกอบด้วยสัมมุขวินัย (ระงับต่อหน้าสงฆ์) สติวินัย (ยอมรับพระอรหันต์ว่าเป็นผู้มีสติสมบูรณ์) อมูหวินัย (ยอมรับว่าจำเลยนั้นพึงหายจากอาการบ้า) ปฏินญาตกรรมะ (ตัดสินตามคำยอมรับของจำเลย) เยภุยยสิกา (ตัดสินด้วยเสียงข้างมาก) ตัสสปาปิยสิกา (แม้จำเลยจะไม่ยอมรับความผิด แต่หากเห็นว่ามีหลักฐานน่าเชื่อถือว่าผิดจริง ก็ตัดสินเอาผิดได้) และติณวัตถารกะ (เมื่อพยายามจนถึงที่สุดแล้วก็ยังแก้ไขปัญหาความขัดแย้งไม่ได้ ก็ต้องยอมๆ กัน ไม่คว้นตัดสินเพื่อหาข้อสรุป)

2. หลักนิคหกรรมนิคคะ หรือนิคคหกรรม ตามรูปศัพท์ หมายถึง ช่ม กด ทำโทษ ลงโทษ (พระวิสุทธาจารย์มหาเถระ, 2535) การช่มใจ การควบคุม การดำหนิ การติเตียน การกล่าวโทษ (มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ, 2531) ในแง่ของการปฏิบัติหรือการนำไปใช้ คำว่า นิคหกรรม ไม่ว่าจะปรากฏเป็น “นิคคะ” หรือ “นิคคะ” ก็ดี เป็นนิคหกรรม” หรือ “นิคคหกรรม” ก็ดี ต่างก็มีความหมายเหมือนกัน คือ หมายถึง การช่ม การลงโทษ ซึ่งเป็นมาตรการทางพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์ใช้เป็นเครื่องช่ม กำราบ หรือลงโทษแก่ภิกษุที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัย (พระมหาอุดมสารเมธี, 2557) นิคคะ คือการช่ม เป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติแก่ผู้ล่วงละเมิดตามสมควรแก่ความผิดแล้ว ทรงอนุญาตให้สงฆ์ลงโทษแก่ผู้ประพฤติผิดพระธรรมวินัยอีก (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2529) นิคคะ คือการช่ม เป็นกิจอย่างหนึ่งแห่งผู้ปกครอง เป็นคู่กับปิคคะ คือ การยกย่อง ขาด 2 อย่างนี้แล้ว การปกครองย่อมเป็นไปไม่ได้ แม้ในหมู่สงฆ์ก็เป็นกิจอันจะพึงหวังเหมือนกัน ได้ในบทว่า “ทุมมกฺขน ปุคฺคฺลํ นิคฺคํ หาย เปสฺสํ ภาณํ ภาณํ ภาณํ” แปลว่า เพื่อช่มบุคคลผู้เก้อยาก เพื่ออยู่ผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก” ท่านกล่าวว่า เป็นผลที่มุ่งหมายแห่งการบัญญัติสิกขาบทด้วย... (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2537) ประเภทของนิคหกรรมที่ปรากฏก็มี 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ตัชฌนียกรรม คือ กรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ควรช่ม สงฆ์ลงตัชฌนียกรรมแก่ภิกษุผู้ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท ก่อเรื่องอื้อฉาว ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์

2) นิยสกรรม คือ กรรมคือการถอดยศ สงฆ์ลงนิยสกรรมแก่ภิกษุผู้เผลอ ไม่ฉลาด มีอาบัติมาก ไม่มีมารยาท

3) ปัพพาชฌนียกรรม คือ กรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ควรขับไล่ สงฆ์ลงปัพพาชฌนียกรรมแก่ภิกษุผู้ประทุษร้ายตระกูล มีมารยาทเลวทราม

4) ปฏิสารณียกรรม คือ กรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ควรให้กลับระลึกได้ สงฆ์ทำปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ดำบริภาษคฤหัสถ์

5) อุกเขปนียกรรม คือ กรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุผู้ควรยกเสียจากหมู่ สงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุผู้ไม่ต้องอาบัติก็ไม่ปรารภนาจะเห็นว่าเป็นอาบัติ แม้ต้องอาบัติแล้วก็ไม่ปรารภนาจะทำคิน (แสดง) อาบัติ แม้มีทฎฐิบาปก็ไม่ปรารภนาจะสละทฎฐิบาปนั้นเมื่อรวมกับนิคหกรรมที่ปรากฏในที่อื่นอีก 4 จึงมีทั้งหมด ดังนี้

6) ตัสสปาปิยกรรม คือ การลงโทษแก่ผู้ท าคความผิด พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์ลงนิคหกรรมประเภทนี้แก่พระภิกษุที่กระท าคความผิดแล้วพุดกลบเกลื่อน เมื่อสงฆ์พิจารณาตามหลักฐานพยานแล้วเห็นว่ามี ความผิดจริง แม้เธอจะไม่รับสารภาพก็ตาม

7) ปกาสนียกรรม คือ การประกาศข้อเท็จจริงให้พุทธบริษัทได้ทราบโดยทั่วกัน เป็นการลงโทษอีกวิธีหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งจากสงฆ์ด้วยญัตติทุติยกรรมวาจาแล้วทำหน้าที่ประกาศความประพฤติของพระภิกษุที่ส่อไปในทางที่จะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่หมู่คณะโดยส่วนรวมได้

8) ปัตตนิกุชชนกรรม คือ การคว่ำบาตร เป็นวิธีการลงโทษที่อนุญาตให้สงฆ์ทำแก่คฤหัสถ์ผู้ปรารภนา ร้ายต่อพระรัตนตรัย โดยสงฆ์ประกาศให้พระภิกษุทั้งหลายไม่ให้คบหา ไม่รับบิณฑบาต ไม่รับนิมนต์ และไม่รับไทยธรรมของคฤหัสถ์นั้น จนกว่าเขาจะรู้สึกถึงโทษตนแล้วกลับตัวประพฤติดี สงฆ์จึงประกาศระงับโทษให้พระภิกษุทั้งหลายคบหาได้อีก วิธีที่สงฆ์สวดประกาศให้ระงับการลงโทษนั้น เรียกว่า “ปัตตอกุชชนกรรม” คือ การหงายบาตร พรหมทัณฑ์กรรม) คือ การลงพรหมทัณฑ์ เป็นมาตรการลงโทษที่พระพุทธเจ้าอนุญาตไว้ลงโทษแก่ภิกษุผู้เป็นคนว่ายากสอนยาก (พระมหาอุตม สารเมธี, 2557) ลักษณะของการลงโทษคือการไม่คบหาด้วย ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ถูกลงโทษเกิดความอึดอัดใจ และกลับตัวได้ในที่สุด ภิกษุผู้เป็นต้นเหตุของการถูกลงพรหมทัณฑ์คือพระฉันนะพระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดมาตรการในการลงโทษภิกษุผู้ทำผิดและไม่รู้จักสำนึกความผิดของตนนั้นไว้หลายวิธี ซึ่งต้องปฏิบัติตามวิธีที่เหมาะสมกับความผิดนั้น ๆ มีทั้งนิคหกรรมเชิงกฎหมาย สังคม และจิตวิทยา กล่าวคือ ในแง่ของกฎหมายหรือบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน หากเป็นความผิดที่มีผลกระทบต่อบ้านและจะนำความเสียหายมากมาให้แก่หมู่คณะนั้นคือการประทุษร้ายตระกูล สังสมอาบัติไว้มาก มีมารยาทเลวทราม เป็นต้น ก็ให้ลงโทษอย่างหนักคือการถอดยศและขับไล่ออกจากหมู่คณะ เมื่อสำนึกความผิดตนได้จึงอนุญาตให้สงฆ์คืนยศให้และให้กลับเข้าสู่สังคมสงฆ์ได้ หากมีความประพฤติแตกต่างจากภิกษุทั้งหลายที่มีความสงบนั้นคือการต้องอาบัติแล้วไม่เห็นว่าเป็นอาบัติ และไม่ปรารภนาจะออกจากอาบัตินั้น ก็ลงอนุญาตให้ลงโทษในระดับที่รองลงมานั้นคือการยกวัตร (ห้ามท าสังฆกรรมร่วมกัน ตลอดจนการอยู่ร่วมกัน ที่เรียกว่า สหवास) ในแง่ของสังคม หากภิกษุนั้นทำผิดและจะนำ ความเสื่อมเสียมาให้หมู่คณะ ก็ทรงอนุญาตให้ประกาศความผิดของเธอแก่ชาวบ้าน เพื่อให้

รู้ว่าการกระทำผิดของเธอไม่ใช่การการกระทำผิดของสงฆ์ สงฆ์ได้ลงโทษหรือทำในสิ่งที่ควรทำแก่เธอแล้ว และจะเป็นผลดีแก่ชาวบ้านคือไม่ต้องเคารพนับถือภิกษุผู้มีความประพฤติเสียหายซึ่งอาจเป็นเหตุ นำความเดือดร้อนอื่นๆ มาสู่ตนได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังให้ความเสมอภาคแก่ชาวบ้านโดยการให้ลงทำแก่ภิกษุผู้ทำผิดต่อคฤหัสถ์คือการกล่าววาจาล้วงเกินคฤหัสถ์ด้วยวิธีการขอโทษคฤหัสถ์ (ปฏิสารณียกรรม) ในแง่ของจิตวิทยา หากภิกษุนั้น ๆ ประพฤติตนเป็นคนว่ายาก หัวดื้อ ไม่ยอมรับฟังคำตักเตือนสั่งสอนจากภิกษุอื่นที่เขาหวังดี ก็ทรงอนุญาตให้ลงโทษทางจิตวิทยาโดยการไม่ยอมคบหาสมาคมด้วย ซึ่งจะทำให้ได้รับความกดดันและสำนึกตนในที่สุดเพื่อให้ตนสามารถอยู่ในสังคมหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นปกติสุข

3. หลักอธิกรณสมณะ 7 อธิกรณสมณะ คือธรรมเครื่องระงับอธิกรณ ซึ่งคำว่า “อธิกรณ” นี้หมายถึง ความขัดแย้ง ความพิพาท เรื่องที่เกิดขึ้นแล้วต้องระงับแก้ไขให้สงบ รวมทั้งหมายถึงกิจที่พึงทำด้วย อธิกรณ มี 4 อย่าง ได้แก่ (อติเทพ ผาหา, 2549)

- 1) วิวาทาธิกรณ หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากการทะเลาะวิวาทกันในเรื่องพระธรรมวินัยว่า นี่เป็นธรรมนี้เป็นวินัย (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ 2500, 2504) เป็นต้น
- 2) อนุวาทาธิกรณ หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากการโจทก์ฟ้องหรือกล่าวหากันด้วยเรื่อง การต้องอาบัติต่างๆ ทั้งหนักและเบา ซึ่งสงฆ์จะต้องแก้ไขด้วยการลงโทษคนผิดและให้การรับรองผู้บริสุทธิ์ที่ถูกกล่าวหา
- 3) อาปัตตาธิกรณ หมายถึง ปัญหาอันเกิดจากการล่วงละเมิดข้อบัญญัติว่าด้วยศีลหรือวินัย ซึ่งสงฆ์จะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการปรับอาบัติ เช่น การเข้าปริวาสอยู่กรรม ประพฤติมานัต เพื่อออกจากอาบัติ เป็นต้น
- 4) กิจจาธิกรณ หมายถึง ปัญหาหรือกิจธุระที่สงฆ์ที่พึงจะต้องร่วมกันทำให้เสร็จด้วยการประกอบสังฆกรรม เช่น การอุปสมบทและการกรานกฐิน เป็นต้น

อธิกรณสมณวิธี วิธีการแก้ไขความขัดแย้ง และเรื่องที่เกิดขึ้น มี 7 ประการคือ

- 1) สัมมุขวินัย หมายถึง การแก้ไขปัญหาก็จะต้องกระทำด้วยความพร้อมหน้าของผู้เป็นโจทก์ ผู้เป็นจำเลย สงฆ์ และหลักเกณฑ์วินัยจัญตสันคือ พระธรรมวินัย
- 2) สติวินัย หมายถึง การแก้ไขปัญหาโดยการประกาศรับรองว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องด้วยเรื่องอันไม่มีมูลว่าเป็นผู้บริสุทธิ์
- 3) อุมุขวินัย หมายถึง การแก้ไขปัญหาโดยประกาศรับรองว่าผู้ถูกฟ้องในเรื่องการต้องอาบัติขณะที่เป็นบ้า เมื่อท่านหายเป็นบ้าก็ไม่ควรมีผู้ใดฟ้องร้องท่านอีกเพราะถือว่าการกระทำผิดในขณะเป็นบ้านั้นไม่มีความผิด (อนาปัตติ)
- 4) ปฏิญญาตกรณะ หมายถึง การแก้ไขปัญหาวด้วยการปรับอาบัติจำเลยตามคำสารภาพ

5) เกลี่ยยสีกา หมายถึง กระบวนการแก้ไขปัญหาด้วยการถือเอาเสียงข้างมาก (ด้วยวิธีการจับฉลาก) เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน

6) ตัสสปายิสีกา หมายถึง การแก้ไขปัญหาด้วยการลงโทษแก่ผู้ที่ทำให้ผิดในกรณีที่ถูกสงสัยสอบสวนแล้วให้การสับสนคือ รับข้างปฏิเสธบ้าง จนก่อให้เกิดความวุ่นวายในการดำเนินการพิจารณาอิทธิกรณของสงฆ์

7) ตินวัตถการกวินัย หมายถึง กระบวนการแก้ไขปัญหาด้วยการพระภิกษุทะเลาะกัน ด้วยวิธีการประนีประนอมเปรียบเสมือนการยุติปัญหาด้วยการกลบไว้ด้วยหญ้า ในวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยทั้ง 7 ประการนี้ สามารถนำใช้แก้ไขปัญหาด้วยอิทธิกรณทั้ง 4 ประการได้ ดังนี้

(1) ปัญหาหมวดวิมาทธาริกรณ แก้ไขโดยใช้สัมมุขาวินัยวิธี 3 ประการคือ 1) โดยการตกลงกัน 2) โดยการตั้งสงฆ์คณะใหม่ขึ้นมาพิจารณา และ 3) การใช้อำนาจสงฆ์ และใช้เกลี่ยยสีกา วิธีคือการจับฉลาก

(2) ปัญหาหมวดอนูวาทาธิกรณ แก้ไขโดย สัมมุขาวินัย สติวินัย และอมุพหวินัย

(3) ปัญหาหมวดอาปัตตาธิกรณ แก้ไขโดยสัมมุขาวินัย ปฎิญาตภระณะและตัสสปายิสีกาและตินวัตถการกวินัยคือการประนีประนอม

(4) ปัญหาหมวดกิจจาธิกรณ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท หลักคือ

กิจจาธิกรณ ประเภทนิคหกรรม ทั้งหมดนี้แก้ไขโดยสัมมุขาวินัย เพียงอย่างเดียว (อิทธิเทพ ผาธา, 2535) จากปรากฏการณ์ของบ่อเกิดและเป้าหมายแห่งพระวินัยปิฎกดังกล่าวมาแล้ว เป็น การที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยายามนำเอาหลักการแห่งความยุติธรรม ที่สอดคล้องกับ ธรรมชาติของมนุษย์มาบัญญัติไว้ เพื่อให้เจ้าของธรรมชาติที่ตนเองยังรู้จักไม่หมดนั้นปรับปรุงตัวเองให้ เข้าถึงธรรมชาติของตนอย่างแท้จริง เนื้อหาของพระวินัยปิฎกนั้น เสนอสถานภาพของความเป็นภิกษุ และภิกษุณีให้เห็นชัดเจนว่า ต้องเป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์คือผู้ที่ละสิ้นซึ่งกิเลสและตัณหาอันเป็น อุดมคติ แต่ขณะที่บรรดาผู้ที่ เป็นสาวกของพระองค์ ยังไม่สามารถปฏิบัติตนเข้าถึงธรรมชาติของ เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ทั้งหมด จึงจำเป็นต้องมีแนวทางในการปฏิบัติด้วยการวางระเบียบการต่างๆ เพื่อให้ เป็นแนวทางสำหรับดำเนินชีวิต ในการฝึกฝนตนเองให้รู้ถึงธรรมชาติของเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้แล้ว การ ดำเนินเช่นนี้ เป็นการช่วยชี้แนะจากผู้รู้ความจริงแห่งธรรมชาติของคนแก่ผู้ที่ยังไม่รู้จักรัทธิธรรมชาติของ คนที่ตนครอบครองอยู่ โดยพยายามอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจต่อธรรมชาติของตนเองอย่างยุติธรรม เพื่อที่จะได้พัฒนาตนให้สามารถเข้าสู่สภาวะธรรมชาตินั้นจนสำเร็จ โดยระยะเวลาแห่งการเข้าถึงนั้น ไม่ได้มีการกำหนดไว้ แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างความเข้าใจในธรรมชาติของตนและสิ่งที่ ตนเองกำลังเกี่ยวข้องอยู่ จนตนเองสามารถเข้าถึงสภาวะธรรมนั้นด้วยตนเอง

ดังนั้น พระวินัยปิฎกจึงเป็นหลักนิติศาสตร์ที่เปิดกว้างให้แต่ละคนที่ยากประพฤติพรหมจรรย์ นั้นต้องทำการพัฒนาและปรับปรุงความเป็นไปของตนเองให้ถึงซึ่งธรรมชาติแห่งพรหมจรรย์นั้น

โดยปราศจากการบังคับแต่ให้กระทำด้วยความสมัครใจ อันเป็นการแสดงออกถึงความยุติธรรมออกมาจากการที่ได้ปฏิบัติแล้ว องค์กรในกระบวนการยุติธรรมถือว่าคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมเป็นหัวใจในด้านการปฏิบัติหน้าที่ เพราะการที่รัฐบาลปกครองประเทศจะต้องมีความยุติธรรม ซึ่งกล่าวได้ว่า ความยุติธรรมถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในสังคมมนุษย์ หากพิจารณาตามหลักการแนวคิดของศาสนาพุทธและวิธีคิดกระบวนการซึ่งมองว่าทุกสรรพสิ่งในโลกไม่เคยหยุดนิ่งมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบสังคมมนุษย์ที่มีเงื่อนไขตัวแปร อันสลับซับซ้อนมากมายที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงแล้ว จะเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมที่ดีควรปรับใช้ได้เหมาะสมและกว้างขวางได้แก่ขั้นตอนของตำรวจถือว่าเป็นต้นทางของกระบวนการยุติธรรม ถ้าต้นทางของกระบวนการยุติธรรมมีการสร้างพยานหลักฐานเท็จ หรือใช้อำนาจในทางมิชอบอาจส่งผลต่อรูปคดี ทำให้ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมดังนั้นในขั้นตอนนี้ผู้ปฏิบัติจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม มิใช่เพื่อส่วนตัวหรือพวกพ้อง สำหรับกระบวนการยุติธรรมในขั้นตอนการพิจารณาคดี เป็นขั้นตอนของพนักงานอัยการและผู้พิพากษา การปฏิบัติในขั้นตอนนี้ผู้ปฏิบัติต้องมีความเป็นธรรมอย่างมากเนื่องจากกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ต้องปราศจากอคติการพิจารณาต้องมีความละเอียดรอบคอบทุกด้าน กระบวนการยุติธรรมในขั้นหลังการพิจารณาคดี เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาล มีการจำคุกหรือประหารชีวิต กรมราชทัณฑ์ต้องทำไปเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดต้องมีการฟื้นฟูจิตใจให้กลับมาเป็นคนดี (จรัส เดชะวิจิตร, 2556)

ความยุติธรรมถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในสังคมมนุษย์ หากพิจารณาตามหลักการแนวคิดของพระพุทธศาสนา ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องการของตัดสินเพื่อหาข้อยุติความขัดแย้งโดยชอบธรรม และมีการลงโทษผู้ทำผิด เพื่อตักเตือนและป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำที่ไม่ถูกต้องส่วนหลักพระวินัย ได้แก่ หลักกอธิกรณสมถะ 7 และนิคหกรรม นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความยุติธรรมได้ตามแนวพระพุทธศาสนา คือนิคหกรรม โดยเฉพาะผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด เพื่อส่งเสริมสังคมที่สงบสุข ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม สร้างสถาบันที่มีความรับผิดชอบและมีประสิทธิภาพ มีหลักธรรมสำหรับเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรม

ฉะนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการนำพาคู่กรณีให้เกิดความเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกัน แทนที่จะมุ่งเน้นการลงโทษหรือแก้ปัญหาด้วยการใช้มาตรการทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว หลักการสำคัญของกระบวนการนี้อยู่ที่การฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมของทุกฝ่าย รวมถึงสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมให้เกิดความเมตตา กรุณา และความปรองดองในสังคม การให้อภัยและการยอมรับผิดเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยให้คู่กรณีสามารถกลับมาอยู่

ร่วมกันอย่างสงบสุข หนึ่งในแนวทางที่สามารถนำมาใช้ได้คือ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ไข ปัญหาตามแนวทางของพระพุทธเจ้า โดยเริ่มจากการพิจารณาความจริงของปัญหาหรือ "ทุกข์" ที่เกิดขึ้น วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาหรือ "สมุทัย" ค้นหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้เกิดความสงบหรือ "นิโรธ" และสุดท้ายคือ "มรรค" หรือแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหายั่งยืน

นอกจากนี้ หลัก พรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ก็เป็นแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ โดยเน้นให้เกิดความรักความปรารถนาดีต่อกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างจริงใจ การยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข และการวางเฉยอย่างมีปัญญาเมื่อถึงคราวจำเป็น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในมุมมองของพระพุทธศาสนาจึงไม่ได้มุ่งเน้นแค่การบังคับใช้กฎหมาย แต่ยังคำนึงถึงผลกระทบทางจิตใจของทุกฝ่าย โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการสร้างสังคมที่สงบสุข ปราศจากความขัดแย้ง และมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งหากนำมาปรับใช้ในระบอบยุติธรรมปัจจุบัน ก็จะช่วยให้การแก้ไขปัญหาดีความเป็นไปได้อย่างมีมนุษยธรรมมากขึ้น ลดความรุนแรงในการปะทะ และนำไปสู่สังคมที่มีความสมานฉันท์อย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดที่มุ่งแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี โดยเน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชน มากกว่าการมุ่งลงโทษเพียงอย่างเดียว แนวคิดนี้มีรากฐานจากหลักพระวินัยที่ใช้ในการจัดระเบียบคณะสงฆ์ โดยอาศัยหลักอริยธรรม 7 และนิคหกรรม ซึ่งเป็นกลไกในการระงับข้อพิพาทและลงโทษอย่างเหมาะสมตามระดับความผิด กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการใช้อย่างมีมาตรการทางกฎหมาย สังคม และจิตวิทยา เพื่อปรับพฤติกรรมผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมอย่างเหมาะสม ขณะเดียวกัน ยังสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อริยสัจ 4 และพรหมวิหาร 4 ที่เน้นความเข้าใจ เหตุแห่งปัญหา การแก้ไข และความเมตตากรุณาต่อกัน ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นการผสมผสานระหว่างความยุติธรรมกับความเมตตา โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการหาทางออก โดยยึดหลักการยอมรับความจริง การให้อภัย และความรับผิดชอบร่วมกันเป็นพื้นฐานสำคัญ กระบวนการนี้ช่วยลดความขัดแย้งและความรุนแรง พร้อมสร้างความเข้าใจระหว่างคู่กรณีในระดับลึก นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดเกิดการสำนึกตนและสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ เมื่อพิจารณาในภาพรวม แนวทางนี้ไม่เพียงแก้ปัญหาดีความ แต่ยังฟื้นฟูจิตใจและความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม จึงถือเป็นแนวทางที่นำไปสู่สังคมที่สงบสุข มีความสมานฉันท์ และยั่งยืนอย่างแท้จริง

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

แนวคิดเรื่อง “ธรรมาภิบาล” ไม่ใช่เรื่องใหม่ หากแต่มีมานานเท่ากับการยอมรับของมนุษย์ พูดอย่างง่ายคือ “ธรรมาภิบาล” หมายถึง กระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการที่นำการตัดสินใจนั้นไป

ปฏิบัติ (หรือไม่ปฏิบัติ) คำว่า “ธรรมาภิบาล” สามารถใช้ได้หลายบริบท เช่น ธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจ ธรรมาภิบาลระหว่างประเทศ ธรรมาภิบาลในระดับชาติ และธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น

2.3.1 ความหมายของหลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล หมายถึง กระบวนการบริหารทั้งหมด สถาบัน กระบวนการ และแนวปฏิบัติที่ใช้กำหนดและควบคุมประเด็นปัญหาที่เป็นข้อกังวลร่วมกัน ธรรมาภิบาลเพิ่มคุณลักษณะเชิงบรรทัดฐานหรือเชิงประเมิณผลให้กับกระบวนการบริหาร ในมุมมองด้านสิทธิมนุษยชน ธรรมาภิบาลหมายถึงกระบวนการที่สถาบันสาธารณะดำเนินกิจการสาธารณะ บริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะ และรับประกันการบรรลุสิทธิมนุษยชน

ธรรมาภิบาล คือ กระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการที่นำการตัดสินใจไปปฏิบัติ การวิเคราะห์ธรรมาภิบาลจึงมุ่งเน้นไปที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจและการนำการตัดสินใจไปใช้ รวมถึงโครงสร้างต่าง ๆ ทั้งในเชิงทางการและไม่เป็นทางการที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อให้สามารถตัดสินใจและดำเนินการตามที่ตัดสินใจไว้ได้

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่าธรรมาภิบาลว่า หมายถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคม ทั้งภาครัฐภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชนครอบคลุมไปถึงฝ่ายวิชาการฝ่ายปฏิบัติการฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้ความสามารถและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขภัยวาทะวิกฤติภัยอันตราย ที่หากมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความร่วมมือร่วมใจ อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญและกระแสโลกยุคปัจจุบัน (ราชกิจจานุเบกษา, 2542, หน้า 26)

ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดใหม่ที่เข้าใจได้ไม่ยากนัก เพราะต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงตัวโครงสร้างของสถาบันการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ธรรมาภิบาลเป็นเรื่องของการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐที่เกิดคุณธรรม จริยธรรมที่ฝังงมในสังคมสำหรับการพัฒนาประเทศ ธรรมาภิบาลจึงเป็นมากกว่านโยบายชุดหนึ่งที่ไม่สามารถนำประยุกต์ได้ทันทีเหมือนนโยบายทั่ว ๆ ไป แล้วโครงสร้างธรรมาภิบาลไม่เคยสมบูรณ์และหยุดนิ่ง โดยเฉพาะธรรมาภิบาลแบบตะวันตกนั้นมิใช่เสาหลักที่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นสำคัญ (สมบูรณ์ ศิริประชัย, 2552, หน้า 1-112)

ความหมายของธรรมาภิบาล (good governance) ปรากฏการณ์ที่ทำให้คำว่า “ธรรมาภิบาล” ได้รับความสนใจมีการใช้ในวงวิชาการอย่างจริงจังและเป็นทางการเป็นที่ยอมรับจาก หน่วยงานในระดับสากลว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นทางการ ได้แก่ เอกสารรายงานซาราริโนแอฟริกา ตีพิมพ์ระหว่าง ค.ศ. 1989 เป็นการรายงานของธนาคารโลกในยุคแรก ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการ มีธรรมาภิบาล และการฟื้นฟูสถานการณ์ของ IMF ในการให้ประเทศต่าง ๆ กู้เงินเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ ข้อเสนอว่า กฎเกณฑ์สำคัญอีกประการหนึ่งที่น่าไปสู่ความสำเร็จในการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของประเทศ ที่ได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน คือ การที่ประเทศนั้น ๆ มีการจัดการปกครองและมีการดำเนินการตามนโยบาย สาธารณะที่ได้ตกลงไว้อย่างเคร่งครัด ดูเหมือนว่าจะเป็นความเชื่อจริงของธนาคารโลกที่กล่าวว่า ปัญหาหลักของการพัฒนาในอนุภูมิภาคนี้ ได้แก่ จุดอ่อนของระบบ governance ต่อมาก็มีผู้ขานรับ อย่างรวดเร็วว่าเรื่องนี้ไม่ใช่แอฟริกาเท่านั้น แต่เป็นปัญหาร่วมของชาติต่าง ๆ ทั่วไป ฉะนั้น ธรรมาภิบาลหรือ good governance จึงกลายเป็นความคาดหวังเป็นคำตอบ และกลายเป็นองค์ประกอบที่จะขาดเสียไม่ได้ประการหนึ่งของสูตรการพัฒนา (development management) ในนานาประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย (ปฐม มณีโรจน์, 2554, หน้า 352)

ธรรมาภิบาล (Governance) หมายถึง การปกครองที่อาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในบริบทของการบริหารรัฐกิจ “ธรรมาภิบาล” หมายถึง กระบวนการตัดสินใจที่ดำเนินไปโดยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม โดยผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานอย่างมีความประณีตระมัดระวัง โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ และมีความรับผิดชอบ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการบริหารงานภาครัฐไม่ได้ดำเนินการโดยกลุ่มผู้ได้รับเลือกตั้งเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมจากกลุ่มอื่น ๆ เช่น องค์กรภาคประชาสังคม สภาวิชาชีพ องค์กรภาคเอกชน มหาวิทยาลัย เป็นต้น ภายใต้แนวคิดของธรรมาภิบาล มีความคาดหวังว่าผู้บริหารจะต้องตัดสินใจในลักษณะที่เปิดเผยต่อสาธารณชน และเชิญชวนให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทในกระบวนการนั้น พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการบริหารที่ยึดหลักข้อมูลและความเห็นพ้องร่วมกัน ตามรายงานของคณะกรรมการเฉพาะกิจว่าด้วยธรรมาภิบาลในการบริหารรัฐกิจ ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (State Planning Organization) ได้ให้คำจำกัดความของ ธรรมาภิบาลไว้ว่า

“เป็นแนวคิดที่ใช้นิยามความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือและความเห็นพ้องของผู้มีบทบาทในสังคมทุกภาคส่วน แทนที่แนวคิดการบริหารแบบคลาสสิกที่มีลักษณะการบังคับบัญชาจากส่วนกลางในลักษณะบนลงล่าง โดยแนวคิดธรรมาภิบาลเน้นย้ำ

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรภาคประชาสังคม อีกทั้งยังยึดถือหลักความโปร่งใส ความเปิดเผย ความรับผิดชอบ การกระจายอำนาจ และการใช้หลักการสมัชชาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการบริหาร” (Fikret Toksöz, 2008, p. 17)

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า หลักธรรมาภิบาลหมายถึงกระบวนการบริหารจัดการที่ครอบคลุมทั้งสถาบัน กระบวนการ และแนวปฏิบัติในการกำหนดและควบคุมประเด็นสาธารณะร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับการตัดสินใจและการนำการตัดสินใจไปปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในเชิงสิทธิมนุษยชน ธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรสาธารณะอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และมุ่งรับประกันการบรรลุสิทธิของประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นหลักการบริหารที่ยึดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ และความรับผิดชอบต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสังคม ดังนั้น ธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวคิดการบริหารที่เน้นความร่วมมือและความเป็นธรรมในการปกครอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความสงบสุขของสังคมโดยรวม

2.3.2 หลักการเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

สำนักนายกรัฐมนตรี ภาคราชการได้ริเริ่มดำเนินการสร้าง “ธรรมาภิบาล” ขึ้น กล่าวคือ ได้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2542 ระเบียบนี้มีผลบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา โดยระเบียบนี้กำหนดให้ทุกหน่วยงานของรัฐดำเนินการบริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล 6 หลัก ได้แก่

1. หลักนิติธรรม เป็นการตรากฎหมายและกฎข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมอันจะทำให้สังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎข้อบังคับเหล่านั้นโดยยึดถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่อำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

2. หลักคุณธรรม เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความชัดเจน

4. หลักความมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะประชาพิจารณ์ และการแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะประชาพิจารณ์ และการแสดงประชามติ

5. หลักความรับผิดชอบ เป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจในปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารและใช้ทรัพยากรที่มีข้อจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนร่วม โดยรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์ สินค้าบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการบริหารจัดการที่ดีและมีการปรับวิธีคิด วิธีการบริหารราชการของประเทศทั้งระบบ โดยกำหนดเจตนารมณ์ขึ้นมาเพื่อทุกฝ่ายทุกคนในประเทศร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการร่วมกันรับผิดชอบ แก้ปัญหาพัฒนาพาพาแผ่นดินไปสู่ความมั่นคง ความสงบ สันติสุข มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและก้าวไกล สำหรับในประเทศไทย แนวคิดธรรมาภิบาลเริ่มใช้กันอย่างแพร่หลาย หลังจากที่ประเทศไทยประสบกับภาวะเศรษฐกิจในปีพ.ศ. 2540 ทำให้ประเทศไทยต้องกู้ยืม เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) เป็นผลให้ประเทศไทยต้องรับแนวคิดธรรมาภิบาล หรือ Good Governance ของธนาคารโลกมาใช้ด้วย (วรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542, หน้า 17) และปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ส่งเสริมภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม มีการข้อบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจอย่างชอบธรรม มีประสิทธิภาพในระบบการเมืองและระบบราชการ ได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการบ้านเมืองเพิ่มมากขึ้นไปในทิศทางที่ดีและเจริญก้าวหน้าต่อไป

หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) เป็นหลักในการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลอง ธรรม ประกอบด้วย องค์ประกอบ 10 หลัก ได้แก่ หลักประสิทธิภาพ หลักประสิทธิผล หลักการตอบสนอง หลักการรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักการมุ่งฉันทามติ เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน สำนักงาน ก. พ. ร. ได้มีการ

กำหนดความหมายสำคัญของหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีทั้ง 10 ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 หลักการเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล	ความหมาย
1. หลักประสิทธิผล (Effectiveness)	ผลการปฏิบัติราชการที่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนการปฏิบัติราชการตามที่ได้รับงบประมาณมาดำเนินการ โดยการปฏิบัติ ราชการจะต้องมีทิศทาง ยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์ที่ชัดเจน มีกระบวนการปฏิบัติงานและระบบงานที่เป็นมาตรฐาน รวมถึง มีการติดตาม ประเมินผล และพัฒนา ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
2. หลักประสิทธิภาพ (Efficiency)	การบริหารราชการตามแนวทางการกำกับดูแลที่ดี ที่มีการออกแบบกระบวนการปฏิบัติงานโดยการใช้เทคนิคและเครื่องมือการบริหาร จัดการที่เหมาะสม ให้องค์กรสามารถใช้ทรัพยากรทั้งด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติราชการตามภารกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม
3. หลักการตอบสนอง (Responsiveness)	การให้บริการที่สามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลา ที่กำหนด และสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึง ตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชน ผู้รับบริการ และ ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่าง

หลักธรรมาภิบาล	ความหมาย
4. หลักการรับผิดชอบ (Accountability)	การแสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่และผลงานต่อเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ โดยความรับผิดชอบนั้น ควรอยู่ในระดับที่สนองต่อความ คาดหวังของสาธารณะ รวมทั้งการแสดงถึงความสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ
5. หลักความโปร่งใส (Transparency)	กระบวนการเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา ชัดเจนได้เมื่อมีข้อสงสัย และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร อันไม่ต้องห้าม ตามกฎหมาย ได้อย่างเสรี โดยประชาชนสามารถรู้ทุก ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมหรือ กระบวนการต่างๆ และสามารถตรวจสอบได้
6. หลักการมีส่วนร่วม (Participation)	กระบวนการที่ข้าราชการ ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมี โอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดง ทัศนะร่วม เสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่ เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไข ปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วม กระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา
7. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)	การถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจ จากส่วนราชการส่วนกลาง ให้แก่หน่วยการปกครองอื่น (ราชการบริหาร ส่วน ท้องถิ่น) และภาคประชาชน ดำเนินการ แทน โดยมีอิสระตามสมควร รวมถึงการมอบ อำนาจและความรับผิดชอบในการตัดสินใจ และการดำเนินการให้แก่บุคลากร โดย มุ่งเน้นการสร้าง ความพึงพอใจในการ ให้บริการต่อผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วน

หลักธรรมาภิบาล	ความหมาย
	เสีย การปรับปรุง กระบวนการ และเพิ่มผลิตภาพ เพื่อผลการดำเนินงานที่ดีของส่วนราชการ
8. หลักนิติธรรม (Rule of Law)	การใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการบริหาร ราชการด้วยความ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
9. หลักความเสมอภาค (Equity)	การได้รับการปฏิบัติและได้รับการอย่าง เท่าเทียมกันโดย ไม่มีการ แบ่งแยกด้าน ชาย/หญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความ พิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ และ สังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษา การ ฝึกอบรม และอื่นๆ
10. หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented)	การหาข้อตกลงทั่วไป ภายในกลุ่มผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นข้อตกลงที่เกิด จากการใช้กระบวนการเพื่อหาข้อคิดเห็นจาก กลุ่มบุคคลที่ได้รับประโยชน์และเสีย ประโยชน์ โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ โดยตรง ซึ่งต้องไม่มีข้อคัดค้านที่ยุติไม่ได้ใน ประเด็นที่สำคัญ โดยฉันทามติไม่จำเป็นต้อง หมายความว่าเห็นพ้องโดยเอก ฉันท

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า หลักธรรมาภิบาลของภาคราชการไทยเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2542 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของหน่วยงานรัฐ โดยมุ่งให้การบริหารราชการยึดหลักสำคัญที่ครอบคลุมทั้งด้านกฎหมาย คุณธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงหลักความรับผิดชอบและความคุ้มค่า เพื่อให้การใช้ทรัพยากรของรัฐเกิดประโยชน์สูงสุดและตอบสนองต่อสังคมอย่างแท้จริง ต่อมาได้พัฒนาเป็นกรอบธรรมาภิบาลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ครอบคลุม 10 หลัก เช่น ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ความเสมอภาค และการกระจายอำนาจ ดังนั้น ธรรมาภิบาลจึงเป็นหลักการบริหารที่มุ่งสร้างระบบราชการที่โปร่งใส เป็นธรรม มีส่วนร่วม และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ

2.3.3 แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวน

การเสริมสร้างประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวน เริ่มต้นจากการรับใช้ หรือบริการประชาชน โดยความหมายของการบริการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมาย บริการ หมายถึง ปฏิบัติรับใช้หรือ ให้ความสะดวกต่าง ๆ ดังนั้นการให้บริการจึงหมายถึงงานที่มีผู้คอยช่วยอำนวยความสะดวกซึ่งเรียกว่า ผู้ให้บริการ และผู้มารับบริการ ก็คือผู้มารับความสะดวก การบริการ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Service คือ การให้ความช่วยเหลือ หรือการดำเนินการเพื่อประโยชน์ของ ผู้อื่น การบริการที่ดีผู้รับบริการก็จะได้รับความประทับใจ และชื่นชมองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งดีสิ่งหนึ่งอันเป็นผลดีกับองค์กรของเรา เบื้องหลังความสำเร็จเกือบทุกงาน มักพบว่าการบริการเป็นเครื่องมือสนับสนุนงานด้านต่าง ๆ เช่น งานประชาสัมพันธ์ งานบริการวิชาการ เป็นต้น

ดังนั้น ถ้าบริการดีผู้รับบริการเกิดความประทับใจ ซึ่งการบริการถือเป็นหน้าเป็นตาขององค์กร ภาพลักษณ์ขององค์กรก็จะดีไปด้วยธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึง ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและรวมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความ เข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขภัยสาธารณะวิกฤติภัยอันตราย หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม เป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครอง แบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขสอดคล้องกับความเป็นไทยรัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542) ธรรมาภิบาลจึงเป็นเรื่องของหลักการบริหารแนวใหม่ที่มุ่งเน้นหลักการ โดยมีใช้หลักการที่ เป็นรูปแบบทฤษฎีการ

บริหารงาน แต่เป็นหลักการการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้วจะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ ที่ดีที่สุดคือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2545)

แนวคิดทฤษฎีการบริการ การให้บริการขององค์กรหรือหน่วยงานในภาครัฐเป็นลักษณะงานที่ต้องมีการติดต่อ ประชาสัมพันธ์กับประชาชนที่ ขอรับบริการโดยตรงเพื่อให้ประชาชนผู้ขอรับบริการ ได้รับความสะดวกรวดเร็ว (สุนันทา ทวีผล 2550, หน้า 13) กล่าวถึงการให้บริการ สรุปได้ ดังนี้

1. หลักความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่ กล่าวคือประโยชน์และ บริการที่องค์กรจัดให้นั้น จะต้องตอบสนองความต้องการของบุคคลเป็นส่วนใหญ่หรือทั้งหมด มิใช่ เป็นการจัดให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ มิฉะนั้นแล้วนอกจากจะไม่เกิดประโยชน์สูงสุด ใน การเอื้ออำนวยประโยชน์และบริการแล้วจะยังไม่วุ่นวายกับการดำเนินงานนั้นๆ
2. หลักความสม่ำเสมอ กล่าวคือการให้บริการต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและ สม่ำเสมอ มิใช่ทำ ๆ หยุด ๆ ตามความพอใจของผู้บริการหรือผู้ปฏิบัติ
3. หลักความเสมอภาค บริการที่จัดนั้นจะต้องให้แก่ผู้มาใช้บริการทุกคนอย่างเสมอ ภาค และเท่าเทียมกัน
4. หลักความประหยัด ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการบริการจะต้องไม่มากจนเกินกว่าผลที่ จะได้รับ
5. หลักความสะดวก บริการที่จัดให้แก่ผู้รับบริการจะต้องเป็นไปในลักษณะปฏิบัติได้ ง่าย สะดวก สบาย สิ้นเปลือง ทรัพยากรไม่มากนัก ทั้งยังไม่เป็นการสร้างภาระยุ่งยากให้แก่ผู้บริการ หรือผู้ให้บริการมากจนเกินไป

แนวคิดการบริการประชาชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีบันทึก ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2559 ทำหนังสือสำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ ที่ 0007.1/3909 ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2559 โดยได้มอบหมายให้พลตำรวจเอกรุ่งโรจน์ แสงคร้าม รองผู้บัญชาการตำรวจ แห่งชาติ (บร 1) ให้เร่งรัดปรับปรุงการบริการประชาชนของสถานีตำรวจ ตามข้อสั่งการของรองนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประวิตร วงษ์สุวรรณ)/ประธานคณะกรรมการ ข้าราชการตำรวจ ในการประชุม คณะกรรมการข้าราชการตำรวจครั้งที่ 13/2559 เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2559 ให้สำนักงานตำรวจ แห่งชาติเร่งรัดปรับปรุงการบริการประชาชนของสถานีตำรวจให้บังเกิดผลการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็น รูปธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยร่วมกับฝ่ายอำนวยการและ

หน่วยปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินการปฏิรูปการทำงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในระยะเร่งด่วน ซึ่งได้มีการดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดแนวทางการยกระดับการบริการประชาชนของสถานีตำรวจ ให้ดำเนินการตาม แนวทางการยกระดับ การบริการประชาชนของสถานีตำรวจ และกำชับให้สถานีตำรวจและหน่วยบริการปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว

2. ให้ผู้บังคับบัญชาทุกระดับ ดำเนินการตามแนวทางการยกระดับการบริการประชาชนของสถานีตำรวจ โดยเน้นการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพและการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ และสถานีตำรวจในพื้นที่จังหวัดชายแดนให้พิจารณาดำเนินการตามความเหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมในพื้นที่นั้น

3. ให้กองบัญชาการตำรวจนครบาล, กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง, ตำรวจภูธรภาค 1-9 และศูนย์ปฏิบัติการ ตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้รายงานสรุปผลการปฏิบัติของสถานีตำรวจ และหน่วยงานในสังกัดในรอบเดือน เสนอสำนักงานตำรวจแห่งชาติผ่านสำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ ทุกวันที่ 5 ของเดือน เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมบริหารสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ ทั้งนี้ เมื่อครบ 3 เดือน ให้ผู้บัญชาการทำการประเมินบุคลิกภาพของข้าราชการตำรวจประจำสถานีตำรวจและ หน่วยงานในสังกัด หากไม่สามารถ ปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพตามแนวทางได้ให้พิจารณาปรับย้ายไปดำรงตำแหน่ง สายงานอื่นที่ไม่สัมผัสกับประชาชนต่อไป โดยให้ผู้บัญชาการและรองผู้บัญชาการ ออกสุ่มตรวจสถานีตำรวจในสังกัด อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 สถานี

4. ให้เรตำรวจแห่งชาติพิจารณาจัดชุดเรตำรวจนอกเครื่องแบบออกสุ่มตรวจสอบการปฏิบัติและการให้บริการประชาชนของสถานีตำรวจ รวมทั้งมีการสุ่มสอบถามความเห็นของประชาชนในพื้นที่หรือสื่อมวลชนต่าง ๆ

5. ให้รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ, ที่ปรึกษา (สบ 10) และผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจ แห่งชาติที่รับผิดชอบพื้นที่ หรือหน่วยงานข้างต้นเร่งรัดติดตามผลการปฏิบัติของสถานีตำรวจและ หน่วยงานในสังกัดให้เป็นไปตามแนวทาง

6. แนวทางการยกระดับการบริการประชาชนของสถานีตำรวจ ได้เน้นการปฏิบัติที่เป็นสาระสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ บุคลิกภาพ และการปฏิบัติราชการ แบ่งเป็นในสถานีตำรวจกับนอกสถานีตำรวจ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลและพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารราชการที่ดี พ.ศ. 2546 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

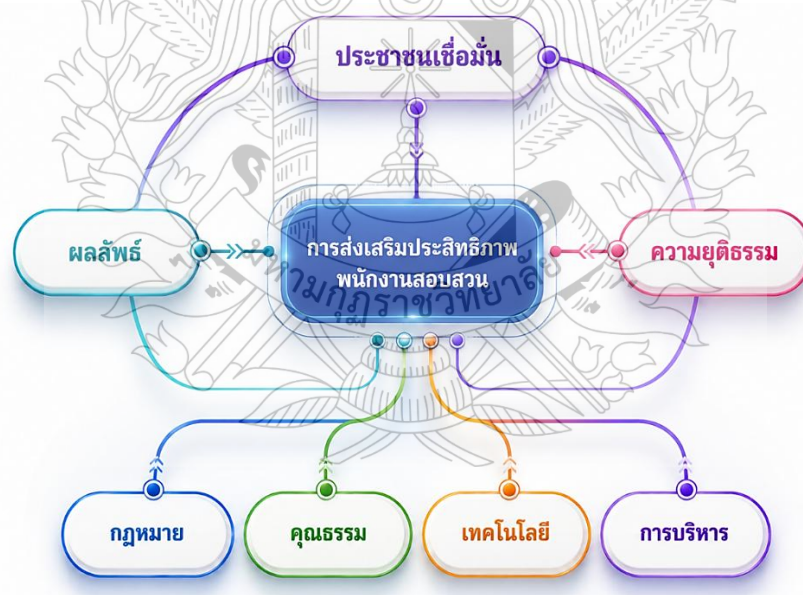
ได้กำหนดขอบเขตของคำว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและวางแนวทางในการปฏิบัติราชการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังต่อไปนี้คือ 1) เกิดประโยชน์สุข ของประชาชน 2) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ 3) มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ 4) ไม่มีชั้น ตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น 5) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์ 6) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ และ 7) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริการของเจ้าหน้าที่ตำรวจทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะงานการบริการประชาชนของสถานีตำรวจทั้งภายในและภายนอกสถานีเป็นกลไกในการควบคุมติดตามและตรวจสอบ โดยมีประชาชนหรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหารองค์การ เป็นการสร้างสำนึกที่ดีในการบริหารงาน และการทำงานในองค์การ และจัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบ ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ในการบริหารงานจนเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานอื่นๆ รวมถึงเป็นต้นแบบในการพัฒนาด้านองค์กรสู่ความเป็นเลิศได้อย่างรวดเร็วถ้าบุคลากรในหน่วยงาน ช่วยกันปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลที่กำหนดไว้เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลกระทบนั้นจะเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง และสามารถนำมาใช้ควบคู่ไปกับประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญที่นำมาใช้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของข้าราชการตำรวจโดยเฉพาะในเรื่องความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในการปฏิบัติหน้าที่ และคุณธรรม 4 ประการ พระบรมราโชวาทในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี 25 เมษายน 2525 คือ 1) รักษาความสัตย์ 2) การรู้จักข่มใจตัวเอง 3) อุดหนุน อุดหนุน และอดออม 4) การรู้จักละวางความชั่วทุจริต ยิ่งทำให้การปฏิบัติหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับความน่าเชื่อถือ ยอมรับ และศรัทธาจากประชาชนยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการทำงานให้บริการประชาชนอย่างถาวรและยั่งยืนให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

2.4 สรุป

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพนักงานสอบสวนและแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน พบว่ามีการกล่าวถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของพนักงานสอบสวนที่เป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการยุติธรรม โดยหน้าที่หลักของพนักงานสอบสวนคือการรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการสอบสวนในคดีอาญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความถูกต้องในการบังคับใช้

กฎหมาย การพัฒนาประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความยุติธรรมในสังคม การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วและโปร่งใส โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้พยายามพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนสามารถแบ่งออกเป็นหลายด้าน เช่น ด้านกฎหมาย ที่ต้องมีการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายใหม่ ๆ เพื่อให้พนักงานสอบสวนสามารถทำสำนวนคดีได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปลูกฝังให้พนักงานสอบสวนมีความซื่อสัตย์ โปร่งใส และมีจรรยาบรรณในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมด้านการปฏิบัติหน้าที่โดยตรง ซึ่งรวมถึงการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกระบวนการสอบสวน การกำหนดแนวทางการบริหารจัดการที่เป็นระบบ และการควบคุมคุณภาพของงานสอบสวนให้เป็นไปตามมาตรฐาน โดยสรุป พนักงานสอบสวนเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการยุติธรรมที่ต้องมีความรู้ ความสามารถ และจริยธรรมในการปฏิบัติงาน การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนไม่เพียงแต่ช่วยให้การดำเนินงานของตำรวจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในกระบวนการยุติธรรมและนำไปสู่สังคมที่มีความเป็นธรรมและสงบสุขมากขึ้น จากบทสรุปดังกล่าวสามารถสรุปออกมาเป็นแผนภาพเกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

ที่มา: ผู้วิจัย

บทที่ 3

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

ในบทที่ 3 เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งหลักธรรมที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษา ประกอบไปด้วย หลักพรหมวิหาร หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 โดยมีขอบเขตเนื้อหาในด้านของความหมาย และเนื้อความปรากฏในคัมภีร์พระพุทธรศาสนา ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 หลักพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 คือหลักธรรมอันประเสริฐที่เปรียบเสมือนเสาหลักแห่งจริยธรรมของมนุษย์ และสังคม อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นธรรมที่เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณาและการวางใจอย่างเป็นกลาง ซึ่งเมื่อบุคคลนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต จะก่อให้เกิดความสงบเย็นทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข และอุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลางไม่ยินดีหรือยินร้ายเกินไป พรหมวิหารทั้งสี่ประการนี้ไม่เพียงแต่เป็นหลักธรรมที่งดงาม หากแต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ชุมชน และสังคมในวงกว้าง ยิ่งในยุคที่โลกเต็มไปด้วยความเร่งรีบและความขัดแย้ง การยึดถือพรหมวิหาร 4 จะช่วยหล่อเลี้ยงจิตใจให้มั่นคงและมีคุณค่า พรหมวิหารจึงมิใช่เพียงแค่หลักธรรมทางศาสนา หากแต่เป็นแนวทางที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และมีเมตตาต่อกันอย่างแท้จริง ดังนั้น การศึกษาในเรื่องของพรหมวิหาร 4 นี้ จะต้องเริ่มต้นจากการศึกษาความหมาย ที่มา แนวทางการปฏิบัติ ซึ่งมีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

3.1.1 ความหมายของหลักพรหมวิหาร 4

ความหมายของพรหมวิหาร 4 ตามรูปศัพท์แล้ว คำว่า พรหม หมายถึง มารดาบิดา โดยความหมายว่า บิดามารดา ปรากฏอยู่ในสัพพรมสูตร พระสูตรว่าด้วยพรหมของบุตร ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มารดาบิดา อันบุตรแห่งตระกูล ทั้งหลายใด บุชาอยู่ในเรือนของตน ตระกูลทั้งหลายนั้น ชื่อว่ามีพรหม... มีบูรพาจารย์... มีอาหุไนย คำว่าพรหม... บูรพาจารย์... อาหุไนย นี้เป็นคำเรียกมารดาบิดาทั้งหลายนั้น เพราะเหตุอะไร เพราะมารดาบิดาทั้งหลาย เป็นผู้มัวอุปการะมาก เป็นผู้พุ่มพักเลี้ยงดู แสดงโลกนี้แก่บุตรทั้งหลาย มารดาบิดาทั้งหลายผู้เอ็นดูประชา ชื่อว่าเป็นพรหม เป็นบูรพาจารย์ และเป็น อาหุไนยของบุตรทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละ

บุตรผู้มีปัญญา ฟังนอบน้อมสักการะท่าน ด้วยข้าว ด้วยน้ำ ด้วยผ้า ด้วยที่นอน ด้วยเครื่องอบ ด้วยน้ำสรงกาย และด้วยการล้างเท้า เพราะการบำรุงมารดาบิดา นั้น บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญบุตรนั้น ในโลกนี้เทียว บุตรนั้นละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์” (อง.ติก. 34/470/105)

ฉะนั้น พระสูตรดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า คำว่า พรหม หมายถึง มารดาบิดา โดยบิดามารดานั้น เปรียบเสมือนพรหมของบุตร เพราะประกอบไปด้วยธรรม 4 ประการ อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่มีให้แก่บุตรตลอดเวลา ไม่คำนึงความผิดที่บุตรทำไป พร้อมทั้งจะให้ภัยมุ่งหวังแต่ความเจริญแก่บุตรนำประโยชน์เกื้อกูลและความสุขมาแก่บุตร

อีกนัยหนึ่ง ตามหลักไวยากรณ์บาลี คำว่า พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐ โดย คำว่า พรหม แปลว่า ประเสริฐ และคำว่า วิหาร มีรากศัพท์มาจาก วิ (พิเศษ, แจ่ม, ต่าง) + หร (ธาตุ = อยู่อาศัย) ในภาษาบาลี “วิหาร” แปลว่า “ที่อยู่อาศัย” นอกจากความหมายที่มาในพระสูตรแล้ว นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ยังได้อธิบายความหมายของพรหมวิหาร 4 ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส อธิบายว่า พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม เมตตา โดยพยัญชนะ ได้แก่ ความสนิทสนม คือ รักใคร่ เว้นจาก ราคะ โดยอรรถ ได้แก่ ปราบปรามความ สุขความเจริญเพื่อผู้อื่น กรุณา โดยพยัญชนะได้แก่ ความหวั่นไหว เมื่อเห็นผู้อื่นได้ทุกข์ร้อน โดยอรรถได้แก่ ความปรารถนาเพื่อจะปลดเปลื้องทุกข์ของเขา มุทิตา โดยพยัญชนะ ได้แก่ ความชื่นบาน โดยอรรถได้แก่ ความพลอยยินดีด้วย ในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี อุเบกขา โดยพยัญชนะ ได้แก่ ความวางเฉย โดยอรรถ ได้แก่ ความวางตนเป็นกลาง ในเมื่อจะแผ่เมตตากรุณาไปไม่บังควร เช่น เอาใจช่วยโจรเป็นตัวอย่าง หรือในเมื่อจะพลอยยินดีด้วยสมบัติของอีกฝ่ายหนึ่งว่าจะยินดีด้วยวิบัติของอีก ฝ่ายหนึ่งเช่น 2 ฝ่ายเป็นความกัน จะพลอยยินดีด้วยฝ่ายชนะ ก็จะยินดีด้วยความแพ้ของอีกฝ่ายหนึ่ง ธรรม 4 อย่างนี้ ที่แผ่โดยเจาะตัวก็ดี โดยไม่เจาะตัวแต่ยังจำกัดมุ่งเอาหมู่นี้หมู่นั้นก็ดี จัดเป็นพรหมวิหาร แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม โดยอธิบายว่า พรหมโดยอุปบัติก็ดี พรหมโดยสมมติ คือ ผู้ใหญ่ก็ดี ย่อมอยู่ด้วยธรรมเหล่านี้ ที่แผ่โดย ไม่เจาะตัวไม่มีจำกัดจัดเป็นอัมปัญญา แปลว่าภาวนามีสัตว์หาประมาณมิได้ เป็นอารมณ์ เป็นปฏิภาของภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2539, หน้า 321)

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฒนมหาเถระ) อธิบายว่า พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมสำหรับ เป็นที่อาศัยอยู่ของจิตใจที่ดี มี 4 ข้อ ดังต่อไปนี้ 1) เมตตา ความรักที่จะให้เป็นสุข ตรงกันข้ามกับ ความเกลียดที่จะให้เป็นทุกข์ เมตตาเป็นเครื่องปลูกอหยาศัยเอื้ออารี ทำให้มีความหนักแน่นในอารมณ์ ไม่ร้อนวู่วาม เป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกเป็นมิตร ไม่เป็นศัตรู ไม่เบียดเบียนใคร แม้สัตว์เล็กเพียงไหนให้เดือดร้อน ทรมาณด้วยความเกลียด โกรธ หรือสนุกก็ตาม 2) กรุณา ความสงสารจะช่วยให้พ้นทุกข์

ตรงกันข้ามกับความเบียดเบียน เป็นเครื่องปลูกอภัยภัยแผ่แผ่เจือจาน ช่วยผู้ที่ประสบทุกข์ยากต่าง ๆ กรุณานี้เป็นพระคุณสำคัญข้อหนึ่งของพระพุทธเจ้า เป็นพระคุณสำคัญข้อหนึ่งของพระมหากษัตริย์ และเป็นคุณข้อสำคัญของท่านผู้มีคุณทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้น 3) มุทิตา ความพลอยยินดีในความได้ดีของผู้อื่นตรงกันข้ามกับความริษยาในความดีของเขา เป็นเครื่องปลูกอภัยภัยส่งเสริมความดี ความสุข ความเจริญ ของกันและกัน 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ในเวลาที่ควรวางใจดังนั้น เช่นในเวลาที่ยื่นถึงความวิบัติ ก็วางใจเป็นกลาง ไม่ตีใจว่าศัตรูถึงความวิบัติ ไม่เสียใจว่าคนที่รักถึงความวิบัติ ด้วยพิจารณาในทางกรรมว่า ทุก ๆ คนมีกรรมเป็นของตน ต้องเป็นทายาทรับผลของกรรม ที่ตนได้ทำไว้เอง ความเพ่งเล็งถึงกรรมเป็นสำคัญดังนี้ จนวางใจลงในกรรมได้ ย่อมเป็นเหตุถอนความเพ่งเล็งบุคคลเป็นสำคัญ นี่แหละเรียกว่า อุเบกขา เป็นเหตุปลูกอภัยภัยให้เพ่งเล็งถึงความผิดถูกชั่วดี เป็นข้อสำคัญ ทำให้เป็นคนมีใจยุติธรรมในเรื่องทั่ว ๆ ไปด้วย ธรรม 4 ข้อนี้ ควรอบรมให้มีในจิตใจด้วย วิธีคิดแผ่ใจประกอบด้วยเมตตาเป็นต้น ออกไปในบุคคลและในสัตว์ทั้งหลาย โดยเจาะจงและโดยไม่เจาะจงคือทั่วไป เมื่อหัดคิดอยู่บ่อย ๆ จิตใจก็จะอยู่กับธรรมเหล่านี้บ่อยเข้า แทนความเกลียดโกรธเป็นต้น ที่ตรงกันข้ามจนถึงเป็นอภัยภัยขึ้น ก็จะมีความสุขมาก (สมเด็จพระญาณสังวร (สุวทณมมหาเถระ), 2555, หน้า 12-13)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) อธิบายว่า พรหมวิหาร 4 ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ได้แก่ 1) เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า 2) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ 3) มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับ ความรับผิดชอบของตน

The Venerable Mahāsi Sayādaw อธิบายว่า ในศัพท์สมาส พรหมวิหาร คำว่า พรหม มีความหมายว่า ประเสริฐ หรือสูงสุด โดยหากออกเสียงตามหลักภาษาบาลีอย่างถูกต้อง จะอ่านว่า พ รหม ส่วนในภาษาพม่าก็นิยมออกเสียงเป็น พรหมะ ซึ่งมีเสียงสระประกอบอยู่ด้วย อันเป็นสิ่งที่เข้าใจได้โดยง่าย คำว่า วิหาร มีนัยถึง ที่อยู่ การพำนัก หรือ การดำรงอยู่ ดังนั้น คำว่า พรหมวิหาร จึงสื่อ

ความหมายถึง การดำรงอยู่โดยประเสริฐ หรือการดำรงชีวิตอันประกอบด้วยเมตตาธรรม เมื่อวิเคราะห์โดยละเอียด คำว่า พรหมวิหาร หมายถึงคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) เมตตาความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข 2) กรุณา ความสงสารหรือปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ 3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสุขหรือความสำเร็จ 4) อุเบกขา ความวางเฉยเป็นกลางต่อสุขและทุกข์ คุณธรรมทั้ง 4 นี้ เรียกรวมว่า พรหมวิหาร 4 ในมหาโควินทสูตร ได้กล่าวถึงพรหมวิหารว่า เป็นพรหมจรรย์ ด้วยเหตุนี้ พรหมวิหารธรรมจึงมักเรียกกันโดยทั่วไปว่า พรหมจรรย์ธรรม คำว่าพรหมจรรย์ หมายถึง การดำรงชีวิตอันบริสุทธิ์ หรือการประพฤติพรหมจรรย์ ฉะนั้น หลักธรรมข้อนี้อาจเรียกขานอีกอย่างหนึ่งว่า พรหมจรรย์ธรรม ได้เช่นกัน (The Venerable Mahāsi Sayādaw, 1985, p. 1)

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า พรหมวิหาร 4 คือธรรมประจำใจอันประเสริฐที่ใช้เป็นแนวทางดำรงชีวิตอย่างสงบและบริสุทธิ์ ทั้งยังเป็นหลักแห่งการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยเมตตาและปัญญา โดยในพระสูตรกล่าวว่า “พรหม” อาจหมายถึง “มารดาบิดา” ผู้เปรียบประดุจพรหมของบุตร เพราะมีธรรม 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่แสดงออกต่อบุตรโดยไม่เลือกผิดถูก พร้อมให้อภัยเสมอ เพื่อประโยชน์ของบุตรโดยแท้ พรหมวิหารจึงเป็นคำที่หมายถึง “ธรรมเป็นเครื่องอยู่อันประเสริฐ” ซึ่งประกอบด้วยเมตตา ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น กรุณา ความสงสารและต้องการช่วยเหลือ มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข และอุเบกขา ความวางใจเป็นกลางโดยใช้ปัญญากำกับ ปราชญ์ทางพุทธศาสนาอธิบายว่า พรหมวิหารคือคุณธรรมที่แม้แต่ผู้ประเสริฐ เช่น พรหม หรือผู้ใหญ่ก็ดำรงอยู่ด้วย สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ชี้ให้เห็นความหมายลึกซึ้งของพรหมวิหารในเชิงอรรถ ส่วนสมเด็จพระญาณสังวรเน้นว่าธรรมนี้เป็นหลักสำคัญที่ยกระดับจิตใจให้สูงส่ง และสามารถสร้างพรหมในจิตใจตนเองได้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) อธิบายว่าธรรมนี้เป็นแนวทางการดำรงชีวิตที่บริสุทธิ์ ทั้งในมิติของตนเองและต่อสังคม ขณะที่ Mahāsi Sayādaw ให้ความหมายว่า พรหมวิหารคือการดำรงชีวิตอย่างประเสริฐ มีเมตตาธรรมเป็นพื้นฐาน จึงถือว่าเป็น “พรหมจรรย์ธรรม” หรือหนทางแห่งความบริสุทธิ์สูงสุดในพุทธศาสนา

3.1.2 หลักพรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พรหมวิหาร 4 ปรากฏเป็นหลักธรรมสำคัญที่เปี่ยมด้วยความเมตตาและปัญญา เป็นธรรมะที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่าเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงโลก เป็นหนทางแห่งความงดงามทางจิตใจ และเป็นวิถีแห่งความสงบสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น พรหมวิหาร หมายถึง “ที่อยู่อันประเสริฐของพรหม” คือ สภาพจิตอันสูงส่งที่ควรแก่ผู้ปรารถนาความหลุดพ้น และการดำรงชีวิตอย่างสมบูรณ์ในทางธรรม ประกอบด้วย เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข, กรุณา คือ ความปรารถนาให้พ้นจากทุกข์, มุทิตา คือ ความยินดีในความสุขของผู้อื่น และ อุเบกขา คือ ความวางใจ

เป็นกลาง ไม่ลำเอียง หลักธรรมนี้มีใช้เพียงแนวคิดแห่งความดีงาม แต่เป็นเครื่องฝึกจิตอันลึกซึ้งที่แผ่ขยายจากภายในสู่ภายนอก ชำระใจให้สะอาด ปราศจากเวรและพยาบาท ด้วยจิตที่มั่นคงและกว้างขวางเหมือนแผ่นฟ้า พรหมวิหาร 4 จึงเป็นธรรมที่พระอริยเจ้านำไปใช้ในการหลุดพ้น และยังเป็นหลักสากลที่มนุษย์ทุกผู้สามารถนำมาใช้เพื่อสร้างสันติสุขในชีวิตประจำวัน อันเกื้อกูลทั้งต่อสังคมและต่อจิตวิญญาณของตนเองอย่างแท้จริง จากการศึกษาค้นคว้าในคัมภีร์พระไตรปิฎก จะเห็นได้ว่ามีหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร 4 อยู่ด้วยกันหลายพระสูตร ซึ่งมีตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1. มหาโควินทสูตร

“ข้าพเจ้าย่อมรู้ทั่วถึงจากท่านว่า ละความยึดถืออัตตาเป็นของ เราได้แล้ว คนบางคนในโลกนี้ สละกองโกตะน้อย หรือสละกองโกตะมาก สละเครื่องญาติน้อย หรือสละเครื่องญาติมาก ปลงผม และหนวด นุ่งห่มผ้า ย้อมผาด บวชเป็นบรรพชิต ข้าพเจ้าย่อมรู้ทั่วถึงจากท่านว่า ละความยึดถือ อัตตาเป็นเราได้แล้ว ข้าพเจ้าย่อมรู้ทั่วถึงจากท่านว่า เป็นผู้เดียวโดดเด่น คนบางคนในโลกนี้ ใช้ที่นั่งที่นั่งเจียบอยู่ หลีกเร้นอยู่ที่ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำเขา ป่าช้า ราวป่า กลางแจ้ง ลอมฟาง ดังว่ามานี้ ข้าพเจ้า นั้นย่อมรู้ทั่วถึงจากท่านว่า เป็นผู้เดียวโดดเด่น ข้อว่า น้อมไปในกรุณา ข้าพเจ้านั้นย่อมรู้ทั่วถึงจากท่านว่า คนบางคนในโลกนี้ แผ่ไปตลอดทิศหนึ่ง มีใจสหระศด้วยกรุณาอยู่ ทิศที่สองก็อย่างนั้น ทิศที่สามก็อย่างนั้น ทิศที่สี่ก็อย่างนั้น แผ่ไปด้วยใจที่สหระศด้วยกรุณา ไม่มีเวร ไม่มีกรรมพยาบาท กว้างขวาง ถึงความเป็นใหญ่ ไม่มีจำกัด ตลอดทิศทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง ทุกแห่ง ตลอดโลกทั้งหมดย่างทั่วถึงอยู่ ดังที่ว่ามานี้ ข้าพเจ้า นั้นย่อมรู้ทั่วถึงจากท่านว่า น้อมไปในกรุณา” (ที.ม. 14/228/25)

2. มหาสุทฺธสฺสนสูตร

“อานนท์ ลำดับนั้น พระเจ้ามหาสุทฺธสฺสนะ เสด็จออกจาก เรือนยอดหลังใหญ่แล้วทรงเข้าสู่เรือนยอดที่แล้วไปด้วยทอง ประทับบนบัลลังก์ ที่แล้วไปด้วยเงิน ทรงแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งด้วยพระหฤทัยที่สหระศด้วยเมตตา แล้วอยู่ ทิศที่ 2 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 3 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 4 ก็อย่างนั้น ด้วย ประการฉะนี้ ทรงแผ่ไปทั้ง เบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง ทุกหนทุกแห่ง จนสิ้นหมดทั้งโลก ด้วยพระหฤทัยที่สหระศด้วยเมตตา อันไพบุลย์ถึงความ เป็นใหญ่หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มี พยาบาทอยู่ ด้วยพระหฤทัยที่สหระศ ด้วยกรุณา ด้วยพระหฤทัยสหระศด้วย มุทิตา ทรงแผ่ไปตลอดทิศหนึ่ง ด้วย พระหฤทัยที่สหระศด้วยอุเบกขาอยู่ ทิศที่ 2 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 3 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 4 ก็อย่างนั้น ด้วยประการฉะนี้ ทรงแผ่ไปทั้ง เบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวางทุกหนทุกแห่งจนสิ้นหมดทั้งโลก ด้วยพระหฤทัย

ที่สหระคด้วยอุเบกขาอันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มี พยาบาทอยู่” (ที.ม. 13/180/488-489)

3. โทณสูตร ว่าด้วยพราหมณ์ 5 จำพวก

“ดูก่อนโทณะ ก็พราหมณ์เป็นผู้เสมอด้วยพรหมเป็นอย่างไร พราหมณ์ใน โลกนี้เป็นอุกโตสุชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีครรรค์เป็นที่ถือ ปฏิสนธิหมดจดดี ตลอด 7 ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียนได้โดย อ้างถึงชาติ เขาประพฤติ โภมารพรหมจรรย์เรียนมนต์อยู่ตลอด 48 ปี ครั้นแล้ว ย่อมแสวงหาทรัพย์สำหรับ บูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์โดยธรรมอย่างเดียว ไม่แสวงหาโดยไม่เป็นธรรม ก็ธรรม ในการแสวงหานั้นอย่างไร คือ ไม่ใช่ แสวงหาด้วยกลสิกรรม พาณิขกรรม โครักขกรรม การเป็นนักรบ การรับราชการ ศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาถือ กระเบื้องที่เยวภิกขาจารย์อย่างเดียว มอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์แก่อาจารย์ แล้วปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้า กาสายะ ออกบวชเป็นบรรพชิต เขาบวชแล้ว อย่างนี้ มีใจประกอบด้วยเมตตา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตา อันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีกรรมเบียดเบียนอยู่”

“มีใจประกอบด้วยกรุณา... ประกอบด้วยมุติตา... ประกอบด้วย อุเบกขา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยใจ ประกอบด้วยอุเบกขา อันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีกรรมเบียดเบียนอยู่ เธอเจริญพรหมวิหาร 4 ประการนี้แล้ว เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติพรหมโลก ดูก่อนโทณะ พราหมณ์ เป็นผู้ชื่อว่าเสมอด้วยพรหม อย่างนี้แล” (อง. ปญจก. 36/129/405-406)

4. ปฐมาชาติวินยสูตร ว่าด้วยธรรมระงับความอาฆาต 5 ประการ

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นที่ระงับความอาฆาตซึ่งเกิดขึ้น แก่ภิกษุ โดยประการทั้งปวง 5 ประการนี้ 5 ประการเป็นไฉน คือ ความ อาฆาตพึงบังเกิด ขึ้นในบุคคลใด พึงเจริญเมตตาในบุคคลนั้น 1 ความอาฆาต พึงบังเกิดขึ้นในบุคคล ใด พึงเจริญกรุณาในบุคคลนั้น 1 ความอาฆาตพึงบังเกิด ขึ้นในบุคคลใด พึงเจริญ อุเบกขาในบุคคลนั้น 1 ความอาฆาตพึงบังเกิดขึ้นใน บุคคลใด พึงถึงการไม่นึกไม่ ใฝ่ใจในบุคคลนั้น 1 ความอาฆาตพึงบังเกิดขึ้น ในบุคคลใด พึงนึกถึงความเป็นผู้มี กรรมเป็นของ ๆ ตนให้มั่นในบุคคลนั้นว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ

ตน เป็นทนายทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่ง
จักทำกรรมใด ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม จักเป็นทนายท (ผู้รับผล) ของกรรมนั้น ดังนี้ 1
ภิกษุพึงระงับความอาฆาต ในบุคคลนั้น ด้วยประการฉะนี้” (อง.ปญจก.
36/161/337)

5. เมตตสูตรที่ 8 ว่าด้วยตรัสรู้สันตบพ

“กุลบุตรผู้ฉลาดในประโยชน์ ประราณาเพื่อจะตรัสรู้สันตบพ พึงบำเพ็ญ
ไตรสิกขา กุลบุตรนั้นพึงเป็นผู้อาจหาญ เป็นผู้ตรง ซื่อตรง วาง่าย อ่อนโยน ไม่
เย่อหยิ่ง สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจน้อย มีความประพฤติเบา มีอินทรีย์อันสงบแล้ว มี
ปัญญาเครื่องรักษาตน ไม่คะนอง ไม่พัวพันในสกุลงทั้งหลาย และไม่พึงประพฤติ
ทุจริตเล็กน้อยอะไร ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านผู้รู้ เหล่าอื่นติเตียนได้ พึงเจริญเมตตา
ในสัตว์ทั้งหลายว่า ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้มีสุข มีความเกษม มีตนถึงความสุขเกิด
สัตว์มี ชีวิตเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีอยู่ เป็นผู้สะดุ้งหรือ เป็นผู้มั่นคง ไม่มีส่วนเหลือ
สัตว์เหล่าใดมี กายยาวหรือใหญ่ ปานกลางหรือสั้น ผอม หรือพี ที่เราเห็นแล้วหรือ
ไม่ได้เห็น อยู่ใน ที่ไกลหรือในที่ใกล้ ที่เกิดแล้วหรือแสวงหา ที่เกิด ขอสัตว์ทั้งหมด
นั้นจงเป็นผู้มีตนถึงความสุขเกิด สัตว์อื่นไม่พึงข่มขู่สัตว์อื่น ไม่พึงดูหมิ่นอะไรเขาใน
ที่ไหน ๆ ไม่พึงประราณาทุกขให้แก่กันและกัน เพราะความ โกรธ เพราะความ
เคียดแค้น”

“มารดาณอมบุตรคนเดียวผู้เกิดในตน แม้ด้วยการยอมสละชีวิตได้ ฉันท
ใด กุลบุตรผู้ฉลาดในประโยชน์ พึงเจริญเมตตา มีใจไม่มีประมาณในสัตว์ทั้งปวง
แม้ฉันทนั้น กุลบุตรนั้นพึงเจริญเมตตา มีใจไม่มีประมาณ ไปในโลกทั้งสี่
ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่คับแคบ ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู กุลบุตร ผู้เจริญ
เมตตานั่น ยืนอยู่ก็ดี เดินอยู่ก็ดี นั่งอยู่ก็ดี นอนอยู่ก็ดี พึงเป็นผู้ ปราศจากความ
ง่วงเหงาเพียงใด ก็พึงตั้งสติ นี้ไว้เพียงนั้น บัณฑิตทั้งหลายกล่าววิหการธรรมนี้ว่า
เป็นพรหมวิหารในธรรมวินัยของ พระอริยเจ้านี้ และกุลบุตรผู้เจริญเมตตา ไม่เข้า
ไปอาศัยทิฐิ เป็นผู้มึนศีลถึงพร้อมแล้ว ด้วยทศณะ นำความยินดีในกามทั้งหลาย
ออกได้แล้ว ย่อมไม่ถึงความนอนในครรรค์อีกโดยแท้แล” (ขุ.สุ. 46/308/362-363)

6. อัปมัญญาวิภังค์

“อัปมัญญา 4 คือ 1) ภิกษุในศาสนานี้ แม่เมตตาจิตไปยังทิศหนึ่งอยู่
ทิศที่ 2 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 3 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 4 ก็อย่างนั้น ทิศเบื้องสูง ทิศเบื้องต่ำ
ทิศเบื้องขวาง ก็เช่นเดียวกันนี้ แม่เมตตาจิตอันไพบุลย์ กว้างขวาง หาประมาณ
มิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ไปยังสัตว์โลกทั้งปวง เพราะเป็นผู้มี จิตเสมอในสัตว์

ทุกหมู่เหล่าอยู่ 2) แผ่กรุณาจิตไปยังทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ 2 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 3 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 4 ก็อย่างนั้น ทิศเบื้องสูง ทิศเบื้องต่ำ ทิศเบื้องขวาก็เช่นเดียวกันนี้ แผ่กรุณาจิตอันไพศาล กว้างขวาง หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ไปยังสัตว์โลกทั้งปวง เพราะเป็นผู้มีจิตเสมอในสัตว์ทุกหมู่เหล่าอยู่ 3) แผ่มุทิตาจิตไปยังทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ 2 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 3 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 4 ก็อย่างนั้น ทิศเบื้องสูง ทิศเบื้องต่ำ ทิศเบื้องขวาง ก็ เช่นเดียวกันนี้ แผ่มุทิตาจิตอันไพศาล กว้างขวาง หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ไปยังสัตว์โลกทั้งปวง เพราะเป็นผู้มีจิตเสมอในสัตว์ทุกหมู่เหล่าอยู่ 4) แผ่อุเบกขาจิตไปยังทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ 2 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 3 ก็อย่างนั้น ทิศที่ 4 ก็อย่างนั้น ทิศเบื้องสูง ทิศเบื้องต่ำ ทิศเบื้องขวา ก็ เช่นเดียวกันนี้ แผ่อุเบกขาจิตอันไพศาล กว้างขวาง หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ไปยังสัตว์โลกทั้งปวง เพราะเป็นผู้มีจิตเสมอในสัตว์ทุกหมู่เหล่าอยู่” (อภ. วิ. 78/741/440-441)

จากพระสูตรตัวอย่างดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า จากการศึกษาข้อมูลในพระไตรปิฎก ได้แก่ มหาโควินทสูตร มหาสุทฺธสนสูตร โทณสูตร ปฐมาสมาตวินยสูตร เมตตสูตร และอัปมัญญาวีรังค์ สามารถสังเคราะห์สาระสำคัญเกี่ยวกับหลักพรหมวิหาร 4 ได้ว่า พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำคัญที่มุ่งพัฒนาจิตใจของบุคคลให้มีความประเสริฐเสมือนพรหม อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ช่วยขัดเกลาจิตใจให้พ้นจากความเห็นแก่ตัว ความโกรธ ความอาฆาต พยาบาท และความลำเอียง

ในมหาโควินทสูตร แสดงให้เห็นว่า การละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน การออกบวช และการดำรงชีวิตอย่างสงบวิเวก เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาจิตใจให้เข้าถึงกรุณาอันไม่มีขอบเขต ขณะที่มหาสุทฺธสนสูตรและอัปมัญญาวีรังค์ได้อธิบายลักษณะของการเจริญพรหมวิหารว่าเป็นการแผ่จิตอันเปี่ยมด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาไปสู่สรรพสัตว์ในทิศอย่างไม่มีประมาณ ไม่มีเวร และไม่มีพยาบาท เป็นสภาวะจิตที่กว้างขวางและเป็นสากล ส่วนโทณสูตร แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่เจริญพรหมวิหารอย่างสมบูรณ์ย่อมเป็นผู้เสมอด้วยพรหม และเมื่อสิ้นชีวิตย่อมเข้าถึงสุคติพรหมโลก สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของพรหมวิหารในฐานะหลักปฏิบัติที่นำไปสู่ความเจริญทางจิตวิญญาณและผลแห่งความสุขในภพภูมิที่สูงขึ้น สำหรับการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ปฐมาสมาตวินยสูตร

เป็นแนวทางระงับความอาฆาตและความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้เมตตา กรุณา อุเบกขา การไม่นำเรื่องราวมาคิดปรุงแต่ง และการพิจารณาทุกแห่งกรรมเป็นเครื่องกำกับจิตใจ ซึ่งช่วยลดความโกรธ ความเคียดแค้น และสร้างความสงบภายใน นอกจากนี้ เมตตสูตรยังเน้นการเจริญเมตตาอย่างไม่มีขอบเขต เปรียบเสมือนมารดาที่ปกป้องบุตรเพียงคนเดียวด้วยชีวิตของตน โดยมุ่งหวังให้สัตว์ทั้งปวง

มีความสุขและปราศจากทุกข์ ไม่เบียดเบียนหรือมุ่งร้ายต่อกัน อันเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันของผู้คนอย่างสันติในสังคม

ฉะนั้น เมื่อนำหลักพรหมวิหาร 4 จึงเป็นหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน กล่าวคือ หลักพรหมวิหาร 4 อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมที่มุ่งพัฒนาจิตใจให้มีความสุขทางอารมณ์และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการสอบสวนเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลากหลายฝ่าย ทั้งผู้เสียหาย ผู้ต้องหา พยาน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งล้วนอยู่ในสภาวะกดดันทางจิตใจและมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน ซึ่งหลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาปรับใช้ ดังต่อไปนี้

1. เมตตา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุขและความปลอดภัย พนักงานสอบสวนสามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วยความสุภาพ ให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ใช้อคติจากฐานะ เชื้อชาติ เพศ ศาสนา หรือสถานะทางคดี การมีเมตตาช่วยให้พนักงานสอบสวนรับฟังข้อมูลด้วยความอดทน เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายและพยานได้แสดงข้อเท็จจริงอย่างเต็มที่ ส่งผลให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนมากขึ้น

2. กรุณา คือความสงสารและความปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ พนักงานสอบสวนสามารถใช้หลักกรุณาในการเข้าใจสภาพจิตใจของผู้เสียหาย ผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม รวมถึงผู้ต้องหาที่อาจเผชิญกับความวิตกกังวลและแรงกดดันจากกระบวนการยุติธรรม การมีกรุณาช่วยให้การสอบสวนดำเนินไปด้วยความละเอียดอ่อน คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน และลดการสร้างบาดแผลทางจิตใจซ้ำแก่ผู้เสียหาย โดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็ก สตรี หรือผู้เปราะบาง

3. มุทิตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดีงาม พนักงานสอบสวนสามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานร่วมกับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม เช่น เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา อัยการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยยินดีต่อความสำเร็จในการคลี่คลายคดีหรือการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หลักมุทิตาช่วยลดการแข่งขันที่ไม่สร้างสรรค์ ลดความอิจฉาริษยา และส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ

4. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลางบนพื้นฐานแห่งปัญญา ถือเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เนื่องจากการสอบสวนต้องอาศัยความเป็นกลาง ความเที่ยงธรรม และการพิจารณาพยานหลักฐานตามข้อเท็จจริง ไม่เอนเอียงไปตามความรู้สึกส่วนตัว ความสัมพันธ์ หรือแรงกดดันจากบุคคลภายนอก การมีอุเบกขาช่วยให้พนักงานสอบสวนสามารถควบคุมอารมณ์ ลดอคติ และตัดสินใจบนพื้นฐานของกฎหมายและพยานหลักฐานอย่างรอบคอบ อันเป็นการสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม

เมื่อพิจารณาในภาพรวม หลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาบูรณาการกับกระบวนการสอบสวนได้อย่างเหมาะสม โดยเมตตาและกรุณาช่วยเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์และการคุ้มครองสิทธิของผู้เกี่ยวข้อง มุทิตาช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ส่วนอุเบกขาช่วยรักษาความเป็นกลางและความยุติธรรมในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง ส่งผลให้พนักงานสอบสวนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักนิติธรรมได้อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่มุ่งพัฒนาจิตใจให้มีความรักปรารถนาดี ความสงสารช่วยเหลือ ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น และความวางใจเป็นกลางอย่างมีปัญญา เมื่อบุคคลเจริญพรหมวิหารอย่างต่อเนื่อง ย่อมก่อให้เกิดความสงบสุขทั้งในระดับตนเอง ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และระดับสังคม อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับจิตใจสู่ความประเสริฐและการหลุดพ้นตามหลักพระพุทธศาสนา

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐด้วยจิตที่ปราศจากราคะ และความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน บุคคลผู้ละทิ้งโลกียวิสัยและออกบวชเป็นบรรพชิตก็ดี ผู้มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นก็ดี ย่อมดำรงตนด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อันเป็นพรหมวิหาร 4 ซึ่งแผ่กระจายไปยังทุกทิศทั่วโลกลอยลางไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ผู้ที่ฝึกฝนจิตใจให้มั่นคงในการเจริญอัปปมัญญาเหล่านี้ ย่อมเข้าถึงความสงบเย็นในธรรม สง่างามด้วยคุณธรรมอันสูงส่งดุจพรหม แม้เมื่อเกิดความอาฆาตก็รู้จักระงับด้วยเมตตาและปัญญา กุลบุตรผู้มุ่งตรัสรู้สันตปาธจึงต้องดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย มีปัญญา ไม่เบียดเบียน และเจริญพรหมวิหารอย่างต่อเนื่องด้วยจิตไม่จำกัดเฉพาะผู้ใด บุคคลเช่นนี้ ย่อมพ้นจากทุกข์ นำตนสู่สุคติและความพ้นเกิดพ้นตายอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

ดังนั้น สิ่งที่มนุษย์ควรทำก็คือ พึงนึกถึงคนอื่นเทียบกับตนว่า เรารักสุขเกลียดทุกข์ ฉันทใด คนอื่นก็รักสุขเกลียดทุกข์ ฉันทนั้น สิ่งที่ชอบใจของเรา ย่อมเป็นของที่ชอบใจของคนอื่น สิ่งไม่เป็นที่ชอบใจของเรา ย่อมไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่นด้วยเหมือนกัน เราจะหาผลที่ชอบใจ ในทางเสียผลเช่นนั้นของผู้อื่น ย่อมไม่เป็นธรรม แต่นั้นพึงปรารถนาความอยู่ด้วยไม่มีภัยไม่มีเวรกับผู้อื่น ถ้าคนที่ตนไม่ชอบมีอยู่ก็พึงนึกน้อมใจเพื่อให้หายเกลียดชังโดยโยนิโสมนสิการ คือความทำในใจถูกทาง พึงเลือกความประพฤติทางกายก็ตาม ทางวาจาก็ตาม ทางใจก็ตาม เช่นคนมักพูดบาดหูคนอื่น แต่ไม่ใช่คนดูร้ายถึงลงมือด้วยกายก็ดี คนมักโกรธแต่ไม่ทำจริงก็มี คนดูร้าย แต่อีกฝ่ายหนึ่งมีน้ำใจเพื่อแผ่ อนุเคราะห์แก่ผู้อื่นก็มี เช่นนี้เป็นตัวอย่าง พึงนึกถึงความดีที่มีอยู่ในเขา บางทีจะระงับความเกลียดชังให้เบาลงหรือให้หายได้ ถ้าไม่มีความดีอย่างใดอย่างหนึ่งของเขา ที่จะพึงเอาขึ้นนึก ก็พึงยังกรุณา คือสงสารให้เกิด คนยากจนทรัพย์ ขาดกำลังเป็นเครื่องทำนุบำรุงชีวิตและร่างกายให้เป็นสุข และไม่ได้ช่องที่จะอนุเคราะห์คนอื่นด้วยกำลังทรัพย์ ควรได้รับกรุณาของคนมีทรัพย์ฉันทใด คนไร้คุณสมบัติขาดกำลังเป็นเครื่องบำรุง

ใจให้เป็นสุข ไม่ได้ช่องที่จะชักจูงคนอื่นในความดี ซ้ำกลับเปิดเบี่ยนเพื่อมนุษย์ให้ได้รับทุกข์ภัยต่าง ๆ ควรได้รับความกรุณาของผู้ประพาศธรรมมีสติสัมปชัญญะฉนั้นนั้น อันจะเกลียดชังคนเช่นนั้น เท่ากับ คนดีทะเลาะกับคนเมา เมื่อนึกอย่างนี้บางทีก็จะยังกรุณาให้เกิดขึ้นได้. ถ้าน้อมใจไม่ลง ก็พึงนึกถึง ความที่สัตว์มีกรรมเป็นของ ๆ ตน ผู้ใดทำดีหรือชั่ว ผู้นั้นจงปรากฏด้วยกรรมของตนเองพึงวางจิตลง เป็นอุเบกขา แม้อย่างนั้นก็ไม่สำเร็จ อย่างนี้ปรารถถึงผู้นั้นเสียเลย ถ้าเขาเกลียดชังตนต่างหาก ก็พึงหา ช่องแสดงกายวาจาใจ หรืออนุเคราะห์เพื่อผูกไมตรี เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะได้อยู่ด้วยไม่มีภัยไม่มีเวรกับ ผู้อื่น แต่นั้น พึงน้อมจิตให้คิดชอบกับคนซึ่งเคยอยู่แต่เดิมด้วยถ้อยที่ถ้อยทำสารณียธรรมแก่กัน พึงทำ คนผู้ชอบกันต่าง ๆ ให้สนิทสนม พึงทำคนผู้ชอบกันสนิทสนมแล้วให้มันเข้า ความปรารถนาแห่งจิต เพื่อชอบพอสสนิทสนมกับคนอื่นดังนี้ ชื่อว่าเมตตา โดยความก็คือปรารถนาสุขแก่เขา ความนึกแผ่น เมตตาณี จัดว่าเป็นกัมมัญฐานอันหนึ่ง สาธุชนผู้เจริญเมตตา พึงแผ่โดยเจาะจงก่อนตั้งต้นแต่คนที่รักใคร่ สนิท เช่นมารดา บิดา สามี ภรรยา บุตร บุตรี และท่านผู้มีอุปการะ อุปัชฌายะ อาจารย์ เจ้านายเป็น ต้นไป ตลอดถึงญาติมิตร คนรู้จักคุ้นเคย และคนอื่น ๆ ที่ควรจะได้รับ ความปรารถนาอันดีต่อ เมื่อทำ ใจให้ชำนาญในการแผ่โดยเจาะจงนั้นแล้ว พึงแผ่โดยไม่เจาะจง เช่นไม่นิยมเฉพาะบุคคลชื่อนั้น ชื่อนี้ที่ ตนรู้จัก พึงปลูกความรักใคร่ในคนร่วมบ้านร่วมวัดร่วมเมืองร่วมประเทศร่วมชาติเป็นลำดับไปตลอดถึง เพื่อนมนุษย์ทั่วไป ลงมาจนถึงสัตว์ดิรัจฉานเป็นที่สุด ตามแต่จะทำได้เพียงไร แม้เมตตาโดยเจาะจง เป็นไปโดยแรงกล้า เป็นเหตุให้ช่วยเหลืกันแข็งแรง แต่เป็นไปในทางที่แคบ ทั้งเขตแห่งความไม่มีภัย ไม่มีเวร ทั้งเขตแห่งความสำเร็จประโยชน์แก่ผู้อื่น แม้เมตตาโดยไม่เจาะจง เป็นไปโดยเพลาแต่เป็นไป ในทางที่กว้าง เช่นคนร่วมบ้านร่วมวัดตลอดถึงร่วมชาติรักใคร่ปรองดองช่วยเหลือกัน แม้ไม่แข็งแรง เหมือนทำให้แก่ครอบครัว ย่อมมีผลกว้างกว่า หากคนหมู่นั้นให้ได้สุขทั่วถึงกัน เหตุนี้ ในพระพุทธศาสนาจึงนิยมแผ่เมตตา โดยไม่เจาะจงว่าเป็นเมตตาอย่างสูงอย่างกว้าง ในการเจริญ กัมมัญฐาน ท่านผูกบทไว้ให้ดังนี้ “สพเพ สตถา อเวรา อพฺยาปชฺฌา อนินฺหา สุขี อดตํ ปรีหณ ตู” แปลว่า ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีความลำบาก ไม่มีทุกข์ มีสุขรักษาตนเถิด ในขั้นต้น น้อมใจให้ปรารถนาความสุขแก่ผู้อื่นมาได้แล้ว นึกถึงบทสำหรับบริกรรมนี้ จะคุมจิตให้ มีเมตตาขึ้นได้ในขณะใดในขณะใด เมตตาเป็นไปอยู่ในขณะนั้น (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ ยาวชิรญาณวโรรส, 2563, หน้า 10-12)

3.2 หลักอคติ 4

อคติ 4 คืออุปสรรคทางใจที่บดบังความยุติธรรมและความถูกต้องในการตัดสินใจของมนุษย์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว แต่ส่งผลกระทบรุนแรงทั้งต่อบุคคลและสังคม อคติเหล่านี้ประกอบด้วย ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยากติ ซึ่งหมายถึง ความลำเอียงเพราะรัก เพราะโกรธ เพราะหลง และเพราะกลัวตามลำดับ เมื่อจิตใจตกอยู่ภายใต้อคติ ก็ย่อมบิดเบือนความจริง มองสิ่งต่าง ๆ ผ่าน

อารมณ์มากกว่าเหตุผล การปล่อยให้อคติเข้าครอบงำจึงทำให้การตัดสินใจคลาดเคลื่อน และก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมได้อย่างไม่รู้ตัว ในโลกที่เต็มไปด้วยความแตกต่างและความเห็นหลากหลาย การรู้เท่าทันอคติเป็นเสมือนเกราะป้องกันไม่ให้เราหลงไปตามกระแสอารมณ์ ฟังตระหนกเสมอว่าใจที่เป็นกลางและเปิดกว้างเท่านั้น จึงจะมองเห็นความจริงได้อย่างแจ่มชัด อคติ 4 จึงเป็นเครื่องเตือนใจให้เราฝึกสติ และใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลและยุติธรรม ดังนั้น การศึกษาในเรื่องของอคติ 4 นี้จะต้องเริ่มต้นจากการศึกษาความหมาย ที่มา แนวทางการละซึ่งความมีอคติ ซึ่งมีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

3.2.1 ความหมายของหลักอคติ 4

อคติ เป็นความโน้มไปของภาวะจิตใจหรือทัศนคติ ที่จะแสดงหรือยึดถือความคิดเห็นที่ไม่สมบูรณ์ บ่อยครั้งพร้อมกับการปฏิเสธที่จะแม้พิจารณาความเป็นไปได้ของความคิดเห็นที่ต่างออกไป เราอาจจะมีอารมณ์เชิงลบต่อบุคคล ต่อเชื้อชาติ ต่อศาสนา ต่อชนชั้นในสังคม หรือต่อพรรคการเมือง การมีความเอนเอียงหมายถึง เอนไปข้างเดียว ไม่มีความเป็นกลาง ไม่เปิดใจ ความเอนเอียงมาในหลายรูปแบบ และคำว่า Bias ในภาษาอังกฤษอาจใช้เป็นไวพจน์ของคำว่า prejudice ความเดียดฉันท์ และ bigotry ความหัวดี ความมีทิฐิมานะ

คำว่า อคติ รากศัพท์คือ น > อ (= ไม่, ไม่ใช่) + คม (ธาตุ = ไป, ถึง, อยู่) + ตี ปัจจัย “อคติ” แปลตามศัพท์ คือ ไม่ไป ไม่ถึง ไม่อยู่ ไปไม่ได้ ไปไม่ถึง เข้าไม่ได้ อยู่ไม่ได้ “อคติ” แปลตามศัพท์ที่แฝงอยู่ กิริยาอันบุคคลไม่พึงดำเนิน การดำเนินอันไม่สมควร ความหมายในเชิงปฏิบัติของ “อคติ” คือ ไปในที่ไม่ควรไป อยู่ในที่ไม่ควรอยู่ เข้าไปในที่ไม่ควรเข้า ทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ไปในที่ที่ควรไป ไม่อยู่ในที่ที่ควรอยู่ ไม่เข้าไปในที่ที่ควรเข้า ไม่ทำสิ่งที่ควรทำ ในบาลี คำว่า อคติ หมายถึง ความลำเอียง ความไม่เที่ยงธรรม ความไม่ยุติธรรม สาเหตุที่ทำให้มีอคติ ท่านแสดงไว้ 4 อย่าง คือ 1) ฉันทาคติ ความชอบ ความรัก เป็นญาติมิตรกัน เป็นคนบ้านเดียวกัน มาจากสถาบันเดียวกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน เอื้อประโยชน์ให้กัน ความโลภมากอยากได้ หรือแม้แต่ชอบโดยไม่ต้องมีเหตุผล 2) โทสาคติ ความชัง ความแค้น ความเจ็บช้ำน้ำใจ ผลประโยชน์ขัดกัน ความไม่ได้ตั้งใจ หวังแล้วไม่เป็น ไม่ได้ดังหวัง ไม่ชอบชู้หน้าโดยไม่มีเหตุผล 3) โมหาคติ หลงผิด เข้าใจผิด เห็นผิดเป็นชอบ ไม่รู้ข้อเท็จจริง รู้ไม่ทัน พวกรักมากไป เกลียดสวาทตามกันไป 4) ภยาคติ กลัว ถูกบีบคั้น เคียดเข็ญ ช่มชู้ เกรงตัวเองและญาติพี่น้องจะเดือดร้อน ต้องการเอาตัวรอด (ชมรมธรรมธारा, 2556)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก อธิบายว่า อคติ ความลำเอียง มี 4 คือ ลำเอียงเพราะรักใคร่กัน เรียก ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน เรียก โทสาคติ ลำเอียงเพราะเขลา เรียก โมหาคติ ลำเอียงเพราะกลัว เรียก ภยาคติ อคติ 4 ประการนี้ไม่ควรประพฤติ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2539, หน้า 2)

กอฟงศนามวัฒน์ ได้อธิบายลักษณะของอคติ 4 ไว้ว่า 1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบความชอบเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีความต้องการได้รับสิ่งตนพึงพอใจเมื่อพบกับสิ่งที่ตนพึงพอใจ แล้วก็อาจแสดงออกด้วยอาการยิ้มหัวเราะเป็นต้นด้วยเหตุนี้เมื่อไม่ได้รับสิ่งที่พอใจหรือพลาดหวังจากสิ่งที่ต้องการก็ยอมก่อให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจไม่ชอบใจด้วยวรรณคดีเรื่องสังข์ทองสะท้อนให้เห็นฉันทาคติที่ตัวละครในเรื่องมอบความรักและความไว้วางใจรวมทั้งมอบผลประโยชน์ให้ตัวละครที่ตนชอบพอหรือพอใจให้มีส่วนร่วมหรือเป็นพวกกับตน 2) โทสาคติหรือความลำเอียงเพราะชิงความลำเอียงเพราะชิงเกิดจากการไม่ได้รับในสิ่งที่ชอบใจอารมณ์โกรธหรือขัดข้องใจเป็นอารมณ์หนึ่งของมนุษย์ที่ได้รับสิ่งที่เปนนิชฐานรมณคือไม่พึงพอใจแล้วแสดงอารมณ์โกรธออกมาด้วยการกระต๊อบเท่าฮึดฮัดด่าบริภาษหรืออาจถึงขั้นสบถสาปแช่ง 3) โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง พลาดผิดเพราะเขลาความหลงในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้หมายถึงความหลงใหลในทางกามารมณ์ดังที่คนทั่วไปเข้าใจแต่หมายรวมถึงความหลงผิดหรือมีความคิดเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมด้วย 4) ภัยาคติลำเอียงเพราะกลัวการลำเอียงเพราะความหวาดกลัวหรือกลัวภัยอันตรายที่เกิดอิทธิพลมืดการทำให้ผู้มีอำนาจเหนือกว่าไม่พึงพอใจจากการกระทำของตนแม้ว่าจะเป็นการกระทำที่ถูกต้องเป็นผลทำให้บุคคลนั้นตัดสินใจไม่กระทำหรือกระทำโดยขาดความกล้าหาญตลอดจนไม่กล้าคิด ไม่กล้าพูดหรือ กระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม (กอฟงศนามวัฒน์, 2566, หน้า 40-50)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า อคติ แปลอีกหนึ่งว่า การดำเนินไปในแนวทางที่ไม่สมควร ไม่ควรไป หรือ ไปไม่ได้ หมายถึงแนวทางที่ไม่ควรปฏิบัติเพราะเมื่อปฏิบัติไปแล้วย่อมทำให้หมุ่คณะ กิจการ และความดีงามดำเนินต่อไปได้ยากไปไม่รอด อคติ มี 4 อย่าง คือ 1) ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะความรักใคร่ หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะอ้างเอาความรักใคร่หรือความชอบพอกัน ซึ่งมักเกิดกับตนเอง ญาติพี่น้อง และคนสนิทสนม การแก้ฉันทาคติต้องทำให้เป็นกลาง โดยการปฏิบัติต่อทุกคนให้เหมาะสมเหมือน ๆ กัน 2) โทสาคติ ความลำเอียงเพราะความไม่ชอบเกลียดชัง หรือโกรธแค้น หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะความโกรธหรือลู่อำนาจโทสะ การแก้ไขโทสาคติ ทำได้ด้วยการทำให้หนักแน่นรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และพยายามแยกเรื่องส่วนตัวกับเรื่องงานออกจากกัน 3) โมหาคติ ความลำเอียงเพราะความไม่รู้ หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หมายถึง การทำให้เสียความรู้สึกธรรมเพราะความสะเพร่า ความไม่ละเอียดถี่ถ้วน รีบตัดสินใจก่อนพิจารณาให้ดี วิธีแก้ไขทำได้ด้วยการเปิดใจให้กว้าง ทำให้สงบ มองโลกในแง่ดี และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น 4) ภัยาคติ ความลำเอียงเพราะความกลัว หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรมเพราะมีความหวาดกลัว หรือเกรงกลัวภัยอันตราย วิธีแก้ทำได้ด้วยการพยายามฝึกให้เกิดความกล้าหาญโดยเฉพาะความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ กล้าคิด กล้าพูดในสิ่งที่ดีงาม (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า คำว่า อคติ 4 หมายถึง อคติ หมายถึง ความลำเอียงหรือความเอนเอียงทางความคิดและจิตใจที่ทำให้บุคคลขาดความเป็นกลางในการพิจารณา ตัดสินใจ หรือปฏิบัติต่อบุคคลและเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยมักยึดถือความรู้สึก ความเชื่อ หรือผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าข้อเท็จจริง ส่งผลให้เกิดความไม่เที่ยงธรรมและความไม่ยุติธรรม อคติเป็นสภาพที่ทำให้บุคคลดำเนินไปในแนวทางที่ไม่เหมาะสม ไม่สอดคล้องกับหลักเหตุผลและความถูกต้อง จนอาจกระทบต่อผลประโยชน์ส่วนรวมและความดีงามของสังคม โดยมีสาเหตุสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ลำเอียงเพราะความรักหรือความชอบ ทำให้เข้าข้างหรือให้ประโยชน์แก่ผู้ที่ตนพอใจ ลำเอียงเพราะความโกรธหรือความชิง ทำให้ตัดสินหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยอารมณ์ด้านลบ ลำเอียงเพราะความหลงหรือความไม่รู้ เกิดจากความเข้าใจผิด ขาดข้อมูล หรือไม่พิจารณาข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ ลำเอียงเพราะความกลัว เกิดจากความหวาดหวั่นต่ออันตราย แรงกดดัน หรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตนเอง ดังนั้น อคติเป็นปัจจัยที่บิดเบือนการรับรู้และการตัดสินใจของมนุษย์ ทำให้ไม่สามารถพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเป็นธรรม และเป็นกลาง จึงควรตระหนักรู้และหลีกเลี่ยง เพื่อให้การคิด การตัดสินใจ และการปฏิบัติต่อผู้อื่น ตั้งอยู่บนหลักเหตุผล ความถูกต้อง และความยุติธรรม

3.2.2 หลักอคติ 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คำว่า อคติ 4 มีปรากฏในพระสูตร 2 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกปรากฏอยู่ในพระสูตรตตสันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต ปฐมอคตีสสูตร และทุติยอคตีสสูตร โดยเนื้อความของทั้ง 2 พระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าทรงเริ่มต้นด้วยการตรัสเกี่ยวกับเหตุแห่งความลำเอียง 4 อย่าง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความลำเอียง 4 ประการนี้ ความลำเอียง 4 คืออะไร คือลำเอียงเพราะชอบกัน ลำเอียงเพราะชังกัน ลำเอียงเพราะเขลา ลำเอียงเพราะกลัว ภิกษุทั้งหลาย นี่แลความลำเอียง 4 ประการ บุคคลใดประพฤติกว้างธรรม เพราะ ความชอบกัน เพราะความชังกัน เพราะ ความกลัว เพราะความเขลา ยศของบุคคล นั้นย่อมเสื่อม เหมือนดวงจันทร์ข้างแรม ฉะนั้น (อง.จตุกก. 35/17/48) และพระสูตรที่ 2 พระพุทธเจ้าทรงคุณแห่งการเป็นผู้ไม่มีความลำเอียง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความไม่ลำเอียง 4 ประการนี้ ความ ไม่ลำเอียง 4 คืออะไร คือไม่ลำเอียงเพราะชอบกัน ไม่ลำเอียงเพราะชังกัน ไม่ลำเอียงเพราะเขลา ไม่ลำเอียงเพราะกลัว ภิกษุทั้งหลาย นี่แล ความไม่ลำเอียง 4 ประการ บุคคลใดไม่ประพฤติกว้างธรรม เพราะความชอบกัน เพราะความชังกัน เพราะ ความกลัว เพราะความเขลา ยศของ บุคคลนั้นย่อมเพิ่มพูน เหมือนดวงจันทร์ข้างขึ้น ฉะนั้น” (อง.จตุกก. 35/18/49)

จากคัมภีร์เล่มเดียวกัน ในพระสูตรชื่อว่า ภัตตเทสกสูตร ว่าด้วยพระภัตตเทสก์ประกอบด้วยธรรม 4 พระพุทธเจ้าได้ทรงยกตัวอย่างพระภัตตเทสก์ ผู้มีประกอบด้วยความลำเอียง และพระภัตตเทสก์ ผู้เห็นโทษของความลำเอียง และพึงเห็นคุณของการประกอบธรรมที่ชื่อว่า ความไม่ลำเอียง 4 อย่าง ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระภิกษุทั้งหลาย ประกอบด้วยธรรม ประการ ย่อม
 อุบัติในนรก เหมือนเขานำตัวไปขังไว้ฉะนั้น ธรรม 4 ประการ คืออะไร คือลำเอียง
 เพราะชอบกัน ลำเอียงเพราะชังกัน ลำเอียงเพราะเขลา ลำเอียงเพราะกลัว พระ
 ภิกษุทั้งหลาย ประกอบด้วยธรรม 4 ประการนี้แล ย่อมอุบัติในนรก เหมือนเขานำตัว
 ไปขังไว้ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลาย พระภิกษุทั้งหลาย ประกอบด้วยธรรม 4 ประการ ย่อม
 อุบัติในสวรรค์ เหมือนเขาเชิญตัวไปประดิษฐานไว้ฉะนั้น ธรรม 4 ประการ คือ
 อะไร คือ ไม่ลำเอียงเพราะชอบกัน ไม่ลำเอียงเพราะชังกัน ไม่ลำเอียง เพราะเขลา
 ไม่ลำเอียงเพราะกลัว พระภิกษุทั้งหลาย ประกอบด้วยธรรม 4 ประการ นี้แล
 ย่อมอุบัติในสวรรค์ เหมือนเขาเชิญตัวไปประดิษฐานไว้ฉะนั้น ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่ง
 ไม่สำรวมใน กามทั้งหลาย เป็นผู้ไม่ประกอบด้วยธรรม ไม่เคารพธรรม ลำเอียง
 เพราะชอบกัน เพราะชังกัน และเพราะกลัว นั้นเราเรียกว่า ผู้เป็นหยากเหือใน
 บริษัทพระสมณะผู้รู้ตรัส ไว้อย่างนี้แล เพราะเหตุนั้น ชนเหล่าใดตั้งอยู่ในธรรม
 ไม่ทำความชั่ว ไม่ลำเอียงเพราะ ชอบกัน ชังกัน และไม่ลำเอียงเพราะความกลัว
 ชนเหล่านั้น เป็นสัตบุรุษ ควรสรรเสริญ นั้นเราเรียกว่า เป็นผู้ผุดผ่องในบริษัท
 พระสมณะผู้รู้ตรัสไว้อย่างนี้แล” (อง.จตุกก. 35/20/50-51)

นอกจาก อกติ 4 จะมีปรากฏในเนื้อความแห่งคัมภีร์พระไตรปิฎกแล้ว ส่วนของคัมภีร์อรรถ
 กถา พระอรรถกถาจารย์ ท่านได้ทรงอธิบาย ขยายเนื้อความของอกติ 4 ซึ่งปรากฏในสุมังคลวิลาสินี
 คัมภีร์อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ดังเนื้อความว่า

“บทว่า ถึงฉันทาคติ ความพอใจ คือ ด้วยความรัก กระทำสิ่งไม่ควรทำ
 แม้ในบทอื่นก็มีนัยนี้แล ในบททั้งหลายนั้น ผู้ใดทำผู้ไม่เป็นเจ้าของให้ เป็นเจ้าของ
 ด้วยสามารถความพอใจว่า ผู้นี้เป็นมิตรของเรา เป็นผู้ชอบพอ กับเรา เป็นผู้คบหา
 กันมา เป็นญาติสนิทของเรา หรือให้ของขวัญแก่เรา ดังนี้ ผู้นี้ถึงฉันทาคติ ชื่อว่า
 ย่อมทำกรรมอันลามก ผู้ใดกระทำผู้ไม่เป็น เจ้าของให้เป็นเจ้าของด้วยสามารถมี
 เวรกันเป็นปกติว่า ผู้นี้เป็นผู้มีเวรกับ เราดังนี้ หรือด้วยสามารถความโกรธอัน
 เกิดขึ้นในขณะนั้น ผู้นี้ถึงโทสาคติ ชื่อว่าย่อมทำกรรมอันลามก อนึ่ง ผู้ใด เพราะ
 ความเป็นผู้มีปัญญาอ่อน เพราะความเป็นผู้โง่ทึบ พุดไม่เป็นเรื่อง กระทำผู้ไม่เป็น
 เจ้าของให้เป็น เจ้าของ ผู้นี้ถึงโมหาคติ ชื่อว่าย่อมกระทำความกรรมอันลามก อนึ่ง ผู้ใด
 กลัวว่า ผู้นี้เป็นราชวัลลภหรือเป็นผู้อาศัยอยู่กับศัตรู พึงทำความฉิบหายแก่เรา
 ดังนี้ สลัวทำผู้ไม่เป็นเจ้าของให้เป็นเจ้าของ ผู้นี้ถึงภยาคติ ชื่อว่าย่อมทำกรรม อัน
 ลามก อนึ่ง ผู้ใด เมื่อแบ่งของอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมให้ของเกิน เป็นพิเศษ ด้วย
 สามารถความรักว่า ผู้นี้เป็นเพื่อนของเราหรือร่วมกินร่วม นอนกับเรา ย่อมให้ของ

พร่องลงไปด้วยสามารถความโกรธว่า ผู้นี้เป็นศัตรู ของเรานี้ เพราะความโง่เขลา ไม่รู้ของที่ให้แล้วและยังไม่ให้ ย่อมให้ ของพร่องแก่บางคน ให้ของมากแก่บางคนกลัวว่าผู้นี้เมื่อเราไม่ให้สิ่งนี้ พึง ทำแม้ความฉิบหายแก่เรา ย่อมให้ของเกินเป็นพิเศษแก่บางคน ผู้นั้น แม้ เป็นผู้มือคติ 4 อย่างนี้ ก็ถึงอคติมีฉันทาคติเป็นต้น ตามลำดับ ชื่อว่าย่อมทำกรรมอันลามก แต่พระอริยสาวก แม้จะถึงสิ้นชีวิต ก็ไม่ถึงอคติมีฉันทาคติเป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า พระอริยสาวกย่อมไม่ทำกรรม อันลามกโดยฐานะ 4 เหล่านี้” (ที.ปา.อ. 03/99-100)

ฉะนั้น ในพระพุทธศาสนามีคำสอนสำคัญเกี่ยวกับ “อคติ 4” หรือเหตุแห่งความลำเอียงสี่ประการ ได้แก่ ลำเอียงเพราะรัก เพราะชัง เพราะเขลา และเพราะกลัว พระพุทธเจ้าทรงเตือนว่า ผู้ใดลำเอียงเพราะเหตุเหล่านี้ ย่อมนำไปสู่ความเสื่อม เหมือนดวงจันทร์ข้างแรม ในทางตรงข้าม ผู้ไม่ลำเอียงแม้จะมีเหตุจูงใจ ย่อมนำไปสู่ความเจริญ เหมือนดวงจันทร์ข้างขึ้น พระองค์ยังทรงยกตัวอย่างพระภิกษุผู้มืและมีมือคต เพื่อชี้ผลกรรมต่างกันอย่างชัดเจน ผู้ลำเอียงย่อมตกนรก ส่วนผู้ตั้งมั่นในธรรมย่อมไปสู่สวรรค์ อรรถกถาจารย์ได้ขยายความว่า อคติทั้ง 4 เป็นต้นเหตุให้มนุษย์ตัดสินใจผิดพลาดบางครั้งให้สิ่งไม่เหมาะสมแก่คนไม่สมควรเพราะรักหรือเกลียด แต่พระอริยสาวกจะไม่ยอมลำเอียงแม้ชีวิตจะสิ้น เพราะรู้ว่าความลำเอียงคือรากแห่งกรรมอันลามกที่ควรละเสียโดยสิ้นเชิง

ความเกี่ยวข้องกันระหว่างหลักอคติ 4 กับพนักงานสอบสวน กล่าวได้ว่า พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานแสวงหาข้อเท็จจริง และวินิจฉัยเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปตามหลักนิติธรรมและความยุติธรรม การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัยความเป็นกลาง ความเที่ยงธรรม และการพิจารณาข้อเท็จจริงโดยปราศจากอคติ หากพนักงานสอบสวนปล่อยให้อคติ 4 เข้ามามีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจ ย่อมส่งผลให้การสอบสวนคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงและอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องในคดีได้ คือ

1. ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะความรัก ความชอบ หรือความสนิทสนม อาจเกิดขึ้นได้เมื่อพนักงานสอบสวนมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดี เช่น เป็นญาติ เพื่อนสนิท หรือบุคคลที่เคยมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาก่อน ความรู้สึกชอบพอหรือ ความเกรงใจดังกล่าวอาจส่งผลให้พนักงานสอบสวนเลือกปฏิบัติ ไม่ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างรอบด้าน หรือพยายามหาข้อเท็จจริงเพื่อช่วยเหลือฝ่ายที่ตนเองมีความผูกพัน ส่งผลให้การสอบสวนขาดความเป็นกลางและกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรม

2. โทสาคติ ความลำเอียงเพราะความโกรธ ความเกลียดชัง มีอคติส่วนบุคคล อาจเกิดขึ้นเมื่อพนักงานสอบสวนมีทัศนคติในทางลบต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือเกิดความขัดแย้งกับผู้เกี่ยวข้องในคดีมาก่อน ในกรณีเช่นนี้ พนักงานสอบสวนอาจมุ่งหาพยานหลักฐานที่สนับสนุนความผิด

ของบุคคลนั้นมากกว่าการค้นหาความจริงอย่างรอบด้าน หรืออาจจะเลยพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหา การปล่อยให้ความรู้สึกโกรธหรือความไม่ชอบส่วนตัวเข้ามามีอิทธิพลต่อการสอบสวน ย่อมทำให้การใช้ดุลพินิจขาดความเที่ยงธรรม และอาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิของประชาชน

3. โมหาคติ ความลำเอียงเพราะความหลง ความไม่รู้ หรือความเข้าใจผิด มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนโดยตรง เนื่องจากการสอบสวนต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญ และการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ หากพนักงานสอบสวนขาดความรู้ในข้อกฎหมาย ขาดทักษะในการวิเคราะห์พยานหลักฐาน หรือเชื่อข้อมูลเพียงด้านเดียวโดยไม่ตรวจสอบความถูกต้อง ก็อาจทำให้เกิดการสรุปสำนวนคดีที่คลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงได้ นอกจากนี้ การยึดติดกับความเชื่อเดิมหรือคติทางความคิดจนไม่เปิดรับข้อมูลใหม่ ยังเป็นลักษณะของโมหาคติที่อาจส่งผลให้การสอบสวนไม่สามารถเข้าถึงความจริงได้อย่างครบถ้วน

4. ภัยาคติ หรือความลำเอียงเพราะความกลัว เป็นอคติที่อาจเกิดขึ้นเมื่อพนักงานสอบสวนต้องเผชิญกับแรงกดดันจากผู้มีอิทธิพล ผู้บังคับบัญชา นักการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ หวาดกลัวต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว หรือหน้าที่การงาน อาจทำให้พนักงานสอบสวนไม่กล้าดำเนินการตามพยานหลักฐานที่ปรากฏจริง หรือหลีกเลี่ยงการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดที่มีอำนาจเหนือกว่า ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพและเกิดความไม่เสมอภาคในสังคมส่วนร่วม

เมื่อพิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนา อคติ 4 ถือเป็นเหตุแห่งความลำเอียงที่ทำให้บุคคลประพฤติกดดันธรรมและตัดสินใจผิดพลาด พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ละเว้นอคติทั้งสี่ประการ เพื่อรักษาความถูกต้องและความยุติธรรม หลักการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบทบาทของพนักงานสอบสวนอย่างยิ่ง เพราะพนักงานสอบสวนเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในการแสวงหาความจริงและอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน การปฏิบัติหน้าที่จึงต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลาง ปราศจากความรัก ความชัง ความหลง และความกลัว โดยยึดถือข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นสำคัญ ดังนั้น อคติ 4 จึงเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อพนักงานสอบสวนในฐานะเครื่องเตือนใจและแนวทางควบคุมการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติหน้าที่ หากพนักงานสอบสวนสามารถตระหนักรู้และหลีกเลี่ยงอคติทั้งสี่ประการได้ ย่อมช่วยให้การสอบสวนเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม อันจะนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิของประชาชนและการสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมได้

3.3 หลักกาลามสูตร 10

หลักกาลามสูตร 10 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่สะท้อนแนวคิดเรื่องการใช้ปัญญาและวิจารณ์ญาณในการพิจารณาความจริงอย่างลึกซึ้ง พระพุทธเจ้าทรงประทานแนวทางนี้แก่ชาวกาลามะในเกสปุตตนิคม ท่ามกลางความสับสนจากคำสอนที่หลากหลายและขัดแย้งกัน เพื่อชี้ให้เห็นว่า การยอมรับความเชื่อไม่ควรตั้งอยู่บนเพียงคำบอกเล่า ประเพณี หรือความนิยมของสังคม แต่ต้องผ่านการไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยเหตุผลและการพิสูจน์จากประสบการณ์ของตนเอง กาลามสูตรจึงเปรียบเสมือนแสงสว่างแห่งปัญญา ที่นำพามนุษย์ให้ก้าวพ้นความคลางแคลงใจ และมุ่งสู่ความจริงอย่างมีเหตุผลและเป็นอิสระทางความคิด ซึ่งหลักกาลามสูตร 10 ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.3.1 ความหมายของหลักกาลามสูตร 10

กาลามสูตรถือเป็นพระสูตรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา เนื่องจากแสดงให้เห็นถึงหลักการใช้วิจารณ์ญาณและปัญญาในการพิจารณาข้อมูลก่อนที่จะยอมรับหรือยึดถือความเชื่อใด ๆ พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมบทนี้แก่ชาวกาลามะแห่งเมืองเกสปุตตะ ซึ่งในขณะนั้นกำลังเผชิญความลังเลและสับสนจากการได้รับฟังคำสอนที่แตกต่างกันจากบรรดานักบวชและเจ้าลัทธิหลายกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงทรงชี้แนะแนวทางในการพิจารณาความจริงโดยไม่เชื่อตามคำบอกเล่า ประเพณี หรือความนิยมเพียงอย่างเดียว หากแต่ควรไตร่ตรองด้วยเหตุผลและประสบการณ์ที่นำไปสู่ประโยชน์อย่างแท้จริง กาลามสูตรจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นคำสอนที่ส่งเสริมการใช้เหตุผล ความเป็นอิสระทางความคิด และการแสวงหาความจริงด้วยปัญญาของตนเอง

ความเป็นมาของกาลามสูตร กล่าวได้ว่า กาลามสูตร หรือเกสปุตรสูตร เป็นพระสูตรที่มีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท โดยปรากฏอยู่ในอังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต แห่งพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนานี้แก่ชาวกาลามะแห่งเกสปุตตนิคม ซึ่งกำลังประสบปัญหาความคลางแคลงใจจากการได้รับฟังคำสอนที่แตกต่างและขัดแย้งกันจากนักบวชหลากหลายสำนักที่เข้ามาเผยแผ่แนวคิดในท้องถิ่นเดียวกัน เมื่อไม่สามารถตัดสินได้ว่าคำสอนของฝ่ายใดมีความถูกต้อง ชาวกาลามะจึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อขอแนวทางในการพิจารณาความจริง ในที่นี้ พระพุทธองค์ทรงชี้แนะหลักการพิจารณาความเชื่ออย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยไม่ควรยอมรับสิ่งใดเพียงเพราะเป็นคำบอกเล่าที่สืบทอดกันมา เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือกันมาแต่เดิม หรือเกิดจากความน่าเชื่อถือและชื่อเสียงของผู้แสดงคำสอน หากแต่ควรไตร่ตรองด้วยเหตุผล พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจาก

การปฏิบัติ และตรวจสอบด้วยปัญญาของตนเองก่อนที่จะยอมรับหรือยึดถือเป็นแนวทางดำเนินชีวิต (พระครูวินัยธรยุทพงษ์ อาภากรโ, 2568, หน้า 824-825)

พระสูตรนี้มีจุดกำเนิดจากบริบททางสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายของข้อมูล ความคิดเห็น และชุดความเชื่อที่แตกต่างกัน ซึ่งในลักษณะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมร่วมสมัย ที่ผู้คนต้องเผชิญกับข้อมูลจำนวนมากจากหลากหลายแหล่ง ทั้งที่มีความถูกต้องและคลาดเคลื่อนปะปนกัน กาลามสูตรจึงไม่ได้จำกัดความสำคัญอยู่เพียงในมิติทางศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนหลักการแห่งการรู้เท่าทันข้อมูล การใช้เหตุผล และการพิจารณาอย่างรอบคอบ ซึ่งยังคงมีคุณค่าและความร่วมสมัยอย่างยิ่งในยุคสังคมข่าวสารไร้พรมแดน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550, หน้า 13-21)

วสิน อินทสระ อธิบายเกี่ยวกับหลักกาลามสูตร ไว้ว่า พุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้าแก่มวลพุทธบริษัทนั้น ก็ เพื่อให้พุทธบริษัทขึ้นถึงยอดแห่งคุณธรรม คือมีปัญหาพิจารณาเห็น แจ่มด้วยตนเอง จนสามารถเป็นที่พึ่งแก่ตัวได้ ไม่ต้องเชื่อถือแม้แต่ ถ้อยคำของสมณะ ที่ว่า ไม่ต้องเชื่อถือแม้แต่ ถ้อยคำของสมณะ” นั้น หมายความว่า บุคคลโดยทั่วไป ย่อมมีสมณะ นักบวช หรือศาสดาอันเป็นที่เคารพ นับถือของตนๆ ท่านพูดอย่างใดย่อมเชื่ออย่างนั้น แต่ผู้ที่ฝึกจิตดีแล้ว มีปัญญาเข้าถึงธรรมหรือความจริงด้วยตนเองแล้ว ย่อมเชื่อมั่นด้วย ตนเองว่าอะไรเป็นอะไร ได้เห็นแจ่มด้วยตนเองแล้ว ย่อมไม่ต้องเชื่อตามใคร เพราะการเชื่อผู้อื่นเป็นเพียงศรัทธาในตัวบุคคล ดังนั้น ใน กาลามสูตร พระพุทธองค์จึงทรงแสดงไว้เป็นข้อสุดท้ายว่า อย่าได้ เชื่อถือเพราะเห็นว่าผู้นี้เป็นสมณะของเรา หรือครูของเรา ศาสดาของเรา (มา สมโณ ครู) อนึ่ง ผู้อบรมปัญญาถ้าได้เห็นธรรมแม้เพียง ขึ้นโสดาบัน อันจัดเป็นขั้นต้นแห่งผู้เข้าสู่กระแสธรรม ก็จะมีคุณสมบัติ อย่างหนึ่งขึ้นมาอีก ไม่ต้องมีผู้อื่นเป็นปัจจัยในคำสอนของพระศาสดา (อปรปจโย สตถุ สาสเน) เพราะฉะนั้น จุดมุ่งหมายที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนพุทธบริษัท ก็ เพื่อให้เกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริง ดังข้อความใน อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ที่ว่า 1) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น 2) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ทรงแสดง ธรรมอย่างมีเหตุผล ที่ผู้ฟังอาจตรงตามให้เห็นได้ด้วยตนเอง 3) ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นอัสจรรย คือสามารถยังผู้ปฏิบัติ ตาม ให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ๆ และก้าวขึ้นสู่ระดับสูงเป็นอุดมชีวิต

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า กาลามสูตรเป็นพระธรรมคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการใช้ปัญญาและวิจารณญาณในการพิจารณาความจริง ก่อนที่จะยอมรับหรือเชื่อถือข้อมูล ความคิดเห็น หรือคำสอนใด ๆ โดยมีที่มาจากเหตุการณ์ที่ชาวกาลามะแห่งเมืองเกสปุตะเกิดความ

สับสนและลังเลใจ เนื่องจากได้รับฟังคำสอนที่แตกต่างและขัดแย้งกันจากนักบวชและเจ้าลัทธิหลายสำนัก พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงหลักการพิจารณาความเชื่ออย่างรอบคอบ โดยไม่ให้เชื่อเพียงเพราะคำบอกเล่า การสืบทอดตามประเพณี ความนิยมของสังคม หรือความน่าเชื่อถือของผู้สอน แต่ทรงส่งเสริมให้ใช้เหตุผล ไตร่ตรองด้วยปัญญา และพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติด้วยตนเอง

สาระสำคัญของกาลามสูตรสะท้อนแนวคิดเรื่องความเป็นอิสระทางปัญญาและการแสวงหาความจริงด้วยตนเอง โดยพระพุทธองค์ทรงมุ่งให้พุทธศาสนิกชนพัฒนาปัญญาจนสามารถรู้แจ้งเห็นจริง และเป็นที่พึ่งของตนเองได้ ไม่ยึดติดกับการเชื่อตามบุคคล แม้บุคคลนั้นจะเป็นครู อาจารย์ หรือศาสดาที่ตนเคารพนับถือก็ตาม การยอมรับสิ่งใดจึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพิจารณาด้วยเหตุผลและประสบการณ์ที่นำไปสู่ประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

นอกจากนี้ กาลามสูตรยังมีคุณค่าในฐานะหลักคิดที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัย ซึ่งผู้คนต้องเผชิญกับข้อมูลข่าวสารจำนวนมากจากหลากหลายแหล่ง การใช้หลักกาลามสูตรช่วยให้สามารถรู้เท่าทันข้อมูล วิเคราะห์ข้อเท็จจริงอย่างมีเหตุผล และหลีกเลี่ยงการเชื่อตามกระแสหรือข้อมูลที่ขาดการตรวจสอบ จึงนับเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจอย่างรอบคอบ และการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของปัญญาและความจริง

3.3.2 หลักกาลามสูตร 10 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงกาลามสูตรแก่ชาวกาลามะแห่งเมืองเกสปุตตะ เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ปัญญาไตร่ตรองและพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจเชื่อสิ่งใด มิให้ยอมรับความเชื่อโดยปราศจากเหตุผลและการตรวจสอบ พระองค์ทรงอธิบายหลักเกณฑ์ 10 ประการที่ไม่ควรด่วนเชื่อในทันที ซึ่งแต่ละประการล้วนสะท้อนถึงข้อจำกัดทางความคิดและอคติที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการรับรู้และตัดสินใจของมนุษย์ ซึ่งในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต อธิบายเนื้อความแห่งกาลามสูตร ดังพุทธพจน์ที่ว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า (ผู้มีคุณควรคบ หรือมี คุณควรนับถือ) พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จจาริกไปในโกศลชนบท (เมืองขึ้นในแคว้นแคว้นโกศล) บรรลุถึงเกสปุตตนิคม (เมืองชื่อเกสปุตตะ) ซึ่งเป็นที่อยู่แห่งหมู่ชนกาลามโคตร (วงศ์กาลาม) ชาวเกสปุตตนิคมได้ ทราบว่า พระสมณโคดม สักยบุตร (โอรสของกษัตริย์ชาติสักย) เสด็จออกผนวช จากสักยสกุล เสด็จมาถึงเกสปุตตนิคมแล้ว จึงดำริว่า กิตติศัพท์อันงามของ พระสมณโคดม ขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้เหตุนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเป็น ผู้ไกลกิเลส (สิ่งที่เกิดขึ้นในใจแล้วทำให้เศร้าหมอง มีโลภ เป็นต้น) แลเป็น ผู้ควรให้ควรบูชา เป็นผู้รู้ชอบเอง เป็นผู้บริบูรณ์แล้วด้วยวิชา และข้อปฏิบัติ เครื่องดำเนินถึงวิชา เป็นผู้ไป

แล้วดี เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นผู้ฝึกบุรุษที่ควร ฝึก ไม่มีผู้อื่นจะยิ่งไปกว่า เป็นผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว ในคุณทั้งปวงเต็มที่ เป็นผู้จำแนกแจกธรรมสั่งสอนประชุมชน ท่านทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว สอนโลกนี้กับทั้งเทวดามารพรหมและ หมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์และเทวดามนุษย์ให้รู้ตาม ท่านแสดงธรรม ไพเราะ ทั้งในเบื้องต้นท่ามกลางที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ (ศาสนาคือคำ สั่งสอน) บริบูรณ์บริสุทธิสิ้นเชิง การได้เห็นท่านผู้ไกลกิเลส แลควรไหว้ ควรบูชาอันทรงคุณเช่นนี้ ย่อมเป็นคุณความดี ให้ประโยชน์สำเร็จได้ ครั้น ดำริอย่างนี้แล้ว พร้อมกันไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า บางพวกกราบไหว้ตาม อาการของผู้เลื่อมใส บางพวกเป็นแต่กล่าววาจาปราศรัยแสดงความยินดี บางพวกเป็นแต่ประคองอัญชลีประณมมือ บางพวกร้องประกาศชื่อแลโคตรของตน ๆ ต่างคนนั่ง ณ ที่สมควรส่วนหนึ่ง บางพวกนั่งเฉยอยู่ ครั้นหมู่กัลมณชนชาวเกสปุตตนิคมนี้ นั่งเป็นปกติแล้ว จึงทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มาถึงเกสปุตตนิคมนี้ สมณพราหมณ์พวกนั้น พูดแสดงแต่ถ้อยคำของตนเชิดชูให้เห็นว่า ดีชอบควรจะถือตามถ่ายเดียว พูด คัดค้านข่มถ้อยคำของผู้อื่น ดูหมิ่นเสียว่าไม่ดีไม่ชอบ ไม่ควรจะถือตาม ทำ ถ้อยคำของตนให้เป็นปฏิปักษ์แก่ถ้อยคำของผู้อื่น ครั้นสมณพราหมณ์พวกหนึ่งอื่น มาถึงเกสปุตตนิคมนี้อีก ก็เป็นเหมือนพวกก่อน เป็นอย่างนี้ทุก ๆ หมู่ จน ข้าพระองค์มีความสงสัย ไม่รู้ว่า ท่านสมณะเหล่านี้ ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ ดังนี้

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสตอบว่า ควรแล้วท่านจะสงสัย ความสงสัย ของท่านเกิดขึ้นแล้ว ในเหตุควรสงสัยจริง ท่านอย่าได้ถือโดยได้ฟังตาม กันมา อย่าได้ถือโดยลำดับสืบ ๆ กันมา อย่าได้ถือโดยความตื่นว่า ได้ยินอย่างนี้ๆ อย่าได้ถือโดยอ้างตำรา อย่าได้ถือโดยเหตุนึกเดาเอา อย่าได้ถือโดยนัยคือคาดคะเน อย่าได้ถือโดยความตรึกตามอาการอย่าได้ถือโดยชอบใจว่า ต้องกันลัทธิของตน อย่าได้ถือโดยเชื่อ ว่า ผู้พูดสมควรจะเชื่อได้ อย่าได้ถือโดยความนับถือว่า สมณะผู้นี้ เป็นครูของเรา เมื่อใดท่านรู้ด้วยตนนั้นแล้วว่า ธรรมเหล่านี้ เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้ดีเตียน ธรรมเหล่านี้ ใครประพจน์ให้ เต็มที่แล้ว เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์ ดังนี้ ท่านควร ละธรรมเหล่านั้นเสีย เมื่อนั้น

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสห้ามไม่ให้ถือ โดยอาการสืบอย่าง มีถือ โดยได้ฟังตามกันมาเป็นต้น ให้พิจารณาด้วยตนเองแล้ว เว้นสิ่งที่ควรเว้นเสีย อย่างนี้แล้ว จะทรงแนะนำ ให้กัลมณชนได้ ปัญญาพิจารณาเห็นสิ่งที่ควรเว้น นั้นด้วยตนเอง จึงตรัสบุจฉา ยกโลกะ (ความละโมภะอยากได้เหลือเกิน) โทษะ (ความมีใจโกรธขัดเคืองแล้ว ประทุษร้ายใจตัวเองแก่ผู้อื่น) โมหะ (ความหลง) ขึ้นถามให้กัลมณชนทูลตอบตามความเห็นโดยลำดับ อย่างนี้

พ. ท่านจะสำคัญความนั้นเป็นไฉน โลกความอยากได้เมื่อเกิดขึ้น ในภายในของบุรุษ
ยอมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์หรือ หรือเพื่อสิ่งที่ไม่เป็น ประโยชน์

กา. โลกนั้นยอมเกิดขึ้นเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ พระพุทธเจ้าข้า

พ. บุรุษผู้โลกแล้ว อันความโลภครอบงำแล้ว มีใจอันความโลภ ยึดไว้รอบแล้ว ฆ่าสัตว์มีชีวิต
บ้าง ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้แล้วบ้าง ถึง ภรรยาผู้อื่นบ้าง พุดเท็จบ้าง ชักชวนผู้อื่นให้เป็นอย่างนั้น
บ้าง สิ่งใดเป็นไป เพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์แก่ผู้อื่นนั้น สิ้นกาลนาน ผู้โลภแล้ว ชักชวน
ผู้อื่นในสิ่งนั้น อันจริงหรือไม่

กา. ข้อนี้จริงอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พ. ท่านจะสำคัญความนั้นเป็นไฉน โทษะความประทุษร้ายเมื่อเกิด ขึ้นภายในของบุรุษ
เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ หรือเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

กา. โทษะนั้น เกิดขึ้นเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ พระพุทธเจ้าข้า

พ. บุรุษอันโทษะประทุษร้ายแล้ว อันโทษะครอบงำแล้ว มีใจอัน โทษะยึดไว้รอบแล้ว ฆ่าสัตว์
มีชีวิตบ้าง ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้แล้วบ้าง ผิดในภรรยาผู้อื่นบ้าง พุดเท็จบ้าง ชักชวนผู้อื่นให้เป็น
อย่างนั้นบ้าง สิ่งใดเป็น ไปเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์แก่ผู้อื่นนั้น สิ้นกาลนาน ผู้ที่โทษะ
ประทุษร้ายแล้ว ชักชวนผู้อื่นในสิ่งนั้น ข้อนี้จริงหรือไม่

กา. ข้อนี้จริงอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พ. ท่านจะสำคัญความนั้นเป็นไฉน โมหะความหลงเมื่อเกิดขึ้นภายในของบุรุษ เกิดขึ้นเพื่อ
ประโยชน์ หรือเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

กา. โมหะนั้นเกิดขึ้นเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ พระพุทธเจ้าข้า

พ. บุรุษผู้หลงแล้ว อันความหลงครอบงำแล้ว มีใจอันความหลง ยึดไว้รอบแล้ว ฆ่าสัตว์มีชีวิต
บ้าง ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้แล้วบ้าง ผิดใน ภรรยาผู้อื่นบ้าง พุดเท็จบ้าง ชักชวนผู้อื่นให้เป็นอย่าง
นั้นบ้าง สิ่งใดเป็นไป เพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์แก่ผู้อื่นนั้น สิ้นกาลนาน ผู้หลงแล้ว
ชักชวนผู้อื่นในสิ่งนั้น ข้อนี้จริงหรือไม่

กา. ข้อนี้จริงอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พ. ท่านจะสำคัญความนั้นเป็นไฉน ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล หรือ เป็นอกุศล

กา. เป็นอกุศล พระพุทธเจ้าข้า

พ. มีโทษ หรือไม่มีโทษ

กา. มีโทษ พระพุทธเจ้าข้า

พ. ท่านผู้รู้ดีเตียน หรือท่านผู้รู้สรรพสิริ

กา. ท่านผู้รู้ดีเตียน พระพุทธเจ้าข้า

พ. ใครประพตให้เต็มทีแล้ว เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์หรือไม่
ความเห็นของท่านในข้อนี้เป็นอย่างไร

กา. ใครประพตให้เต็มทีแล้ว เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์ ความเห็นของ
ข้าพระพุทธเจ้า ในข้อนี้เป็นอย่างนี้

พ. เราได้กล่าวคำใดว่า ท่านอย่าได้ถือโดยได้ฟังตามกันมา อย่าได้ถือโดยลำดับสืบ ๆ กันมา
อย่าได้ถือโดยความตื่นว่าได้ยินว่าอย่างนี้ ๆ อย่าได้ถือโดยอ้างตำรา อย่าได้ถือโดยเหตุนึกเดาเอา
อย่าได้ถือโดยนัยคือคาดคะเน อย่าได้ถือโดยความตรึกตามอาการ อย่าได้ถือโดยชอบใจว่าต้องกันกับ
ลัทธิของตน อย่าได้ถือโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อได้ อย่าได้ถือโดยความนับถือ ว่าสมณะผู้นี้เป็นครู
ของเรา เมื่อใดท่านรู้ด้วยตนนั้นแล้วว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้ดี
เตียน ธรรมเหล่านี้ ใคร ประพตให้เต็มทีแล้ว เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์ ดังนี้
ท่านควรละธรรมเหล่านั้นเสียเมื่อนั้น ดังนี้คำนั้นเราได้อาศัยความข้อนี้แล กล่าวแล้ว

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแนะนำให้กาลามชนได้ปัญญาพิจารณาเห็น สิ่งที่ควรเว้นนั้นด้วย
ตนเองอย่างนี้แล้ว ตรัสสอนให้พิจารณาให้รู้ด้วยตนเองแล้ว ทำสิ่งที่ควรทำต่อไปว่า ท่านอย่าได้ถือโดย
ได้ฟังตามกันมา อย่าได้ถือโดยลำดับ สืบ ๆ กันมา อย่าได้ถือโดยความตื่นว่าได้ยินว่าอย่างนี้ ๆ อย่าได้
ถือโดยอ้าง ตำรา อย่าได้ถือโดยเหตุนึกเดาเอา อย่าได้ถือโดยนัย คือคาดคะเน อย่าได้ถือโดยความตรึก
ตามอาการ อย่าได้ถือโดยชอบใจว่า ต้องกันกับลัทธิของตน อย่าได้ถือโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อได้
อย่าได้ถือโดยความนับถือว่า สมณะ ผู้นี้เป็นครูของเรา เมื่อใดท่านรู้ด้วยตนนั้นแล้วว่า ธรรมเหล่านี้เป็น
กุศล ธรรม เหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ ท่านผู้รู้สรรพสิริ ธรรมเหล่านี้ใครประพตให้เต็มทีแล้ว
เป็นไปเพื่อประโยชน์ เป็นไปเพื่อสุข ดังนี้ ท่านควรถึงพร้อม ธรรมเหล่านั้นอยู่ เมื่อนั้น

ครั้นตรัสสอนอย่างนี้แล้ว ตรัสบัญชายก อโลกะ (ความไม่โลภ) อโทชะ (ความมีใจไม่ขัดเคือง
ไม่ประทุษร้ายใจตัวเองแลผู้อื่น) อโมหะ (ความไม่หลง) ขึ้นถาม ให้กาลามชนทูลตอบตามความเห็น
โดยลำดับดุจหนหลัง ดังนี้

พ. ท่านจะสำคัญ ความนั้นเป็นไฉน อโลกะความไม่โลภ เมื่อเกิดขึ้น ภายในแห่งบุรุษ เกิดขึ้น
เพื่อประโยชน์ หรือเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์

กา. อโลภะนั้นย่อมเกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ พระพุทธเจ้าข้า

พ. บุรุษผู้ไม่โลภแล้ว อันโลกไม่ครอบงำแล้ว มีใจอันโลภะ ไม่ยึดไว้รอบแล้ว ไม่ฆ่าสัตว์มีชีวิต ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าไม่ให้แล้ว ไม่ผิดใน ภรรยาผู้อื่น ไม่พูดเท็จ ชักชวนผู้อื่นให้เป็นอย่างนั้น สิ่งใด เป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อสุขแก่ผู้อื่นนั้น สิ้นกาลนาน ผู้ไม่โลภแล้ว ชักชวนผู้อื่นในสิ่งนั้น ข้อนี้จริงหรือไม่

กา. ข้อนี้จริงอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พ. ท่านจะสำคัญความนั้นเป็นไฉน อโทษะความไม่ประทุษร้าย เมื่อเกิดขึ้นภายในแห่งบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ หรือเพื่อไม่เป็น ประโยชน์

กา. อโทษะนั้น เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ พระพุทธเจ้าข้า

พ. บุรุษอันโทษะไม่ประทุษร้ายแล้ว อันโทษะไม่ครอบงำ มีใจ อันโทษะไม่ยึดไว้รอบแล้ว ไม่ฆ่าสัตว์มีชีวิต ไม่เอะสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้แล้ว ไม่ผิดในภรรยาผู้อื่น ไม่พูดชักชวนผู้อื่นให้เป็นอย่าง นั้น สิ่งใดเป็นไปเพื่อ ประโยชน์เพื่อสุขแก่ผู้อื่นนั้น สิ้นกาลนาน ผู้อันโทษะไม่ประทุษร้าย ชักชวน ผู้อื่น ในสิ่งนั้น ข้อนี้จริงหรือไม่

กา. ข้อนี้จริงอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พ. ท่านจะสำคัญความนี้เป็นไฉน อโมหะความไม่หลง เมื่อเกิดขึ้น ภายในแห่งบุรุษ เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ หรือเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์

กา. อโมหะนั้น เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ พระพุทธเจ้าข้า

พ. บุรุษผู้ไม่หลงแล้ว อันความหลงไม่ครอบงำแล้ว มีใจอัน ความหลงไม่ยึดไว้รอบแล้ว ไม่ฆ่า สัตว์มีชีวิต ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้ แล้ว ไม่ผิดในภรรยาผู้อื่น ไม่พูดเท็จ ชักชวนผู้อื่นให้เป็น อย่างนั้น สิ่งใด เป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อสุขแก่ผู้อื่นนั้น สิ้นกาลนาน ผู้ไม่หลงแล้ว ชักชวน ผู้อื่นในสิ่ง นั้น ข้อนี้จริงหรือไม่

กา. ข้อนี้จริงอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พ. ท่านจะสำคัญความนั้นเป็นไฉน ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล หรือเป็น อกุศล

กา. เป็นกุศล พระพุทธเจ้าข้า

พ. มีโทษ หรือไม่มีโทษ

กา. ไม่มีโทษ พระพุทธเจ้าข้า

พ. ท่านผู้รู้ดีเตียน หรือท่านผู้รู้สรรเสริญ

กา. ท่านผู้รู้สรรเสริญ พระพุทธเจ้าข้า

พ. ใครประพจน์ให้เต็มที่แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อสุขหรือไม่ ความเห็นของท่านในข้อนี้ เป็นอย่างไร

กา. ใครประพจน์ให้เต็มที่แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อสุข ความเห็นของข้าพระพุทธเจ้าใน ข้อนี้เป็นอย่างไร

พ. เราได้กล่าวคำใดว่า ท่านทั้งหลายอย่าได้ถือโดยได้ฟังตามกันมา อย่าได้ถือโดยลำดับ สืบ ๆ กันมา อย่าได้ถือโดยความตื่นว่า ได้ยินว่าอย่างนี้ ๆ อย่าได้ถือโดยอ้างตำรา อย่าได้ถือโดยเหตุ นึกเดาเอา อย่าได้ถือโดยนัย คือ คาคะเน อย่าได้ถือโดยความตรึกตามอาการ อย่าได้ถือโดยชอบใจ ว่าต้องกัน กับลัทธิของตน อย่าได้ถือโดยเชื่อว่า ผู้พูดสมควรจะเชื่อได้ อย่าได้ถือ โดยความนับถือว่า สมณะผู้นี้เป็นครูของเรา เมื่อใด ท่านรู้ด้วยตนนั้นแล้วว่า ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ ใครประพจน์ให้เต็มที่แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์ เป็นไปเพื่อ สุข ดังนี้ ท่านควรถึงพร้อมธรรมเหล่านั้นอยู่เมื่อนั้น ดังนี้ คำนั้นเราได้อาศัยความชอบนี้แลแล้ว

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแนะนำให้กาลามชนได้ปัญญา พิจารณาเห็น ด้วยตนเองแล้ว ทำสิ่งที่ ควรทำอย่างนี้แล้ว ทรงแสดงอานิสงส์อันชวนปฏิบัติ อย่างนั้น จะพึงได้จะพึงถึงดังนี้ว่า อริยสาวกนั้น ปราศจากความโลภ ปราศจาก พยาบาทแล้ว ไม่หลงแล้ว อย่างนี้ มีสติรู้รอบคอบ ใจประกอบด้วย เมตตา คือ ปราบปรามให้หมู่มสัตว์ได้ความสุขทั่วหน้า มีใจประกอบด้วยกรุณา คือ ปราบปรามให้หมู่มสัตว์ พ้นจากทุกข์ทั่วหน้า มีใจประกอบด้วยมุทิตา คือ ร่าเริงบันเทิงต่อสมบัติที่สัตว์อื่นได้ และมีใจ ประกอบด้วยอุเบกขา คือ ตั้งใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างไหน แผ่อบปมัญญา (ภาวนาที่แผ่ไปในหมู่ม สัตว์ไม่มี ประมาณ) พรหมวิหาร (ธรรมเป็นที่อยู่ของผู้ประเสริฐ) สี่ประการนี้ไป

จากพระพุทธองค์ท่านนี้ จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าจึงตรัสชี้แนะว่า ความสงสัยในกรณีเช่นนี้ เป็นสิ่งสมควร และไม่ควรเชื่อสิ่งใดโดยง่าย ไม่ว่าจะเป็นการฟังตามกันมา การถือสืบต่อกัน การอ้าง ตำรา การคาดเดา หรือแม้แต่ความเชื่อในตัวบุคคล แต่ควรพิจารณาด้วยปัญญาของตนเอง โดยพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นอกุศล มีโทษ ถูกตำหนิ และนำไปสู่ความทุกข์ ก็ควรละเว้น จากนั้นพระองค์ ทรงยกตัวอย่าง “โลก โกรธ หลง” ว่าเป็นเหตุให้เกิดการกระทำที่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เช่น การฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพจน์ผิด และพูดเท็จ ซึ่งล้วนก่อให้เกิดทุกข์ จึงเป็นอกุศลที่ควรละ ขณะนี้ “ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง” เป็นเหตุให้เกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์และนำความสุขมาให้ จึงเป็นกุศลที่ควรปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำหลักการสำคัญว่า มนุษย์ควรใช้ปัญญาพิจารณาเองว่า อะไรดีหรือไม่ดี โดยดูจากผลของการกระทำนั้นเป็นหลัก หากสิ่งใดนำไปสู่ประโยชน์และความสุข ก็ควรยึดถือและปฏิบัติ ซึ่งสาระสำคัญในตอนท้ายเรื่อง พระพุทธเจ้าทรงแสดงผลของการปฏิบัติตาม

หลักธรรมนี้ว่า ผู้ที่ละกิเลสได้ ย่อมมีจิตใจบริสุทธิ์ ประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา แผ่ความปรารถนาดีไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลาย อันเป็นหนทางสู่ความสงบสุขอย่างแท้จริง

ความเกี่ยวข้องกันระหว่างหลักกาลามสูตร 10 กับพนักงานสอบสวน กล่าวได้ว่า หลักกาลามสูตร 10 มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในเรื่องของการพิจารณาหลักฐาน เนื่องจากหลักธรรมดังกล่าวมุ่งเน้นการใช้ปัญญา การตรวจสอบข้อเท็จจริง และการหลีกเลี่ยงอคติในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะในฐานะที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐาน ค้นหาความจริง และวินิจฉัยข้อเท็จจริงเบื้องต้นของคดี การปฏิบัติหน้าที่จึงจำเป็นต้องอาศัย หลักการคิด อย่างมีเหตุผล และรอบคอบเช่นเดียวกับที่ปรากฏในกาลามสูตร

จากเนื้อหาของกาลามสูตร พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ชาวกาลามะไม่ด่วนเชื่อสิ่งใดเพียงเพราะได้ยินได้ฟังต่อ ๆ กันมา เพราะเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมา เพราะมีการอ้างตำรา หรือเพราะ ผู้พูดเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ แต่ให้ใช้ปัญญาพิจารณา ตรวจสอบ และพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ก่อนยอมรับความเชื่อนั้น หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับการทำงานของพนักงานสอบสวนที่ไม่อาจเชื่อคำกล่าวอ้างของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยปราศจากการตรวจสอบ ไม่ว่าจะเป็นคำให้การของผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานบุคคลก็ตาม เพราะคำบอกเล่าอาจคลาดเคลื่อนจากความจริง หรือเกิดจากอคติ ความเข้าใจผิด หรือผลประโยชน์แอบแฝงได้ ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงต้องแสวงหาพยานหลักฐานอื่นมาประกอบการพิจารณาเพื่อพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของข้อมูลนั้น

หลักการไม่ควรเชื่อโดยได้ฟังตามกันมา มีความสัมพันธ์กับการประเมินพยานบอกเล่าในทางคดี ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องระมัดระวังในการรับฟังข่าวลือหรือข้อมูลที่ไม่มีแหล่งที่มาชัดเจน และต้องพยายามค้นหาพยานหลักฐานโดยตรงที่สามารถยืนยันข้อเท็จจริงได้ เช่น พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ ส่วนหลักการไม่ควรเชื่อโดยอ้างตำรา หรือไม่ควรเชื่อเพราะผู้พูดเป็นผู้ที่ควรเชื่อถือ” ก็สะท้อนให้เห็นว่า แม้บุคคลผู้ให้ข้อมูลจะมีตำแหน่งหน้าที่หรือความน่าเชื่อถือเพียงใด พนักงานสอบสวนก็ยังมีหน้าที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างเป็นอิสระ มิใช่ยึดถือเพียงฐานะหรือความน่าเชื่อถือของผู้ให้ข้อมูลเป็นเกณฑ์ตัดสิน

นอกจากนี้ กาลามสูตรยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการหลีกเลี่ยงอคติทางความคิด ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน พระพุทธเจ้าทรงยก ความโลภ ความโกรธ และความหลง ขึ้นเป็นเหตุแห่งความผิดพลาดในการตัดสินใจและการกระทำของมนุษย์ ในทางการสอบสวน องค์ประกอบทั้งสามนี้สามารถเปรียบได้กับอคติที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่

กล่าวคือ “โลภะ” อาจหมายถึงการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากคดี โทสะอาจหมายถึงความลำเอียงหรืออคติส่วนตัวต่อผู้ต้องหาหรือผู้เกี่ยวข้อง และโมหะ อาจหมายถึงความหลงเชื่อข้อมูลโดยปราศจากการตรวจสอบหรือการขาดความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงของคดี หากพนักงานสอบสวนถูกรอบงำด้วยปัจจัยเหล่านี้ ย่อมส่งผลให้การรวบรวมพยานหลักฐานและการวินิจฉัยข้อเท็จจริงขาดความเป็นธรรมและอาจนำไปสู่ความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมได้

ในทางตรงกันข้าม หลักอโลภะ อโทสะ และอโมหะ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นกุศลธรรมที่นำไปสู่ประโยชน์และความสุข สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ พนักงานสอบสวนควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตปราศจากผลประโยชน์ส่วนตน ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด และใช้เหตุผลกับข้อเท็จจริงเป็นหลักในการพิจารณาพยานหลักฐาน ตลอดจนเปิดรับข้อมูลจากทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน การดำเนินการเช่นนี้จะช่วยให้การสอบสวนเป็นไปอย่างโปร่งใสและสามารถค้นหาความจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อีกประการหนึ่ง กาลามสูตรเน้นการพิจารณาผลแห่งการกระทำเป็นสำคัญ โดยให้พิจารณาว่าสิ่งใดก่อให้เกิดประโยชน์หรือโทษ สิ่งใดนำไปสู่ความทุกข์หรือความสุข หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายของการสอบสวนคดีอาญาที่มุ่งค้นหาความจริงเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย มิใช่มุ่งเพียงการหาบุคคลมาลงโทษเท่านั้น พนักงานสอบสวนจึงต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ในท้ายเรื่องของกาลามสูตรที่กล่าวถึงการมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ยังสามารถสะท้อนถึงคุณธรรมที่พนักงานสอบสวนพึงมีในการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือ การมีเมตตาและกรุณาช่วยให้เข้าใจความเดือดร้อนของผู้เสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม การมีมุทิตาช่วยให้ปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานและประชาชนด้วยเจตนาดี และการมีอุเบกขาหรือความวางใจเป็นกลาง ช่วยให้สามารถพิจารณาคดีโดยปราศจากอคติหรือความลำเอียง อันเป็นคุณสมบัติสำคัญของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม

ดังนั้น กาลามสูตรจึงมิได้เป็นเพียงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอนเรื่องการใช้ปัญญาในการพิจารณาความเชื่อเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้เป็นหลักคิดในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการแสวงหาความจริง การตรวจสอบพยานหลักฐานอย่างรอบคอบ การหลีกเลี่ยงอคติ การใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง และการดำรงตนด้วย

คุณธรรมและความเป็นกลาง ซึ่งล้วนเป็นหลักที่สำคัญที่นำไปสู่การอำนวยความสะดวกคุณธรรมและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

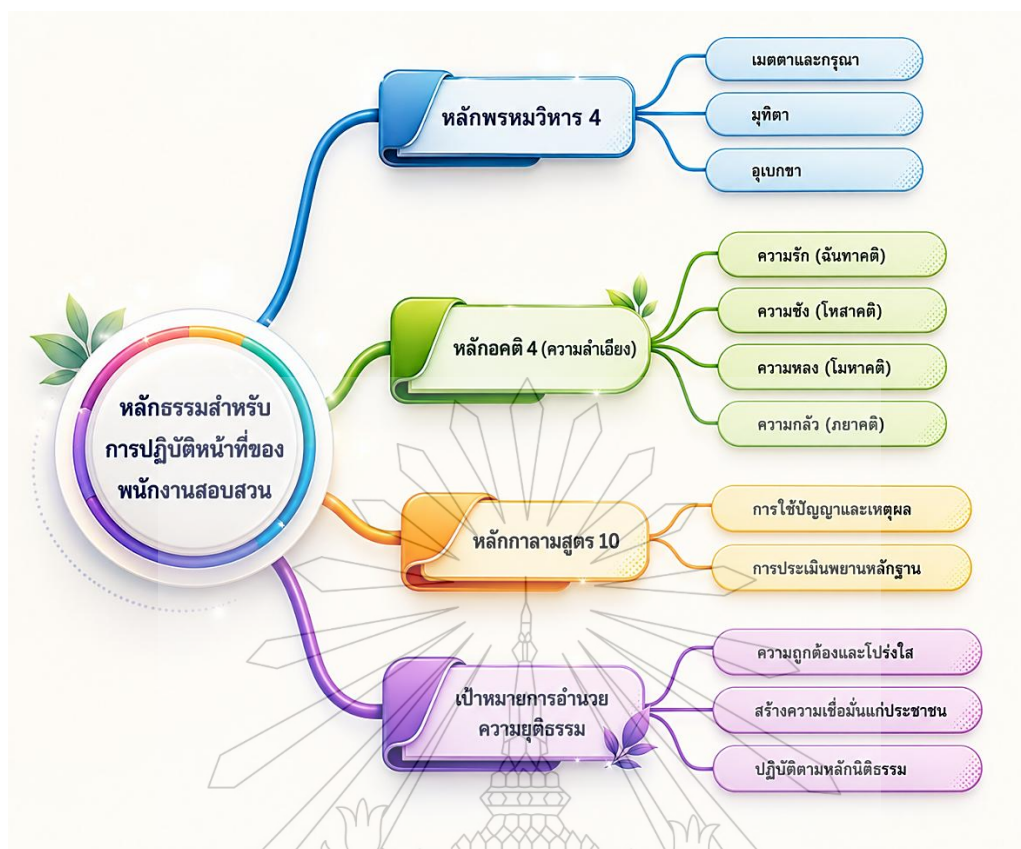
3.4 สรุป

หลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 เป็นหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากพนักงานสอบสวนมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน และอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวจึงต้องอาศัยทั้งคุณธรรม จริยธรรม และการใช้ดุลพินิจอย่างรอบคอบ

หลักพรหมวิหาร 4 ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพนักงานสอบสวน โดยเมตตาและกรุณาช่วยให้ปฏิบัติต่อผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และพยานด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เข้าใจความเดือดร้อนและคำนึงถึงสิทธิของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มุทิตาช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ภายในกระบวนการยุติธรรม ส่วนอุเบกขาช่วยให้พนักงานสอบสวนสามารถวางตนเป็นกลาง ไม่ลำเอียง และพิจารณาข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานอย่างเที่ยงธรรม

หลักอคติ 4 เป็นเครื่องเตือนใจให้พนักงานสอบสวนระมัดระวังความลำเอียงที่อาจเกิดจากความรัก ความชัง ความหลง หรือความกลัว ซึ่งอาจส่งผลให้การใช้ดุลพินิจคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง และกระทบต่อความยุติธรรม การหลีกเลี่ยงอคติทั้งสี่ประการจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการรักษาความเป็นกลางและความน่าเชื่อถือของกระบวนการสอบสวน

หลักกาลามสูตรเป็นแนวทางในการใช้ปัญญาและเหตุผลในการพิจารณาข้อมูล โดยสอนให้ไม่ด่วนเชื่อสิ่งใดเพียงเพราะคำบอกเล่า ความเชื่อดั้งเดิม ตำรา หรือความน่าเชื่อถือของบุคคล แต่ให้ตรวจสอบและพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยตนเอง หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่ต้องประเมินพยานหลักฐานอย่างรอบด้าน ไม่ยึดติดกับข้อมูลเพียงด้านเดียว และแสวงหาความจริงด้วยความเป็นอิสระและปราศจากอคติ ดังนั้น หลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 จึงเป็นหลักธรรมที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน โดยช่วยเสริมสร้างความเมตตา ความเป็นกลาง การใช้เหตุผล และการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ อันนำไปสู่การอำนวยความสะดวกคุณธรรมที่ถูกต้อง โปร่งใส และสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรม ซึ่งจากบทสรุปดังกล่าวสามารถสรุปออกมาเป็นแผนภาพเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3.1 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

ที่มา: ผู้วิจัย

บทที่ 4

บูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม

ในบทที่ 4 นี้เป็นการบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน 3) เพื่อบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม 4) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “บูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม” พร้อมกับการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 17 รูป/คน เพื่อนำมาเขียนสรุปแบบอุปนัย ตามประเด็นของเนื้อหา ดังต่อไปนี้

4.1 กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

การสอบสวนมีความเป็นมาอย่างยาวนาน โดยถือกำเนิดเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์โลกเลยในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปุฏิกวรรค อคคัณณสูตร มีเนื้อความตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ยุคแรก เริ่มมีการจัดระเบียบทางสังคม เริ่มมีกฎหมาย เริ่มมีการแต่งตั้งผู้นำให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้า และเป็นผู้สอบสวน พิพากษา แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำอันขัดต่อหลักศีลธรรม ซึ่งในเนื้อความได้กล่าวถึง การกำเนิดมหาสมมติและธรรมอันประเสริฐสุด อันเป็นจุดเริ่มต้นของกฎเกณฑ์ทางสังคมและชนชั้นปกครอง โดยเริ่มจากพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม เช่น การลักขโมย ซึ่งนำไปสู่ ความจำเป็นในการมีผู้ควบคุม เพื่อรักษาระเบียบในหมู่มนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม

มนุษย์ได้พัฒนาสังคมไปสู่การเกิดอารยธรรมต่าง ๆ ในโลก ซึ่งอารยธรรมเหล่านั้น ล้วนต้องมีกฎหมายแนวทางในการปกครองเช่นเดียวกัน ในยุคแห่งอารยธรรม อันได้แก่ อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ อารยธรรมเมโสโปเตเมีย อารยธรรมอียิปต์โบราณ และอารยธรรมลุ่มแม่น้ำหวงเหอ มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่า อำนาจในการใช้กฎหมาย อำนาจในการสอบสวน และอำนาจในการตัดสินคดี ล้วนอยู่ภายใต้กษัตริย์ หรือที่ในยุคนั้นเปรียบว่า เป็นสมมติเทพ โดยทั้งสิ้น ในอารยธรรมแถบอุษาคเน หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิเช่น ประเทศไทยในยุคประวัติศาสตร์ ปรากฏว่า มีการใช้กฎหมาย และมีการแต่งตั้งขุนนาง เพื่อทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน เป็นผู้หาหลักฐาน ข้อเท็จจริง และรวมไปถึงการตัดสินคดี โดยแนวทางดังกล่าวนี้ ถือปฏิบัติสืบเนื่องมาถึงพนักงานสอบสวนในยุคปัจจุบัน ซึ่งเมื่อกล่าวถึงกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในยุคปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า เป็นไปตามกลไกของบทบาทหน้าที่ และหลักความยุติธรรม ซึ่งมีรายละเอียดของเนื้อหา ดังต่อไปนี้

4.1.1 บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

ในอดีตบทบาทของพนักงานสอบสวน เกิดขึ้นโดยรับการแต่งตั้งจากพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อเกิดกรณีร้องทุกข์จากประชาชน หรือมีผู้แจ้งความ พระเจ้าแผ่นดินจะทรงแต่งตั้งนางในกรมกองให้ทำการสอบสวน หาหลักฐาน สืบความจนทราบแน่ชัด จากนั้น พระองค์จะทรงแต่งตั้งขุนนางชั้นผู้ใหญ่มาเป็นผู้พิจารณาความ ปัจจุบันนับตั้งแต่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยตราเป็นพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 กำหนดให้มีพนักงานสอบสวน โดยเป็นเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ การสอบสวนความผิดทางอาญาของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในยุคเริ่มแรกเป็นอำนาจของกระทรวงมหาดไทย โดยกรมตำรวจยุคนั้นเป็นเพียงกรมหนึ่งในสังกัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งในระยะเริ่มแรกกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดให้ฝ่ายอำเภอเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนแต่เพียงฝ่ายเดียว ต่อมาเมื่อมีการโอนอำนาจการสอบสวนให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจและกำหนดให้ฝ่ายปกครองทำหน้าที่หัวหน้าพนักงานสอบสวนและควบคุมการสอบสวนในบางคดี

ต่อมา กระทรวงมหาดไทย ได้จัดตั้งเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีผลบังคับใช้ ในส่วนการบังคับบัญชากรมตำรวจได้โอนจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไปขึ้นกับนายกรัฐมนตรี ส่งผลให้กระทรวงมหาดไทยและสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องแก้ไขปัญหาเรื่องอำนาจข้ามซ้อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับอำนาจในการอนุญาต หรืออนุมัติในฐานะนายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ พระราชบัญญัติ คนเข้าเมืองฯ และพระราชบัญญัติการพนันฯ เป็นต้น ต่อมาเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 ได้มีการแก้ไขมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดเพิ่มเติมให้นายกรัฐมนตรี ในฐานะผู้บังคับบัญชาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวด้วยเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ปี 2477 ที่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบัน ซึ่งกำหนดให้มีเจ้าพนักงานผู้ที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาในยุคเริ่มแรก

ฉะนั้น บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีที่สำคัญ โดยกฎหมายได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ สำหรับการนำบุคคลผู้กระทำความผิดกฎหมายที่มีโทษทางอาญาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ ได้แก่ การสืบสวน การตรวจค้น การยึดสิ่งของที่ใช้เป็นพยานหลักฐานทางคดี การจับกุม ควบคุมตัว การสอบสวนและสรุปสำนวน มีความเห็นทางคดี เสนอพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งคดี เพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลต่อไป จนถึงขั้นตอนการ

บังคับคดีตามคำพิพากษาที่ลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดทางอาญา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำบุคคลผู้กระทำความผิดกฎหมายมาลงโทษโดยเร็ว และรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคม ซึ่งบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน สามารถแบ่งออกได้ตามตำแหน่งหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. หัวหน้างานสอบสวน มีหน้าที่เป็นหัวหน้าผู้ปฏิบัติงานสอบสวน มีอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอบสวน วางแผน อำนาจการ สั่งการ ควบคุม กำกับ ดูแล ตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลตลอดจนการปฏิบัติงานสอบสวนที่เกี่ยวกับคดีอาญาที่เกิดขึ้น รวมทั้งงานอื่น ๆ ที่มีลักษณะเกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนประกอบของงานนี้ในขอบเขตความรับผิดชอบ เพื่อแสวงหาพยานหลักฐาน และผู้กระทำความผิด อันเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยจำแนกออกเป็นงานต่าง ๆ

2. พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ มีอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบ คือ ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนรับผิดชอบสอบสวนคดีความผิดอาญาทุกประเภท

3. พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ มีอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบ คือ ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนรับผิดชอบสอบสวนคดีความผิดอาญา ทุกประเภท

4. พนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ มีอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบ คือ ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนรับผิดชอบสอบสวนคดีความผิดอาญา ทุกประเภท ยกเว้นประเภทและลักษณะของคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ

ดังนั้น พนักงานสอบสวน จึงมีบทบาทหน้าที่สอบสวนคดีอาญาทั้งปวงได้ เว้นแต่ในคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ (ป.วิ.อ.ม.121) และอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งจากการวิเคราะห์เอกสารดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิในแนวคิดเรื่องของบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ดังต่อไปนี้

IB005 ได้แสดงความเห็นว่า บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนควรมีแนวทางในการปฏิบัติงานที่เที่ยงตรง เป็นธรรมต่อทุกฝ่าย โดยยึดหลักการของกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ และมีมาตรฐาน ทำการสอบสวนเพื่อมุ่งแสวงหาความเป็นจริง โดยอาศัยพยานหลักฐานและข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ มีความเป็นอิสระในการทำงาน มีทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอ มีการสื่อสารที่เป็นมิตร โปร่งใส (วันที่ 10 เมษายน 2569)

IB006 ได้แสดงความเห็นว่า บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ต้องยึดตามหลักศีลธรรม และ ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยถือตามแนวทางปฏิบัติตามเนื้อหาสาระและสำนวนคดีที่มีความเกี่ยวข้องกับ รูปคดี ตามหลักฐานที่ปรากฏเป็นประจักษ์พยาน (วันที่ 10 มีนาคม 2569)

IB007 ได้แสดงความเห็นว่า บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน คือการสืบสวนสอบสวน เพื่อ หาความจริงว่า คดีที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอะไร โดยยึดถือตามพยานหลักฐาน ซึ่งจะนำมาใช้ในการ สนับสนุน (วันที่ 10 มีนาคม 2569)

IB008 ได้แสดงความเห็นว่า บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ต้องยึดตามหลักวิชาที่ได้ศึกษา เพื่อให้เกิดความแม่นยำในการปรับใช้หลักกฎหมาย และข้อเท็จจริงที่ปรากฏ โดยไม่ใช้การคาดเดา หรือการอนุมาน ซึ่งจะทำให้เกิดความผิดพลาดได้ (วันที่ 10 มีนาคม 2569)

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า บทบาทหน้าที่ของ พนักงานสอบสวนมีความสอดคล้องกับหลักการที่ปรากฏในตัวบทกฎหมายและเอกสารทางวิชาการ โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ตามกฎหมาย ความเป็นธรรม และความเป็นกลางในการปฏิบัติงาน กล่าวคือ พนักงานสอบสวนควร ยึดหลักศีลธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และพิจารณาคดีตามพยานหลักฐานที่ปรากฏอย่าง เป็นรูปธรรม ซึ่งบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคือการค้นหาความจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยอาศัยพยานหลักฐานเป็นสำคัญ อันเกิดจากการนำองค์ความรู้ทางวิชาการและหลักกฎหมายมา ประยุกต์ใช้ในการสอบสวนอย่างถูกต้อง โดยหลีกเลี่ยงการใช้ความเชื่อส่วนบุคคลหรือการคาดเดา เนื่องจากอาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของคดี ดังนั้น พนักงานสอบสวน ควรปฏิบัติงานด้วยความเที่ยงตรง โปร่งใส เป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ยึดหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และ ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นสำคัญ รวมทั้งควรมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานและได้รับการสนับสนุน ด้านทรัพยากรอย่างเพียงพอ

4.1.2 ความยุติธรรม

ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมขั้นแรกของสถาบันสังคม เช่นเดียวกับที่ความจริงเป็น คุณธรรมของระบบความคิด ทฤษฎีใดก็ตาม แม้จะงดงามและประหยัดเพียงใด ก็จำเป็นต้องถูกปฏิเสธ หรือแก้ไขหากมันไม่เป็นความจริง ในทำนองเดียวกัน กฎหมายและสถาบันใด ๆ ไม่ว่าจะมีความ ประสิทธิภาพและจัดวางไว้อย่างดีเพียงใด ก็จำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปหรือยกเลิกหากมันไม่ยุติธรรม แต่ละบุคคลมีความเป็นสิ่งที่ละเมิดมิได้ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของความยุติธรรม แม้แต่สวัสดิภาพของสังคม โดยรวมก็ไม่อาจลบล้างได้ ด้วยเหตุนี้ ความยุติธรรมจึงปฏิเสธแนวคิดที่ว่าความสูญเสียเสรีภาพของบาง คนสามารถทำให้ถูกต้องได้ด้วยผลประโยชน์ที่มากกว่าซึ่งผู้อื่นได้รับ มันไม่ยอมรับว่าการเสียสละที่ถูก กำหนดไว้กับคนจำนวนน้อยจะสามารถชดเชยด้วยผลได้ที่มากกว่าที่คนส่วนใหญ่ได้รับ ดังนั้น ในสังคม ที่ยุติธรรม เสรีภาพของความเป็นพลเมืองที่เท่าเทียมกันจะถือว่าเป็นสิ่งที่ตกลงกันไว้แล้ว สิทธิที่ได้รับ

การคุ้มครองโดยความยุติธรรมจะไม่ขึ้นอยู่กับการต่อรองทางการเมือง หรือการคำนวณผลประโยชน์ของสังคม สิ่งเดียวที่ทำให้เรายอมรับทฤษฎีที่ผิดพลาดได้ ก็คือการไม่มีทฤษฎีที่ดีกว่านั้น ในทำนองเดียวกัน ความยุติธรรมจะยอมรับได้ก็ต่อเมื่อมันเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อหลีกเลี่ยงความยุติธรรมที่ร้ายแรงยิ่งกว่า ในฐานะที่เป็นคุณธรรมเบื้องต้นของกิจกรรมมนุษย์ ความจริงและความยุติธรรมจึงไม่อาจประนีประนอมได้ (John Rawls, 1971, p. 4-5)

ฉะนั้น ความยุติธรรม จึงมีความสำคัญต่อทุกคนในสังคม โดยกล่าวได้ว่า ความยุติธรรมสำหรับคนทั่วไปอาจเป็นการลงโทษสำหรับความผิดทางอาญา ความยุติธรรมสำหรับผู้พิพากษาอาจเป็นการตีความกฎหมายที่ถูกต้อง และศีลธรรมอาจเป็นความยุติธรรมสำหรับนักปรัชญา ความยุติธรรมไม่ใช่แนวคิดที่หยุดนิ่ง แต่เป็นแนวคิดที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง แนวคิดเรื่องความยุติธรรมที่ได้รับค่านิยมคือการสถาปนาสังคมที่ทุกคนมีสิทธิได้รับความยุติธรรม ความชอบธรรมทางศีลธรรม และความเท่าเทียมกัน การได้รับสิ่งที่สมควรได้รับหมายถึงการทำให้สิ่งที่ถูกต้องกับคนที่ถูกและสิ่งที่ผิดกับคนผิด เช่น การลงโทษสำหรับการกระทำที่ผิดจริยธรรม แนวคิดเรื่องความยุติธรรมหมายถึงการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน แต่รวมถึงการปฏิบัติต่อบุคคลในลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกันเพื่อลงโทษสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นในอดีต (Keshav Kulshrestha, n.d.)

รอร์ลส์ เป็นนักปรัชญาร่วมสมัยที่ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรม ทฤษฎีของเขาไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การช่วยเหลือบุคคลในการรับมือกับปัญหาทางจริยธรรม แต่กล่าวถึงแนวคิดทั่วไปที่พิจารณาว่าระบบยุติธรรมทางอาญาควรประพฤติและทำงานอย่างไรในระบบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทุกคนควรตระหนักถึงทฤษฎีความยุติธรรมของรอร์ลส์ หรืออย่างน้อยก็มีความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับแนวคิดหลักที่เขาเสนอ ซึ่งทฤษฎีของ Rawls มุ่งเน้นไปที่แนวคิดเสรีนิยมและเป็นพื้นฐานสำหรับสิ่งที่หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและระบบยุติธรรมทางอาญาควรพยายามทำให้สำเร็จในสังคมที่มีความหลากหลายและเสรีนิยม โดยยึดแนวคิดบางส่วนจากทฤษฎีสัญญาทางสังคม Rawls จินตนาการถึงสังคมที่หลักการแห่งความยุติธรรมตั้งอยู่บนพื้นฐานของสัญญาทางสังคม อย่างไรก็ตาม Rawls ระบุปัญหาของสัญญาทางสังคมที่ไม่เอื้อให้เกิดความเป็นธรรมและความเสมอภาคในหมู่สมาชิกของสังคม ดังนั้นเขาจึงเสนอสัญญาทางสังคมที่เจรจากันภายใต้ม่านแห่งความไม่รู้ ในที่นี้ ผู้เข้าร่วมการเจรจาไม่ทราบว่าเชื้อชาติ เพศ การศึกษา สุขภาพ รสนิยมทางเพศ และลักษณะอื่น ๆ ของตนเป็นอย่างไร เพื่อให้สัญญาทางสังคมมีความเป็นธรรม ท้ายที่สุด Rawls ได้แย้งว่าความกังวลหลักของความยุติธรรมคือความเป็นธรรม และภายในกรอบความคิดนี้ Rawls ระบุหลักการสองประการ

1. แต่ละบุคคลย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่กว้างขวางที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับเสรีภาพที่คล้ายคลึงกันสำหรับผู้อื่น รอร์ลส์กล่าวต่อไปอีกว่า แต่ละคนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ トラบใดที่เขาหรือเธอไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2. ความไม่เท่าเทียมทางสังคมและเศรษฐกิจจะต้องได้รับการจัดการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับได้อย่างสมเหตุสมผลว่าจะเป็นประโยชน์ต่อทุกคน และเกี่ยวข้องกับตำแหน่งและหน้าที่ที่เปิดให้ทุกคนเข้าถึงได้ ในทำนองเดียวกัน ทุกคนควรมีส่วนร่วมในความมั่งคั่งของสังคม และทุกคนควรได้รับผลประโยชน์จากการกระจายความมั่งคั่ง Rawls ไม่ได้โต้แย้งว่าทุกคนควรได้รับค่าจ้างเท่ากัน แต่โต้แย้งว่าทุกคนควรได้รับประโยชน์จากรายได้ที่เป็นธรรม และมีโอกาสเข้าถึงงานที่มีค่าตอบแทนที่มีความสูงกว่า

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวของรอร์ลส์ เมื่อนำมาวิเคราะห์กับบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแล้ว จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในแต่ละคดีนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องให้ความสำคัญต่อความยุติธรรม การให้ความเป็นธรรมโดยถือว่า แต่ละบุคคลย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และความไม่เท่าเทียมทางสังคมและเศรษฐกิจจะต้องได้รับการจัดการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับได้อย่างสมเหตุสมผลว่าจะเป็นประโยชน์ต่อทุกคน

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน คือการสืบสวนคดี ตามพยานหลักฐานทั้งที่เป็นประจักษ์พยานบุคคล และสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความเชี่ยวชาญทางกฎหมาย และหลักวิทยาศาสตร์มาเป็นตัวสนับสนุน เพื่อสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม อันจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจากการการวิเคราะห์ดังกล่าว สามารถนำมาสรุปได้เป็นแผนภาพกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ดังต่อไปนี้

4.2 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เป็นการนำหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา 3 ประการ อันได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 หลักกาลามสูตร 10 มาประยุกต์ใช้เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ อันเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.2.1 หลักพรหมวิหาร 4

หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน โดยถือได้ว่า หลักพรหมวิหาร 4 เป็นฐานสำคัญที่มีความเชื่อมโยงกับบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนโดยตรง ซึ่งหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา หลักพรหมวิหาร 4 นี้ ประกอบไปด้วยหลักธรรมใหญ่ 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุติตา อุpekขา โดยหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา พรหมวิหาร 4 ปรากฏเป็นหลักธรรมสำคัญที่เปี่ยมด้วยความเมตตาและปัญญา เป็นธรรมะที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่าเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงโลก เป็นหนทางแห่งความงดงามทางจิตใจ และเป็นวิถีแห่งความสงบสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงในพระสูตรตันตปิฎก

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายละนิวรรณ์ 5 อันเป็น อุปกิเลสของใจ ทอนกำลังปัญญา แล้วจงมีใจประกอบด้วยเมตตา แผ่ไป ตลอดทิศ 1 อยู่เกิด ทิศที่ 2 ทิศที่ 3 ทิศที่ 4 ก็เหมือนกัน โดยนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง จงมีใจประกอบด้วยเมตตาอัน ไพบุลย์ เป็นมหรรคหาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีกรรม เปียดเบียน แผ่ไปทั่วโลก ในที่ทุกสถาน อันมีสัตว์ทุกหมู่เหล่า อยู่เกิด จงมีใจประกอบด้วยกรุณา... จงมีใจประกอบด้วยมุทิตา... จงมีใจประกอบด้วยอุเบกขา...” (ส.ม. 30/575-578/310-311)

จากพระพุทธดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า เมื่อพนักงานสอบสวนมีฐานแห่งใจตั้งมั่นด้วยหลักแห่งพรหมวิหาร 4 การปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ความเป็นธรรม จึงมิได้จำกัดอยู่ที่ผู้ใดผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งก่อนที่กระบวนการสอบสวนจะสิ้นสุดลง พนักงานสอบสวนนั้น ได้ให้ความเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย จนกว่าเมื่อการสืบสวนสอบสวนเป็นไปตามข้อมูลหลักฐาน อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงในรูปคดีแล้ว เมื่อนั้นพนักงานสอบสวน จำเป็นต้องปฏิบัติตามหน้าที่ เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย และการให้ความเป็นธรรมต่อผู้ได้รับความเสียหาย ตัวอย่างเช่น เรื่องการโจทก์พระภิกษุณีที่ตั้งครรภ์ ซึ่งปรากฏในอรรถกถาชาดก ดังเนื้อความว่า พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่าภิกษุณีรูปนี้ตั้งครรภ์มาก่อนการอุปสมบท ขณะที่ยังดำรงสถานะเป็นคฤหัสถ์ มิได้ตั้งครรภ์ภายหลังการบวชแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม พระองค์ทรงตระหนักว่าหากไม่มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างชัดเจน อาจเป็นช่องทางให้บุคคลภายนอกหรือกลุ่มที่มีทัศนคติเป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธศาสนา นำเหตุการณ์ดังกล่าวไปกล่าวหาและสร้างความเสื่อมเสียแก่คณะสงฆ์ได้ ดังนั้น พระองค์จึงทรงเห็นสมควรให้มีการวินิจฉัยข้อพิพาทดังกล่าวอย่างเปิดเผยต่อหน้าสาธารณชนและบุคคลสำคัญของบ้านเมือง ดังมีเนื้อความปรากฏ ดังต่อไปนี้

“ในวันรุ่งขึ้น พระพุทธเจ้าจึงโปรดให้เชิญพระเจ้าโกศล พร้อมทั้งคหบดีและอุบาสกอุบาสิกาผู้มีชื่อเสียง ได้แก่ อนาถบิณฑิกเศรษฐี จูฬอนาถบิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขา มหาอุบาสิกา ตลอดจนตระกูลสำคัญอื่น ๆ เข้าร่วมเป็นสักขีพยาน เมื่อที่ประชุมซึ่งประกอบด้วยพุทธบริษัททั้งสิ้นพร้อมแล้ว พระองค์ทรงมอบหมายให้พระอุบาลีเถระดำเนินการตรวจสอบและวินิจฉัยกรณีดังกล่าว พระอุบาลีเถระได้เชิญนางวิสาขา มหาอุบาสิกา ซึ่งเป็นสตรีที่ได้รับการยอมรับในสังคมให้ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ของภิกษุณีรูปนั้น โดยพิจารณาระยะเวลาการบวชและอายุครรภ์อย่างละเอียด ภายหลังการตรวจสอบอย่างรอบคอบ นางวิสาขาทราบว่าภิกษุณีรูปดังกล่าวได้ตั้งครรภ์มาก่อนการบวชจริง มิได้เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นภายหลังการอุปสมบท เมื่อได้รับรายงานผลการตรวจสอบ พระอุบาลีเถระจึงประกาศให้ภิกษุณีรูปนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จากข้อ

กล่าวหา ท่ามกลางที่ประชุมของพุทธบริษัททั้งสี่ อันเป็นการยืนยันถึงความเป็นธรรมและความโปร่งใสในการพิจารณาคดี ภิกษุณีรูปนั้นจึงได้รับการยอมรับกลับคืนสู่คณะสงฆ์โดยปราศจากข้อครหา และได้แสดงความเคารพต่อพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ก่อนกลับไปพำนักร่วมกับภิกษุณีทั้งหลาย ต่อมาเมื่อครั้นเจ้าริณฺณครบกำหนด ภิกษุณีรูปนั้นได้ให้กำเนิดบุตรชายผู้มีบุญญาธิการและมีอานุภาพมาก ซึ่งในคัมภีร์พระพุทธศาสนาระบุว่าเป็นผู้ที่เคยตั้งความปรารถนาไว้ ณ เบื้องพระบาทของพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระในอดีตกาล” (ขุ.ธ.อ. 03/173-174)

จากเนื้อความตัวอย่างดังกล่าวนี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงรู้ล่วงหน้าอยู่แล้วว่า พระภิกษุณีได้ตั้งครุณมาก่อนหน้าที่จะบรรพชาแล้ว แต่เพื่อความความจริงนั้นปรากฏโดยไม่เกิดข้อกังขา พระองค์จึงทรงให้มีการวินิจฉัย ซึ่งผู้ที่จะมาวินิจฉัยนี้ ต้องเป็นผู้ที่ตั้งมั่นในพรหมวิหารธรรม และมีความตรงไปตรงมา เพื่อที่จะได้ให้ความเป็นธรรมนั้น เกิดมีขึ้นต่อผู้ถูกโจทก์ เมื่อมิได้กระทำความผิด หรือถูกใส่ความจากผู้โจทก์

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของพนักงานสอบสวน จึงเป็นไปเพื่อการลดความทุกข์ให้กับผู้เสียหาย ด้วยการมอบความยุติธรรม และความเที่ยงธรรมให้เห็นเป็นประจักษ์ ส่วนการที่ผู้ต้องหาจะต้องถูกดำเนิน และถูกลงโทษตามกฎหมายนั้น เป็นเรื่องของการใช้หลักอุเบกขาที่ว่า สัตว์โลกทั้งหลายล้วนเป็นไปตามกรรม เมื่อกระทำความใดไว้จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมที่จะได้รับผลของกรรมนั้น ซึ่งจากการวิเคราะห์เอกสารดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิในแนวคิดเรื่องของการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนด้วยหลักพรหมวิหาร 4 ดังต่อไปนี้

IB003 ได้แสดงให้เห็นว่า หลักพรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมภายในตัวของพนักงานสอบสวนที่พึงจะมี อันเป็นฐานของใจ เป็นฐานของความคิด ที่จะนำไปส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรม และการแก้ไขปัญหอันเกิดจากความอยุติธรรม ที่มีฐานมาจากอคติ 4 (วันที่ 15 เมษายน 2569)

IB005 ได้แสดงให้เห็นว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการสอบสวน จะสามารถทำให้พนักงานสอบสวนมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่ควรอยู่ประจำจิตของผู้ที่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น คือ สำหรับบุคคลทั่วไป ควรมีจิตประกอบด้วยเมตตา ความเป็นเพื่อนมิตร หวังดี ปรารถนาดี ต้องการให้คนทั่วไปมีความสุข เจริญก้าวหน้า ประสบความสำเร็จ สำหรับบุคคลที่ประสบความทุกข์และความยากลำบากในชีวิต ควรมีจิตประกอบด้วยกรุณา มีความต้องการให้เขาพ้นจากทุกข์และความยากลำบากนั้น มีความต้องการช่วยเหลือ ทำให้ความทุกข์หมดไปจากผู้อื่นหรือช่วยทำให้ทุกข์บรรเทาลง สำหรับบุคคลผู้มีความสุขและประสบความสำเร็จ ควรมีจิตประกอบด้วยมุทิตา พลอยยินดีในความสุขและความสำเร็จของผู้อื่น มีความ

ปรารถนาให้เขามีความสุขอยู่นาน ๆ สิ่งที่เขาได้มาก็ให้อยู่นาน ๆ อย่าได้หมดไป และสำหรับบุคคลทั้งหมด ควรมีจิตประกอบด้วยอุเบกขา เข้าใจว่า คนทั้งหลายล้วนเป็นไปตามกรรมของตน แม้เราจะมีจิตเมตตา ต้องการให้เขาเจริญก้าวหน้า มีจิตกรุณา ต้องการให้เขาพ้นจากทุกข์ มีจิตมุทิตา ต้องการเห็นเขาอยู่ดีมีความสุขนาน ๆ แต่ทุกอย่างก็อาจไม่เป็นตามที่ต้องการนั้น เนื่องจากทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตน จึงต้องมีจิตเป็นกลางต่อความสุขและความทุกข์ที่ผู้อื่นได้รับ และมีจิตเป็นกลางต่อความดีและความชั่วที่ผู้อื่นได้ทำ แล้วพิจารณาตามกฎหมายหรือกฎระเบียบของบ้านเมืองต่อไป ในการใช้หลักการนี้ อุเบกขาเป็นหลักที่ครอบคลุมหลักอื่น ๆ คือพิจารณาด้วยใจที่เป็นกลางตามสิ่งที่ผู้อื่นได้ทำ สอบสวนอย่างเป็นกลางเปรียบเทียบกับตัวบทกฎหมายที่เขียนไว้ เมื่อประกอบเมตตา กรุณา มุทิตา เข้าไป ก็จะทำให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพ (วันที่ 10 เมษายน 2569)

IB015 ได้แสดงความเห็นว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการสอบสวนนั้น สามารถทำให้พนักงานสอบสวนเกิดคุณพินิจที่เป็นโดยอย่างมีสติ มีปัญญารอบครอบ และมีความเห็นใจผู้ประสบความทุกข์จากการเป็นผู้เสียหายในคดี (วันที่ 21 มีนาคม 2569)

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เพื่อส่งเสริมความยุติธรรม ความเป็นกลาง และประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนการสอบสวนคดีอาญา โดยหลักพรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ควรประจำอยู่ในจิตใจของพนักงานสอบสวน เนื่องจากเป็นรากฐานของความคิดและการตัดสินใจในการปฏิบัติหน้าที่ โดยคุณธรรมดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้พนักงานสอบสวนสามารถดำเนินงานด้วยความยุติธรรม และลดปัญหาที่เกิดจากอคติหรือความลำเอียงในการพิจารณาคดี อันเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมได้ แนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพรหมวิหาร 4 มิได้เป็นเพียงหลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกภายในที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมและคุณพินิจของผู้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม

การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในบริบทของการสอบสวน โดยเห็นว่าหลักธรรมดังกล่าวเป็นคุณธรรมที่ผู้ปฏิบัติงานซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลากหลายฝ่ายควรยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ กล่าวคือ เมตตา ช่วยให้นักงานสอบสวนมีความปรารถนาดีและปฏิบัติต่อบุคคลทุกฝ่ายด้วยความเป็นมิตร กรุณา ช่วยให้เกิดความเข้าใจและเห็นใจผู้ที่กำลังได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับผลกระทบจากคดี มุทิตา ช่วยส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อความสำเร็จหรือความสุขของผู้อื่นโดยปราศจากความอิจฉาริษยา และ อุเบกขา ช่วยให้ผู้สามารถวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยให้อารมณ์ ความรู้สึกส่วนตัว หรือความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเข้ามามีอิทธิพลต่อการพิจารณาข้อเท็จจริงและการใช้ดุลพินิจ ซึ่งจะเห็นได้ว่า อุเบกขาเป็นหลักธรรมที่ครอบคลุมองค์ประกอบอื่น ๆ ของพรหมวิหาร 4 เนื่องจากแม้พนักงานสอบสวนจะมีความเมตตา กรุณา หรือมุทิตาต่อบุคคลใดก็ตาม แต่การตัดสินใจในทางคดีจำเป็นต้อง

ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลางและข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามพยานหลักฐาน โดยต้องพิจารณาประกอบกับบทบัญญัติของกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง การมีอุเบกขาจึงช่วยให้การสอบสวนเป็นไปอย่างเที่ยงธรรม ปราศจากอคติ และสามารถรักษาความสมดุลระหว่างความเห็นอกเห็นใจต่อบุคคลกับการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการสอบสวนสามารถช่วยให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจได้อย่างมีสติและรอบคอบมากขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมการพิจารณาข้อเท็จจริงด้วยปัญญาและความเข้าใจในสภาพความทุกข์ของผู้เสียหาย ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความละเอียดอ่อนและคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งกล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางทางจริยธรรมที่สามารถเสริมสร้างคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการสร้างความเป็นธรรม ความเป็นกลาง และการใช้ดุลพินิจอย่างรอบคอบ อันจะนำไปสู่การแสวงหาความจริงตามข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานโดยปราศจากอคติ นอกจากนี้ หลักพรหมวิหาร 4 ยังช่วยให้พนักงานสอบสวนสามารถปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้องและเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการอำนวยความยุติธรรมแก่สังคมอย่างแท้จริง

4.2.2 หลักอคติ 4

หลักอคติ 4 เป็นอุปสรรคทางใจที่บดบังความยุติธรรมและความถูกต้องในการตัดสินใจของมนุษย์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว แต่ส่งผลกระทบรุนแรงทั้งต่อบุคคลและสังคม อคติเหล่านี้ประกอบด้วย ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ซึ่งหมายถึง ความลำเอียงเพราะรัก เพราะโกรธ เพราะหลง และเพราะกลัวตามลำดับ เมื่อจิตใจตกอยู่ภายใต้อคติ ก็ย่อมบิดเบือนความจริง มองสิ่งต่าง ๆ ผ่านอารมณ์มากกว่าเหตุผล การปล่อยให้อคติเข้าครอบงำจึงทำให้การตัดสินใจคลาดเคลื่อนและก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมได้อย่างไม่รู้ตัว ในโลกที่เต็มไปด้วยความแตกต่างและความเห็นหลากหลาย การรู้เท่าทันอคติเป็นเสมือนเกราะป้องกันไม่ให้หลงไปตามกระแสอารมณ์ พึงตระหนักเสมอว่าใจที่เป็นกลางและเปิดกว้างเท่านั้น จึงจะมองเห็นความจริงได้อย่างแจ่มชัด อคติ 4 จึงเป็นเครื่องเตือนใจให้เราฝึกสติและใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลและยุติธรรม

ในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา หลักอคติ 4 มีปรากฏในพระสูตร 2 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกปรากฏอยู่ในพระสูตรตัตตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต ปฐมอคตีสสูตร และทติยอคตีสสูตร โดยเนื้อความของทั้ง 2 พระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าทรงเริ่มต้นด้วยการตรัสเกี่ยวกับเหตุแห่งความลำเอียง 4 ประการ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความลำเอียง 4 ประการนี้ ความลำเอียง 4 คืออะไร คือลำเอียงเพราะชอบกัน ลำเอียงเพราะชังกัน ลำเอียงเพราะเขลา ลำเอียงเพราะกลัว ภิกษุทั้งหลาย นี่แลความลำเอียง 4 ประการ บุคคลใดประพฤติกว้างธรรม เพราะ ความชอบกัน เพราะความ

ชังกัน เพราะความกลัว เพราะความเขลา ยศของบุคคล นั้นย่อมเสื่อม เหมือนดวงจันทร์ข้างแรม ฉะนั้น (อง.จตุกก. 35/17/48) และในส่วนของพระสูตรที่ 2 พระพุทธเจ้าทรงคุณแห่งการเป็นผู้ไม่มีความลำเอียง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความไม่ลำเอียง 4 ประการนี้ ความ ไม่ลำเอียง 4 คืออะไร คือไม่ลำเอียงเพราะชอบกัน ไม่ลำเอียงเพราะชังกัน ไม่ลำเอียงเพราะเขลา ไม่ลำเอียงเพราะกลัว ภิกษุทั้งหลาย นี้แล ความไม่ลำเอียง 4 ประการ บุคคลใดไม่ประพฤติล่วงธรรม เพราะความชอบกัน เพราะความชังกัน เพราะความกลัว เพราะความเขลา ยศของ บุคคลนั้นย่อมเพิ่มพูน เหมือนดวงจันทร์ข้างขึ้น ฉะนั้น” (อง.จตุกก. 35/18/49)

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวนี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว จะเห็นได้ว่า หลักอคติ 4 เป็นส่วนที่ทำให้กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่เป็นไปตามกรอบของพยานหลักฐาน หรือความจริงเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้น เนื่องด้วยถ้าพนักงานสอบสวนมีใจอันประกอบด้วยอคติ 4 แล้ว ก็ไม่สามารถจะนำความยุติธรรมให้เกิดขึ้นต่อตัวผู้เสียหาย หรือต่อสังคมในภาพรวมได้ ดังนั้น สิ่งที่พนักงานสอบสวนควรละเว้น คือ อคติ 4 คือความลำเอียง โดยมีใจปราศจากความชอบความพอใจต่อบุคคลฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษ ความเกลียดชังไม่พอใจ ความหลงไม่รู้ไม่สืบหาข้อเท็จจริง และการกลัวต่ออำนาจ อิทธิพล การรับสินบนจากโครงข่ายอำนาจโดยไม่ชอบธรรม ซึ่งจากการวิเคราะห์เอกสารดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิในแนวคิดเรื่องของการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนด้วยหลักอคติ 4 ดังต่อไปนี้

IB002 ได้แสดงให้เห็นว่า การเว้นอคติ 4 เป็นการไม่มีอคติต่อผู้มาแจ้งความ หรือต่อผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งการเว้นอคตินี้ เพื่อที่จะทำให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาได้ข้อเท็จจริงมากขึ้น ไม่มีลำเอียง และสามารถเชื่อมโยงรูปคดีให้สอดคล้องกับหลักการทางกฎหมาย (วันที่ 12 เมษายน 2569)

IB003 ได้แสดงให้เห็นว่า หลักอคติ 4 เป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่ทำให้การสืบสวนสอบสวนเกิดความบกพร่อง ซึ่งประกอบไปด้วย ฉันทาคติ ความรัก ความพอใจ โทสะคติ ความเกลียดชัง ความโกรธ ความไม่ชอบ โมหติ ความหลง คือไม่รู้ว่าเป็นเท็จ เป็นจริง การหลงไปตามคำพูด หลงไปตามคำชี้ชวน หรือสภาพแวดล้อม พยาคติ การกลัวอำนาจ การกลัวอิทธิพล ฉะนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนมีใจประกอบด้วยอคติทั้ง 4 นี้ จึงเป็นเหตุให้ความยุติธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งสิ่งที่พนักงานสอบสวนพึงมี คือ การไม่มีอคติทั้ง 4 เข้ามาเกี่ยวข้อง (วันที่ 15 เมษายน 2569)

IB005 ได้แสดงให้เห็นว่า การนำหลักอคติ 4 มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการสอบสวน จะสามารถทำให้พนักงานสอบสวนมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรม ไม่นำความรู้สึกภายในใจของผู้ทำการสอบสวนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการกระบวนการสอบสวนดำเนินไปตามระบบที่วางไว้ ตรวจสอบตามหลักฐานและข้อมูลที่เป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่รัก บุคคลที่ไม่รัก หรือผู้มีอำนาจ ก็ใช้มาตรฐานเดียวกัน สามารถชี้แจงต่อผู้สงสัยได้

ชัดเจน ไม่เกิดการแบ่งแยกฝ่ายรัก ฝ่ายชัง ฝ่ายผู้มีอำนาจ นำมาซึ่งความยุติธรรม ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการสอบสวนและกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด (วันที่ 10 เมษายน 2569)

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า หลักอคติ 4 เป็นหลักการสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้พนักงานสอบสวนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เที่ยงธรรม และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยุติธรรมและความน่าเชื่อถือให้แก่กระบวนการสอบสวนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยรวม โดยการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะต้องเว้นจากอคติ 4 เนื่องจากช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานไม่เกิดความลำเอียงต่อผู้แจ้งความ ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดี การปราศจากอคติจะทำให้พนักงานสอบสวนสามารถพิจารณาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาและรอบด้าน ส่งผลให้การรวบรวมพยานหลักฐานมีความถูกต้องมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้สามารถเชื่อมโยงข้อเท็จจริงของคดีกับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอำนวยความยุติธรรม

ผลกระทบของอคติ 4 ที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติงานสอบสวน ประกอบด้วย ฉันทาคติ คือความลำเอียงเพราะความรักหรือความพอใจ โทษาคติ คือความลำเอียงเพราะความโกรธหรือความไม่ชอบ โมหาคติ คือความลำเอียงอันเกิดจากความหลง ความไม่รู้ข้อเท็จจริง หรือการคล้อยตามข้อมูลโดยขาดการไตร่ตรอง และ ภัยาคติ คือความลำเอียงอันเกิดจากความหวาดกลัวต่ออำนาจ อิทธิพล หรือแรงกดดันจากภายนอก ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าอคติทั้ง 4 ประการนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การสืบสวนสอบสวนเกิดข้อบกพร่องและนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมในการดำเนินคดี เนื่องจากการตัดสินใจของพนักงานสอบสวนอาจถูกครอบงำด้วยอารมณ์ ความรู้สึก หรือแรงกดดันส่วนบุคคล มากกว่าการพิจารณาบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ดังนั้น สิ่งสำคัญที่พนักงานสอบสวนพึงยึดถือคือการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอคติทั้งสี่ประการดังกล่าว

การนำหลักอคติ 4 มาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ เป็นการควบคุมตนเองไม่ให้อารมณ์ ความรู้สึก หรือผลประโยชน์ส่วนตัวเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการสอบสวน โดยการดำเนินงานทุกขั้นตอนต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบ ระเบียบ กฎหมาย และพยานหลักฐานที่ตรวจสอบได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิด บุคคลที่มีความขัดแย้งส่วนตัว หรือบุคคลที่มีอำนาจและอิทธิพล ก็ต้องได้รับการปฏิบัติภายใต้มาตรฐานเดียวกัน หลักการดังกล่าวจะช่วยให้พนักงานสอบสวนสามารถอธิบายเหตุผลในการดำเนินคดีได้อย่างชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ อันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการเว้นจากอคติ 4 เป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมความเป็นกลางและความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน โดยอคติทั้ง 4 ถูกมองว่าเป็นปัจจัยภายในที่อาจบิดเบือนการรับรู้ข้อเท็จจริง การประเมินพยานหลักฐาน และการใช้ดุลพินิจทางกฎหมาย หากพนักงานสอบสวนสามารถควบคุมและหลีกเลี่ยงอคติ 4 เหล่านี้ได้ จะทำให้การสอบสวนเป็นไปตามข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายอย่างแท้จริง

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอคติ 4 ในบริบทของการสอบสวนมิได้หมายถึงการนำอคติมาใช้ แต่เป็นการตระหนักรู้และหลีกเลี่ยงอคติทั้งสี่ประการ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ อันจะนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่าย การสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม และการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.3 หลักกาลามสูตร 10

หลักกาลามสูตร 10 เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการแสวงหาความรู้โดยเสรี ใจความสำคัญของหลักกาลามสูตร 10 นี้ หมายถึงคำสอนที่ปราศจากความคลั่งไคล้ ความลำเอียง ความยึดมั่น และความไม่ยอมรับความแตกต่าง แต่ทว่า หลักกาลามสูตร 10 คือหลักความสมเหตุสมผลของธรรมะ เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏชัดเจนที่สุดในการเปิดรับการพิจารณาอย่างรอบคอบในทุกขั้นตอนของหนทางสู่การตรัสรู้แท้จริง และเป็นการฝึกฝนเพื่อแสวงหาปัญญา ในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักกาลามสูตร 10 แก่ชาวเกสปุตรนิคม ดังความที่ว่า

“ท่านอย่าได้ถือโดยได้ฟังตามกันมา อย่าได้ถือโดยลำดับสืบ ๆ กันมา อย่าได้ถือโดยความตื่นว่า ได้ยินอย่างนี้ ๆ อย่าได้ถือโดยอ้างตำรา อย่าได้ถือโดยเหตุนึกเดาเอา อย่าได้ถือโดยนัยคือคาดคะเน อย่าได้ถือโดยความตรึกตามอาการ อย่าได้ถือโดยชอบใจว่า ต้องกันลัทธิของตน อย่าได้ถือโดยเชื่อว่า ผู้พูดสมควรจะเชื่อได้ อย่าได้ถือโดยความนับถือว่า สมณะผู้นี้ เป็นครูของเรา เมื่อใดท่านรู้ด้วยตนนั้นแล้วว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้ดีเตียน ธรรมเหล่านี้ใครประพฤติดีเต็มที่แล้ว เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อทุกข์ ดังนี้ ท่านควรละธรรมเหล่านั้นเสีย เมื่อนั้น” (อง.ติก. 34/505/338-339)

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว เมื่อนำมาวิเคราะห์ จะเห็นได้ว่า หลักกาลามสูตรนั้น เป็นหลักของความเป็นเหตุเป็นผล การที่ไม่ควรเชื่อสิ่งใดก่อน เมื่อยังมีได้เห็นเป็นประจักษ์ หรือมีการวิเคราะห์ไตร่ตรองรอบด้าน เพื่อให้ได้บทสรุปที่แท้จริง ดังนั้น หลักกาลามสูตร จึงเป็นหลักที่เข้ามาส่งเสริมให้กระบวนการทำงานของพนักงานสอบสวน เป็นไปตามระบบ กล่าวคือ การที่พนักงานสอบสวนจะสรุปสำนวนคดีในแต่ละครั้ง มิได้เกิดขึ้นโดยการเชื่อในหลักฐานเพียงฝ่ายเดียว แต่เกิดจากการพิจารณาหลักฐานต่าง ๆ อย่างรอบด้าน จนกระทั่งทราบถึงความจริงที่เกิดขึ้น จากนั้นพนักงานสอบสวน จึงจะสรุปสำนวนคดี โดยหลักการดังกล่าวนี้ เป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน คำนึงเชื่อถือ และยังสะท้อนให้เห็นกระบวนการยุติธรรมที่เป็นระบบ ซึ่งจากการวิเคราะห์เอกสารดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิในแนวคิดเรื่องของการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนด้วยหลักกาลามสูตร 10 ดังต่อไปนี้

IB002 ได้แสดงความเห็นว่า หลักกาลามสูตร 10 คือความไม่ปรักใจเชื่อก่อน ไม่ต้องเชื่อกับสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง เพราะว่า จะทำให้การไตร่ตรองด้วยเหตุด้วยผลเกิดขึ้นมา ตรงกันข้าม ถ้าเชื่อก่อน

อาจจะทำให้เกิดอคติต่อการสอบสวน เพราะฉะนั้น ไม่เชื่อก่อน และซักถามเพื่อให้เกิดความมั่นใจกับ
 สิ่งเหล่านั้น (วันที่ 12 เมษายน 2569)

IB005 ได้แสดงความเห็นว่า การนำหลักกาลามสูตร 10 มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการ
 สอบสวน จะสามารถทำให้พนักงานสอบสวนมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นหลักในการ
 พิจารณาข้อมูลต่าง ๆ ให้รอบคอบและรอบด้าน โดยวิเคราะห์จากการกระทำที่ปรากฏหลักฐานชัดเจน
 และผลที่เกิดขึ้นเป็นหลัก หลักการนี้มีว่า อย่าปลงใจเชื่อเพราะการฟังตาม ๆ กันมา เพราะการถือสืบ
 ๆ กันมา เพราะการเล่าลือ เพราะการอ้างตำรา เพราะตรรกะ เพราะการอนุมาน เพราะการคิดตรอง
 ตามแนวเหตุผล เพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่วิเคราะห์ไว้แล้ว เพราะเห็นว่ามีลักษณะน่าจะเป็นไปได้
 เพราะนับถือว่าท่านผู้นี้เป็นครูของเรา ต้องใช้การสอบสวนจนรู้ได้ด้วยตนเอง พิจารณาให้ชัดว่า สิ่งใด
 ที่เป็นอกุศลหรือมีโทษเมื่อนั้นพึงละเสีย สิ่งใดเป็นกุศลหรือไม่มีโทษ พึงถือปฏิบัติในสิ่งนั้น เมื่อใช้
 หลักการนี้ ก็จะทำให้การพิจารณาหลักฐานหรือข้อมูลต่าง ๆ มีความรอบคอบและระมัดระวัง เพราะ
 หลักฐานหรือข้อมูลบางอย่างอาจจะถูกปลอมแปลงได้ ต้องวิเคราะห์ความเป็นไปได้ให้รอบด้าน ไม่
 รีบด่วนตัดสินใจ (วันที่ 10 เมษายน 2569)

IB016 ได้แสดงความเห็นว่า หลักกาลามสูตร 10 เป็นหลักการที่พนักงานสอบสวนพึงถือ
 ปฏิบัติ โดยการไม่เชื่ออะไรที่ยังไม่ปรากฏหลักฐานอย่างแน่ชัด ควรแสวงหาพยานหลักฐานให้แน่ชัดว่า
 คดีความที่เกิดขึ้นนั้น ล้วนมีหลักฐานรองรับ (วันที่ 20 มีนาคม 2569)

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า หลักกาลามสูตร 10 เป็น
 หลักธรรมที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการสอบสวน เนื่องจาก
 เป็นหลักแห่งการใช้เหตุผล การตรวจสอบข้อเท็จจริง และการพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบก่อน
 ตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนที่ต้องอาศัยพยานหลักฐาน
 และข้อเท็จจริงเป็นพื้นฐานในการดำเนินคดี ซึ่งหลักกาลามสูตร 10 นั้นเป็นหลักการที่สอนให้บุคคลไม่
 ด่วนเชื่อข้อมูลหรือข้อกล่าวหาใด ๆ เพียงเพราะได้ยินได้ฟังมา แต่ควรพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผล
 และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเสียก่อน แนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ
 พนักงานสอบสวน เนื่องจากหากเกิดการเชื่อข้อมูลล่วงหน้าโดยปราศจากการตรวจสอบ อาจส่งผลให้
 เกิดอคติในการสอบสวน และทำให้การพิจารณาคดีขาดความเป็นกลางได้ ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึง
 ควรใช้การซักถาม การตรวจสอบและการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม เพื่อสร้างความมั่นใจใน
 ข้อเท็จจริงก่อนที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ประกอบการวินิจฉัยคดี

หลักกาลามสูตร 10 ยังเป็นแนวทางที่ช่วยให้พนักงานสอบสวนสามารถพิจารณาข้อมูลและ
 พยานหลักฐานได้อย่างรอบด้าน โดยไม่ด่วนเชื่อข้อมูลเพียงเพราะเป็นคำบอกเล่า เป็นความเชื่อที่สืบ
 ทอดกันมา เป็นข่าวลือ เป็นข้อความในตำรา หรือแม้แต่เป็นข้อมูลที่ดูมีเหตุผลตามหลักตรรกะหรือ
 ทฤษฎีต่าง ๆ หากยังไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนรองรับ หลักการสำคัญคือการตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วย

ตนเองและพิจารณาจากผลที่ปรากฏจริงเป็นสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าหลักธรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกระบวนการสอบสวน เนื่องจากพนักงานสอบสวนต้องเผชิญกับข้อมูลจากหลายแหล่ง ซึ่งบางกรณีอาจมีการบิดเบือนหรือปลอมแปลงพยานหลักฐานได้ การใช้หลักกาลามสูตร 10 จึงช่วยให้เกิดความรอบคอบ ระมัดระวัง และไม่เร่งรีบในการสรุปข้อเท็จจริงของคดี ซึ่งหลักกาลามสูตร 10 พนักงานสอบสวนควรยึดถือมาเป็นแนวทางการปฏิบัติ โดยเฉพาะการไม่ปลงใจเชื่อสิ่งใดจนกว่าจะปรากฏพยานหลักฐานที่ชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้ ผู้ปฏิบัติงานควรแสวงหาพยานหลักฐานที่เพียงพอและน่าเชื่อถือ เพื่อยืนยันข้อเท็จจริงของคดีและรองรับการใช้ดุลพินิจทางกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินคดีตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงมากกว่าความเชื่อหรือความคิดเห็นส่วนบุคคล

หลักกาลามสูตร 10 เป็นเครื่องมือทางความคิดที่ช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนให้เป็นไปตามหลักเหตุผลและหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยหลักธรรมดังกล่าวช่วยป้องกันการด่วนสรุป การตัดสินใจจากความเชื่อส่วนตัว หรือการยอมรับข้อมูลโดยปราศจากการตรวจสอบ ซึ่งอาจนำไปสู่ความคลาดเคลื่อนในการสอบสวนได้ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการแสวงหาความจริง เนื่องจากกระตุ้นให้พนักงานสอบสวนใช้วิจารณญาณในการประเมินข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบ พร้อมทั้งตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานก่อนนำมาใช้ประกอบการวินิจฉัยคดี อันจะช่วยลดความเสี่ยงจากการถูกชี้แจงด้วยข้อมูลที่ผิด ๆ ขาดมูล หรืออคติที่อาจแฝงอยู่ในกระบวนการสอบสวน

ดังนั้น การนำหลักกาลามสูตร 10 มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ช่วยส่งเสริมให้การสอบสวนเป็นไปอย่างมีเหตุผล รอบคอบ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของพยานหลักฐานที่ตรวจสอบได้ อันนำไปสู่การใช้ดุลพินิจอย่างเหมาะสม ความเป็นธรรมในการดำเนินคดี และการสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุปได้ว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ประกอบไปด้วยหลักธรรม 3 ประการ คือ หลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 ซึ่งทั้ง 3 หลักธรรมนี้ ช่วยส่งเสริมให้กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เกิดความยุติธรรม ประกอบด้วยความเป็นเหตุเป็นผลที่ผ่านการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ และมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งจากการวิเคราะห์ดังกล่าว สามารถนำมาสรุปได้เป็นแผนภาพหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ดังต่อไปนี้

4.3 การบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม

การบูรณาการโดยการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เพื่อเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ในงานวิจัยได้นำหลักธรรม 3 ประการ อันได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10

มาบูรณาการ ซึ่งจากการศึกษาหลักธรรมดังกล่าวสามารถนำมาส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวน โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

4.3.1 ด้านคุณธรรมจริยธรรม

การบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม ในด้านคุณธรรมจริยธรรม จะเห็นได้ว่า พนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยถือหลักพรหมวิหาร 4 มาเป็นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือ หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่มุ่งทำลายความมีอคติ 4 ประการ คือ ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะหลง ลำเอียงเพราะกลัว ซึ่งโดยพื้นฐานแล้ว เป็นการสร้างความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น เมื่อเห็นผู้อื่นประสบทุกข์ ก็พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ โดยที่ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ แม้แต่ผู้ที่ถูกดำเนินคดีก็ตาม หากพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินคดีนั้น ก็ได้ทำไปเพราะความโกรธ ความไม่พอใจ แต่ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามข้อกฎหมายที่กำหนดไว้โดยทั้งสิ้น ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนปฏิบัติตนอยู่ในหลักพรหมวิหาร 4 และยังประกอบไปด้วยการใช้หลักเหตุผลเข้ามาประกอบในการทำงานสอบสวนต่าง สิ่งเหล่านี้ย่อมที่จะสะท้อนให้เห็นคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามภายในตัวของพนักงานสอบสวน ที่มุ่งหมายให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน ซึ่งจากการวิเคราะห์เอกสารดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ ในการบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม ด้านคุณธรรมจริยธรรมดังต่อไปนี้

IB005 ได้แสดงความเห็นว่า เมื่อนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้จะทำให้พนักงานสอบสวนมีคุณธรรมในจิตประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา โดยมองทุกคนล้วนมาตามกรรมไปตามกรรม มีความเป็นเพื่อนมิตร มีจิตหวังดี คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ยินดีที่เขามีความสุข ซึ่งรวมถึงผู้สอบสวนด้วย ทำให้มีจิตใจที่ดีงาม เป็นกุศล พร้อมทำหน้าที่ เมื่อนำหลักออคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 มาใช้ จะทำให้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่ของตนอย่างดี เทียบตรงตามด้วยบทกฎหมาย โดยการพิจารณาตามหลักฐานและข้อมูลอย่างรอบคอบ จะทำให้มีจริยธรรม ไม่ทำสิ่งที่ไม่ดีจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน ไม่ผิดกฎระเบียบและไม่ผิดศีลธรรม (วันที่ 10 เมษายน 2569)

IB009 ได้แสดงความเห็นว่า ในด้านคุณธรรมจริยธรรม หลักพุทธธรรมได้เข้ามาส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เป็นไปโดยความซื่อสัตย์ สุจริต ซึ่งการปฏิบัติงานสอบสวนก็จะเกิดผลดีต่อสังคมส่วนรวม (วันที่ 4 มีนาคม 2569)

IB013 ได้แสดงความเห็นว่า การบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม ในด้านคุณธรรมจริยธรรม จะเห็นได้ว่า พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีคุณธรรม ปฏิบัติตน

อยู่ภายใต้หลักแห่งจริยธรรมมากขึ้น มีจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อทั้งผู้เสียหาย และผู้ต้องหาอย่างปราศจากความลำเอียง (วันที่ 17 มีนาคม 2569)

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน โดยการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน จะช่วยหล่อหลอมให้พนักงานสอบสวนมีคุณธรรมประจำจิตใจ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับคดี โดยมองทุกคนอย่างเป็นมิตร มีความปรารถนาดี พร้อมให้ความช่วยเหลือผู้ที่กำลังประสบความทุกข์ และยินดีต่อความสุขหรือความสำเร็จของผู้อื่น ขณะเดียวกันก็สามารถวางใจเป็นกลางต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม คุณธรรมดังกล่าวทำให้พนักงานสอบสวนมีสภาวะจิตที่พร้อมต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องและเป็นธรรม นอกจากนี้ การนำหลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน จะช่วยเสริมสร้างกระบวนการคิดและการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนให้มีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ หลักอคติ 4 ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความลำเอียงจากความรัก ความชัง ความหลง หรือความหวาดกลัว ขณะที่หลักกาลามสูตร 10 ช่วยส่งเสริมการพิจารณาข้อมูลและพยานหลักฐานโดยอาศัยเหตุผลและการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน ไม่ด่วนเชื่อข้อมูลโดยปราศจากหลักฐานรองรับ ผลจากการประยุกต์ใช้หลักธรรมทั้งสองประการนี้ ทำให้พนักงานสอบสวนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเที่ยงตรงตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และยึดมั่นในมาตรฐานทางวิชาชีพ โดยไม่กระทำการที่ขัดต่อจรรยาบรรณ กุฎระเบียบ หรือหลักศีลธรรม

หลักพุทธธรรมมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของพนักงานสอบสวน โดยช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและยึดมั่นในความถูกต้อง ส่งผลให้การดำเนินงานสอบสวนเกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ทั้งในแง่ของการอำนวยความสะดวกและการสร้างความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคม ซึ่งการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการปฏิบัติงานสอบสวน ช่วยให้พนักงานสอบสวนมีคุณธรรมและจริยธรรมสูงขึ้น โดยเฉพาะในด้านจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับคดี ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา ทั้งนี้ การยึดมั่นในหลักธรรมจะช่วยให้พนักงานสอบสวนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นกลาง ปราศจากความลำเอียง และคำนึงถึงสิทธิของทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน ฉะนั้น หลักพุทธธรรม อันได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของพนักงานสอบสวนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักพรหมวิหาร 4 ช่วยพัฒนาคุณธรรมภายในและ

ความสัมพันธ์ที่เหมาะสมต่อผู้อื่น หลักอคติ 4 ช่วยป้องกันความลำเอียงในการใช้ดุลพินิจ ส่วนหลักกาลามสูตร 10 ช่วยส่งเสริมการใช้เหตุผลและการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ

ดังนั้น การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน มีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบทางวิชาชีพ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินการสอบสวนด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เทียงธรรม และยึดมั่นในหลักนิติธรรม อันส่งผลต่อการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

4.3.2 ด้านความยุติธรรม

การบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม ในด้านความยุติธรรม กล่าวว่า พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวนโดยยึดหลักพุทธธรรม อันได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 มาเป็นแนวทางการปฏิบัติร่วมกับหลักกฎหมายแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้น คือ หลักพุทธธรรมสามารถส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรม ไม่เพียงแต่ผู้เสียหายเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ทว่ายังส่งเสริมความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมส่วนรวม โดยหลักพุทธธรรมดังกล่าวนี้ ได้เสริมสร้างความยุติธรรมอันนำมาซึ่งสิทธิ ความเท่าเทียม เสรีภาพพื้นฐาน ที่ผู้คนในสังคมพึงได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความยุติธรรมของจอห์น รอร์ลส์ ที่ว่า แต่ละบุคคลย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่กว้างขวางที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับเสรีภาพที่คล้ายคลึงกันสำหรับผู้อื่น แต่ละคนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ トラบใดที่เขาหรือเธอไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ดังนั้น จากการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการ จึงทำให้ระบบการสอบสวนมุ่งไปสู่ความยุติธรรม และการทำงานของพนักงานสอบสวนก็เป็นไปตามระบบ การมาร้องเรียน ร้องทุกข์ หรือการมาแจ้งคดีความ ประชาชนล้วนได้รับความเป็นธรรมโดยทั้งสิ้น ไม่แบ่งแยกไปตามความพอใจ หรือความชอบใจใด ๆ ที่เป็นผลมาจากความอคติของพนักงานสอบสวน

หลักพุทธธรรมที่จะนำมาบูรณาการเพื่อไม่ให้เกิดความอยุติธรรมนั้น พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้ตรัสให้บุคคลจงเป็นผู้วางใจเป็นกลาง ละเว้นจากอคติ 4 ซึ่งหลักอคติ 4 นี้ เป็นส่วนที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมเกิดข้อบกพร่อง และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์สูญเสียความเที่ยงธรรมในการตัดสินใจและการปฏิบัติต่อผู้อื่น อคติ ยังเป็นสภาวะทางจิตที่ทำให้การพิจารณาสิ่งต่าง ๆ เบี่ยงเบนไปจากความถูกต้องและความเป็นกลาง อคติส่งผลให้บุคคลโน้มเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามแรงกระตุ้นทางอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัว จนไม่สามารถดำรงอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง ในทางพระพุทธศาสนา ได้จำแนกอคติออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. ฉันทาคติ (Prejudice caused by love or desire) ความลำเอียงที่เกิดจากความชอบ ความรัก หรือความพอใจส่วนตัว อคติลักษณะนี้มักปรากฏในการปฏิบัติต่อบุคคลที่ตนมีความผูกพัน ไม่ว่าจะเป็นตนเอง ญาติพี่น้อง หรือผู้ใกล้ชิด ส่งผลให้การตัดสินใจขาดความเป็นกลาง และไม่สามารถปฏิบัติต่อบุคคลทุกฝ่ายด้วยมาตรฐานเดียวกันได้ การยึดติดอยู่กับความชอบส่วนตนจึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม

2. โทษาคติ (Prejudice caused by hatred or enmity) ความลำเอียงที่มีสาเหตุมาจากความไม่ชอบ ความโกรธ ความขุ่นเคือง หรือความเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้อื่น เมื่ออารมณ์ด้านลบเข้าครอบงำจิตใจ บุคคลย่อมมีแนวโน้มที่จะตัดสินหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม อคติประเภทนี้มักเกิดจากการไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง และไม่สามารถแยกความรู้สึกส่วนตัวออกจากการพิจารณาข้อเท็จจริงได้

3. โมหาคติ (Prejudice caused by delusion or ignorance) ความลำเอียงที่เกิดจากความไม่รู้ ความเข้าใจคลาดเคลื่อน หรือการขาดข้อมูลที่เพียงพอ บุคคลที่ตกอยู่ภายใต้อคติประเภทนี้ มักตัดสินใจอย่างเร่งรีบ ขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ และไม่เปิดรับมุมมองที่แตกต่าง ความไม่รู้เท่าทันต่อข้อเท็จจริงจึงเป็นสาเหตุให้เกิดการตัดสินที่ผิดพลาดและขาดความเป็นธรรม

4. ภัยาคติ (Prejudice caused by fear) ความลำเอียงที่เกิดจากความหวาดกลัวต่อผลกระทบหรืออันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับตนเองหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ความกลัวดังกล่าวอาจทำให้บุคคลไม่กล้าปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง หรือไม่กล้าแสดงจุดยืนทางจริยธรรม อันส่งผลให้การตัดสินใจและการกระทำเบี่ยงเบนไปจากหลักความยุติธรรม

อคติทั้ง 4 ประการนี้ถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่บดบังการใช้เหตุผลและความเป็นธรรมของมนุษย์ในฐานะสมาชิกของสังคม เมื่อบุคคลปล่อยให้อคติเข้ามาครอบงำ การคิด การพูด และการกระทำย่อมมีแนวโน้มที่จะคลาดเคลื่อนจากหลักความยุติธรรม ส่งผลให้การตัดสินใจหรือการปฏิบัติต่อผู้อื่นขาดความชอบธรรมและไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม

ในทางตรงกันข้าม เมื่อความยุติธรรมได้รับการธำรงรักษา ย่อมนำไปสู่การเกิดความไว้วางใจระหว่างบุคคลและกลุ่มคนในสังคม ความไว้วางใจดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญของความสัมพันธ์อันดี และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ กล่าวได้ว่า ความยุติธรรม ความไว้วางใจ และความสัมพันธ์ทางสังคม มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เปรียบเสมือนห่วงโซ่ที่หล่อหลอมพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งด้านความคิด คำพูด และการกระทำ อันนำไปสู่การสร้างสังคมที่มั่นคงและเกื้อกูลต่อกันอย่างยั่งยืน

ดังนั้น พระพุทธเจ้าทรงวางหลักความเที่ยงธรรมขึ้นเพื่อเป็นแนวทางป้องกันไม่ให้จิตใจของมนุษย์ถูกครอบงำด้วยอคติ อันเป็นเหตุให้การพิจารณาและการปฏิบัติต่อผู้อื่นเบี่ยงเบนไปจากหลักธรรม เมื่อพิจารณาถึงเหตุผลของการเน้นย้ำเรื่องความเที่ยงธรรม อาจอธิบายได้อย่างน้อย 2 ประการ ดังนี้

1. เพื่อป้องกันการเอาใจเอารัดเอาเปรียบระหว่างมนุษย์และรักษาความสมดุลของสังคม พระพุทธเจ้าทรงตระหนักว่าการปล่อยให้อคติหรือความลำเอียงเข้ามามีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ย่อมนำไปสู่การละเมิดสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของผู้อื่น อันเป็นสาเหตุให้สังคมสูญเสียความสมดุลและเกิดความขัดแย้งตามมา ในมุมมองนี้ ความยุติธรรมมิได้มีความหมายเดียวกับเสรีภาพหรือความเสมอภาคโดยตรง หากแต่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่เอื้อให้คุณค่าทางสังคมดังกล่าวสามารถปรากฏและดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ เมื่อสังคมเปิดโอกาสให้ความยุติธรรมทำหน้าที่อย่างเต็มที่ สมาชิกในสังคมย่อมเคารพสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความเป็นพี่น้องร่วมกันมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าวได้อย่างชัดเจนคือ การที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธระบบวรรณะ และทรงเปิดโอกาสให้มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเสมอภาคโดยไม่ถูกจำกัดด้วยชาติกำเนิด หลักการเช่นนี้เอื้อให้บุคคลสามารถยกระดับตนเองได้ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ จนเข้าถึงความจริงสูงสุดตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา ตัวอย่างสำคัญในยุคสมัยต่อมาคือ ดร.อัมเบดการ์ ผู้ยึดมั่นในคุณค่าของความยุติธรรมจนสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดของระบบวรรณะ และพัฒนาตนเองจนได้รับบทบาทสำคัญในฐานะประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศอินเดีย

2) เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพและตระหนักในคุณค่าความเป็นมนุษย์

อีกประการหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหมายให้มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยความเมตตา ความเคารพ และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยตั้งอยู่บนการตระหนักถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หลักคิดสำคัญประการหนึ่งคือ การเข้าใจว่าทุกคนล้วนปรารถนาความสุขและหวาดกลัวความทุกข์ไม่แตกต่างกัน เมื่อบุคคลตระหนักถึงความจริงข้อนี้ ย่อมเกิดความเห็นอกเห็นใจและปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเป็นธรรมมากขึ้น ความเข้าใจดังกล่าวจะช่วยลดพฤติกรรมที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นทางความคิด วาจา หรือการกระทำ พร้อมทั้งส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ตั้งแต่การแบ่งปันทรัพยากรและผลประโยชน์ ไปจนถึงการแสดงออกซึ่งความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ โดยไม่แบ่งแยกด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางความเชื่อ

วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ภาษา หรืออัตลักษณ์ทางสังคมอื่น ๆ ตัวอย่างบุคคลในพระพุทธศาสนาที่ดำรงความยุติธรรม จะเห็นได้จากเรื่องจันทกุมารชาดก เป็นต้น ซึ่งมีเนื้อความกล่าวว่า

“พระจันทกุมาร เป็นพระโอรสของพระเจ้าเอกราชแห่งกรุงบพผดีพระเจ้าเอกราชมีบุโรหิตราชครุ ชื่อ พรหมณัณฑกณฑหาละ ซึ่งทำหน้าที่ถวายอภยธรรมและวินิจฉัยคดีความ บุโรหิตผู้นี้ชอบรับสินบนจึงวินิจฉัยคดีอย่างขาดความยุติธรรม วันหนึ่งจึงมีการร้องทุกข์ขึ้น พระจันทกุมารจึงตัดสินคดีใหม่ให้ความยุติธรรม พระเจ้าเอกราชจึงทรงแต่งตั้งพระจันทกุมารเป็นผู้วินิจฉัยคดีความแทนส่งผลให้พรหมณัณฑกณฑหาละโกรธแค้นและผูกอาฆาตพระจันทกุมาร วันหนึ่งพระเจ้าเอกราชทรงพระสุบินเห็นภาพในสรวงสวรรค์จึงตรัสถามพรหมณัณฑกณฑหาละว่า ทำอย่างไรพระองค์จึงจะได้ไปเกิดในสวรรค์ พรหมณัณฑกณฑหาละจึงทูลให้พระเจ้าเอกราชทำพิธีบูชาด้วยพระโอรส พระราชธิดา พระมเหสี ข้างทรง โคเผือก ม้าทรง และเศรษฐีจำนวนหนึ่ง พระเจ้าเอกราชหลงเชื่อจึงมอบให้พรหมณัณฑกณฑหาละจัดพิธีบูชาบุญ แม้ผู้ใดจะทูลวิงวอนก็ไม่ฟัง พระจันทกุมารต้องมีขันติต่อการถูกทารุณด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายครั้ง ในที่สุดจึงถูกจับฝังดินเพื่อบูชาบุญ พระนางจันทเทวีชายาของพระจันทกุมาร จึงอธิษฐานขอให้เทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายช่วยเหลือด้วยแรงอธิษฐานทำให้พระอินทร์ คือ ท้าวสักกะเทวราชจำแลงกายเป็นยักษ์ถือกระบองเหล็กลูกเป็นไฟเหาะลงมาทำลายพิธีบูชาบุญ พรหมณัณฑกณฑหาละถูกประชาชนลงทัณฑ์จนตาย ส่วนพระเจ้าเอกราชถูกขับไล่ออกจากพระนคร หลังจากนั้นพระจันทกุมารจึงได้รับการอภิเษกให้เป็นกษัตริย์ขึ้นครองราชสมบัติและปกครองโดยกุศลธรรมตลอดพระชนมายุ” (ขุ.ชา. 28/982-1152/335-362)

ซึ่งจากการวิเคราะห์เอกสารดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ ในการบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม ในด้านความยุติธรรม ดังต่อไปนี้

IB005 ได้แสดงความเห็นว่า เมื่อมีคุณธรรมจากภายในจิตเป็นพื้นฐานตามพรหมวิหาร 4

มีการกระทำปราศจากอคติ 4 พิจารณาหลักฐานและข้อมูลอย่างรอบคอบ ทำการสอบสวนตามขั้นตอนและกระบวนการที่ได้กำหนดไว้ และทำกับทุกคนเสมอกัน ไม่ว่าจะเป็นคนที่ชอบ คนที่ชัง

และผู้มีอำนาจ สามารถชี้แจงตามข้อเท็จจริงได้ จะช่วยให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายตามระบบกฎหมายบ้านเมือง ผิดหรือถูกอย่างไร ก็เป็นไปตามกฎหมายที่ตั้งไว้ (วันที่ 10 เมษายน 2569)

IB013 ได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อพนักงานสอบสวนได้ใช้หลักกฎหมายควบคู่ไปกับการใช้หลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นหลักของความเป็นจริง และไม่จำกัดกาล ย่อมทำให้ความยุติธรรมเกิดขึ้นในสังคม (วันที่ 17 มีนาคม 2569)

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า การสร้างความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนมิได้อาศัยเพียงการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นกรอบในการกำกับความคิดและพฤติกรรมการทำงาน ซึ่งการมีคุณธรรมภายในจิตใจตามหลักพรหมวิหาร 4 เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้พนักงานสอบสวนสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเมตตา ความปรารถนาดี ความเข้าใจผู้อื่น และความวางใจเป็นกลาง อันนำไปสู่การกระทำที่ปราศจากอคติ 4 ไม่ว่าจะเป็นความลำเอียงเพราะรัก ชัง กลัว หรือหลง เมื่อปราศจากอคติดังกล่าวแล้ว การพิจารณาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงจะเป็นไปอย่างรอบครอบ มีการดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนและกระบวนการที่กฎหมายกำหนดอย่างเคร่งครัด รวมทั้งปฏิบัติต่อทุกฝ่ายด้วยมาตรฐานเดียวกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่ตนชื่นชอบ ไม่ชื่นชอบ หรือเป็นผู้มีอำนาจ ส่งผลให้สามารถชี้แจงข้อเท็จจริงได้อย่างตรงไปตรงมา และก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายภายใต้กรอบของกฎหมายบ้านเมือง

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนควรยึดหลักกฎหมายควบคู่ไปกับหลักพุทธธรรม เนื่องจากหลักพุทธธรรมเป็นหลักแห่งความจริงที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย และเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อพนักงานสอบสวนนำทั้งสองหลักการมาใช้ร่วมกัน ย่อมส่งผลให้การพิจารณาคดีและการอำนวยความยุติธรรมเป็นไปอย่างถูกต้องเที่ยงธรรม และได้รับการยอมรับจากสังคม

ดังนั้น จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ สะท้อนให้เห็นว่า หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 และการละเว้นอคติ 4 มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน โดยทำหน้าที่เป็นกลไกภายในในการควบคุมจิตใจและพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ขณะที่หลักกฎหมายเป็นกลไกภายนอกที่กำหนดกรอบการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม การบูรณาการทั้งสองส่วนเข้าด้วยกันจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม

4.3.3 ด้านประสิทธิภาพในการทำงาน

การบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม ในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน กล่าวได้ว่า เมื่อพนักงานสอบสวนได้มีการนำหลักพุทธธรรม อันได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 จะเห็นได้ว่า หลักพุทธธรรมดังกล่าวนี้ ได้ส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานสอบสวนให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คือหลักพรหมวิหาร 4 นอกจากจะเป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างทัศนคติอันดีให้กับพนักงานสอบสวนแล้วยังสามารถช่วยทำให้พนักงานสอบสวนมีความตระหนักรู้ในหน้าที่ของตน รู้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ โดยอิงจาก หัวใจสำคัญของหลักพรหมวิหาร 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา ช่วยเหลือพนักงานสอบสวนรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มุทิตา ช่วยให้พนักงานสอบสวนไม่มีความอิจฉาริษยา อันเป็นสาเหตุของการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ เพื่อความต้องการในบางสิ่งบางอย่าง อุเบกขา ช่วยให้พนักงานสอบสวนรู้และเข้าใจบริบทของการดำเนินคดีให้เป็นไปตามหลักแห่งความยุติธรรมมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิด ถูกสอบสวนแล้วว่าเป็นผู้มีความผิดจริง พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินคดีไปตามหลักฐานพยานที่ปรากฏ ไม่เข้าข้างผู้ต้องหาที่มีความผิดจริง แต่มองว่า ทุกสิ่งล้วนเป็นไปตามผลของการกระทำ ซึ่งผู้ต้องหาจะต้องถูกดำเนินคดีตามตัวบทกฎหมาย อันเป็นส่วนที่จะช่วยให้ผู้เสียหายได้รับความยุติธรรม หลักอคติ 4 เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานให้กับพนักงานสอบสวน เป็นผู้ที่มีจิตใจใฝ่ความยุติธรรม ไม่ลำเอียงเพราะมีความรัก ความซิง ความโกรธ

ซึ่งการละในอคติ 4 จะเสริมสร้างให้พนักงานสอบสวน เป็นผู้มีความกล้าคิดกล้าตัดสินใจ โดยมีฐานแห่งหลักศีลธรรมเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งไม่ยึดโยงกับอำนาจใด ๆ แต่จะมุ่งเน้นไปสู่ความถูกต้องเป็นหลักสำคัญ หลักกาลามสูตร 10 เป็นหลักธรรมส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานให้กับพนักงานสอบสวน ในด้านของความคิดที่มีเหตุและมีผล ไม่หลงเชื่อในสิ่งที่ยังไม่สามารถแสวงความจริงได้ ก่อนที่จะเชื่ออะไรก็ตามจะต้องเริ่มจากการคิดไตร่ตรอง สืบสวน ด้วยหลักวิธีการสืบสวนและสอบสวนจากหลักฐานที่เป็นตัวบุคคล สภาพแวดล้อม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ ไม่คาดเคลื่อน เพราะเมื่อใดพนักงานสอบสวนไม่วิเคราะห์ไตร่ตรองให้รอบด้าน ผลกระทบที่จะตามมา คือ การดำเนินคดีผิดพลาด การจับแพะ โดยจะนำความเดือดร้อนมาให้ผู้อื่น ดังนั้น หลักกาลามสูตร 10 นั้น จึงเป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความคิด วิธีคิดของพนักงานสอบสวนได้อย่างโดยตรง ซึ่งจากการวิเคราะห์การบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม ในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถสรุปเป็นตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม

ลำดับ	หลักพุทธธรรม	การส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน
1.	หลักพรหมวิหาร 4	- เสริมสร้างทัศนคติที่ดี - มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น - ไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ - เข้าใจบริบทของการดำเนินคดี
2.	หลักออคติ 4	- มีจิตใจใฝ่ความยุติธรรม - ไม่มีความลำเอียง - มีความกล้าคิดกล้าตัดสินใจ
3.	หลักกาลามสูตร 10	- ความคิดที่มีเหตุและมีผล - รู้จักวิเคราะห์เหตุรอบด้าน - การดำเนินคดีที่ไม่มีความผิดพลาด

จากการวิเคราะห์เอกสารดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม ในด้าน ประสิทธิภาพในการทำงาน ดังต่อไปนี้

IB002 ได้แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม กล่าวได้ว่า กระบวนการสอบสวนเบื้องต้นควรให้ความสำคัญกับการ แสวงหาข้อเท็จจริง และ แยกแยะอารมณ์ความรู้สึกออกจากหลักฐานอย่างเป็นธรรม ท่านได้เสนอให้นำหลัก กาลามสูตร มาใช้ เพื่อป้องกันความลำเอียง ควบคู่ไปกับการใช้สืบปฐิธรรม เพื่อทำความเข้าใจบริบททางสังคมและ วัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ยังเน้นการบูรณาการ พรหมวิหาร 4 และการรักษา จิตที่เป็นกลาง เพื่อสร้างบรรทัดฐานความยุติธรรมที่ยั่งยืนในสังคม โดยพนักงานสอบสวนต้องใช้ทั้ง ความรู้ทางกฎหมาย และ คุณธรรมทางพุทธศาสนา ควบคู่กันไปเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน (วันที่ 12 เมษายน 2569)

IB003 ได้แสดงให้เห็นว่า การนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและ สรรวจข้อบกพร่องในการสอบสวนทางคดี โดยเน้นการแก้ไขปัญหาหลักอย่างอคติ 4 ที่ทำให้เกิดความ ลำเอียงจากความรัก ความชัง ความหลง หรือกลัวอิทธิพล ซึ่งส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมขาดความ เทียงตรง หลักกาลามสูตร 10 เป็นเครื่องมือในการพิจารณาพยานหลักฐานด้วยเหตุผลเพื่อเข้าถึง ข้อเท็จจริง แทนการหลงเชื่อคำบอกเล่าหรือหลักฐานที่เป็นเท็จ และหลักพรหมวิหาร 4 เป็นพื้นฐาน

ทางจิตใจเพื่อมุ่งแก้ไขสิ่งผิดให้ถูกต้องด้วยความเมตตา ซึ่งพนักงานสอบสวนหรือผู้พิพากษาเป็นเพียงผู้ชี้กฎ ตามความเป็นจริงเพื่อให้กฎหมายทำหน้าที่ลงโทษตามธรรมชาติของความผิดนั้น ๆ โดยปราศจากการใช้ความรู้สึกส่วนตัวตัดสิน (วันที่ 15 เมษายน 2569)

IB005 ได้แสดงความเห็นว่า การทำงานจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยพรหมวิหารทำให้ทำงานด้วยจิตใจที่ปลอดโปร่ง มีความหวังดี ต้องการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ และยินดีที่เขามีสุข แต่ทุกอย่างก็ว่าไปตามการกระทำที่ปรากฏ และไม่เครียดหรือเสียเวลาไปกับการเลือกฝ่ายหรือต้องทำตามผู้อำนาจ (วันที่ 10 เมษายน 2569)

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า หลักพุทธธรรมเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน โดยเฉพาะการเสริมสร้างความเป็นธรรม ความเป็นกลาง และความสามารถในการพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการแสวงหาความจริงบนพื้นฐานของเหตุผลและพยานหลักฐานมากกว่าการตัดสินจากอารมณ์ ความรู้สึก หรืออิทธิพลภายนอก โดยมองว่าหลักกาลามสูตรเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้พนักงานสอบสวนใช้วิจารณญาณในการกลั่นกรองข้อมูลและตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ ไม่หลงเชื่อข้อมูลหรือคำบอกเล่าโดยปราศจากการพิจารณาอย่างรอบด้าน ขณะเดียวกัน หลักอคติ 4 ถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการตระหนักรู้และป้องกันความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้นจากความรัก ความชัง ความหลง และความหวาดกลัว ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรม

หลักพรหมวิหาร 4 เป็นพื้นฐานทางจิตใจของผู้ปฏิบัติงาน โดยช่วยส่งเสริมให้พนักงานสอบสวนมีเมตตา ความปรารถนาดี และความเข้าใจต่อผู้อื่น ขณะเดียวกันก็สามารถวางใจเป็นกลางและยึดมั่นในข้อเท็จจริงตามพหุติการณแห่งคดีได้อย่างเหมาะสม หลักธรรมดังกล่าวยังช่วยลดความเครียด ลดการแบ่งฝ่าย และลดการตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ฉะนั้น การมีความรู้ด้านกฎหมายเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างความยุติธรรมที่สมบูรณ์ หากแต่ต้องอาศัยคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาจิตใจควบคู่กันไป เพื่อให้สามารถเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความแตกต่างของบุคคลในแต่ละกรณีได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การตัดสินใจที่รอบคอบและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรม ได้แก่ กาลามสูตร อคติ 4 สัปปริสธรรม และพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ช่วยพัฒนาทั้งด้านความคิด จิตใจ และพฤติกรรมการทำงาน ส่งผลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง โปร่งใส และยึดมั่นในข้อเท็จจริง

อันเป็นรากฐานสำคัญของกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนพบว่า หลักพรหมวิหาร 4 อคติ 4 และกาลามสูตร 10 มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ความยุติธรรม และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนอย่างชัดเจน โดยหลักพรหมวิหาร 4 ช่วยหล่อหลอมจิตสำนึกแห่งความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ทำให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความปรารถนาดีและเป็นกลางต่อทุกฝ่าย ขณะที่หลักอคติ 4 ช่วยป้องกันความลำเอียงจากความรัก ความชัง ความหลง และความกลัว ส่งผลให้การใช้ดุลพินิจเป็นไปอย่างเที่ยงธรรม ส่วนหลักกาลามสูตร 10 ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและการตรวจสอบข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานอย่างรอบคอบ ไม่ด่วนเชื่อข้อมูลโดยปราศจากการพิจารณา การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวร่วมกับหลักกฎหมาย ทำให้พนักงานสอบสวนสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส และยึดมั่นในหลักนิติธรรม อันนำไปสู่การอำนวยความยุติธรรมอย่างเสมอภาคแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย นอกจากนี้ยังช่วยลดความผิดพลาดในการดำเนินคดี เพิ่มประสิทธิภาพในการแสวงหาความจริง และสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้การปฏิบัติงานสอบสวนมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

4.4 สรุป

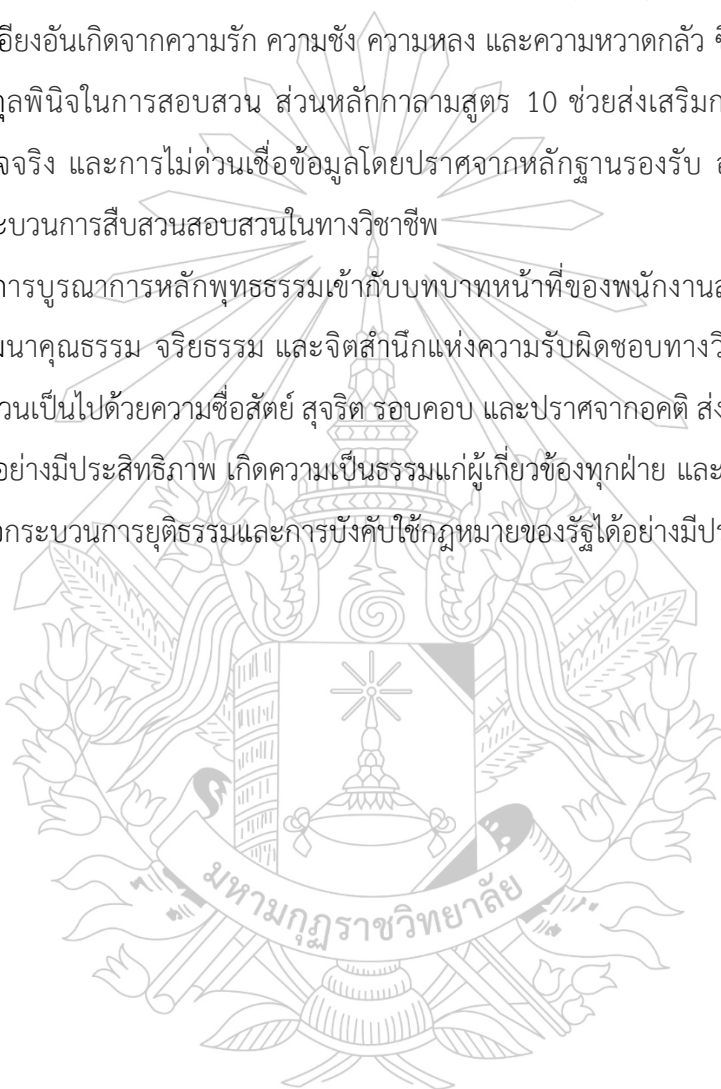
การศึกษากระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน พบว่า การสอบสวนมีวิวัฒนาการควบคู่กับการพัฒนาของสังคมมนุษย์มาตั้งแต่อดีต โดยมีจุดเริ่มต้นจากความจำเป็นในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมและรักษาความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม เมื่อสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงเกิดการกำหนดกฎหมายและแต่งตั้งผู้มีอำนาจทำหน้าที่ค้นหาความจริง ตัดสินข้อพิพาท และบังคับใช้กฎหมาย กระบวนการดังกล่าวได้พัฒนาสืบเนื่องมาจนเป็นระบบการสอบสวนในปัจจุบัน ซึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายที่มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานสืบสวนข้อเท็จจริง และดำเนินการทุกประการเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคล โดยมีเป้าหมายสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมและสร้างความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคม

บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจึงมิใช่เพียงการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อเอาผิดผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ยังต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงตรง เป็นกลาง และยึดมั่นในหลักนิติธรรม โดยพิจารณาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานเชิงประจักษ์และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ ควบคู่กับการใช้ความรู้ทางกฎหมายและดุลพินิจอย่างรอบคอบ ทั้งนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

ต้องตั้งอยู่บนหลักความยุติธรรม ซึ่งถือเป็นคุณค่าพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตยและเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาค โดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอำนาจหรือผลประโยชน์ส่วนตน

การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนสามารถส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยหลักพรหมวิหาร 4 ช่วยเสริมสร้างเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ และการวางใจเป็นกลางต่อบุคคลทุกฝ่าย หลักอคติ 4 ช่วยป้องกันความลำเอียงอันเกิดจากความรัก ความชัง ความหลง และความหวาดกลัว ซึ่งเป็นปัจจัยที่อาจบิดเบือนการใช้ดุลพินิจในการสอบสวน ส่วนหลักกาลามสูตร 10 ช่วยส่งเสริมการใช้เหตุผล การตรวจสอบข้อเท็จจริง และการไม่ด่วนเชื่อข้อมูลโดยปราศจากหลักฐานรองรับ อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับกระบวนการสืบสวนสอบสวนในทางวิชาชีพ

ดังนั้น การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบทางวิชาชีพ ทำให้การปฏิบัติงานสอบสวนเป็นไปด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต รอบคอบ และปราศจากอคติ ส่งผลให้การแสวงหาความจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม” มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน 3) เพื่อบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม 4) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “บูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม” โดยงานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก และเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ คัมภีร์อรรถกถา ฯลฯ เอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 16 รูป/คน และนำเสนอด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา แบบอุปนัยและเนื้อหา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

การศึกษาระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ผลการวิจัยพบว่า การสอบสวนมีพัฒนาการควบคู่กับการก่อกำเนิดสังคมนมนุษย์มาตั้งแต่อดีต โดยปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรมและการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการมีบุคคลผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง ตัดสินข้อพิพาท และบังคับใช้กฎหมายทางสังคม ต่อมาเมื่อนุชนพัฒนาเข้าสู่ยุคอารยธรรมต่าง ๆ อำนาจในการสอบสวนและตัดสินคดีมักอยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์หรือผู้มีอำนาจสูงสุดของรัฐ สำหรับประเทศไทยบทบาทของพนักงานสอบสวนได้พัฒนาจากระบบการแต่งตั้งขุนนางในอดีต สู่การกำหนดสถานะและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย โดยเฉพาะภายหลังการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐาน แสวงหาข้อเท็จจริง และดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนมีความสอดคล้องกับหลักการทางกฎหมายและหลักวิชาการ โดยมุ่งค้นหาความจริงของคดีผ่านการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างรอบด้าน ภายใต้หลักความถูกต้อง ความเป็นกลาง และความเป็นธรรม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า

พนักงานสอบสวนควรปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักศีลธรรม หลักกฎหมาย และหลักฐานเชิงประจักษ์ รวมถึงหลีกเลี่ยงการใช้ความคิดเห็นส่วนบุคคลหรือการคาดเดาในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง นอกจากนี้ ควรมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน มีความโปร่งใส และได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรอย่างเพียงพอเพื่อให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพสูงสุด

ในด้านความยุติธรรม แนวคิดความยุติธรรมตามทฤษฎีของ John Rawls มีความสอดคล้องกับบทบาทของพนักงานสอบสวนอย่างชัดเจน โดยเน้นหลักความเสมอภาคในสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมถึงการปฏิบัติต่อทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจึงต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของประชาชน การแสวงหาความจริงตามพยานหลักฐาน และการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม อันเป็นรากฐานสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมโดยรวม

5.1.2 หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

การศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนประกอบด้วยหลักธรรมสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 หลักออคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้สอดคล้องกับหลักความยุติธรรม ความเป็นกลาง และการแสวงหาความจริงตามพยานหลักฐาน โดยหลักพรหมวิหาร 4 นั้นประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ช่วยหล่อหลอมจิตสำนึกของพนักงานสอบสวนให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความปรารถนาดี เห็นอกเห็นใจผู้ได้รับความเสียหาย และคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะหลักอุเบกขาซึ่งช่วยให้สามารถวางตนเป็นกลาง ไม่ปล่อยให้อารมณ์หรือความสัมพันธ์ส่วนตัวเข้ามามีอิทธิพลต่อการใช้ดุลพินิจ อันนำไปสู่การพิจารณาตัวอย่างเที่ยงธรรมและสอดคล้องกับข้อเท็จจริง

หลักออคติ 4 ได้แก่ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ โดยเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจบิดเบือนการรับรู้ข้อเท็จจริงและส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมในการสอบสวน ผู้ให้ข้อมูลเห็นตรงกันว่าพนักงานสอบสวนจำเป็นต้องตระหนักรู้และหลีกเลี่ยงอคติทั้งสี่ประการ เพื่อให้สามารถรวบรวมพยานหลักฐานและวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้อย่างตรงไปตรงมา ไม่ลำเอียงต่อบุคคลหรือกลุ่มใด รวมทั้งไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอำนาจ ความกลัว หรือผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสของกระบวนการยุติธรรม

หลักกาลามสูตร 10 เป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการใช้เหตุผลและการตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบคอบ โดยไม่ด่วนเชื่อคำบอกเล่า ข่าวลือ หรือข้อมูลที่ยังไม่ผ่านการพิสูจน์ พนักงานสอบสวนควรอาศัยการตรวจสอบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเชิงประจักษ์ก่อนสรุปผลคดี ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงจากการตัดสินใจที่คลาดเคลื่อนและป้องกันการเกิดอคติในการปฏิบัติงาน

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 สามารถส่งเสริมให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเมตตา ความเป็นกลาง ความรอบคอบ และยึดมั่นในข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน อันนำไปสู่การอำนวยความยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิของทุกฝ่าย และการสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

5.3.3 บุรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม

การบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนทั้งในด้านคุณธรรมจริยธรรม ความยุติธรรม และประสิทธิภาพในการทำงาน โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับหลักกฎหมาย

ด้านคุณธรรมจริยธรรม หลักพรหมวิหาร 4 ช่วยส่งเสริมให้พนักงานสอบสวนมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ทำให้เกิดจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต และปฏิบัติต่อทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม ขณะเดียวกัน หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 ช่วยป้องกันความลำเอียงและส่งเสริมการใช้เหตุผลในการพิจารณาข้อเท็จจริง ส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามจรรยาบรรณและหลักนิติธรรม

ด้านความยุติธรรม การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกฎหมายช่วยให้พนักงานสอบสวนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นกลาง ปราศจากอคติ และยึดมั่นในข้อเท็จจริง ส่งผลให้ประชาชนทุกฝ่ายได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาค ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดี อันนำไปสู่การเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม

ด้านประสิทธิภาพในการทำงาน พบว่า หลักพุทธธรรมช่วยพัฒนาทั้งด้านความคิด จิตใจ และพฤติกรรมการทำงานของพนักงานสอบสวน โดยหลักกาลามสูตร 10 ส่งเสริมการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบและยึดหลักพยานหลักฐาน หลักอคติ 4 ช่วยลดความลำเอียงในการตัดสินใจ และหลักพรหมวิหาร 4 ช่วยสร้างทัศนคติที่ดี ความเห็นอกเห็นใจ และความเป็นกลางในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การดำเนินงานสอบสวนมีความถูกต้อง โปร่งใส และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนสามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ความยุติธรรม และประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างเป็นรูปธรรม อันนำไปสู่การสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมและการพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย

5.2 องค์ความรู้ใหม่

การบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม จากผลของการวิจัยสามารถสรุปออกมาเป็น Model องค์ความรู้ใหม่ที่เรียกว่า IDJC ซึ่งได้แก่

1. I = Investigation การตรวจสอบแบบรอบคอบ รอบด้าน ถี่ถ้วน โดยยึดหลักกาลามสูตรเป็นฐานคิด ประกอบกับการทำงานด้านนี้ของตำรวจสอบสวน
2. D = Dedication หมายถึง การทำงานด้วยความทุ่มเท เอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยยึดพรหมวิหารเป็นฐานคิด ช่วยเหลืออย่างไม่เลือกผู้ได้รับความเดือดร้อน ดุจจริยธรรมตำรวจประกอบ
3. J = Justice หมายถึง การทำงานด้วยความยุติธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต บนฐานการปราศจากอคติ ดูตามหลักฐานข้อมูลเป็นสำคัญ
4. C = Circumstance หมายถึง ดูสถานการณ์รอบด้าน บริบทโดยรอบ พยานหลักฐานเชิงนิเวศ และเทคโนโลยีด้วย บนฐานกาลามสูตรข้อที่เกี่ยวข้อง ดูภูมิภาวะและเกณฑ์ประสิทธิภาพการทำงานประกอบ โดยสามารถสรุปออกมาเป็นแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5.1 องค์ความรู้ของวิจัย IDJC Model

ตารางที่ 5.1 อธิบายองค์ความรู้ของการวิจัย

ภาพ/ตัวอักษร	ความหมาย	สื่อถึง
ภาพ IDJC Model	การทำงานของพนักงานสอบสวนในการสืบสวนคดี ค้นหาพยานหลักฐาน	ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบของความยุติธรรม
อักษร I Investigation (การตรวจสอบ)	การตรวจสอบแบบรอบคอบ รอบด้าน ถี่ถ้วน โดยยึดหลักกาลามสูตรเป็นฐานคิด	การตรวจสอบหลักฐาน โดยอิงตามหลักเหตุและผล ความน่าเชื่อถือ ไม่ด่วนสรุป
อักษร D Dedication (ความทุ่มเท)	การทำงานด้วยความทุ่มเท เอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยยึดพรหมวิหารเป็นฐานคิด	การเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวนคดีต่าง ๆ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
อักษร J Justice (ความยุติธรรม)	การทำงานด้วยความยุติธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต บนฐานการปราศจากอคติ	การทำให้ความเชื่อมั่น และกระบวนการของความยุติธรรมเกิดขึ้นในสังคม
อักษร C Circumstance (สถานการณ์รอบด้าน)	ดูสถานการณ์รอบด้าน บริบทโดยรอบ พยานหลักฐานเชิงนิเวศ และเทคโนโลยีบนฐานกาลามสูตร	การสืบสวนโดยอาศัยการดูสภาพแวดล้อม ความเป็นจริงแห่งรูปคดี

5.3 อภิปรายผล

1. กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนมีพัฒนาการควบคู่กับวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อค้นหาความจริงและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม สอดคล้องกับแนวคิดทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ที่มองว่ากระบวนการยุติธรรมเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมและคุ้มครองสิทธิของประชาชน ทั้งนี้ บทบาทของพนักงานสอบสวน ในประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบภายใต้กรอบของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกำหนดให้เป็นผู้มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐาน แสวงหาข้อเท็จจริง และดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม อันสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพนักงานสอบสวนในฐานะกลไกพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

พนักงานสอบสวนควรปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักความถูกต้อง ความเป็นกลาง และความเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางวิชาการด้านการสอบสวนที่เน้นการรวบรวมพยานหลักฐานอย่าง

รอบด้านและปราศจากอคติ รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดความยุติธรรมของ Rawls ที่เสนอว่าความยุติธรรมต้องตั้งอยู่บนหลักความเสมอภาคและการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของทุกคน ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจึงต้องยึดมั่นในหลักนิติธรรมและความเสมอภาค เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมและส่งเสริมความสงบสุขของสังคม (John Rawls 1971, p. 4-5)

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “แนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ด้านการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาเพื่อให้สอดคล้องตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานสอบสวน ในกองบังคับการตำรวจนครบาล 9” ผลการวิจัยพบว่า แนวนโยบายและการ บริหารเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพพนักงานสอบสวน ควรคำนึงถึงการเพิ่มประสิทธิภาพทั้งด้าน งบประมาณ บุคลากร การบริหารจัดการ และอุปกรณ์สนับสนุนหรือเทคโนโลยี ส่วนการพัฒนา แนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ควรมีพัฒนา แนวทางการดำเนินการให้เกิดความเท่าเทียม เทียบธรรม โปร่งใสตรวจสอบได้ ถึงการอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายและผู้ต้องหา (ธีรวิทย์ นิลเพชร, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “ความยุติธรรมในการลงโทษทางวินัยในพระศนะพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า การวางระบบวินัยมิได้นำเอาแนวคิดในทางศาสนา โดยเฉพาะพระศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มาใช้ตั้งแต่เริ่มแรก แม้ในพุทธปรัชญาจะเน้นเรื่องกฎแห่งกรรม แต่ไม่ได้ปฏิเสธการลงโทษหากจำเป็นต้องลงโทษ และกฎหมายเพื่อการลงโทษนั้นต้องมาจากธรรม ต้องชอบธรรม และต้องเพื่อธรรมในการสนองจุดหมายของชีวิตคน ซึ่งหลักธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทที่สามารถนำมาใช้กับระบบวินัยได้ เช่น หลักธรรมาธิปไตย หลักประโยชน์ของทุกฝ่าย และหลักอคติธรรม เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะพุทธปรัชญาเห็นว่าการสร้างกฎเกณฑ์ใดมาใช้บังคับกับมนุษย์กฎเกณฑ์นั้นต้องมีจุดหมายสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ด้วย (ประวิทย์ เป็รื่องการ, 2560)

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

หลักพุทธธรรมที่ 6 เหมาะสมต่อการส่งเสริมกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ได้แก่ พรหมวิหาร 4 อคติ 4 และกาลามสูตร 10 ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ หลักพรหมวิหาร 4 ช่วยพัฒนาคุณธรรมภายในของพนักงานสอบสวน โดยเฉพาะหลักอุเบกขาที่ส่งเสริมความเป็นกลางและการวางใจเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการมีคุณธรรมภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การใช้ดุลพินิจเป็นไปอย่างถูกต้อง

หลักอคติ 4 ผลการวิจัยพบว่า เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการป้องกันความลำเอียงในการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากอคติทั้งสี่ประการ ได้แก่ ความลำเอียงเพราะรัก โกรธ หลง และกลัว ล้วนเป็นปัจจัยที่อาจบิดเบือนข้อเท็จจริงและส่งผลกระทบต่อความยุติธรรม สอดคล้องกับหลักการ

บริหารงานยุติธรรมสมัยใหม่ที่เน้นความเป็นกลาง ความโปร่งใส และการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว

หลักกาลามสูตร 10 มีความสอดคล้องกับหลักวิธีวิทยาทางการสอบสวนและกระบวนการแสวงหาความจริงในยุคปัจจุบัน เนื่องจากการตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบคอบ ไม่เชื่อโดยปราศจากเหตุผล และยึดพยานหลักฐานเชิงประจักษ์เป็นสำคัญ ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่าหลักกาลามสูตรสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการประเมินพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอภินิหารสมณะสำหรับพนักงานสอบสวน จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอภินิหารสมณะสำหรับพนักงานสอบสวนจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยนำหลักอภินิหารสมณะ 7 มาประยุกต์ใช้ 5 หลักการคือ 1) สัมมุขวินัย หมายถึง ระเบียบอันพึงทำในที่พร้อมหน้า ในส่วนของพนักงานสอบสวนได้นำรูปแบบสอบสวนพิจารณาโดยพร้อมหน้าบุคคล ซึ่งอาจทำให้คดีจบง่ายและเกิดความยุติธรรมรวดเร็วมากขึ้น 2) อมฺหวินัย หมายถึง วิธีระงับอนุวา ทาธิกรณ โดยยกประโยชน์ให้แก่ภิกษุที่หายเป็นบ้าแล้วในส่วนของพนักงานสอบสวนได้นำไปใช้เมื่อทำ การไต่สวนแล้วปรากฏว่าผู้ต้องหามีอาการวิกลจริตโดยการรับรองจากโรงพยาบาลจิตเวชว่ามีอาการ ผิดปกติทางจิตต้องเข้ารับการรักษาในเบื้องต้น 3) ปฎิญาตกรรมะ หมายถึง วิธีการระงับโดยการปรับ อาบัติตามคำรับสารภาพของภิกษุผู้ต้องอาบัติ (จำเลย) ส่วนพนักงานสอบสวนได้นำไปใช้ถ้าผู้ต้องหา สอบสวนแล้วมีความผิดให้การรับสารภาพก็จะส่งเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินของศาลโดยมีการ ลดโทษตามความผิด 4) ตัสสปาปิยสิกา หมายถึง วิธีการตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิด (ที่ไม่รับผิด) ในส่วน พนักงานสอบสวนได้นำไปใช้ถ้าผู้ต้องหาสอบสวนแล้วมีความผิดให้การปฏิเสธไม่รับสารภาพก็จะส่ง เข้าสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินของศาลโดยไม่มีการลดโทษ 5) ตินวัตถการวินัย หมายถึง วิธีการ ระงับโดยการให้ทั้ง 2 ฝ่ายประนีประนอมกันส่วนพนักงานสอบสวนได้นำไปใช้ได้การไกล่เกลี่ยของผู้เสียหายและผู้ต้องหาภาพพอใจตกลงกันได้ก็ให้คดีอาญาระงับไป (สุธีระ ชาชุมพร, 2565)

3. การบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม

การบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 เข้ากับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน สามารถส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานได้ทั้งในด้านคุณธรรมจริยธรรม ความยุติธรรม และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สะท้อนให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมมิได้เป็นเพียงหลักศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการบริหารงานภาครัฐได้อย่างเป็นรูปธรรม

ด้านคุณธรรมจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่าหลักพรหมวิหาร 4 ช่วยส่งเสริมจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขณะที่หลักอคติ 4 และ

กาลามสูตร 10 ช่วยป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบและส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามจรรยาบรรณวิชาชีพและหลักนิติธรรม

ด้านความยุติธรรม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมช่วยให้พนักงานสอบสวนสามารถวางตนเป็นกลาง ยึดมั่นในข้อเท็จจริง และปฏิบัติต่อทุกฝ่ายอย่างเสมอภาค ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของประชาชนและสร้างความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ด้านประสิทธิภาพในการทำงาน พบว่าหลักกาลามสูตร 10 ช่วยพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์และการประเมินพยานหลักฐาน หลักอคติ 4 ช่วยลดความผิดพลาดจากการตัดสินใจที่มีอคติ และหลักพรหมวิหาร 4 ช่วยเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การสอบสวนมีความถูกต้อง โปร่งใส และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจงานสืบสวนตามหลักสาราณียธรรม” ผลการวิจัยพบว่า การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจงานสืบสวนตามหลักสาราณียธรรม แบ่งออกเป็น 2 ด้าน การพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจงานสืบสวนโดยเน้นไปที่การสร้างความสัมพันธ์และการบริหารจัดการในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจงานสืบสวนให้การบริการประชาชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กฤษนนท์ พุทธะ, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจนครบาลสายไหม” ผลการวิจัยพบว่า บูรณาการการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจด้วยหลักพุทธธรรม ที่ส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจ แบ่งออกเป็น 1) หลักพรหมวิหาร 4 คือ ข้าราชการตำรวจควรมีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน มีความสงสารคิดช่วยเหลือให้พ้นจากทุกข์ มีความยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่นและวางใจเป็นกลาง มีจิตเที่ยงธรรม 2) หลักอิทธิบาท 4 คือ ข้าราชการตำรวจควรมีความพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ มีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน มีใจที่จดจ่อและรับผิดชอบในการทำงาน และมีการทบทวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ 3) หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ข้าราชการตำรวจมีการให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนร่วมงาน กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ มีการประพฤติเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่ายและการทำตนเสมอต้นเสมอปลาย 4) หลักพละ 5 คือ ข้าราชการตำรวจมีความศรัทธาในความดี เชื่อว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว มีวิริยะอุตสาหะในการปฏิบัติหน้าที่ และเพียรทำความดี มีสติควบคุมเมื่อมีอารมณ์ไม่ปรารถนามากระทบและสกัดกั้นกิเลส มีสมาธิในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ฟุ้งซ่านไขว่ไขว่ มีความรอบรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่หลงงมงาย เมื่อข้าราชการ ตำรวจนำหลักธรรมทั้ง 4 หมวดมาบูรณาการใช้ในการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจจะทำให้การส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจนั้น มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สมเกียรติ ชุมพล, 2560)

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยเรื่องการบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

1. สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรกำหนดนโยบายบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาพนักงานสอบสวนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 ให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาศักยภาพพนักงานสอบสวนทุกระดับ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นกลาง และการใช้เหตุผลในการปฏิบัติหน้าที่ควบคู่กับความรู้ทางกฎหมาย

2. ควรส่งเสริมการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานสอบสวนที่เน้นความเป็นธรรม และการคุ้มครองสิทธิของประชาชน โดยกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่ยึดหลักการแสวงหาความจริงจากพยานหลักฐานเชิงประจักษ์ ปราศจากอคติและการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมตามหลักนิติธรรม

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในคุณธรรม และจริยธรรม โดยส่งเสริมให้ผู้บังคับบัญชาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใสและรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งจัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรมของพนักงานสอบสวนอย่างต่อเนื่อง

4. ควรกำหนดนโยบายเสริมสร้างความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน พร้อมทั้งพัฒนาระบบป้องกันการแทรกแซงจากอิทธิพลทางการเมือง อำนาจ หรือผลประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้การพิจารณาและวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา ยึดมั่นในหลักกฎหมายและพยานหลักฐานเป็นสำคัญ

5. ภาครัฐควรสนับสนุนทรัพยากร เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยสำหรับงานสอบสวน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการรวบรวมและวิเคราะห์พยานหลักฐาน รวมทั้งส่งเสริมการใช้กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ตามหลักกาลามสูตร 10 อันจะช่วยลดความผิดพลาดในการดำเนินคดี และยกระดับมาตรฐานกระบวนการยุติธรรม

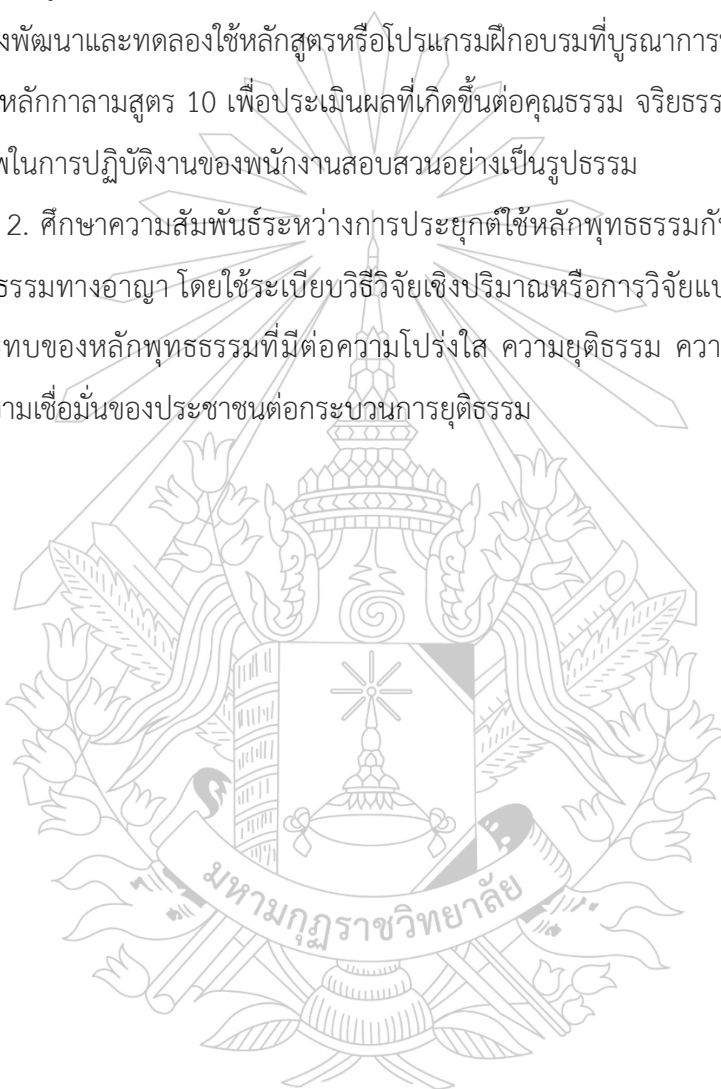
6. ควรผลักดันให้มีการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักกฎหมายในการกำหนดนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อพัฒนาพนักงานสอบสวนให้เป็นผู้มีความรู้

ความสามารถ และคุณธรรมควบคู่กัน อันจะนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กร
ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนส่งเสริมความสงบสุขและความเป็นธรรมในสังคม

5.4.2 ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยเรื่องการบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธ
ธรรม ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรมในเชิง
ปฏิบัติการ โดยมุ่งพัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรหรือโปรแกรมฝึกอบรมที่บูรณาการหลักพรหมวิหาร 4
หลักอคติ 4 และหลักกาลามสูตร 10 เพื่อประเมินผลที่เกิดขึ้นต่อคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นกลาง
และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนอย่างเป็นรูปธรรม
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักพุทธธรรมกับประสิทธิผลของ
กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณหรือการวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อ
วิเคราะห์ผลกระทบของหลักพุทธธรรมที่มีต่อความโปร่งใส ความยุติธรรม ความถูกต้องของการ
สอบสวน และเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

1) พระไตรปิฎก

มหาหมกุฎราชวิทยาลัย. (2558). พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฉบับมหาหมกุฎราชวิทยาลัย. (พิมพ์ครั้งที่ 10). นครปฐม: มหาหมกุฎราชวิทยาลัย.

ข. ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ

1) หนังสือทั่วไป

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ขำ บุนนาค). (2531). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ขำ บุนนาค). (2563). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ไทยควอลิตี้บุ๊คส์.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2545). โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีวัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

ราชกิจจานุเบกษา. (2542). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

วรเจตน์ ภาคิรัตน์. (2564). ประวัติศาสตร์ความคิด นิติปรัชญา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

วศิต อินทสระ. (2548). ตรรกศาสตร์พุทธศาสนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา.

สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และเผ่าพันธ์ ชอบน้ำตาล. (2552). ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับสมบูรณ์).
กรุงเทพมหานคร: เจริญรัฐการพิมพ์.

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวตมมหาเถระ). (2532). พรหมวิหารธรรม. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2539). สารานุกรมพระพุทธศาสนา ประมวล
จากพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2551). พระสมณวินิจฉัย. (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2563). สมถกัมมัญฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 23).
กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การ
ภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
ฟรีเมียร์ โพร จำกัด.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2554). คู่มือเสริมสร้างการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณ
ของตำรวจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ.

2) สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

พูกษา เครือแสง. (2550). สถานะทางกฎหมายของ INCOTERMS ตามกฎหมายไทย ศึกษา
เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ. สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
กรุงเทพ.

พลตำรวจตรี จินวัตร ก้อนทองดี. (2566). การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจ ยุค Police 4.0
เชิงพุทธบูรณาการ. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พันตำรวจโท ธเนศ เปี่ยมสรศักดิ์. (2560). ความเป็นอิสระของพนักงานสอบสวนในคดีอาญา.

การศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม, สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พันตำรวจโท สุธีระ ชาบุญสมร. (2565). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอภีกรรมสมณะสำหรับพนักงานสอบสวน จังหวัดนครสวรรค์. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รพีพัฒน์ ศรีศิริรักษ์. (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้เชิงนโยบายการจัดการงานนิติวิทยาศาสตร์เพื่อเพิ่มศักยภาพทางด้านการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ แบบ 2.1, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ร้อยตำรวจโท กฤษณนท์ พุทธะ. (2567). การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจงานสืบสวน ตามหลักสารานุกรมธรรม. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ร้อยตำรวจเอก ปรีดาพล ไยสวัสดิ์. (2566). การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานของพนักงานสอบสวนกองกำกับการ 2 กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ. สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สันติ ผิวทองคำ. (2565). การพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญา, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุนันทา ทวีผล. (2550). ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านให้คำปรึกษาแนะนำปัญหาด้านกฎหมายของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย 3 (สคช.). วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ไสว ลอบลัด. (2545). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการสอบสวนของพนักงานสอบสวน : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสถานีตำรวจนครบาลกับสถานีตำรวจภูธร. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกริก.

อริเทพ ผาตา.(2549). การศึกษารูปแบบและกระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาเถรวาท: ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกรณ์สมณะ 7 และกฎนิคกรรมของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) วารสาร

กอบงศนามวัฒน์. (2566). อคติในวรรณกรรมไทยเรื่องสังข์ทองตอนท้าวสามนต์ใหญ่เหยหาน้ำหาปลา. วารสารฟ้าเหนือ. 10(1). 33-62.

พระครูวินัยธรยุทธพงษ์ อาภากรโร. (2568). การประยุกต์ใช้กาลามสูตรอย่างมีสติในสังคมยุคใหม่. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม. 3(6). 820-833.

วิภาวี คุปติมาลาธร. (2567). การกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมโดยหน่วยงานของรัฐ. วารสาร มจร. การพัฒนาสังคม. 9(1). 58-70.

สงวน หล้าโพนทัน. (2567). การประยุกต์ใช้หลักอคติ 4 เพื่อสร้างระบบความยุติธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน. วารสาร มจร. ภาษาและวัฒนธรรม. 4(1). 87-105.

4) เว็บไซต์

วิชญภู กิตติคุณปกรณ. (2561). ความยุติธรรมหมายถึงอะไรในด้านกฎหมาย. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2568. จาก <https://vichyapoo.medium.com>.

สถาบันนิติธรรมาลัย. (2569). หมวด 2 อำนาจสืบสวนและสอบสวน. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2568. จาก <https://www.drthawip.com/criminalprocedurecode/8>.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). สืบสวน และสอบสวน. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2568. จาก <https://dictionary.orst.go.th/>.

เสมียนนารี. (2565). เผยข้อมูลอำนาจตุลาการ และกฎหมายสมัยสุโขทัย ยุคนั้นใครตัดสินคดี. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2568. จาก www.silpa-mag.com/history/article_79185.

ชมรมธรรมธารา. (2556). อคติ (บาลีวันละคำ 561). สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2568. จาก <https://dhamtara.com/?p=2713>.

2. English Language

Secondary data

1) Book

Fikret Toksöz. (2008). Good Governance: Improving Quality of Life. Istanbul: TESEV Publications.

H. Zehr. (1990). Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice. Missouri: Herald House.

John Rawls. (1971). A Theory of Justice. Massachusetts: Harvard University Press.

The Venerable Mahāsi Sayādaw. (2013). Brahmavihāra Dhamma. (2nd ed.). Burma: Bhikkhu Pesala.

2) Website

Steve McCartney. (2015). Rawls' Theory of Justice. Retrieved 27 July 2025. From <https://opentextbc.ca/ethicsinlawenforcement/chapter/rawls-theory-of-justice/>.

Wayne P. Pomerleau. (n.d.). Western Theories of Justice. Retrieved 27 July 2025. From <https://iep.utm.edu/justwest/>.

ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

1. พระมหานชนบ สหายปณฺโญ, ดร.

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2. รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิญ รักษ์ตย์

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. รองศาสตราจารย์ ดร. อำพล บุตตาสาร

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกษภา ผาทอง

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ วัฒนะ

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรวิทยาลัยศาสนศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส โทร. ๑๐๕๕ - ๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๗๓๐

วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยคุณวุฒิ (CVI)

เรียน พระมหาชนบ สหายปญโญ,ดร.

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตรุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) ของบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณวุฒิในเรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนงานคุณวุฒิ

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส จึงเรียนมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนงานคุณวุฒิต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระราชนิพนธ์)
(พระราชสุทิวาภิรมย์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

อ.พณณิกานต์ วชิรญาณ

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘

มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส โทร. ๑๐๕๔ - ๑๐๖๓

ที่ อว ๗๔๐๕/ว ๐๗๓๐

วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยคุณิพนธ์ (CVI)

เจริญพร รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตรุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) ของบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนงานคุณิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนงานคุณิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษา จะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์

21/10/2568

วชิรญาณวโรรส

(พระราชสุทิวาธิ์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส

๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๘

มหาวิทยาลัย

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๖๖๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร รศ.ดร.อำพล บุตตาสาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพ็ชรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตปีที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) ของบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวิโรฒ-มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนวิทยานิพนธ์

ในกรณี บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวิโรฒ จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขออนุญาตเคราะห้ในการ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขออนุญาตเคราะห้

ขออำนาจพร

วชิรญาณวิโรฒ

(พระรองอธิการบดี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวิโรฒ

มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)

โทร. ๐ - ๒๕๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๕ - ๑๐๖๒

ผู้ประสานงาน : พ.ต.ท.สรชัย เพ็ชรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส โทร. ๑๐๕๙ - ๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๗๓๐

วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยคุณวุฒิ (CVI)

เจริญพร ผศ.ดร.เกษฎา ผาทอง

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตรุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) ของบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อคุณวุฒิเรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในกระบวนการเขียนงานคุณวุฒิ

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนงานคุณวุฒิต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษา จะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

สมพงษ์ ใจวิเศษ
(พระราชสิทธิ์วิจิตรเมธ, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส

มหาวิทยาลัย

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๑๖๖๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๔๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๙ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ผศ.ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพ็ญมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตปีที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES) ของบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

ได้ตรวจรับแล้ว
๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๘

(พระราชสุทิวาธิ์เมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรส (B 7.1)

โทร. ๐ - ๒๕๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๕ - ๑๐๖๒

ผู้ประสานงาน : พ.ต.ท.สรชัย เพ็ญมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์

ชุดแบบสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
เรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม”

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้จัดขึ้นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง “การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม”

2. แบบสอบถามฉบับนี้มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยดี และขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริง โดยมีการบันทึกเสียงสัมภาษณ์พร้อมเก็บภาพถ่าย ซึ่งข้อมูลที่ได้จะแปลผลเฉพาะในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด แต่จักเป็นประโยชน์เชิงวิชาการด้านการศึกษาเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และจะดำเนินการให้สอดคล้องภายใต้เงื่อนไขจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทุกประการ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณท่านที่ให้ความอนุเคราะห์มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

พันตำรวจโท สรรชัย เพียรมงคล

นักศึกษาปริญญาเอก

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล..... พรรษา..... อายุ..... ปี
 ที่อยู่บ้าน/วัด เลขที่..... หมู่ที่..... ซอย..... ถนน.....
 ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต..... จังหวัด.....
 รหัสไปรษณีย์..... โทร..... Line ID.....
 สถานที่ให้สัมภาษณ์..... วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... เวลา.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสอบสวน

1. ท่านคิดว่า กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่า บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนควรมีแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างไร

.....

.....

.....

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการสอบสวน

1. ท่านคิดว่า การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการสอบสวน จะสามารถทำให้พนักงานสอบสวนมีประสิทธิภาพได้หรือไม่ อย่างไร

1.1 หลักพรหมวิหาร 4 (หลักปฏิบัติตนต่อประชาชนโดยชอบ ได้แก่ เมตตา-
 ความปรารถนาดี, กรุณา-การช่วยให้พ้นทุกข์, มุทิตา-ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข, อุเบกขา-ความ
 วางใจเป็นกลาง)

.....

.....

.....

1.2 หลักอคติ 4 (หลักปฏิบัติเพื่อละความไม่เที่ยงธรรม หรือความลำเอียง ได้แก่ ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ, โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง, โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง, ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว)

1.3 หลักกาลามสูตร 10 (วิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัย หรือหลักความเชื่อเพื่อให้พนักงานสอบสวนใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบ)

2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับการบูรณาการการส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวน

1. ท่านคิดว่า การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการ จะส่งผลต่อการทำงานของพนักงานสอบสวนอย่างไรบ้าง

1.1 ในด้านคุณธรรม-จริยธรรม

1.2 ในด้านความยุติธรรม

1.3 ในด้านประสิทธิภาพในการทำงาน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้มา ณ โอกาสนี้

พันตำรวจโท สรรชัย เพียรมงคล

นักศึกษาปริญญาเอก

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง รายนามผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์

1. พระธรรมกิตติเมธี, ดร.

ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร

สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2569

2. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์ วันที่ 24 เมษายน 2569

3. รองศาสตราจารย์สุเชาว์ พลอยชุม

ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนาประจำบัณฑิตวิทยาลัย

สัมภาษณ์ วันที่ 15 พฤษภาคม 2569

4. ดร. สุภีร์ ทุมทอง

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาบาลีพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

สัมภาษณ์ วันที่ 19 เมษายน 2569

5. พันตำรวจเอก วิทยากร สุวรรณเรืองศรี

ตำแหน่ง ผู้กำกับการ (สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน กองบังคับการตำรวจ
นครบาล 1

สัมภาษณ์ วันที่ 10 มีนาคม 2569

6. พันตำรวจเอก พิเชษฐ์ ฉิมขันธ์

ตำแหน่ง ผู้กำกับการ (สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน กองบังคับการตำรวจ
นครบาล 2

สัมภาษณ์ วันที่ 10 มีนาคม 2569

7. พันตำรวจโท สมศักดิ์ ธิริยา

ตำแหน่ง รองผู้กำกับการ (สอบสวน) สถานีตำรวจนครบาลพลับพลาไชย 1
กองบังคับการตำรวจนครบาล 6

สัมภาษณ์ วันที่ 10 มีนาคม 2569

8. พันตำรวจโท ทรงศักดิ์ เศษฤทธิ์

ตำแหน่ง รองผู้กำกับการ (สอบสวน) สถานีตำรวจนครบาลพลับพลาไชย 2
กองบังคับการตำรวจนครบาล 6

สัมภาษณ์ วันที่ 13 มีนาคม 2569

9. พันตำรวจโท สมพล เหลืองพิพัฒน์ชัย

ตำแหน่ง รองผู้กำกับการ (สอบสวน) สถานีตำรวจนครบาลภาษีเจริญ
กองบังคับการตำรวจนครบาล 9

สัมภาษณ์ วันที่ 10 มีนาคม 2569

10. พันตำรวจโท ธีรวัฒน์ อ้นกลิ้ง

ตำแหน่ง รองผู้กำกับการ (สอบสวน) กองกำกับการ 8 สถานีตำรวจทาง
หลวง 2

กองบังคับการตำรวจทางหลวง

สัมภาษณ์ วันที่ 4 มีนาคม 2569

11. พันตำรวจโท ภริชาติ คุ่มสังข์

ตำแหน่ง รองผู้กำกับการ (สอบสวน) สถานีตำรวจนครบาลท่าข้าม
กองบังคับการตำรวจนครบาล 9

สัมภาษณ์ วันที่ 27 มีนาคม 2569

12. พันตำรวจตรี ศักดิ์ชัย มูลชอบ

ตำแหน่ง อัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดี

สัมภาษณ์ วันที่ 2 มีนาคม 2569

13. นายสหชัย สุปันตี

ตำแหน่ง อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด (กลั่นกรองงาน) สำนักงาน

สัมภาษณ์ วันที่ 2 มีนาคม 2569

14. ดร. วันชัย แสงสุวรรณ

ตำแหน่ง ทนายความ

สัมภาษณ์ วันที่ 30 มีนาคม 2569

15. ดร. สุพิชัย ศิริรักษ์

ตำแหน่ง ทนายความ

สัมภาษณ์ วันที่ 17 มีนาคม 2569

16. นายชัยชนะ ไกรสร

ตำแหน่ง ทนายความ

สัณณภณั วัณที่ 1 มินาคม 2569

ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๓๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความเมตตาคุณเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระเดชพระคุณพระธรรมกิตติเมธี, ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพ็ญมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอความเมตตาคุณเคราะห์ให้พระเดชพระคุณเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงกราบเรียนมายังพระเดชพระคุณเพื่อขอความ
เมตตาคุณเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับพระเดชพระคุณ
ด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความเมตตาคุณเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

ในนามของบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
๑๕ มี.ค. ๖๔

พระเดชพระคุณ
(พระราชาคณะชั้นธรรม, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพ็ญมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๖

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยศรีฐานวโรธ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง "การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)" มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้
สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยศรีฐานวโรธ จึงเรียนมาอย่างท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้
สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนด้วยความนับถือ

(พระราชนิพนธ์, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยศรีฐานวโรธ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยศรีฐานวโรธ

โทร. ๐ - ๒๕๔๔ - ๖๐๐๑, ๖๐๖๐, ๖๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

(พระสุธีรัตนบัณฑิต)

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร รศ.ดร.สุเชาว์ นพยุภูมิ

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพ็ญมั่งคด เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนาสตฺรฐปฏิบัติ รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง "การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

(พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทธวัชรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๖๕-๖๖๖๖๖๖/๖๖.

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ

โทร. ๐ - ๒๕๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพ็ญมั่งคด โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.สุกัร ทุมทอง

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

อินสีห์
วิมล งาม

พระครูสุวิจิตร
(พระราชสุวิจิตรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๒๐ - ๑๐๒๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตฯ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พันตำรวจเอกวิทยา สุวรรณเรืองศรี

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพ็ชรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY-PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขออนุญาตฯ ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อทำงานด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตฯ

ขออำนาจพร

รณทศวิทย์

(พระราชสุทิวาจารย์, ศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ชิตะโพธิ์วัฒนกุล
๗๕๕ พ.ศ. ๒๕๖๙
วันที่ ๑๖ มี.ค. ๕๙.

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โทร. ๐ - ๒๕๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพ็ชรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๓๕ - ๐๗๕๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พันตำรวจโทสมศักดิ์ ธิจริยา

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพ็ยมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขออนุญาตในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพราเพื่อขออนุญาต

ขออำนาจพร

(พระราชสุทิวาชีวะเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพ็ยมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ที่ อา ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอบุพผมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พันตำรวจโททรงศักดิ์ เศษฤทธิ์

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขออนุญาตในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาต

ขออำนาจพร

รศ.ดร.วิมลรัตน์
พ.ศ. ๒๕๖๕
๑๑ มี.ค. ๒๕๖๕

รศ.ดร.วิมลรัตน์
(พระราชสุทิวาธิวชิรเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุมัติแต่งตั้งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พันตำรวจโทสมพล เหลืองทิพย์ชัย

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยศรีญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์ขอยกให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยศรีญาณวโรรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขออนุมัติแต่งตั้งในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุมัติแต่งตั้ง

ขออำนาจพร

(พระราชสุทิวาภิรมย์, ศศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยศรีญาณวโรรส

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยศรีญาณวโรรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ที่ อา ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พันตำรวจโทธีรวัฒน์ อ้นกลิ้ง

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขออนุญาตในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อทำงานด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขออนุญาต

ขออำนาจพร

จีนส์ให้สัมภาษณ์
จ.พ.ท. (ธีรวัฒน์ อ้นกลิ้ง)
4 มิถุนายน ๒๕๖๙

พระครูวิจิตร
(พระราชสุทธีวชิรเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ที่ อา ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พันตำรวจโทธีรชาติ คุ่มสังข์

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพ็ยมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

(พระราชสุทธีวชิรเมธี, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑๖/๒
อ.พรชัย พันตำรวจโท
(พระเดชพระคุณ)
๑๖/๒ ๑๖/๒๖๖ ๒๕๖๙

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพ็ยมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พันตำรวจตรีศักดิ์ชัย มูลชอบ

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยจิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยจิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

(พระราชสุทิวาภิรมย์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยจิรญาณวโรส

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิไล ไชยวัฒน์

18 มี.ค. ๖๙.

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยจิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ที่ อา ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายสหาย สุปันดี

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพ็ชรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

ฉันทะโนวาทิต

ส.ท.ร.ค

๑๘ ส.ค. ๖๙

พระพรหมญาณวโรส

(พระราชสิทธิวิธาน, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพ็ชรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.วันชัย แสงสุวรรณ

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์ขอยกให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขออนุญาตในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อทำงานด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาต

ขออำนาจพร

(พระราชสุทธิวิจิตรเมธี, ผศ.ดร.)

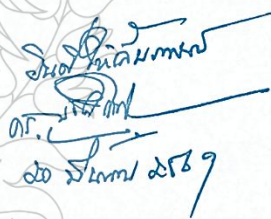
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.สุพิชัย ศิริรักษ์

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพ็ชรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยชญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยชญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนาจพร

(พระราชสุทิวาจารย์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยชญาณวโรส

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

 (อ.สุพิชัย ศิริรักษ์)
 ๑๘ มี.ค. ๖๙

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยชญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๔๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพ็ชรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ ๑ ถนนศาลายา-นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุมัติแต่งตั้งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายชัยชนะ ไกรสร

ด้วย พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๓๐๑๕๐๑๓๒๐๐๒ นักศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๙/๒๕๖๕ สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (BUDDHIST STUDIES)
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ข้อคุณวุฒิในเรื่อง “การส่งเสริม
ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม (EFFICIENCY-PROMOTION OF INQUIRY POLICE
OFFICERS BY BUDDHADHAMMA)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขออนุมัติแต่งตั้งในการ
ให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อทำงานด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุมัติแต่งตั้ง

ขออำนาจพร

ร.น. ทศพรวิวัฒน์

(พระราชสุทิวาธิ์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ลงชื่อ

ผศ.ดร. วิมลพร
(นายชัยชนะ ไกรสร)
๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๙

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส

โทร. ๐ - ๒๕๔๔ - ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๖๐ - ๑๐๖๓

ผู้ประสานงาน : พันตำรวจโทสรชัย เพียรมงคล โทร. ๐๘ - ๖๓๗๕ - ๐๗๕๐

ภาคผนวก ฉ เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา
เลขที่ 91 ถนนเทศบาล 1 ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000 โทรศัพท์ 0 7321 2863 ต่อ 131
E-mail: scphylirb@yala.ac.th Website: http://www.yala.ac.th/IRB-SCPHYL/

AF 04-03

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ชื่อโครงการวิจัย	การส่งเสริมประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนตามหลักพุทธธรรม		
รหัสจริยธรรมการวิจัย	SCPHYLIRB-2568/840		
ผู้วิจัยหลัก	พ.ต.ท.สรชัย เพ็ญมงคล		
สังกัด	สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย		
วิธีการพิจารณา	Expedited		
วันที่ส่ง	11 พฤศจิกายน 2568	วันที่พิจารณา	12 พฤศจิกายน 2568
วันที่รับรอง	04 ธันวาคม 2568	วันหมดอายุ	04 ธันวาคม 2569

เอกสารที่รับรอง

1. โครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. เอกสารชี้แจงข้อมูลอาสาสมัครวิจัย
4. เอกสารแสดงความยินยอมโดยได้รับการบอกกล่าว
5. ประวัตินักวิจัย/คณะนักวิจัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา ได้พิจารณาโครงการวิจัยแล้ว ตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล ตามระเบียบแนวทาง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ:

1. กำหนดส่งรายงานความก้าวหน้า 04 มิถุนายน 2569 แบบฟอร์ม AF 03-19
2. กำหนดส่งรายงานสิ้นสุดโครงการ 04 มกราคม 2570 แบบฟอร์ม AF 03-20
3. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัยหลังได้รับการรับรอง ให้นักวิจัยขออนุมัติปรับรายละเอียด และ AF 07-02
4. หากดำเนินการวิจัยไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลารับรอง ให้นักวิจัยขออนุมัติขยายระยะเวลา แบบฟอร์ม AF 03-18

(นายอิทธิ สึงห์กุล)

เลขานุการคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรม
การวิจัยในมนุษย์

(ผศ.ดร.ภคณัฐ วีระจร)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรม
การวิจัยในมนุษย์

(หนังสือรับรองมีขึ้นบนตราสัญลักษณ์วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา)

ประวัติผู้เขียนคุณิพนธ์

ชื่อ	พันตำรวจโท สรรชัย เพียรมงคล
วัน เดือน ปี เกิด	วันพฤหัสบดีที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2511
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลพระปกเกล้า อำเภอมะนัง จังหวัดจันทบุรี
ประวัติการศึกษา	ประถมศึกษาชั้นเอก ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยทองสุข
ที่อยู่ปัจจุบัน	59/9 ม. 10 ต. พังเบญจ อ. ท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
ผลงานตีพิมพ์	-
รางวัลที่ได้รับ	ปีพุทธศักราช 2564 ได้รับรางวัลการคัดเลือกเป็นข้าราชการตำรวจที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ดีเด่นของสถาบันฝึกอบรมและวิจัยการพิสูจน์หลักฐานตำรวจ ปีพุทธศักราช 2567 ได้รับรางวัลการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานระดับสารวัตร (กลุ่มงานอำนวยการและสนับสนุน) รุ่นที่ 1 ปีพุทธศักราช 2568 ได้รับรางวัลการคัดเลือกเป็นข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติงานดีเด่นของสถาบันฝึกอบรมและวิจัยการพิสูจน์หลักฐานตำรวจ